

TŪRISMA
CEĻVEDIS

BALTIJAS NACIONĀLIE PARKI

*Igaunija
Latvija
Lietuva*

Lauku ceļotājs

Apsekojumi, © teksts, © foto: Juris Smāļinskis
Latvijas Lauku tūrisma asociācija „Lauku ceļotājs”, 2011. gads.

LV LIELS PALDIES!
EE AITÄH!
LT AČIŪ!

Ceļveža veidošanā iesaistījās nacionālo parku darbinieki:
Nele Sõber (Matsalu nacionālais parks), **Maarika Toomel** (Vilsandi nacionālais parks), **Aivar Ruukel** (Somā nacionālais parks), **Dace Sāmīte** un **Ērika Kļaviņa** (Slīteres nacionālais parks), **Andris Širovs**, **Agnese Balandiņa** un **Vita Caune** (Ķemeru nacionālais parks), **Anda Andrušaite** (Gaujas nacionālais parks), **Anda Zeize** un **Irēna Broliša** (Rāznas nacionālais parks), **Nika Puteikiene** (Lietuvas Jūras muzejs, Kuršu kāpu nacionālais parks), **Aušra Brazdeikytė** (Žemaitijas nacionālais parks), **Edmundas Vilkas** (Aukštaitijas nacionālais parks), **Leona Jančiauskienė** (Traķu vēsturiskais nacionālais parks), **Lina Černiauskienė** (Dzūkijas nacionālais parks).

Izmantoto © fotogrāfiju autori:
Aiva Jakovela, **Aivar Ruukel**, **Aldona Kuprelytė**, **Algirdas Panavas**, **Anda Andrušaite**, **Andris Klepers**, **Asnāte Ziemeļe**, **Aušra Brazdeikytė**, **Dainius Elertas**, **Edouard Bal**, **Elīna Kalēja**, **Gintautas Margis**, **Inese Dāvidsone**, **Irēna Broliša**, **Ivars Zupiņš**, **Jānis Kuze**, **Kaarel Kaisal**, **Lina Černiauskienė**, **Līga Kondrāte**, **Maarika Toomel**, **Madars Mileiko**, **Rimantas Diržius**, **Saulius Sidabras**, **Sigitas Kazlauskas**, **Tiit Kaljuste**, **Velga Vītola**, **Vidmanto Bezaro**, **Viesturs Vintulis**, **Vilnis Skuja**.

Imantotie arhīvi, krājumi, izdevumi, cits:
Ceļvedi iekļautas fotogrāfijas (g.k. vēsturiskās) un pastkartes no **Anda Liepas**, **Armanda Muižnieka**, **Edgara Siļa**, **Keit Kaadu** un **Līnas Černiauskienės** privātajiem arhīviem, **Lietuvas jūras muzeja**, **Žemaitijas nacionālā parka**, **Augštaitijas nacionālā parka** un **Traķu vēsturiskā nacionālā parka administrāciju** arhīviem, kā arī **Tori muzeja** krājuma. Izmantots fotoattēls no grāmatas „*Die Kurische Nehrung. Eine Monographie in Bildern. 1930.*” un Somā nacionālā parka aplūdušo teritoriju karte (Andres Tonisson).

Ar savu padomu un pieredzi dalījās:
Aiva Jakovela, **Ālanda Pūliņa**, **Andris Maisiņš**, **Dženeta Marinska**, **Ginta Zalcmane**, **Guntis Apsītis**, **Ilmārs Mežs**, **Ingrīda Smuškova**, **Jānis Dambītis**, **Jānis Kalnačs**, **Līgita Harčevska**, **Pēteris Vanags**, **Viesturs Vintulis**.

SATURS

Kā lietot ceļvedi? Kas atrodams ceļvedī?

<i>Lietotie simboli</i>	5
<i>Baltijas daba – ar ko tā ir unikāla?</i>	6
<i>Nacionālie parki – īpaši aizsargājamās dabas un “NATURA 2000” teritorijas</i>	10

IGAUNIJA

<i>Lahemā nacionālais parks</i>	14
<i>Matsalu nacionālais parks</i>	32
<i>Vilsandi nacionālais parks</i>	48
<i>Somā nacionālais parks</i>	64
<i>Karulas nacionālais parks</i>	80

LATVIJA

<i>Slūteres nacionālais parks</i>	94
<i>Ķemeru nacionālais parks</i>	114
<i>Gaujas nacionālais parks</i>	132
<i>Rāznes nacionālais parks</i>	150

LIETUVA

<i>Kuršu kāpu nacionālais parks</i>	166
<i>Žemaitijas nacionālais parks</i>	186
<i>Augštaitijas nacionālais parks</i>	202
<i>Traķu vēsturiskais nacionālais parks</i>	220
<i>Dzūkijas nacionālais parks</i>	236

Kā lietot ceļvedi?

Ceļvedis ir veidots kā praktisks padomdevējs un izziņas avots, kas jāņem līdzi ceļojumā. Tas domāts cilvēkiem, kuriem interesē savvaļas dabas vērošana, dažādu kultūras un vēstures pieminekļu izziņa, kā arī aktīvajiem tūristiem, kam patīk staigāt ar kājām, braukt ar divriteni, laivu vai distanču slēpēm. Sabiedriskā transporta pakalpojumi ne vienmēr ļauj ātri un ērti nokļūt vēlamajā vietā un laikā, tādēļ ir padomāts arī par autobraucējiem. Ceļvedī ir sniegta būtiskākā informācija par visiem (kopā - 14) Baltijas nacionālajiem parkiem, to nozīmīgākajām dabas un kultūrvēstures vērtībām, kā arī interesantākajiem apskates objektiem. Katram parkam ir pievienota shematiska karte, bet interesantākajiem objektiem – koordinātas.

Informācija ātri novēco un daudzas lietas strauji mainās, tādēļ pirms brauciena būtiskākos jautājumus vēlams noskaidrot attiecīgo parku apmeklētāju vai tūrisma informācijas centros. Nacionālos parkus un ceļvedī iekļautos apskates objektus autors ir apsekojis gan izdevuma tapšanas laikā, gan arī pirms tam – regulāri pēdējo divdesmit gadu laikā. Visi ceļvedī pieminēti maršruti ir pārbaudīti un testēti dabā.

Ceļojot pa nacionālajiem parkiem, ievērojiet visus drošības pasākumus, jo par savu un bērnu drošību ceļojuma laikā esat atbildīgi tikai katrs pats!

Lietotie simboli

Katram parkam sniegts īss novērtējums attiecībā uz dažādām aktivitātēm, ko tajā var veikt un parka labiekārtojumu:

- * vai ** — Nav attiecīgā nacionālā parka galvenā „niša” vai „specifika”
- *** — Ir potenciāls, bet nav/pietrūkst attiecīgu tūrisma produktu un/vai attiecīgas infrastruktūras
- **** — Vērts redzēt, iepazīt vai izbaudīt!
- ***** — Baltijas mērogā – izcila vieta!

Kas atrodams šajā ceļvedī?

Par katru nacionālo parku ir sagatavotas vairākas informatīvās sadaļas.

Kā nokļūt un kā labāk apceļot? Daži praktiski padomi un īsa parka vērtējums.

Kādēļ veidots nacionālais parks? Uzskaitītas nozīmīgākās dabas un cilvēkradītās vērtības, kas savulaik bija pamats nacionālā parka izveidei. Daļai no parkiem tālāk sniegta arī neliela kultūrvēstures pastāsts.

Interesantākie tūrisma objekti un maršruti. Īsi aprakstīts interesantāko dabas un kultūrvēstures pieminekļu „tops”. Minētas saistošākās dabas takas, putnu vērošanas vai skatu torņi un maršruti. Ne visas pieminētās vietas ir „klasiski” tūrisma objekti (piemēram, - etnogrāfiskie ciemi), taču bez to pieminēšanas parka apraksts būtu nepilnīgs.

Ko vēl var darīt? Pieminēti citu iespējamo nodarbju veidi.

Noderīgi padomi. Daži ieteikumi, kas palīdzēs ceļot pilnvērtīgāk un videi draudzīgāk.

Karte, objektu koordinātas. Neatņemams palīgs orientēšanās procesā.

Baltijas daba – ar ko tā ir unikāla?

Baltijas **dabas izcelsme** ir jāaplūko kontekstā ar Zemes attīstības vēsturi. Kembrija, silūra un devona periodos tagadējās Baltijas valstis daudzkārt kļuva jūru ūdeņi, tādēļ minētajā teritorijā ir vietas, kur sastopams bagātīgs šo ģeoloģisko periodu liecību klāsts, kas izpaužas ne tikai kā fosilijas un atsevišķi ģeoloģiski objekti (dabas pieminekļi), bet arī ainavas savdabība (piemēram, Vilsandi arhipelāgā). Rietumigaunijas salas, īpaši Sāmsala un tās tuvumā esošās salas ir silūra perioda **ģeoloģisko pieminekļu un fosiliju** „paradize”. Tā ir pateicīga vieta tādām salīdzinoši jaunam tūrisma veidam kā ģeotūrisms.

Daudzi Baltijas valstu **ģeoloģiskie objekti** – iežu atsegumi, klintis, dižakmeņi, karsta kriteņu u.c. ir populāri tūrisma objekti. Gaujas nacionālajā parkā atrodas vienīgā vieta pasaulē, kur devona perioda mālos ir atrastas pilnībā saglabājušās **brūnuzivju fosilijas**, pēc kurām paleontologi ir precīzi **rekonstruējuši** šīs senās jūras zivis. Gaujas baseins ir arī viens no izcilākajām Baltijas **devona perioda smilšakmens atsegumu** un ar tiem saistīto **alu** izplatības vieta. Jāpiebilst, ka augstāk minētie ģeoloģiskie objekti ir arī **biotopi** – daudzguņu mūsdienīgu augu un dzīvnieku sugu dzīves vieta.

Izmēros lielākās Baltijas **reljefa formas** – augstienes, pauguraines, paugurus, senlejas u.c. ir veidojis pēdējais apledojums, kas no tagadējās Baltijas teritorijas atkāpās pirms vairāk nekā 10 000 gadu. Ledāja darbības atstātās pēdas ir arī daudzi **laukakmeņi**, kurus dēvējam par **dižakmeņiem**. Iespaidīgākie un varenākie no tiem atrodami g.k. **Ziemeļigaunijā**. Ar ledāja darbību saista arī tāda iespaidīga dabas veidojuma kā **Ziemeļigaunijas glinta** (stiepijas līdztiekus Igaunijas ziemeļu piekrastei) izcelsmi. Tā skati Igaunijas ainavai piešķir savdabīgu ziemeļu skarbumu. Ziemeļigaunijas glinta atsevišķi posmi ir apskatāmi Lahemā nacionālajā parkā. Upes un strauti, kas šķērso glintu, veido skaistus **ūdenskritumus**. Vidzemē visā Gaujas nacionālā parka garumā stiepijas **Gaujas senleja** – varenākā no Baltijas valstu upju senlejām, ko veidojuši kūstošā ledāja ūdeņi.

Atsevišķas interesantas reljefa formas ir radušās arī pēcdeduslaikmetā. Kā piemērus var minēt **Šlīteres Zilos kalnus, kangaru – vīgu ainavu** Šlīteres nacionālajā parkā (lielākā tāda Eiropā) un **Saleveres Salumegi kalna** stāvo nogāzi Matsalu nacionālajā parkā, kas visi ir saistīti ar iepriekšējām **Baltijas jūras attīstības stadijām** – **Baltijas ledus ezeru** un **Litorīnas jūru**. Bet **Kuršu kāpas** (Kuršu kāpu nacionālais parks) – viens no varenākajiem kāpu veidojumiem Baltijas jūras krastos ir pavisam „nesenas”. Tās sākušas veidoties pirms dažiem gadsimtiem, cilvēku darbības rezultātā.

Baltijas valstu iedzīvotāju dzīve ir vienmēr bijusi cieši saistīta ar jūru, kuras piekraste ir ļoti daudzveidīga – no Ziemeļigaunijas klinšainajiem krastiem līdz Kuršu kāpu smiltāju „tuksnešiem”. Ainavai savdabību piešķir daudzās Igaunijas salas (~ 1500). Ar Baltijas jūru saistīti aizsargājami **kāpu biotopi** (baltās, pelēkās kāpas u.c.) un **piekrastes skujkoku meži**, kuru rekreatīvā vērtība ir novērtēta jau 19. – 20. gs., veidojot Eiropas mēroga **kūrortus**.

Nozīmīgu Baltijas teritoriju aizņem **meži** (Latvijā vien < 40 %). Baltija atrodas uz robežas starp ziemeļu boreālajiem un dienvidu lapu koku mežiem, tādēļ šeit sastopamas gan vieniem, gan otriem raksturīgās augu un dzīvnieku sugas. Uz ezeru salām, upju ieleju un gravu nogāzēs augošie meži un **mitrie (dumbrāju) meži** ir bijuši mazāk pakļauti cilvēka saimnieciskajai darbībai, tādēļ kā biotopi saglabājušies cilvēka mazskarti. Uz pārējās Eiropas fona Baltijā ir saglabājušies izcili **purvu masīvi. Mitrāju** (purvu, mitro mežu, palieņu pļavu) aizsardzības nolūkos ir izveidoti Ķemeru un Somā, kā arī Matsalu un Šlīteres nacionālie parki. Mazāku izmēru mitrāji ir sastopami arī pārējās parkos. Kā meži, tā arī purvi ir nozīmīgas bioloģiskās daudzveidības **salīņas**.

Baltijas teritorijā atrodas **mērenā klimata zonā**, kur **nokrišņu daudzums** pārsniedz **iztvaikotā ūdens daudzumu**, tādēļ šeit ir pietiekami daudz ūdens, lai veidotos ūdeņiem bagātas upes, ezeri un iepriekš minētie mitrāji. Tas ir iemesls, kādēļ šeit ir izveidojies blīvs iekšējo ūdeņu – **upju un ezeru** tīkls. Baltijas upes nav pārvērstas par iztaisnotiem kanāliem un vēl joprojām tikai salīdzinoši nedaudzu ezeru krastos slejas blīva apbūve. Lielu industriālu uzņēmumu trūkums ir iemesls, kādēļ kopumā ūdeņu piesārņojuma līmeni var raksturot kā nebūtisku. Baltijā ir divas „**Ezeru zemes**” – Latgale un Augštaiteja un abās ir izveidots nacionālais parks. Lahemā un Somā nacionālā parka upes, Gauju, Amatu (Gaujas nacionālais parks), Merķi un Ūlu (Dzūkijas nacionālais parks), tāpat kā Rāznas un Augštaitejas nacionālā parka ezerus ir iecienījuši ūdenstūristi, makšķernieki un „vienkārši” atpūtnieki.

Baltija atrodas daudzguņu augu un dzīvnieku sugu areālu (izplatības robežu) krustpunktā: te vienopos ir sastopamas dažādas „ziemeļu”, „dienvidu”, „rietumu” un „austrumu” sugas. Līdztekus Baltijas jūras piekrastei iet viens no nedaudzajiem **pasaules putnu migrāciju** – t.s. Baltijas - Baltās jūras migrācijas ceļš. Baltijā ir vietas, kur relatīvi nelielā teritorijā var novērot **baltmugudzeni, vidējo dzeni, trīspirkstu dzeni, melno un pelēko dzilnu**, kas šeit ir arī samērā parasti ligzdotāji. Latvijā samērā bieži ir sastopamas tādas Ei-

ropā retas sugas kā **melnais stārķis** – 500 – 700 pāru (Eiropā lielākais blīvums), **grieze** – 26 000 – 38 000 (Latviju dēvē par Eiropas griežu metropoli) un **mažais ērglis** – ap 4000 pāri (Latvijā ir 10 reizes vairāk kā Igaunijā). Putnu vērotāji savu redzēto sugu sarakstu te var papildināt ar tādu reti sastopamu sugu kā ķikuts. Kā izcilākās **putnu vērošanas** vietas nacionālajos parkos ir jāmin Matsalu līcis, Ķemeru apkārtnē, Kolkastrags un Kuršu kāpas. Baltijas valstīs var novērot Eiropas lielāko plēsīgo zvēru „trijnieka” – **lāča, vilka un lūša** atstātās pēdas. Mežos un atklātās vietās samērā bieži var redzēt arī Eiropas lielāko briedi – **alni**.

Baltijas **mūsdienīgu ainavu** ir radusies daudzveidīgā cilvēka un dabas mijiedarbības procesā un tās evolūcija ir bijusi ļoti atkarīga arī no tā, kādas etnogrāfiskās grupas apdzīvojušas konkrēto teritoriju. Ainaviski būtiskas atšķirības novērosim Rietumigau-

nijas salās (kadiķu lauki, koka vējdzirnavas), Karulas augstienē un Setumā („etnogrāfiskas” viensētas un nelielas apdzīvotas vietas), t.s. **Lībiešu krastā** (lībiešu zvejniekciemi), Latgalē (apbūve, ēku apdare, krucifiksi), Kuršu kāpās (bijušie kursenieku zvejniekciemi, vēlāk – populārs kūrorts), Žemaitijā un Augštaitejā (koka krusti, kokgriezumi, katoļu dievnamī, etnogrāfiskie ciemi) un Dzūkijā (lieli mežu masīvi ar etnogrāfiskiem ciemiem).

Baltijas valstīs cilvēki **lauku teritorijās** joprojām dzīvo g.k. **viensētās** vai **nelielos ciemos** un to **saimnieciskās veids** pārsvarā ir bijis un joprojām ir **ekstensīvs**. Tas ir arī viens no iemesliem, kādēļ šajā teritorijā ir saglabājušies liela biotopu un dabisku teritoriju daudzveidība, kas ir arī galvenais iemesls lielajai **augu, sēņu un dzīvnieku sugu daudzveidībai**.

1.

2.

3.

1. Parkā ir liela dažādu **ģeoloģisko objektu** daudzveidība. Šeit ir daudz ledāja atnesto **laukakmeņu**, no kuriem daži sasniedz ļoti lielus izmērus
2. Laukakmeņu sakopojumi dažviet veido **akmeņu laukus**, kas vairāk atgādina Skandināvijas ainavas. Attēlā: Kesmu akmeņu lauks (Kāsmu kiviķūl)
3. Līdztekus Somu līča piekrastei ar garākiem vai īsākiem pārtraukumiem stiepijas **Ziemeļigaunijas glints** – stāva un klinšaina kāple, kas atrodas vairāku kilometru attālumā no jūras

4. Ehalkivi – tilpuma ziņā **lielākais Baltijas dižakmens** meklējams netālu no Kundas Ziemeļgaunijā
5. **Ziemeļgaunijas glints** Pakri pussalā ziemas laikā
6. **Gaujas senleja** un **Gauja** pie **Ķūķu klintīm**
7. **Baltās kāpas** Daugavgrīvā pie Rīgas – nozīmīgs rekreatīvais resurss

4.

5.

6.

8.

7.

8. Pavasarī aplūdušās **Dvietes palieņu pļavas** ir pieejamas tikai ar laivu
9. Dabas taka **sūnu purvā** Endlas rezervātā
10. **Priežu sili** (Ziemeļlatvija) ir iecienīta pastaigu, sēņošanas un ogošanas vieta

9.

10.

9

11.

12.

13.

11. **Bezdelīgactiņa** (*Primula farinosa*) - senāk bieži, tagad - aizvien retāk sastopams pļavu augs
Foto: Velga Vitola
13. Zvēru vērotāji Slīteres nacionālajā parkā.
Foto: Elina Kaljēja

Nacionālie parki – Īpaši aizsargājamas dabas un *natura 2000* teritorijas

NATURA 2000 teritorijas ir Eiropas Savienības valstu radīts īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (ĪADT) tīkls, kas Baltijas valstīs veidots uz jau esošo ĪADT bāzes ar mērķi aizsargāt Eiropā retas un apdraudētas augu un dzīvnieku sugas un to dzīves vietas - biotopus. Šobrīd Baltijas valstīs ir izveidotas > 1000 *NATURA 2000* teritorijas, t.sk. - **14 nacionālie parki**.

Baltijas nacionālie parki aizņem salīdzinoši lielas platības un tie ir veidoti **dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzībai**. Svarīgs nacionālo

parku izveides mērķis ir arī sabiedrības izglītošana, vides apziņas veidošana un dažādu ar tūrismu un rekreāciju saistītu pasākumu veicināšana. Tas nozīmē, ka nacionālie parki ir atvērtas teritorijas, kurās visa gada garumā var brīvi (izņemot dabas rezervāta režīma zonas) apmeklēt ikviens interesents ar nolūku ceļot, izzināt dabu, kultūras un vēstures pieminekļus, kā arī piedalīties dažāda veida organizētos pasākumos. Pa Baltijas nacionālajiem parkiem var ceļot ar kājām, divriteni, laivu un dažāda veida autotransportu (pa vispārējās lietošanas ceļiem). Parkos var vērot putnus, dzīvniekus, augus, sēnes un to ainavu.

<i>Nacionālais parks (NP)</i>	<i>Dibināts kā nacionālais parks (g.)</i>	<i>Platība (km²)</i>
Lahemā NP	1971. (vecākais)	725
Matsalu NP	2004.	486
Vilsandi NP	1993.	237
Somā NP	1993.	390
Karulas NP	1993.	123
Slīteres NP	2000.	264
Ķemeru NP	1997.	381
Gaujas NP	1973.	913 (lielākais)
Rāznas NP	2007. (jaunākais)	596
Kuršu kāpu NP	1991.	264
Žemaitijas NP	1991.	217
Augštaitijas NP	1974.	405
Traķu vēsturiskais NP	1991.	81 (mazākais)
Dzūkijas NP	1991.	559

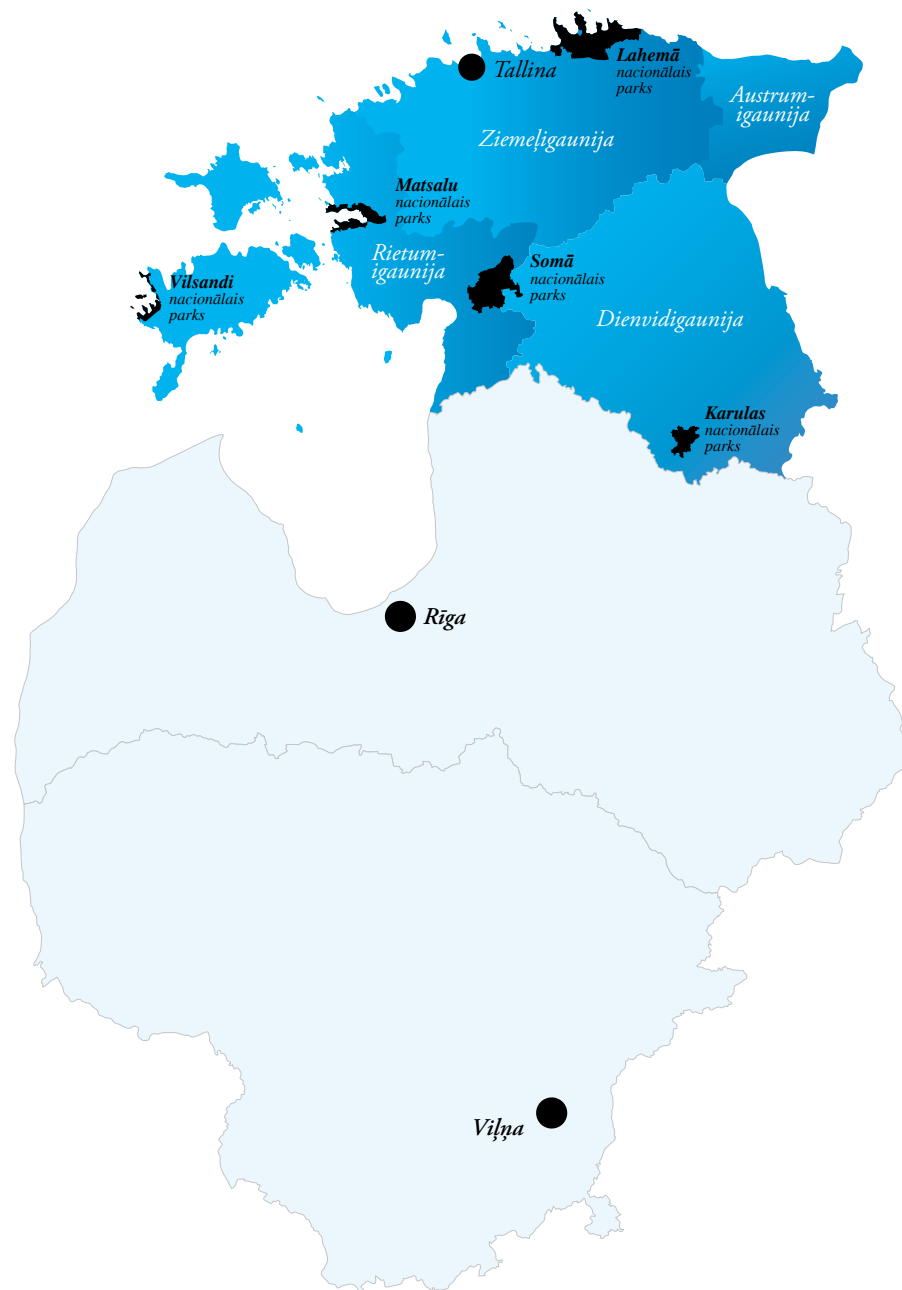
Saudzēsim un cienīsim dabas un cilvēku radītās vērtības, kas atrodas nacionālajos parkos, jo tieši to dēļ mēs šeit esam ieradusies!

TŪRISMA
CELVEDIS

BALTIJAS NACIONALIE PARKI

Igaunija

Lahemā, Matsalu, Vilsandi, Somā, Karulas
nacionālie parki

LAHEMÄ

nacionālais parks

LAHEMAA

rahvuspark

Lahemaa igauniski nozīmē Līču zeme.

Jūra, salas, dižakmeņi, akmeņu lauki, ūdenskritumi, meži, purvi, senkapi, pilskalni, izcīlas muižas, zvejniekciemi, militārais mantojums, liela augu, putnu un dzīvnieku sugu daudzveidība.

Šis ir pirmais Baltijas teritorijā izveidotais nacionālais parks.

SATURS

Lahemā nacionālais parks

- 8. lpp. Kā nokļūt un kā apcelot?
- 9. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?
- 12. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti
- 20. lpp. Ko vēl var darīt?
- 22. lpp. Noderīgi padomi
- 23. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Lahemā nacionālais parks atrodas **Ziemeļīgaunijā**, ~ 45 km attālumā no Tallinas centra. Tā ziemeļdaļu apskalo **Somu līča** ūdeņi, bet no dienvidiem piekļaujas Tallinas – Narvas

Ar kājām

Parkā ir izveidotas vairākas labiekārtotas dabas takas un pārgājēju maršruti. Viens no tiem stiepjas cauri visai parka teritorijai. Lahemā piekrastes skujkoku meži ir visnotaļ piemērota vieta pārgājēju veikšanai, jo tos caurvij mazi zemes ceļi un takas.

Ar velo

Minimālais laiks parka iepazīšanai ar divriteņi būs 3 – 4 dienas. Īpaši pievilcīgs ir brauciens apkārt parka pussalām. Velobraukšanai nav piemērots tikai Tallinas – Narvas autoceļš. Pārējie ceļi ir relatīvi maz noslogoti un to kvalitāte ir laba.

Ar laivām

Ekstrēmā ūdenstūrisma piekritējiem palu laikā būs piemēroti atsevišķi Valgejeji (Valgejogi) un Lobu

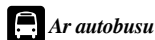
autoceļš (E 20). No Tallinas ar sabiedrisko autobusu var nokļūt līdz Loksa (Loksa) un citām parka lielākajām apdzīvotajām vietām.

(Loobu jōgi) upju posmi. Nacionālajā parkā ietilpstošajā jūras teritorijā nav daudz salu, taču Mohni (Mohni) sala ar neparastajām ainavām atšver šādu ģeogrāfisku objektu trūkumu.

Ar auto

Lahemā nacionālais parks ir lielākais no Igaunijas nacionālajiem parkiem, tādēļ nākamais piemērotākais parka apceļošanas veids pēc divriteņa ir savs spēkrats. Visi ievērojamākie parka apskates objekti ir pieejami ar vieglo automašīnu vai tūristu autobusu.

Ar autobusu

Pasažieru autobusi kursē pa Tallinas – Narvas autoceļu, kā arī savieno nacionālā parka lielākās apdzīvotās vietas.

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

1.

2.

3.

1. Lai iegūtu ļoti labu priekšstatu par parku, vēlams izmantot dažādus pārvietošanās līdzekļus
2. Nacionālajā parkā ir izveidoti **pārgājēju maršruti**
3. Lai apskatītu dažus **dīzakmeņus**, ir jābrien arī pa jūru

16

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām un apdzīvotām vietām (km)

	Loksa	Palmse
Tallina (Tallinn)	68	80
Pärnava (Pärnu)	198	210
Rīga	380 (caur Tallinu)	359 (caur Paidi)

Īsais parka vērtējums

Dabas daudzveidība *****
 Putnu vērošanas iespējas ***
 Dabas tūrisma produkti ***
 Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra *****
 Kultūras un vēstures objektu daudzveidība *****
 Kultūras tūrisma produkti *****

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

1.

2.

1. Parkā ir liela dažādu **ģeoloģisko objektu** daudzveidība. Šeit ir daudz ledāja atnesto **laukakmeņu**, no kuriem daži sasniedz ļoti lielus izmērus
2. Laukakmeņu sakopojumi dažviet veido **akmeņu laukus**, kas vairāk atgādina Skandināvijas ainavas. Attēlā: Kesmu akmeņu lauks (Käsmu kivikylä)
3. Līdztekus Somu līča piekrastei ar garākiem vai īsākiem pārtraukumiem stiepjas **Ziemeļīgaunijas glints** – stāva un klinšaina kāple, kas atrodas vairāku kilometru attālumā no jūras

3.

17

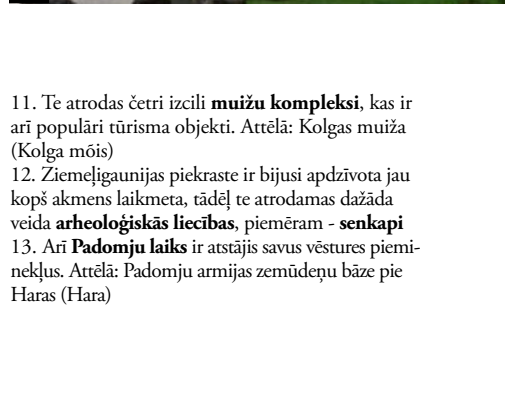
4. *Liču zemes* jūras krasts ir ļoti daudzveidīgs. Te plēšas gan **akmeņainas krastmalas** ...

5. ... gan **smilšaini liedagi** ...

6. ... gan neskaitāmi **jūras liči** un **zemesragi**, apstiprinot šī vietvārda pamatoto izcelsmi

7. Uz upēm un strautiem, kas šķērso Ziemeļigauņijas gļintu, ir izveidojušies skaisti **ūdenskritumi**.

Tie atdzīvojas palu laikā un pēc lietavām

8. Dažādu tipu **meži** aizņem lielāko parka teritoriju

9. Īpašu noskaņu Ziemeļigauņijas salu ainavai piešķir **bākas**. Attēlā: Mohņi bāka (Mohņi tuletorn)

10. Mohņi salas **ainava** ar prāva izmēra akmeņu laukiem un kaķiķu audzēm ir neparasta pat Igaunijas mērogam

11. Te atrodas četri izcili **muižu kompleksi**, kas ir arī populāri tūrisma objekti. Attēlā: Kolgas muiža (Kolga mōis)

12. Ziemeļigauņijas piekraste ir bijusi apdzīvota jau kopš akmeņs laikmeta, tādēļ te atrodamas dažāda veida **arheoloģiskās liecības**, piemēram - **senkapi**

13. Arī **Padomju laiks** ir atstājis savus vēstures pieminekļus. Attēlā: Padomju armijas zemūdeņu bāze pie Haras (Hara)

14.

14. Parkā ir bagātīga **dzīvnieku** un **augu** valsts. Attēlā: purva šeiščerija *Scheuchzeria palustris*

15. **Altja** (Altja) vēl joprojām ir sajūtama seno **zvejniekciemu** dvesma un smarža

16. Daudzviet ir sastopami **mitrāji**. Parka dienviddaļā meklējams **sūnu purvs** – Viru purvs (Viru raba)

15.

16.

20

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

1 Jumindas rags (Juminda neem, Jumindu nina)

Jumindas pussala beidzas ar Jumindas ragu (tā galā ir autostāvlaukums un telšu vieta), kura tuvākajā apkārtnē ir apskatāmi vairāki interesanti objekti: meža malā guļošs Padomju armijas **raketes makets** („Aukstā kara” sākumā - pretinieka maldināšanai), **senkapi**, kas dabā izpaužas kā iespaidīga akmeņu kaudze, 32 m augstā **Jumindas bāka** (Juminda tuletorn), ko var apskatīt tikai no ārpusē un **piemineklis 2. pasaules kara laika upuriem**, kas gāja bojā Somu līča izvietotajos mīnu laukos. Neitralizēto jūras mīnu apvalki ir neparastā pieminekļa sastāvdaļa. Somu līča kuģu kapsētās guļ arī daudzi kādreiz Latvijai piederošie kuģi. Apmeklējams ir arī dienvidos esošais **Jumindas ciems**.

2 Majakivi akmens (Majakivi)

Izmēru ziņā (584 m³, ~7 m augsts, apkārtmērs pie zemes – 32 m) Majakivi ir trešais lielākais Baltijas dižakmens. Tā tulkojums no igauņu valodas - „Mājas akmens” uzskatāmi pamato akmeņa izmērus. Majakivi ir iegūlis pārpurvotā mežā, kur to slēpj biezā koku lapotnē. Akmeņa apskati ir jāapvieno ar pārgājienu pa **Pikanõmme – Majakivi taku** (4,5 km gara). Tās sākums ir meklējams **Āblas purva** (Aabla raba) rietumu malā, kur augstas ar priežu mežu apaugušas **kāpas** galā ir uzcelts **skatu tornis** ar lielisku sūnu purva ainavu. Pāri purvam un mitrākās vietās ir izveidotas laipas. Takas otrs „gals” meklējams pie Lēsi – Virves (Leesi – Virve) ceļa malas.

21

3 Mūksi pilskalns (Muuksi linnamägi)

Viens no Harju apriņķa (Harjumaa) lielākajiem pilskalniem, kas atrodas uz dabiskas **Ziemeļigaunijas glinta** pacēluma daļas. Pastāv dažādas versijas par tā izmantošanas veidiem un laiku, kurā tas noticis. Saglabājušies arī nostāsti, ka šeit tāpat kā Kolkasragā laupītāji ir kurinājuši viltus ugunscurus, lai garām braucošos kuģus izvilinātu seklumā. No Mūksi pilskalna paveras skats uz **Kolgas līci** (Kolga laht). Tā augšdaļā ir novietota metāla plāksne ar shematisku **Igaunijas pilskalnu karti** un trīsdalīgs **granīta piemineklis** (uzstādīts 1994. g.), kas veltīts Igaunijas brīvības cīņai un 2. pasaules kara laika dalībnieku un ar tiem saistīto notikumu piemiņai.

4 Mūksi senkapi jeb Vilka pauguri (Muuksi Hundikangrud)

Skaita (> 80, pēc citiem avotiem ~ 250) un vizuālā ziņā vieni no lielākajiem un izteiksmīgākajiem Igaunijas senkapjiem. Tie ir lieli akmens apļi, kuru vidū atrodas viens vai vairāki no akmeņiem veidoti „zārki”, kuros guldīja nelielāki. Senkapi aptver laika posmu no dzelzs līdz bronzas laikmetam. To apskates nolūkā ir izveidota marķēta taka. Vilka pauguri ir uzskatāmi par izcilu piemēru, kādā veidā senkapus var izmantot par vēstures izziņas objektu.

5 Kolgas muiža (Kolga mōis)

Kolgas muiža ar savu iespaidīgo teritoriju, daudzajām ēkām un visur jaušamo senatnes elpu neatstās vienaldzīgu! Pirmās ziņas par to ir atrodamas jau no 13. gs, taču mūsdienās redzamo pili cēla baroka stilā 17. – 18. gs., bet 19. gs. 20. gados pārbūvēja klasicisma stilā. Saimniecības ēkas ir celtas g.k. 18. – 19. gs. Laikā no 17. gs. beigām līdz 20. gs. šī bija lielākā Igaunijas muiža. Šobrīd muižas kompleksa ēkās ir iekārtota **viesnīca, restorāns, konferenču centrs un muzejs**. Interesenti var izmantot vietējo gidu pakalpojumus.

6 Viru purva taka (Viru raba matkarada)

3,5 kilometrus gara taka, kas Viru purvu šķērso dienvidu – ziemeļu virzienā. Takas sākums ir jāmeklē pie Vahastu – Loksas (Loksa) ceļa. Viru purvā ir uzcelts koka **skatu tornis**, no kura atklājas tipiska sūnu (augstā) purva ainava ar nelielu ezeriņu, lāmu un akaču kopu. Taka nav lokveida, tādēļ ir jāpadomā par šī maršruta veikšanas loģistiku! Tās apskatei būs nepieciešama ~ 1h. Jāpiebilst, ka šī ir viena no interesantākajām nacionālā parka takām!

7 Perispeas pussala (Pārispea poolsaar)

Perispeas pussalas piekrastē ir izvietojušies gan bijušie zvejnieki, gan Padomju armijas kara bāzu atliekas. Viena no pussalas savdabībām ir arī grandiozie ledāja atnestie **dižakmeņi**: nezinātājam ne visai viegli atrodamais un grūti pieejamais (jūrā) **Odakivi, Purekari raga** (Purekkari neem) galā starp citiem akmeņiem guļošais **Purekari akmens** (Purekkari rändrahn), jūras apskalotie **Mehu akmeņi** (Māhu kivid), Vīnistu (Viinistu) ciema krastmalā guļošais **Melnais akmens** (Must kivi), pāri niedru galotnēm savu „virsotni” izslējušais **Kuhjakivi**,

visnotaļ iespaidīgais **Painuva kivi**, līdz kuram var nokļūt tikai peldus un savā ziņā nepārspējamais **Jaani – Tooma suurkivi**. Četri no pieminētajiem akmeņiem ir sasnieguši vai pat pārsniedz piecu metru augstumu! Akmeņiem bagāts ir **Turbunēmes** (Turbuneeme) ciems. Būs nepieciešams patiens entuziasms un laiks, lai visus uzskaitītos milžus atrastu un iemūžinātu savā fotokolekcijā. Perispeas pussala beidzas ar tālāko Igaunijas sauszemes ziemeļu punktu – Purekari ragu, kas ir ļoti ainaviska vieta.

Kuhjakivi tulkojumā no Igaņu valodas nozīmē „Kaudzes akmens”

8 Mohini sala (Mohini saar)

Igaunijas jūras ūdeņos ir saskaitīta 1521 sala! Salu sarakstā pēc platības (63 ha) ~ 2,5 km garā Mohini sala ieņem 38. vietu. Lai saudzētu salas trauslo veģetāciju (vietām nedaudz atgādina krūmainu tundru), tās vidusdaļā ir izveidotas koka laipas. Salas dienviddaļā atrodas sašaurinājums, kuru tāpat kā blakus esošo jūras krastu klāj viens no savdabīgākajiem Igaunijas **akmeņu laukiem**. Salas ziemeļos esošās **Mohini bākas** (Mohini tuletorn) celtniecība pabeigta 1871. g. un tās gaisma ir redzama 10 jūras jūdžu attālumā. Šī ir viena no skaistākajām Ziemeļigauņas bākām! Līdz Mohini salai var nokļūt ar laivu (iepriekšēja pieteikšanās) no ~ 5 km attālās **Vīnistu ostas** (Viinistu sadam). Ar jūras laivu vai kajaku piemērotos apstākļos būs ~ 1 h ilgs brauciens. Jāreķinās, ka uz salas nav pastāvīgo iedzīvotāju! Vīnistu ciemā apskatāms 2002. g. izveidotais **Vīnistu mākslas muzejs** (Viinistu kunstimuseum). Apmeklētājus iepaidos ne tikai tā āriene, bet arī tapšanas vēsture.

24

9 Jāņa – Toma akmens (Jaani – Tooma kivi)

Neticami! Tā saka tie, kuri Ziemeļigauņijas dižāko akmeņu apzināšanu ir sākuši ar šo ledāja atnesto gigantu! Jāņa – Toma akmens kopā ar vēl diviem milžiem – **Tammispeas akmeni** (Tammispea kivi) un Ehalkivi (atrodas netālu no Kundas) pretendē uz Baltijas augstāko dižakmeņu (augstums sasniedz gandrīz 8 m) godu! Kaut arī pēc tilpuma (274 m³) tas ierindojas tikai Igaunijas lielāko akmeņu saraksta 14. vietā, arī pārējie izmēri (garums: 13,9, platums – 7,3 m, apkārtmērs – 35 m) ir gana iespaidīgi. Jāņa – Toma akmens ir meklējams Kasispeas (Kasispea) ciemā, neliela kadiķu lauka malā.

10 Tammispeas akmens (Tammispea kivi)

Tikpat iespaidīgs, taču ne tik populārs tūrisma objekts kā netālu esošais Jāņa – Toma akmens. Tammispeas akmens iegūlis mežā, tāda paša nosaukuma nelielā ciemā, kas atrodas **Eru līcā** (Eru laht) dienvidu krastā. Tilpuma ziņā (262 m³) – 16. lielākais Igaunijas dižakmens. Tā garums ir 10,7 m, platums – 6,5 m, augstums – 7,5 m, bet apkārtmērs – 27,8 m. Iespaidīgas ir arī šī akmeņa atlūzas. Ar šī akmeņa attēlu noteikti ir jāpapildina sava lielāko Baltijas dižakmeņu fotokolekcija.

11 Nemmeveski ūdenskritums (Nõmmeveski juga)

No vairākiem parka ūdenskritumiem noteikti ir jāpameklē divi. 1,2 m augstais vienpakāpes Nemmeveski ir izveidojies uz **Valgejegi upes** (Valgejogi), vietā kur tā šķērso **Ziemeļigauņijas glintu**. Šeit Valgejegi atgādina krāčainu (īpaši – pavasaros) kalnu upi, kas plūst pa vairākus metrus augstu klinšu ieskautu kanjonu. Palu laikā šo upes posmu ir iecienījuši ekstrēmie ūdenssporta veidu cienītāji. Prie ūdenskrituma un tālāk pa upi lejup redzamas ap 1920. g. celtās **hidroelektrostacijas** konstrukciju paliekas.

12 Joaveski ūdenskritumi (Joaveski joastik)

Krāčains **Lobu upes** (Loobu jõgi) posms pie Joaveski ciema, kur ~ 160 m garumā upes gultnē, tai šķērsojot Ziemeļigauņijas glintu, izveidojušās izmēros nelielas, tomēr ļoti ainaviskas un skaistas 0,5 – 1 m augstas ūdenskritumu kaskādes. 1898. g. šeit uzcēla **hidroelektrostaciju**, kuras atliekas ir redzamas upes labajā krastā. Iecienīta pavasara laivotāju treniņu vieta.

13 Kesmu pussala (Käsmu poolsaar)

Ar skujkoku mežiem klāta pussala – piemērota vieta kājāmīšanai un braucieniem ar divriteni. Te izveidots **velomaršruts**, kas no **Kesmu ciema** (Käsmu küla) aizved līdz **Kesmu ezeram** (Käsmu järv) un tālāk gar pussalas rietumu uz ziemeļu piekrasti aizlokas atpakaļ līdz minētajam ciemam. Tas gan nav domāts iesācējiem, jo vietām ceļi ir smilšaini, bet krasta ceļš var būt aizgāzts ar kritušiem kokiem. Kesmu pussalas ziemeļu daļā atrodas izcilais Kesmu **akmeņu lauks** (Käsmu kivikülv). Lielākais no akmeņiem ir **Matsikivi akmens** (tilpums -132,9 m³). Ziemeļos no Kesmu ciema jūras krastā uzmeklējams iespaidīgu akmeņu „bariņš” Iespaidīgākais no tiem ir **Vecā Jura akmens** (Vana Jüri kivi), kura augstums ir 5,5 m, bet tilpums - 102,9 m³. Piemērotos laika apstākļos (g.k. vasarās) pa akmeņainu strēli var aiziet vai aizbrist līdz ~ puskilometru attāļajai **Sārtnēmes** (Saartneem) **salīnai**. Atpakaļceļā uz ciemu var atstāt savu akmeni „**Laimes akmeņu kaudzē**”. Kesmu ziemeļdaļas apskatei izveidots 4,5 km garš kājnieku tūrisma maršruts. **Kesmu kapteiņu ciemā** (Käsmu kapteniküla) 1804. g. nodibināja pirmo Igaunijas jūrskolu un laikā no 1798. – 1920. g. uzbūvēja > 40 kuģus. Atrodams ziņas, ka no nedaudz vairāk par 100 no šeit kādreiz dzīvojošajām ģimenēm ir nākuši 62 kapteiņi. Bijušā jūrskolas ēkā izveidots **Jūrniecības muzejs**. Netālu apskatāma **Kesmu kapela**.

25

14 Palmes muiža (Palmse mōis)

Neapšaubāmi, Palmes muiža ir viens no skaistākajiem un greznākajiem Igaunijas muižu kompleksiem. Muiža rakstiskajos avotos ir pieminēta jau 1510. g. kā Tallinas cisterciešu sieviešu klostera īpašums. Vēlākajos gadsimtos tā ilgstoši piederēja grāfu Pālenu dzimtai. **Muižas pili** uzcēla 1697. g., taču tagadējo izskatu tā ieguva 18. gs. pēc rekonstrukcijas. Muižas ēkas vēlreizēju atjaunošanu piedzīvoja pagājušā gadsimta 70. – 80.

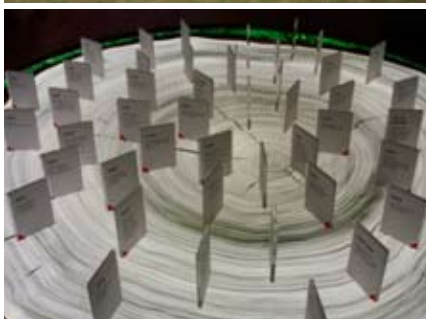
gados. Palmes muižu ieskauj liels un ainavisks **parks** ar **dīķiem** un **paviljoniem**, kā arī daudzas **saimniecības ēkas**, kas mūsdienās tiek izmantotas. Muižas pili var iepazīt grezno interjeru, paviesoties tās **pagrabos** un iegādāties Igaunijā ražotu vīnu. **Muižas stalli** – **ratnīcā** atrodas **Lahemā nacionālā parka** apmeklētāju centrs, kur apskatāma parkam veltīta **ekspozīcija**.

26

15 Sagadi muiža (Sagadi mōis)

Muiža pirmoreiz pieminēta 1496. gadā. Muižas pili cēla baroka stilā 18. gs. vidū, bet tā paša gadsimta beigās jau pārbūvēja klasicisma stilā. Arī Sagadi muižas kompleksu atjaunoja 20. gs. 70. – 80. gados. Mūsdienās **muižas pili** ir izveidots **muzejs** (interjers ar 18. – 20. gs. **koka mēbelēm**), bet citās ēkās – **viesnīca**, **restorāns** un **mācību centrs**. Viens no interesantākajiem objektiem ir **muižas klētī** iekārtotais **Meža muzejs**, kas ir izcils interaktīvi – izziņošanas ekspozīcijas piemērs. Muižu ieskauj **parks**. Kopumā ir atjaunotas 18 kompleksa ēkas.

16 Altjas zvejniekciems

Altjas vēsture iestiepjas 15. gs. vidū. Altja ir sens zvejniekciems, kur jūras krastā ir apskatāmi pirms gandrīz četrdesmit gadiem atjaunotie **šķūņi**, kur zvejnieki glabāja tīklus un citu inventāru. Mūsdienās šķūņiem ir vairāk ainaviska vērtība, jo tie netiek izmantoti. Turpat meklējama **akmeņu kaudze**, kur ikviens var atstāt savu akmeni ar iedomātu vēlēšanos. Noteikti ir apmeklējams **Altjas krogs** (Altja korts) – no gulbalkiem celta ēka ar niedru jumtu, kur var nobaudīt Igaunijas nacionālos ēdienus. Ja iepazīta Altja, var doties pārgājienā pa **Oandu taku**. Tai ir dažāda garuma posmi – sākot ar dažus kilometrus garo **Altjas apkārtnes izziņas taku** (3 km) un 0,7 km garo **Bebru taku** (Kopradara), līdz pat 79 km garajam vairākdienu **Kirves** (Körve) **pārgājienu maršrutam**.

27

17 Vihulas muiža (Vihula mōis)

Rakstiskajos avotos Vihulas muiža pirmo reizi ir pieminēta 1501. g. Ziemeļu kara laikā to nopostīja, tādēļ mūsdienās redzamais muižas komplekss tapis pēc 1810. g., kad to iegādājās Aleksandrs fon Šūberts. Historisma stilā celto **muižas pili** pabeidza 1880. g. Šobrīd muižas kompleksā izveidota ekskluzīva viesnīca, SPA komplekss, restorāns u.c. To ieskauj **parks**. Muižas ēkas ir apskatāmas no ārpusēs.

KO VĒL VAR DARĪT?

1.

2.

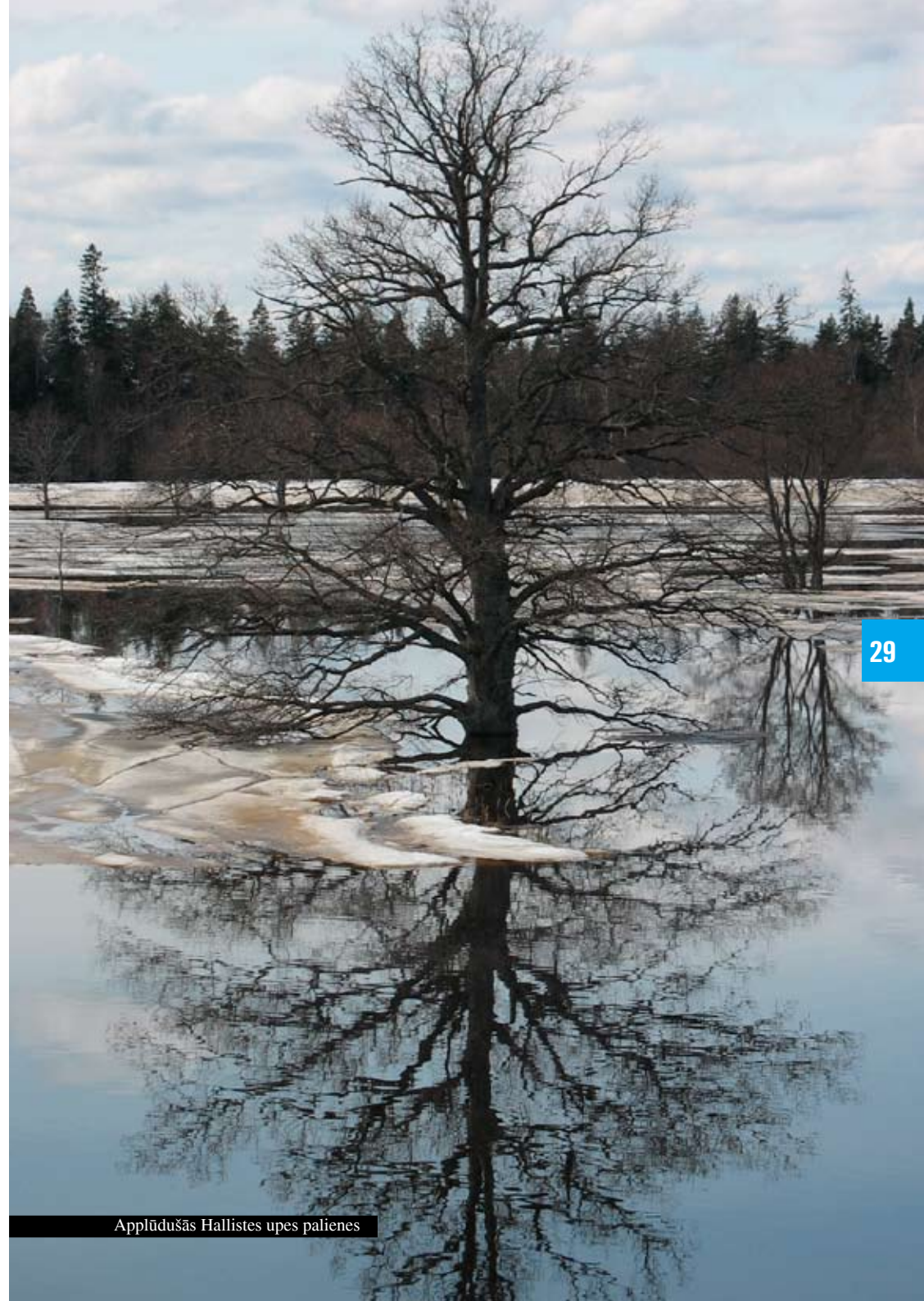

3.

1. Te var visādā veidā izbaudīt „jūras priekus”
2. Piekraste ir piemērota **putnu vērošanas** vieta
3. Nesteidzīgas atpūtas meklētāji pasēdēs kādā no mazajiem piekrastes **krodziņiem**
4. Dabas pētnieki var doties lielāko **Baltijas dižakmeņu** meklējumos

4.

29

Applūdušās Hallistes upes palienes

28

NODERĪGI PADOMI

- Lahemā nacionālais parks ir liela teritorija ar daudziem un interesantiem apskates objektiem, tādēļ tā pilnvērtīgai iepazīšanai ir jāplāno **vismaz 3 – 4 dienas**;
- Parka lielākajās apdzīvotajās vietās – Kolgā, Loksā, Kesmu un Vesu ir pieejami tūristiem nepieciešamākie **pakalpojumi**;
- Vesu ciemā atrodas parka iecienītākā **pludmale**;
- Pirms mēģiniet uzkāpt kādā no lielajiem **dižakmeņiem**, padomājiet, kā no tā tiksiet lejā;
- Apmeklējot bijušās **Padomju armijas teritorijas**, ir jāatceras, ka tie var būt apskatei bīstami objekti;
- **Senkapos** izturēsimies ar cieņu un nestaigāsim pa to virsu!
- Apmeklējot **muižas**, iepriekš jānoprecizē to darba laiku;
- **Braucienu ar laivu uz Mohni salu** ir jārezervē laicīgi, turklāt šāds pasākums ir atkarīgs no laika apstākļiem. Jārēķinās, ka uz salas nav pieejami nekādi pakalpojumi!
- **Maltīti** etnogrāfiskā stilā var ieturēt Altjas krogā vai kādā no parka muižām;
- Jāatceras, ka **teltis** var uzstādīt un **ugunskurus** kurināt tikai šīm mērķim paredzētās vietās.

Vīnistu ciemā

Papildus informācija

www.altja.ee
Altjas krogs (nacionālā stilā veidots)

www.gi.ee/rahnud/rahnud.pdf
Grāmata par Igaunijas lielākajiem akmeņiem
(*Enn Pirrus: Eestimaa suured kivid*)

www.kasmu.ee
Kesmu jūras muzejs u.c.

www.keskkonnaamet.ee/lahe-eng
Lahemā nacionālais parks

www.mois.ee
Igaunijas muižas

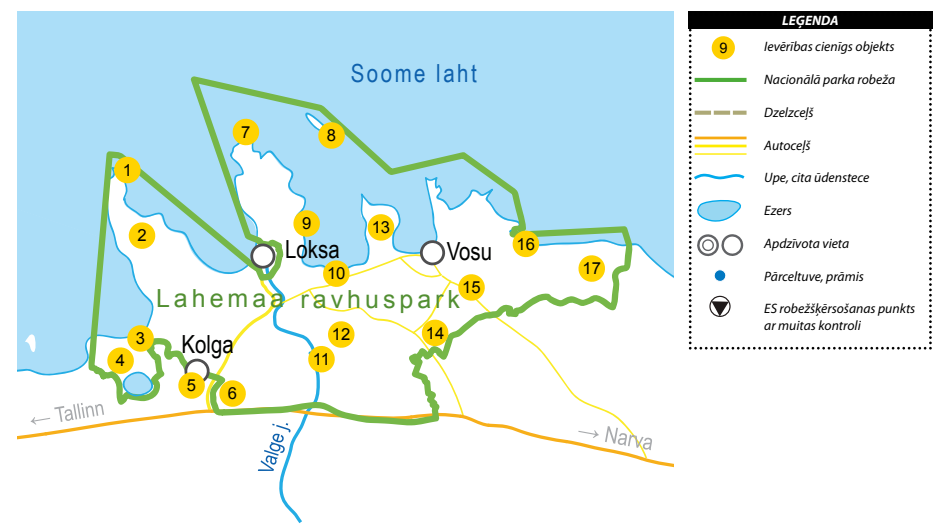
www.palmse.ee
Palmse muiža

www.sagadi.ee
Sagadi muiža

www.vihulamanor.ee
Vihulas muiža

Nacionālā parka apmeklētāju centrs Palmse
Palmse, ☎ +372 3295555, info@lahemaa.ee,
www.lahemaa.ee

KARTE, OBJEKTU KOORDINĀTAS

Objekts	Platums	Garums
1 Jumindas rags	N 59°38,85'	E 25°30,48'
2 Majakivi akmens (takas sākums pie skatu torņa) Majakivi	N 59°34,52' N 59°34,91'	E 25°33,99' E 25°34,56'
3 Mūksi pilskalns	N 59°30,67'	E 25°31,16'
4 Mūksi senkapi jeb Vilka pauguri	N 59°29,84'	E 25°30,70'
5 Kolgas muiža	N 59°29,51'	E 25°36,64'
6 Viru purva taka (takas sākums pie purva dienvidrietumu malas)	N 59°27,96'	E 25°38,72'
7 Perispeas pussala (Purekari rags)	N 59°40,35'	E 25°41,68'
8 Mohni sala (Mohni bāka)	N 59°41,02'	E 25°47,69'
9 Jāņa – Toma akmens	N 59°36,02'	E 25°46,32'
10 Tammispeas akmens	N 59°33,60'	E 25°49,01'
11 Nemmeveski ūdenskritums	N 59°30,47'	E 25°47,29'
12 Joaveski ūdenskritumi	N 59°30,73'	E 25°48,95'
13 Kesmu pussala (Vecā Jura akmens)	N 59°36,92'	E 25°54,75'
14 Palmse muiža	N 59°30,76'	E 25°57,35'
15 Sagadi muiža	N 59°32,22'	E 26°05,06'
16 Altjas zvejniekciems (zvejnieku šķūņi)	N 59°35,21'	E 26°07,01'
17 Vihulas muiža	N 59°32,80'	E 26°10,99'

MATSALU

nacionālais parks

MATSALU

rahvuspark

PUISE

Matsalu ir Igaunijas putnu paradīze - vieta, kur putnu var būt tik daudz, ka tiem lidojot pāri, iestājas „daļējs saules aptumsums”.

Seklais Matsalu līcis un tā apkaimē esošās palieņu pļavas ir Eiropas mērogā nozīmīga putnu atpūtas un barošanās vieta pavasara un rudens migrāciju laikā, kā arī svarīga daudzgu suņu ligzdošanas vieta. Interesanti ir bijušo muižu kompleksi.

SATURS

Matsalu nacionālais parks

42. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?

43. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?

45. lpp. Zemnieku dzīve Matsalu līča apkārtnē

19. gadsimta beigās - 20. gadsimta sākumā

46. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti

53. lpp. Ko vēl var darīt?

54. lpp. Noderīgi padomi

55. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKLŪT UN KĀ APCEĻOT?

Matsalu nacionālais parks atrodas Rietum-igaunijā – Matsalu līča krastos. Parku visērtāk

var sasniegt no Hāpsalu (Haapsalu) vai Pērnavas (Pärnu)

Ar kājām

Parkā ir izveidotas vairākas labiekārtotas dabas takas. Kājāmiešanu ir ieteicams apvienot ar putnu vērošanu, kas šeit ir viena no piemērotākajām nodarbēm dabā!

Ar velo

Kāpēc gan Matsalu nacionālo parku neapceļot ar divriteni? Attālumam nav lieli, ceļu kvalitāte – piemērota. Tas būs ātrāk, nekā ar kājām un daudz patiesāk, nekā automašīnas salonā, kur nevar sajūst jūras smaržu un dzirdēt putnu klaigas.

Ar laivām

Pa Sutitsu upi (Suitsu jõgi) tiek piedāvāti organizēti laivu braucieni. Kad beidzies putnu ligzdošanas laiks, var doties braucienā arī pa Kazari upi (Kasari jõgi). Abas ir mierīgas līdzenumu upes, kas piemērota ļoti plašam braucēju lokam.

Ar auto

Nacionālā parka takas, skatu un putnu vērošanas torņi, kā arī citi interesantākie apskates objekti ir pieejami ar vieglo automašīnu un tūristu autobusu.

Ar autobusu

Pa lielākajiem apkaimes ceļiem (Nr. 31 un Nr. 10) kursē pasažieru autobusi.

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

Īsais parka vērtējums

Dabas daudzveidība	*****
Putnu vērošanas iespējas	*****
Dabas tūrisma produkti	****
Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra	*****
Kultūras un vēstures objektu daudzveidība	***
Kultūras tūrisma produkti	***

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām un apdzīvotām vietām (km)

	Penijē muiža (Penijõe mõis)
Tallina (Tallinn)	112
Pērnavā (Pärnu)	60
Hāpsalā (Haapsalu)	58
Rīga	244

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

1. ~ 18 km garais un līdz 6 km platais Matsalu līcis ir lielākais šāda tipa „iekšējais” jūras līcis Baltijas valstu piekrastē

2. Matsalu līča **palieņu pļavas** ir daudzu augu un ligzdojošo putnu dzīves vide

3. **Kazari upe** ir Matsalu „dzīvības artērija” (Foto: Tiit Kaljuste) ...

4. ... ar plašām **krasta palieņu pļavām**, kas pavasaros applūst lielā platībā. Foto: Tiit Kaljuste

5. Līdzīgi kā citur Rietumigaunijā, te daudzviet redzamas **kadiķu audzes (alvāri)**, kuras ...

6. ... tāpat kā **palieņu pļavas** „apsaimnieko” mājlopi
 7. Seklais Matsalu līcis līdzīgi kā Rietumigaunijas
 piekraste un salas atrodas uz viena no lielākajiem
Ziemeļu puslodes putnu migrācijas ceļiem, ...

6.

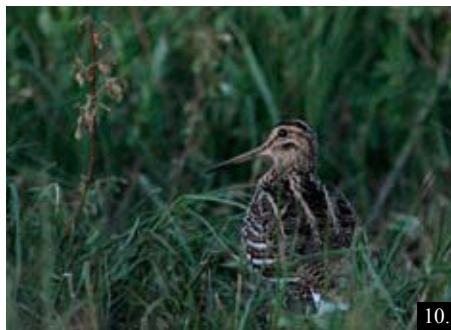

36

7.

8.

10.

9.

8. ... tādejā pavasaros un rudenī šeit ir novērojama
 ne tikai liela **putnu koncentrācija**, bet arī **sugu
 daudzveidība**

9. Migrējošās **dzērves** *Grus grus*. Foto: Kaarel Kaisal

10. **Kīkuts** *Gallinago media* ir Eiropas mērogā reti
 sastopama suga, tādejā to savā novēroto putnu sarakstā
 vēlas atzīmēt ikviens sevis cienošs putnu vērotājs.
 Foto: Kaarel Kaisal

11.

11. Tā kā skatam paveras plašas un atklātas
 ainavas, te bieži var novērot dažādas **zvēru** sugas.

Attēlā: alnis *Alces alces*

12. Nacionālajā parkā atrodas vairāki **muižu
 kompleksi** – iepriekšējo trīs – četru gadsimtu
 ekonomiski – politiskās dzīves liecinieki

12.

37

Zemnieku dzīve Matsalu līča apkārtnē 19. gadsimta beigās - 20. gadsimta sākumā¹

Matsalu līča apkārtnes iedzīvotāji iztiku pelnīja g.k. ar lauksaimniecisko ražošanu un lopkopību. Ienākumi gan no šīm nodarbēm bija visai zemi, jo aramzeme nebija īpaši auglīga un ganības bieži applūda. Ilgu laiku lauku apstrādei, graudu ievākšanai un kulšanai izmantoja vecmodīgu lauksaimniecības tehniku, bet vasaras ražu nereti kūla ar zirgiem, kas ar kājām „stampāja” graudu vārpas. Arķļu un ecēšas varēja atļauties tikai turīgākie lauksaimnieki 19. gs. beigās. Rudzu novākšana ar sirpi turpinājās līdz pat 20. gs. 20. gadu beigām, bet rudzu kulšana ar roku – līdz pat minētā gadsimta 30. gadiem. Ar roku darbināmās kulmašinas parādījās 19. gs. beigās, bet pirms 1. pasaules kara izmantoja arī ar zirga spēku darbināmus agregātus.

¹ Kopsavilkums no E. Karu teksta oriģināla (E. Karu “Tāluhau elu-olust 19.saj lōpul ja 20. saj algul Matsalu lahe ūmbruses”)

Zvejnieki Kazari upē.

Avots: Keit Kaadu privātais arhīvs

Vietējie iedzīvotāji nodarbojās arī ar zvejniecību, kas tiem nodrošināja papildus uzturu. Zvejas vietas bija jānomā no zemes īpašnieka. Par nomu norēķinājās ar naudu, zivīm vai lauku darbiem. Zvejnieki lielākoties izmantoja speciālus zvejas „grozus”, mazāk - vadus vai tīklus. Tie bieži devās zvejojot uz Sāmsalas krastiem, kur kopā ar ģimeni pavadīja visu vasaru.

Matsalieši dzīvoja mājokļos, kur vienā ēkā bija apvienotas dzīvojamās telpas un šķūnis. Ēkā bija iekārtots arī kambaris, ceplis, gara un šaura priekštelpa (veda līdz šķūnim), kā arī noliktava. Ceplis bija viens no svarīgākajām vietām, jo ziemā to izmantoja kā dzīvojamo un darba telpu, bet reizēm - kā pirti. Telpā, kurā nebija krāsns, iekārtoja mantu noliktavu. Šķūnī kūla labību, bet ziemā turēja lopus (kā citur Rietumigaunijā). Vasaras laikā cilvēki gulēja klēti, bet maltītes mājas iemītniekiem un lopiem gatavoja lauku virtuvē. 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā parādījās ēkas ar lielākām istabām un dūmvadiem, bet tikai pagājušā gadsimta 20. gados istabās sāka būvēt krāsnis. Cepli joprojām izmantoja

kā virtuvi un darba telpu. Savu tradicionālo izskatu Matsalu apkaimes ciemi saglabāja līdz pat pagājušā gadsimta vidum.

Matsaliete.

Avots: Keit Kaadu privātais arhīvs

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

38

1 Kīdevas muiža (Kiideva mōis)

Kīdevas muiža rakstos ir minēta 1614. g., taču pašreiz redzamā divstāvu kungu māja, ir celta 19. gs. beigās. Ēkas sienas ir klātas ar koka šķindeļiem, kas viens otru pārklāj kā zivs zvīņas. Šāds kungu mājas sienu pārklājums Igaunijas mērogā ir unikāls. Laikā no 1919. – 1951. g. tajā atradās skola. Blakus muižai atrodas neliels **parks**. Diemžēl turpat pusgadsimtu ilgās pamestības rezultātā ēkas atrodas ļoti kritiskā stāvoklī. Tas ir arī pietiekams apmeklējuma iemesls.

2 Haeskas muiža (Haeska mōis)

Muiža vēsturiskajos avotos ir minēta jau 1560. gadā. Tagad redzamā kungu māja ir celta no akmens 1805. g. Padomju laikos tajā atradās Matsalu rezervāta administrācija, bet mūsdienās ēkā ir izveidota viesnīca. Līdz muižai nokļūstam pa skaistu **aleju**, kuras apkaimē ir redzamas citas muižas kompleksa ēkas.

3 Kazari vecais tilts (Kasari vana sild)

Interesantā būve, kurai Baltijas valstīs grūti atrast līdzinieku, ir meklējama 2 km ziemeļaustrumos no Kirblas (Kirbla). 307,8 m garo arkveida tiltu pāri Kazari upei (Kasari jōgi) uzcēla 1904. g. deviņu mēnešu laikā. Tajā brīdī to uzskatīja par Eiropas garāko šāda tipa dzelzsbetona tiltu. Tagad to var šķērsot tikai ar kājām vai ar divriteni. Tumšajā diennakts laikā tilts ir skaisti izgaismots! Tā ievērojamais garums ir skaidrojams ar apstākli, ka pavasara palos Kazari pienes applūst lielās platībā.

39

4 Kirblas baznīca (Kirbla kirik)

Vienīgā baznīca nacionālā parka teritorijā. Tā atrodas Kirblas (Kirbla) ciemā – uz neliela pacēluma, kas Baltijas ledus ezera laikā bijusi sala, kuru no visām pusēm ietvēris ūdens. Kirblas baznīcas pirmsākumi ir meklējami 16. gs. un par tās celtniecību saglabājušies dažādi interesanti nostāsti. Tas ir viens no mazākajiem Igaunijas dievnamiem (29 x 11 m).

5 Penijē muiža (Penijõe mōis)

Muiža rakstos pirmoreiz minēta 17. gs. sākumā, taču klasicisma stilā celtās pils veidols tapis 1835. gadā. Penijē muižas būtisks likteņa pāversiens (atšķirībā no daudzām citām muižām) bija apstāklis, ka tajā izveidoja Matsalu rezervāta (pirms nacionālā parka izveides) **apmeklētāju centru**. 2000. gadā muižas pili restaurēja un tajā ierīkoja nelielu **ekspozīciju**. **Apmeklētāju centrs** te pastāv joprojām, tādēļ šeit var iegūt nepieciešamo informāciju. No ārpuses var apskatīt arī citas **muižas saimniecības ēkas**.

6 Matsalu muiža (Matsalu mōis)

Matsalu muiža pirmoreiz vēsturiskajos avotos ir minēta 1560. g., kad tā ietilpa Lihulas bīskapijas sastāvā. Tagad redzamās ēkas ir celtas laikā no 18. gs. otrās puses līdz 20. gs. sākumam. Pagājušā gadsimta sešdesmitajos gados te plānoja izveidot Matsalu rezervāta centru, taču „veiksmīgā loze” tika netālu esošajai Penijē muižai (sk. iepriekš). Mūsdienās **muižas pils**, citas ēkas un **parks** (tajā **dīķis** ar salu) atrodas kritiskā stāvoklī. Taču kā nozīmīgu vēstures liecinieku arī šo muižu var iekļaut apskatāmo objektu sarakstā. Muižas komplekss atrodas pa ceļam uz **Kēmu** (Keemu) **putnu vērošanas torni**.

7 Nēri akmeņi (Näärivid)

Trīs lielāka izmēra laukakmeņi – aizsargājami dabas pieminekļi, kas atrodas Matsalu līča krastā starp Sāstnas (Saastna) un Metskjulas (Metsküla) ciemiem. Tuvējā ceļa malā ir izvietots informācijas stends un norādes, bet līdz akmeņiem var nokļūt pa iezīmētu taku. Pēc kāda tautas nostāsta, lielas vētras laikā, kas notikusi Jaungada naktī, lielais akmens sašķēlies trīs daļās. No tā arī cēlies vietvārds. Apkārtņē redzamās pļavas ir nozīmīga daudzguņu sugu dzīves vide un svarīga putnu ligzdošanas un atpūtas vieta. Šī iemesla dēļ taku drīkst apmeklēt tikai no 1. jūlija līdz septembra beigām. Akmeņi ir arī ļoti redzami no minētā ceļa. Tie ar ledāju atceļojuši no Turku (Somija) apkārtnes.

8 Saleveres Salumegi kalns (Salevere Salumägi)

Litorīnas jūras laikā (pirms ~ 6000 gadiem) Saleveres Salumegi kalns bija sala, bet mūsdienās tas kā izteikta kāple (īpaši - ziemeļu pusē) paceļas virs Piejūras līdzenuma. Salumegi ziemeļu pusē slejas 4 - 5 metrus augsts kalņakmens **atsegums** – silūra perioda (> 400 mlj. gadu) koraļļu rifa paliekas, kuru noskalājuši Litorīnas jūras viļņi. Atseguma piekāvē izplūst **Acu avots**, kam piedēvē dziednieciskas īpašības. Salumegi apskates nolūkos izveidota lokveida **taka** (1,5 km). No kalna augšas paveras labs skats uz Matsalu līci. Šeit atradies arī sens **pilskalns**.

Putnu un ainavu vērotājiem!

9 Putnu vērošanas tornis Puises ragā

Puses ragā (Puisse nina) ir uzcelts divstāvēgs atpūtas nams, kas apvienots ar putnu vērošanas torni. No tā paveras skats uz piekrasti, kas ir iecienīta migrējošo zosu atpūtas vieta. Šī ir privāta teritorija, kuras apskati vēlams saskaņot ar īpašnieku.

10 Skatu platforma Puises ciemā

Puses „centrā” uz vienkāršu koka mājiņas jumta izveidota skatu platforma. No tās paveras laba aina uz ciemu, ostu un piekrastes kadiķu laukiem.

Ja esat putnu vai ainavu vērotājs, tad lieti noderēs informācija par Matsalu nacionālā parka putnu vērošanas torniem, skatu torniem, skatu platformām un dabas takām.

Skatu platforma Puises ciemā

Skats no putnu vērošanas torņa Puises ragā

11 Kīdevas (Kiideva) putnu vērošanas platformas

Pirmā ir uzcelta uz vienkāršā **apmeklētāju centra** jumta. No tās paveras plašs skats uz Kīdevas ciemu, ostu un niedrēm apaugušo Matsalu līča ziemeļdaļu. Austrumos no šīs atrodas

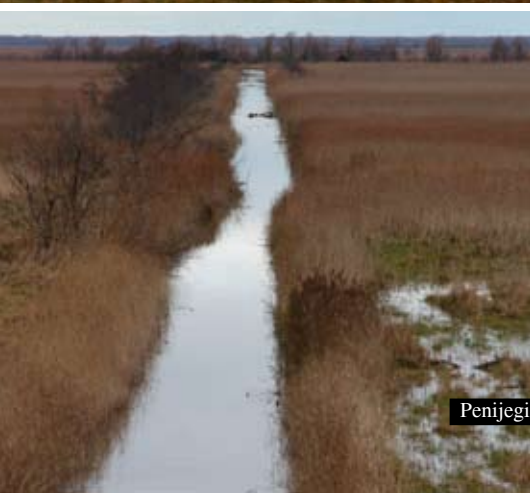
vēl viena - divstāvēga putnu vērošanas platforma. No Kīdevas līdz Pusei gar Matsalu līča var doties pārgājienā pa 5 km garo **dabas taku**. To izejot, novēroto putnu sugu klāsts noteikti būs lielāks!

Kīdevas apmeklētāju centrs

Rannajā putnu vērošanas tornis

Penijegī

12 Haeskas putnu vērošanas tornis (Haeska linnutorn)

Pamatīgs trīsstāvu koka tornis, no kura atklājas viens no labākajiem Matsalu līča un tā apkārtības palieņu plāvu skatiem, kuras apsaimnieko mājlopi, veidodami piemērotu vidi dažādām putnu un augu sugām. Laba migrējošo zosveidīgo putnu vērošanas vieta. Tā kā tornis ietilpst **Tūlingu** (Tuulingu) **saimniecības** teritorijā – spēkrats ir jāatstāj netālu esošajā autostāvlaukumā, bet suņi jāved piesieti kakla siksnā.

13 Rannajā putnu vērošanas tornis (Rannajõe linnutorn)

Divstāvēgs skatu tornis pie Laikjula (Laikūla) – Hāpsalu ceļa, no kuras paveras plaša ainava uz Matsalu līci ietekošo upīšu palieņu plāvām. Te var vērot migrējošās dzērves un zosis, bet pavasaros varbūt laimēsies redzēt vai dzirdēt ķikutu *Gallinago media*. Viens no retajiem torniem, kas ir pielāgots cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

14 Klostri (Kloostri) skatu tornis

Metāla tornis Kazari upes kreisajā krastā, ~ 5 km attālumā no Matsalu līča. No torņa redzamās Kazari deltas palieņu plāvas atrodas tikai 0,3 – 1 m augstumā virs jūras līmeņa, tādēļ pavasara palos un stipru vētru (īpaši rietumvēju) laikā ūdens applūšina milzīgu teritoriju. Uzskata, ka platības ziņā šis ir vienas no lielākajām Eiropas palieņu plāvām, kas ir nozīmīga dažādu tārtiņveidīgo putnu sugu ligzdošanas, dzērvi un zosveidīgo putnu atpūtas un barošanās vieta. Ir pagājis laiks, kad zemnieki Matsalu plāvās ganīja govīs un plāva sienu, tādēļ šobrīd plāvu apsaimniekošanu veic nacionālā parka administrācija.

15 Penijē tornis (Penijõe torn)

Lai nokļūtu līdz šim tornim, ir jāveic apmēram 20 – 30 min ilgs pārgājiens pa **dabas taku** no **Penijē muižas** gar **Penijegi** (Penijögi) kreiso krastu. Te redzami bebru darbi un to celtās zaru mājas. No torņa paveras skats uz **Kazari deltu**, kas dabā izpaužas kā monolīts un nepārskatāms niedrājs. To vairākās daļās sadala Kazari un mazāka izmēra upītes. Katrai deltas daļai ir savs vēsturiskais nosaukums: no torņa pa kreisi no Penijegi redzama **Lihula meri** (Lihulas „jūra”), bet tās labajā pusē - **Kloostri meri** (Kloostri „jūra”). Putnu vērotāji var iziet garāku (7 km) dabas takas loku, kas ved pa palieņu plāvām. Jārēķinās, ka pavasaros būs nepieciešami piemēroti apavi! Plāvas ierobežotās platībās apsaimnieko mājdzīvnieki, tādēļ neaizmirstiet aizvērt vārtiņus aiz sevis un netraucējiet to ikdienas gaitas! No maršruta nav atļauts novirzīties, lai netraucētu putnus.

16 Suitsu tornis (Suitsu torn)

Suitsu tornis celts 1979. g. kā pirmais Matsalu rezervāta metāla tornis. To atjaunoja 1998. g. Torņa augstums ir 21 m, tādēļ no tā paveras izcila dabas un kultūrainava uz Kazari deltas niedrājiem un blakus esošo **Suitsu upi** (Suitsu jõgi), kuras krastā ir uzceltas vairākas **zvejnieku laivu būdas**.

17 Kēmu skatu tornis (Keemu vaatetorn)

Meklējams Matsalu līča dienvidu krastā pie **Kēmu ostas** (Keemu sadam). Blakus sešus metrus augstajam metāla – koka tornim uzcelts neliels **apmeklētāju centrs**. Tāpat kā no Haeskas torņa, arī no šī paveras viena no izcilākajām Matsalu līča un tā piekrastes ainavām. Laba putnu vērošanas vieta migrāciju laikā.

Skats no Suitsu torņa

Kēmu skatu tornis ...

... un no tā baudāmā Matsalu līča ainava

KO VĒL VAR DARĪT?

1. Putni, putni un vēlreiz putni! Te ir jābrauc **vērot putnus**! Foto: Kaarel Kaisal
2. **Migrējošos putnus** ir pārspējis pirmais sniegš. Attēlā: baltvaigu zosis *Branta leucopsis*. Foto: Kaarel Kaisal
3. Pa Kazari upi var doties braucienā ar **kanoe laivām** ...

1.

2.

3.

4.

5.

6.

4. ... vai ar nelielu **motorizētu peldlīdzekli**. Foto: Tiit Kaljuste
5. Kādreizējās zvejniecības tradīcijas mūsdienās kļuvušas par mierīgas atpūtas veidu. Attēlā: **makšķernieki** pie Kazari tilta. Foto: Tiit Kaljuste
6. Lihulā ik gadu notiek **kultūras dienas** kas pulcē apmeklētājus no plašākas apkārtnes. Foto: Tiit Kaljuste

NODERĪGI PADOMI

- **Piemērotākais laiks** Matsalu nacionālā parka apmeklējumam ir pavasara (aprīlis) un rudens (septembra beigas - oktobra pirmā puse) putnu migrācija;
- Putnu migrācijas laikā līdz ir jāpaņem piemērots **apģērbs**, kas būs atbilstošs rudens vai pavasara laikam pie jūras;
- Putnu migrācijas un ligzdošanas laikā Matsalu līcī ir ierobežota pārvietošanās ar motorizētiem peldlīdzekļiem;
- **Lihulā** (atrodas pie nacionālā parka robežas) atradīsim ēdināšanas uzņēmumus, dažādus veikalus, bankomātu, pastu, medicīnisko palīdzību un citus nepieciešamos pakalpojumus;
- Parkā vai tam pieguļošajā teritorijā ir tikai dažas **tūristu mītnes**, tādēļ to rezervācija ir jāveic laicīgi.

Papildus informācija

www.haapsalu.ee
Hāpsalu pilsēta, tūrisma iespējas, naktsmītnes u.c.

www.keskkonnaamet.ee/matsa-eng
Matsalu nacionālais parks

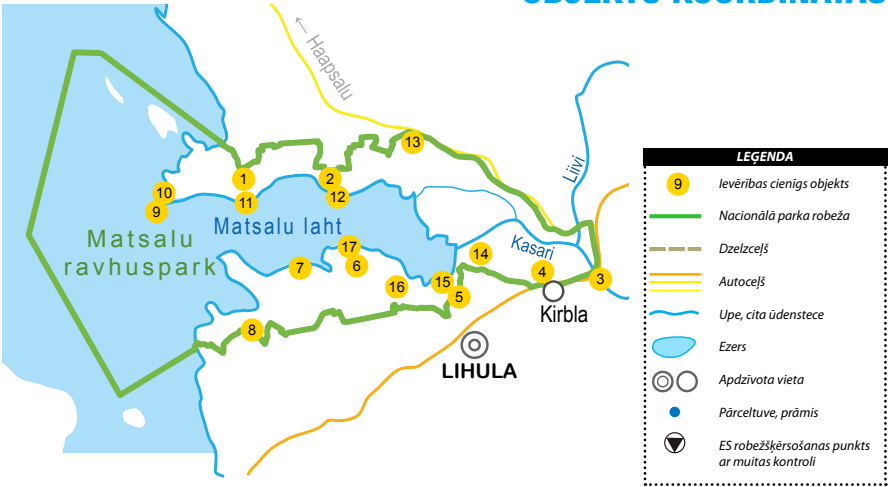
www.matsalunet.net
Matsalu nacionālais parks, pasākumi u.c.

www.mois.ee
Igaunijas muižas

www.terramaritima.ee
Tūrisma iespējas pašvaldībā, kas robežojas ar Matsalu līci

Nacionālā parka apmeklētāju centrs Penijē muižā
Penijõe mōis, ☎ +372 4724236,
matsalu.looduskeskus@rmk.ee

KARTE,
OBJEKTU KOORDINĀTAS

Objekts	Platums	Garums
1 Kidevas muiža	N 58°46,87'	E 23°33,13'
2 Haeskas muiža	N 58°47,27'	E 23°39,76'
3 Kazari vecais tilts	N 58°43,91'	E 23°59,53'
4 Kірblas baznīca	N 58°43,72'	E 23°56,48'
5 Penijē muiža	N 58°42,86'	E 23°48,96'
6 Matsalu muiža	N 58°44,04'	E 23°41,59'
7 Nēri akmeņi	N 58°43,65'	E 23°35,98'
8 Saleveres Salumegi kalns	N 58°41,42'	E 23°34,83'
9 Putnu vērošanas tornis Puises ragā	N 58°45,88'	E 23°27,04'
10 Skatu platforma Puises ciemā	N 58°45,96'	E 23°27,22'
11 Kidevas putnu vērošanas platforma – apmeklētāju centrs	N 58°46,30'	E 23°32,87'
12 Haeskas putnu vērošanas tornis	N 58°46,76'	E 23°39,55'
13 Rannajā putnu vērošanas tornis	N 58°48,96'	E 23°46,87'
14 Klostri skatu tornis	N 58°45,25'	E 23°50,64'
15 Penijē tornis	N 58°43,62'	E 23°48,19'
16 Suitsu tornis	N 58°43,39'	E 23°44,81'
17 Kēmu skatu tornis	N 58°44,73'	E 23°40,44'

VILSANDI

nacionālais parks

EE

VILSANDI

rahvuspark

Vilsandi arhipelāga ainava drīzāk atgādina Skandināvijas krastos redzamos šēru skatus un tā ir Baltijas mērogā unikāla. Vaikas salas ir vecākā Baltijas valstu aizsargājamā dabas teritorija. Putni, roņi, interesantā salu veģetācija, silūra perioda fosilijas un Vilsandi bāka ir dažas no parka izcilākajām vērtībām.

SATURS

Vilsandi nacionālais parks

- 26. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?
- 27. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?
 - 30. lpp. Īss ieskats vilsandi arhipelāga vēsturē
- 31. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti
- 35. lpp. Ko vēl var darīt?
- 38. lpp. Noderīgi padomi
- 39. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Vilsandi nacionālais parks meklējams Rietumigaunijā – Sāmsalas (Saaremaa) ziemeļrietumu daļā un tai pieguļošajā Vilsandi salu arhipelāgā. Nacionālo parku visērtāk var sasniegt no Kuresāres (Kuressaare), kas ir Sāmsalas lielākā

pilsēta. Savukārt, no kontinenta starp Virtsu (Virtsu) un Kuivastu (Kuivastu) ostām kursē prāmis, kas aizved līdz Muhu salai (Muhu). Muhu salu ar Sāmsalu savieno 3 km garš dambis, pa kuru iet bezmaksas autoceļš.

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

(ar divriteniem pa Sāmsalas daļu)

Ar kājām

Nacionālajā parkā ietilpst daudzas, taču maza izmēra salas, tādēļ piemērots salu iepazīšanas veids ir kājāmiešana. Vilsandi salā ir jāizmanto piekrastes ainaviskie ceļi, kas nereti iet pa skaistām kadiķu audzēm. Jūras krasts gan ne vienmēr ir izejams, jo to klāj akmeņi, vai arī tas visbiežāk ir aizaudzis ar niedrēm. Aktīvākie ceļotāji no Kūsnemmes pussalas (Kūsnõmme poolsaar) uz Vilsandi var doties arī ar kājām (sk. tālāk).

Ar velo

Ceļi ir tikai uz Vilsandi salas un tajā Vilsandi nacionālā parka daļā, kas atrodas uz Sāmsalas. Tie ir pietiekami labas kvalitātes grantēti vai zemes ceļi.

Ar laivām

Jūras laivas un jūras kajaki ir piemērotākais salu iepazīšanas veids. Ceļojot pa jūru ir jāreķinās ar laika apstākļiem, kā arī jāņem vērā, ka Vaikas salas (Vaika saared) un Notamā (Nootamaa) salu ir aizliegts apmeklēt tur esošā rezervāta režīma zonas dēļ.

Ar auto

Spēkratu gan laikam labāk ir atstāt pie Lonas muižas. To var izmantot kā laivas transportēšanas līdzekli.

Ar autobusu

No Kuresāres līdz Kihelkonnai (Kihelkonna), kas atrodas 3 km no Lonas muižas, kursē pasažieru autobuss.

1. Vēl pirms pieciem gadiem uz Vilsandi salu braucām ar "KRAZ" tipa automašīnu ... pa jūru. Tagad tā jau ir vēsturiska bilde
2. Līdz Vilsandi salai piemērotos apstākļos var nokļūt arī ar kājām. Foto: Maarika Toomel
3. Līdz Vilsandi salai var nokļūt ar laivu no Papisāres ostas (Papisaare sadam)

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām un apdzīvotām vietām (km)

	Lonas muiža (Loona mõis)
Tallina (Tallinn)	249
Pärnava (Pärnu)	187
Rīga	370

Īsais parka vērtējums

Dabas daudzveidība	*****
Putnu vērošanas iespējas	****
Dabas tūrisma produkti	*****
Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra	****
Kultūras un vēstures objektu daudzveidība	**
Kultūras tūrisma produkti	***

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

1. Vilsandi arhipelāgā ir > 150 neliela izmēra salas, ...
2. ... salīņas un akmeņaini sēkļi. Šāda salu koncentrācija ir viena no lielākajām Baltijas valstu teritorijā. Attēlā: Alumine Vaigas sala

3. Salas sastāv no **nogulumiežiem** (g.k. kaļakmens), kas veidojušies **silūra periodā**.
Attēlā: Eldas pussalas klinšainais krasts
4. Dažviet redzami **silūra perioda koraļļu rifu pārakmeņojumi**. Attēlā: Keskmine Vaigas sala
5. Jūras krastā ir atrodams bagāts **fosiliju** klāsts
6. Ir atrasts silūra perioda **stromatolīts**!

3.

4.

7.

8.

5.

6.

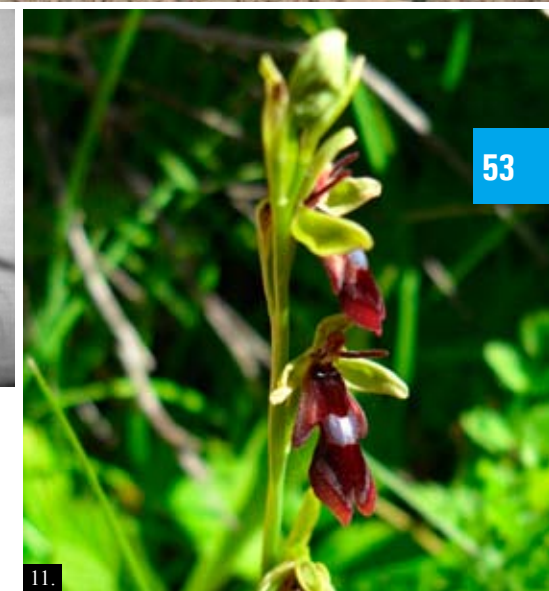
7. Daudzas putnu sugas salas izmanto gan kā atpūtas, gan barošanās, gan ligzdošanas vietu. Attēlā: pamesta **jūras kraukļa** *Phalacrocorax carbo* ligzda
8. Parastās pūkpīles *Somateria mollissima* ligzda

9.

10.

11.

12.

9. Vilsandi **vēsturiskajā ainavā** sadzīvo gan divus gadsimtus vecā bāka, gan pirms ~ pusgadsimta celtais Padomju armijas robežsargu tornis
10. Vilsandi arhipelāgā dzīvo viena no lielākajām **pelēko roņu** *Halichoerus grypus* **populācijām**, kas šeit arī veiksmīgi vairojas. Foto: Maarika Toomel
11. Salu augsne ir bagāta ar kalciju, tādēļ te ir novērojama liela orhideju sugu daudzveidība. Attēlā: Mušu ofrīda *Ophrys insectifera*. Foto: Maarika Toomel...
12. ... un dzeltenā dzegužkurpīte *Cypripedium calceolus*. Foto: Maarika Toomel

53

52

Īss ieskats vilsandi arhipelāga vēsturē

Vilsandi salai tuvumā esošajās Vaikas salās 1910. g. tika izveidota Baltijas pirmā aizsargājamā dabas teritorija, tādēļ ir vērts ielūkoties dažās šīs vietas vēstures lapaspusēs.

Vaikas salas (Pamatne: Google map karte. Avots: žurnāls „Vides vēstis”)

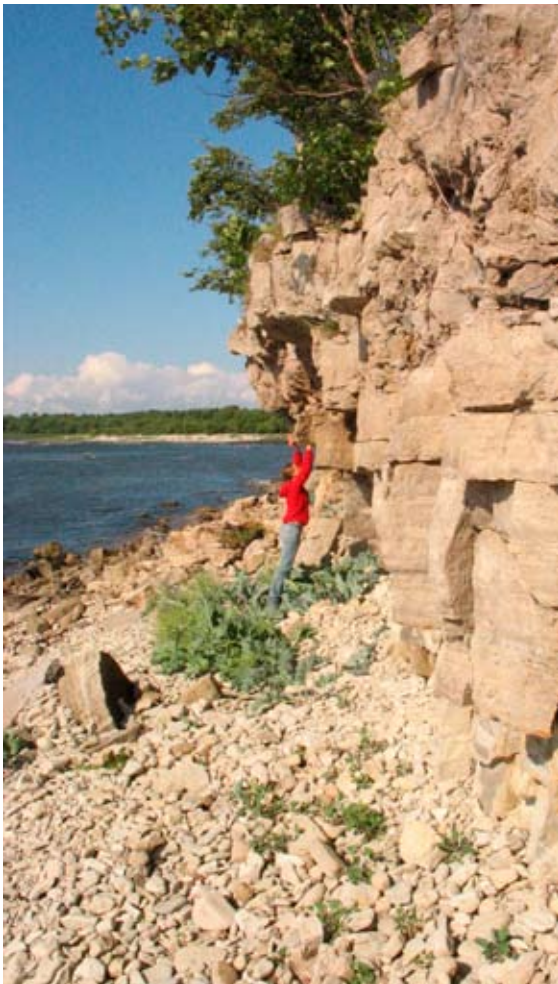

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

1 Lonas muiža (Loona mōis)

Muiža vēsturiskajos dokumentos pirmoreiz ir pieminēta 16. gs. Tagad redzamā vienstāva kungu māja ir vairākreiz pārbūvēta laikā no 17. – 19. gs. 1997. g. ēku vēlreiz atjaunoja un tagad tajā atrodas **viesu nams** un **Vilsandi nacionālā parka apmeklētāju centrs**, kur var iegūt ne tikai vērtīgu informāciju, bet arī apskatīt Vilsandi apkārtnē atrastās fosilijas. No Lonas muižas var uzsākt pārgājienu uz Vilsandi salu. Vienā no muižas ēkām ir izveidota Vilsandi nacionālajam parkam veltīta **ekspozīcija**.

Silūra periods (vairāk nekā pirms 400 mlj. gadiem)	Neiedomājami tāla pagātne, kad tagadējās Baltijas teritorijas vietā jūra mijas ar sauszemi un kontinenta dreifā rezultātā tā atrodas ekvatoriālajos ūdeņos , kur dzīvo un evolucionē stromatolīti, koraļļi, brahiopodi, gliemji u.c. augu un dzīvnieku sugas, no kuru atliekām ilgstošos dabas mijiedarbības procesos veidojas nogulumieži, no kuriem sastāv Vilsandi arhipelāga salas. Tie daudzviet redzami arī atsegumu veidā. Vilsandi salā jūs būtībā staigājiet pa seniem koraļļu rifem ...
Pēdējais apledojums (ledāju uzviršanās sākās pirms ~ 75 000 gadu) un laiks pēc tā	Ziemeļeiropu klāj ledājs – neiedomājami milzīga masa, kuras rezultātā zemes garoza ieliecās. Vēl mūsdienās – vairāk nekā 10 000 pēc Ledus laikmeta beigām notiek atgriezeniskais process – zemes garozas „atliekšanās” (t.s. neotektoniskā zemes virsmas celšanās), kā rezultātā Rietumigauņijas salas un tām pieguļošās teritorijas paceļas ar ātrumu ~ 2 - 3 mm gadā.
18. gs. sākums	Vilsandi parādās pirmie pastāvīgie iedzīvotāji . Stāsta, ka viens no tiem ir bijis nīderlandiešu jūrasbraucējs Johans van Dolls.
1908. g.	Vilsandi bākas uzraugs Arturs Toms (Artur Toom) iznomā Vaikas salas. Šis rīcības mērķis ir cēls – salās ligzdojošo putnu aizsardzība .
1909. g.	Šī gada rudenī ar Rīgas dabas pētnieku biedrības un profesora Kārļa Reinholda Kupfera (1872. – 1935.) atbalstu Kihelkonnā izveido bioloģiskās izpētes staciju .
1910. g. 14. augusts	Pēc K. R. Kupfera iniciatīvas, Vaikas salu aizsardzības nolūkā tiek izveidota pirmā aizsargājamā dabas teritorija (putnu liegums) tagadējo trīs Baltijas valstu teritorijā . Tajā pat gadā Vaikas salās un Kihelkonnas apkārtnē apgredzeno 124 putnus , kas ir pirmais putnu gredzenošanas gadījums minēto valstu mērogā .
Padomju laiks	Pirms 2. pasaules kara salā ir ap 200 pastāvīgo iedzīvotāju. Pēc tā Vilsandi sala tāpat kā Sāmsalas piekraste kļūst par PSRS rietumu robežu, tādēļ salā tiek izveidots robežkontroles postenis. Robežsargi gan vēlāk aiziet no Vilsandi, jo nokļūšana un robežsargu apgāde ir pārāk sarežģīta. Seklās jūras dēļ līdz Vilsandi ir grūti nokļūt ar lielāku peldlīdzekli, turklāt to var darīt tikai bezledus periodā. Arī brauciens ar kravas automašīnu „KRAZ” pa seklo un akmeņaino jūru nav viegls. Tehnika rūšē un lūzt. 1957. g. uz Vaikas salām atjauno putnu liegumu, bet 1971. g. izveido Vilsandi rezervātu, kas ir tikai zinātniekiem pieejama teritorija.
Mūsdienas	1993. g. daudz plašākā teritorijā izveido Vilsandi nacionālo parku. Vilsandi ir kļuvusi par atvērtu teritoriju, kur ierodas vasarnieki, dabas un aktīvā tūrisma cienītāji.

2 Eldas klints (Elda pank) un pussala

Nacionālā parka dienvidrietumdaļā jūrā iestiepjas Eldas pussala – skaists un ļoti nomaļš ar kadiķu mežu (alvāriem) noaudzis zemes pleķītis ar interesantu jūras krastu, kur atsedzas silūra perioda nogulumieži. No pussalas gala, kurā slejas vecs Padomju armijas **robežsargu tornis** (apmeklējumam bīstams!), paveras visaptverošs skats uz **Vilsandi salu** (atpazīstama pēc bākas), **Lonalaidas salu** (Loonalaids) – otru lielāko Vilsandi arhipelāgā, **Salavu** (Salava) un citām mazākām salinām. Dabas mīļotāji var uzmeklēt **Eldas klintī** (Elda pank) – ~ 2 m augstu un 0,4 km garu atsegumu, kura piekāvē var atrast interesantas ūdens izskalošanas **fosilijas**.

3 Kūsņemmes pussala (Kuusnõmme poolsaar)

Ap 6 km garā pussala ir vieta, kur jānokļūst tiem, kas grasās doties vienā no neparastākajiem pārgājieniem pāri jūras šaurumam. Cauri Kūsņemmes pussalai līdz tās ziemeļu daļai iet šaurs un ļoti līkumains grants **ceļš** (ar garāku tūristu autobusu jābrauc lēni un uzmanīgi), kura galā izveidots autostāvlaukums, neliels namiņš, kur patverties lietus un vēja laikā, kā arī informācijas stends. Turpat redzamas divas **Padomju armijas „KRAZ” tipa automašīnas**. Lai sasniegtu robežkontroles posteni, Padomju robežsargi brauca pa jūru un mazajām salīnām, kas kā pērļu virtene savieno Kūsņemmes pussalas galu ar Vilsandi salas dienviddaļu. Turpat divas desmitgades pēc Igaunijas neatkarības atjaunošanas „KRAZ” automašīnu kravas kastēs vasaras laikā uz Vilsandi vizināja tūristus, taču spēkrati savu mūžu ir nokalpojuši un unikālais piedāvājums vairs nav spēkā! Ko darīt? Pa mazajām salīnām uz Vilsandi var doties ar kājām. To var īstenot tikai siltā laikā, kad nav gaidāms stiprs vējš un ir zināma laika prognoze vismaz divām tuvākajām dienām. Kā sava veida orientieris var kalpot

augstsprieguma elektrolīnija. Kopumā ir jāreķinās arī ar 1 h 40 – 2 h ilgu un ~ 4 km garu gājieni. Dziļākā vieta (ja ietur pareizo „kursu”) atrodas pārgājiena sākumdaļā, kur starp salīnām izveidots laivu ceļš – ~ 1 m dziļa vieta atkarībā no vēja virziena un ūdens līmeņa. Zināmu priekšstatu par maršrutu sniegs redzamā aina, kas paveras no **skatu torņa**. Kaut arī šis maršruts tiek reklamēts dažādos informatīvajos materiālos, atbildību par tā veikšanu uzņemas katrs pats!

4 Harilaidas pussala (Harilaid) un Kipsāres bāka (Kiipsaare tuletorn)

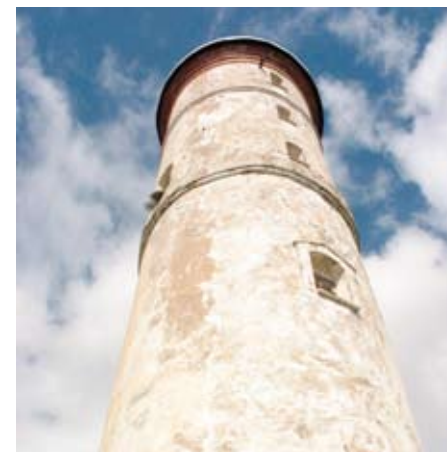
Sāmsalas ziemeļrietumu daļā jūrā iestiepjas iespaidīgā **Tagameizas pussala** (Tagamõisa poolsaar). Tās ziemeļrietumu daļā meklējama mazāka – ap 5 km garā **Harilaidas pussala** (Harilaid). Pussalas vidusdaļā vilņojas **Lajalepas ezers** (Laialepa järv) – bijušais jūras līcis, kas zemes garozai ceļoties, kļuvis par iekšēju ūdenstilpi. Arī pati Harilaida (īgauniski „laid” nozīmē „saliņa”) vairāk nekā trīs gadsimtus atpakaļ bijusi sala. Harilaidas galā no jūras ūdens paceļas 26 m augstā **Kipsāres bāka** – viena no neparastākajām Igaunijas bākām. Tā celta 1933. g.,

kad jūra no bākas atradās ~ 100 m attālumā. Krastu noskalošanas rezultātā tā tagad ir vilņu ieskauda. Harilaidu iecienījuši ne tikai migrējošie putni, bet arī roņi, kurus piesaista vientuļi līči un akmeņainās sēres. Harilaidu var apmeklēt tikai ar kājām vai ar divriteni, bet spēkrati ir jāatstāj autostāvlaukumā. No tā ~ 1 km attālumā atrodas vieta, kur pēc 17. gs. radies Harilaidas savienojums ar Sāmsalu. Šeit paveras nepierasti klaja un akmeņaina ainava. Pārējā Harilaidas daļa ir apmežota pirms ~ 40 gadiem. Kopumā būs jāveic ~ 10 km garš **pārgājiens**.

5 Vilsandi sala (Vilsandi saar)

Vilsandi nacionālā parka „sirds” un divpadsmitā lielākā Igaunijas sala (garums – 6 km, platums – 2 km). Tā ir ļoti „jauna” sala, kas sākusi veidoties pirms ~ 2000 gadiem zemes garozas celšanās rezultātā, savienojoties divām salām, kas noticis pirms ~ 350 gadiem. Cilvēki salu sāka apdzīvot 18. gs. un to galvenā nodarbe bija zvejniecība, kuģu būve, nelielā apjomā – lauksaimniecība. Līdz 2. pasaules karam te bija ap 200 iedzīvotāju, kuri vēlāk salu bija spiesti pamest PRSR pierobežas režīma zonas dēļ. Nozīmīgu Vilsandi daļu aizņēma mežs un kadiķu lauki. To visā garumā šķērso grantēts – zemes ceļš ar atžariem uz jūras krastu. Salu ar kājām var izstaigāt vairāku stundu laikā, iepazīstot vietējo **aphūvi** (daļa arī mūsdienās celtas ēkas) un **Tolli sētu**, kur pēc nostāstiem dzīvojis nīderlandiešu jūras braucējs Johans Dolls, kā arī vējdzirnavas. Noteikti ir jāaiziet līdz salas rietumu krastam, kur atrodas **Vilsandi bāka** un **bākas uzrauga saimniecības ēkas**. No šejienes ir labi redzamas **Vaikas salas**. Šodien uz salas pastāvīgi (visa gada garumā) dzīvo tikai trīs cilvēki.

6 Vilsandi bāka (Vilsandi tuletorn)

Vilsandi bāka sāka darboties 1809. g. Ja uzmanīgi palūkojas uz torņa, labi redzams, ka tas ir vairākas reizes paaugstināts. Tagadējās bākas augstums ir 37 m, bet gaismas elements atrodas 40 metrus virs jūras līmeņa. Bāka ar apkārtējām ēkām ir apskatāma tikai no ārpuses. Ja pa Vilsandi arhipelāgu ceļo ar jūras laivu vai citu peldlīdzekli, tad bāka kalpo kā ļoti labs orientieris daudzo salu, līču un pussalu labirintā. No bākas redzama jūras krastā uzceltā glābšanas stacija. Pateicoties tai, Vilsandi ūdeņos izglābti 29 cilvēki, 2 suņi un 1 kaķis. Tā stāta vietējie.

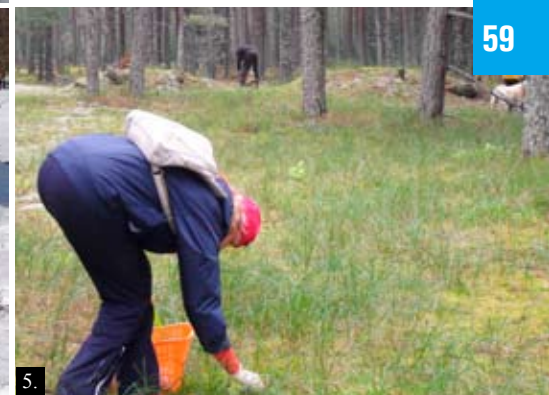
7 Skats uz Vaikas salām (Vaika saared)

No Vilsandi bākas un tai tuvākās apkaimes ir labi saskatāmas leģendārās Vaikas salas. Tām ir piešķirts rezervāta statuss, tādēļ salas var apskatīt tikai no attāluma. Mazākā no saliņām - **Kullipank** ir tikai pārdesmit metrus diametrā. Tā ir jūras ūdeņu izrobots zemas un asas dolomīta klints fragments, kas klāts ar oļiem, nelieliem laukakmeņiem un kādu atsevišķi stāvošu lakstaugu. Domājams, ka vētru laikā tā pazūd zem jūras ūdens. Savukārt, **Alumine Vaigas** – **Apakšējā Vaikas** sala ir lielākā no sešām salām. Šīs salas diametrs ir ~ 150 m un tā paceļas vismaz kādus divus metrus virs jūras līmeņa. Uz salas ir bagātīga veģetācija un pat kāds zems krūms salas centrā. Redzami arī metru augsti atsegumi. Uz salas vēl joprojām atrodas 20. gs. sākumā celto „putnu māju” paliekas, kas bija domātas ligzdojošo putnu piesaistīšanai.

KO VĒL VAR DARĪT?

Vilsandi nacionālajā parkā ir pieejams plašs dabas tūrisma piedāvājums, tādēļ šeit ir ieteicams izmantot vietējo tūrisma organizatoru sniegtos pakalpojumus.

1. Pa salām un to piekrasti var doties **pastaigā** jebkurā gadalaikā – gan vasarā, ...
2. ... gan ziemā. Foto: Maarika Toomel
3. Viens no neparastākajiem piedāvājumiem ir **roņu vērošana** ziemā. Tā notiek pieredzējuša gida pavadībā un no attāluma, lai netraucētu dzīvniekus, kuriem šajā laikā dzimst mazuļi. Foto: Maarika Toomel
4. Vēl Vilsandi nacionālajā parkā var vērot **putnus**. Foto: Maarika Toomel ...
5. ... un **sēnes**. Tās var likt arī grozā! Foto: Maarika Toomel
6. Salu floras sarakstā ir daudz retu un aizsargājamo **augu** sugu. Foto: Maarika Toomel

7. Aukstās ziemās var doties slēpot ar **distanču slēpēm**. Foto: Maarika Toomel, ...

8.... bet gida pavadībā var **aizslēpot** līdz Vilsandi salai.

Foto: Maarika Toomel

9. Arī Sāmsalas **etnogrāfiskā ansamblā** uzstāšanās būs interesants kultūrvēsturisks piedzīvojums. Foto: Maarika Toomel

7.

8.

10.

9.

11.

10. Gan uz Vilsandi salas, gan uz Sāmsalas ir saglabājušies dažādu vēsturisko notikumu liecinieki. Tē ir vērts doties **militārā mantojuma** izziņas tūrē. Foto: Maarika Toomel

11. Iepriekš piesakoties, lauku sētā var nobaudīt garšīgas **pusdienas**

12. Visbeidzot, te piedāvā doties braucienā ar jūras laivu vai kajakiem. Foto: Aiva Jakovela

12.

Eldes pussala

KARTE, OBJEKTU KOORDINĀTAS

LEGENDA	
9	ievērojamais objekts
	Nacionālā parka robeža
	Dzelzceļš
	Autoceļš
	Upe, cita ūdenstece
	Ezers
	Apdzīvota vieta
	Pārceltuve, prāms
	ES robežšķērsošanas punkts ar muitas kontroli

NODERĪGI PADOMI

• **Piemērotākais gadalaiks** Vilsandi nacionālā parka apmeklējumam ir vasara, taču šeit interesantus piedāvājumus šeit atrast arī citos gadalaikos;

• Ja dodaties uz Vilsandi salu, paņemiet līdzi **dzeramo ūdeni** un **ēdienu** vismaz divām – trīs ēdienreizēm;

• Uz Vilsandi salas nav veikali, kafejnīcas, bankomāti, medicīniskās palīdzības sniegšanas vietas, stacionārie telefoni. Tuvākā lielākā apdzīvotā vieta (ārpus parka teritorijas) ir Kihelkonna;

• **Paēst** uz salas var tikai vasarās un kādā no lauku tūrisma saimniecībām, ja maltīte ir savlaicīgi pieteikta;

• Ar parku saistītie **tūrisma pakalpojumi** ir **jārezervē** laicīgi;

• Pirms došanās (ar kājām vai ar laivu) uz Vilsandi – noskaidrojiet **laika prognozi**, jo stipra vēja laikā starp salām var celties ūdens līmenis, kā arī atsevišķas vietas var būt spēcīga vilņošanās;

• Autovadītājiem **prāmja biļeti** no Virtsu uz Kuivastu (Muhu salā) tūrisma sezonas laikā ir vēlams rezervēt gan turp, gan atpakaļceļam;

• **Vaikas salām ir piešķirts dabas rezervāta statuss**, tādēļ to apmeklēšana nav atļauta;

• Teltis un ugunsgrāvis var kurināt tikai šim mērķim paredzētās vietās.

Papildus informācija

www.loonamanoor.ee

Loonas muiža

www.saaremaanaturetourism.eu/

Dabas tūrisms Sāremā salā

www.heritagetours.ee

Ģidu vadītas tūres Vilsandi nacionālajā parkā

www.visitsaaremaa.ee

Tūrisma iespējas Sāremā salā

www.vilsandi.ee

Vilsandi nacionālais parks

Vilsandi nacionālā parka apmeklētāju centrs

Loonas muiža

Loona mōis, ☎ +372 45 46510, 52 69974,
info@loonamanoor.ee, www.loonamanoor.ee

	Objekts	Platums	Garums
1	Loonas muiža	N 58°19,97'	E 22°01,26'
2	Eldas pussalas ziemeļdaļa	N 58°18,31'	E 21°49,73'
3	Kūsnesmes pussala (autostāvlaukums)	N 58°21,08'	E 21°56,13'
4	Harilaidas pussala un skats uz Kipsāres bāku	N 58°29,81'	E 21°50,49'
5	Vilsandi sala	N 58°22,82'	E 21°51,53'
6	Vilsandi bāka	N 58°22,97'	E 21°48,75'
7	Vaikas salas (Alumine Vaigas)	N 58°22,90'	E 21°48,21'

 VILJANDI
maakond

 KÕPU vald

Kõpu kihelkond

SOMÄ
nacionālais parks

EE

SOOMAA
rahvuspark

Soomaa igauniski nozīmē Purvu zeme. Parka piedāvājums apmeklētājiem ir Baltijas valstīs visplašākais: te var iet ar purva kurpēm, braukt ar laivu un doties ar gidu dabas vērošanas tūrēs. Šeit var piedzīvot un izjust Piekto gadalaiku – pavasara palus, kas purvaino teritoriju pārvērš milzīgā ezerā bez krasta un bez malas.

SATURS

Somā nacionālais parks

58. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?

59. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?

61. lpp. Piektais gadalaiks

64. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti

67. lpp. Ko vēl var darīt?

70. lpp. Noderīgi padomi

71. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Somā nacionālais parks atrodas Igaunijas dienvidrietumu daļā - netālu no valsts populārākās kūrortpilsētas – Pērnavas. No Pērnavas

līdz Rīsa (Riisa) ciemam divas reizes dienā (turp – atpakaļ) kursē pasažieru autobuss

Ar kājām

Kājāmgājēju un dabas tūristu „paradīze”. Parkā ir vairāk nekā 10 dažāda garuma takas, kuru iepazīšana prasīs vismaz divas dienas. Tās ved gan pa purviem, gan upju palieņu krastiem, iepazīstinot ar Somā dabas un kultūrvidi.

Ar velo

Piemērots parka apceļošanas veids, taču jārēķinās, ka šeit ir tikai grants seguma ceļi un braukšana pa tiem var izrādīties samērā vienmuļa. Taču, ja ir vēlme izstaigāt visas Somā takas, kādēļ gan parku neapceļot tikai un vienīgi videi draudzīgā veidā? Līdz Pērnavai ar divriteni ir nepilnas dienas brauciens. Līdz tuvākai dzelzceļa stacijai – Tori ir 14 km (Pērnavas – Tallinas vilciens kursē divas reizes dienā).

Ar laivām

Arī laivotāju „paradīze”. Gan vasarā, kad braucamas ir Halliste (Halliste jōgi) un Raudna (Raudna

jōgi), gan pavasara palos, kad var braukt „pēc azimuta”. Ūdenstūristiem parkā ir izveidotas speciālas atpūtas un nakšņošanas vietas.

Ar auto

Somā nacionālo parku šķērso divi lielāki ceļi: Jēsū (Jõesuu) – Kepu (Kõpu) ziemeļu – dienvidu virzienā un Tēramā (Tõramaa) – Kildu rietumu – austrumu virzienā. Vasaras laikā tie parasti ir braucami gan ar vieglo automašīnu, gan ar tūristu autobusu. Savukārt, pavasara palos (Piektais gadalaiks) ir jārēķinās, ka braucams ir tikai Jēsū – Kepu ceļš no Kepu puses līdz nacionālā parka apmeklētāju centram Tēramā. Pārēji ceļi ir vai var būt aplūduši un nav izbraucami ar autotransportu. Ar automašīnu ne – palu laikā var nokļūt līdz visu tālāk aprakstīto taku starta punktam.

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām un apdzīvotām vietām (km)

	Tēramā (Tõramaa)
Tallina (Tallinn)	152
Pērnavā (Pärnu)	50
Rīga	217 (caur Pērnavu)

Īsais parka vērtējums

Dabas daudzveidība	*****
Purvu vērošanas iespējas	***
Dabas tūrisma produkti	*****
Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra	*****
Kultūras un vēstures objektu daudzveidība	**
Kultūras tūrisma produkti	***

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

(ar kājām un divriteni vasarā, ar laivām – pavasarī)

1.

2.

3.

1. Laiva, divritenis, auto, kā arī paša rokas kājas nodrošinās veiksmīgu ceļojumu!
2. Arī pēc palu periodā laivošana pa Somā upēm būs jauna pieredze
3. Nacionālajā parkā ir izveidots moderns un mūsdienīgs **apmeklētāju centrs**

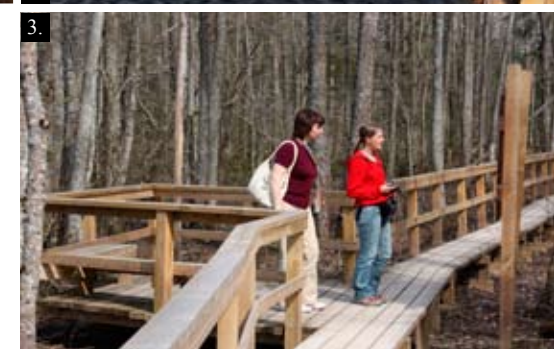
KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

1.

2.

3.

1. Purvu zemes lielākā vērtība ir **purvi** un ar tiem saistītie **biotopi** un **sugas**
2. Koka laipas ir ļoti piemērots purvu **iepazīšanas veids**. Attēlā: Ignatsi pārgājienu taka
3. Purvu malās un upju krastos plešas **mitrie** un **pārmitrie meži** – Eiropas nozīmes aizsargājami biotopi

4. Parku caurauž sazarots **upju** tīkls, kas pavasaros pārpludina ļoti lielas teritorijas. Attēlā: Naveste (Navesti jōgi)

5. Upju **paliņu** **plāvas** pavasaros pārplūst, veidojot milzīgu **ezeru** bez krastiem, kura platība var sasniegt 175 km²

4.

68

5.

6.

6. Purvi, mitrie meži un paliņu plāvas ir daudzu **Eiropas mērogā retu un apdraudētu sugu dzīves vieta**. Dažas sugas sastopamas tik bieži, ka tās ir piemērots dabas vērošanas objekts. Attēlā: bebrs *Castor fiber*. Foto: Aivar Ruukel

Piektais gadalaiks

Par *Piekto gadalaiku* Somā sauc pavasara palu periodu, kad no krastiem iziet Somā apkārtnes upes, applūdinot milzīgu teritoriju (ūdens līmenis var celties pat par 5 m), kur uz īsu brīdi veidojas viens no lielākajiem Baltijas „plūdu” ezeriem. Tam nav ne krastu, ne malas un maz ir vietu, kur var izkāpt uz sauszemes. Cilvēki jau gadsimtiem ilgi ir sadzīvojuši ar šo dabas fenomenu, tādēļ to nesauc par „stihiju”, bet gan par *Piekto gadalaiku*. To nevar aprakstīt. *Piektais gadalaiks* ir jāredz un tajā ir jābūt „iekšā”! Kā to var izdarīt? Tikai un vienīgi ar laivu!

1.

2.

3.

4.

5.

1. Applūdusi tūristu atpūtas vieta pie Mejekoses (Meiekose)
2. Uz īsu brīdi šeit ir vērojams liels „Palu tūristu” pieplūdums
3. Pārplūdušās Raudnas palienes
4. Applūdušais ceļš uz Karuskosi (Karuskose) ir vieta, kur laivošana padodas vieglāk, nekā mežā
5. Applūdusi viensēta pie Karuskoses mūsdienās...

69

6

7.

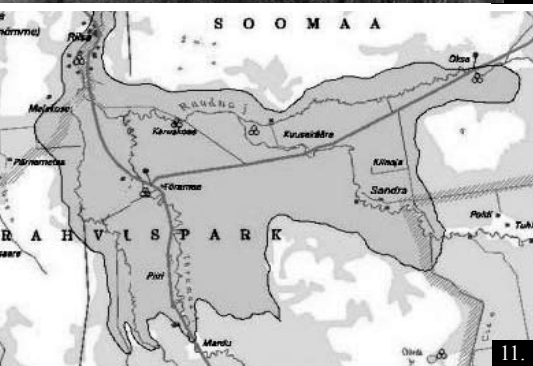
8.

10.

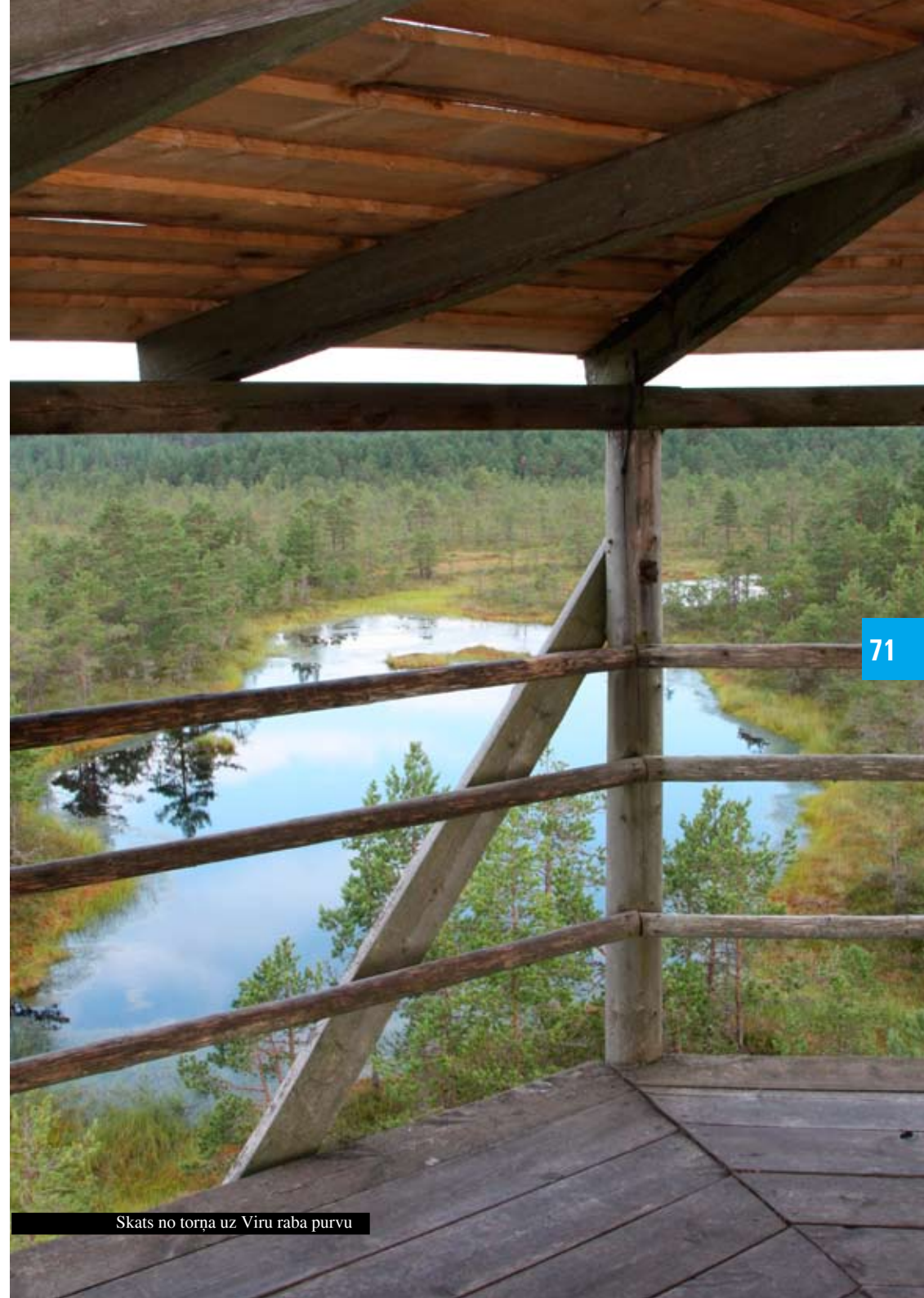

9.

11.

6. ... un pagājušā gadsimta sākumā. Avots: Tori muzeja krājums
7. Applūdušais Rīsas (Riisa) ciems. 1922. g. Avots: Tori muzeja krājums
8. Rīsas apkaimes pļavas palu laikā. 1922. g. Avots: Tori muzeja krājums
9. Applūdušās teritorijas 1928. g. Avots: Tori muzeja krājums
10. Cilvēki kopš seniem laikiem Somā apkaimē ir pārvietojušies ar vienkočiem. 1939. g. Avots: Tori muzeja krājums
11. Pavasara palos maksimāli applūstošā Somā nacionālā parka teritorija. Avots: Andres Tonisson

Skats no torņa uz Viru raba purvu

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

Somā nacionālā parka takas ir labiekārtotas un marķētas. To malās ir izvietoti informatīvie stendi un uzcelti skatu un putnu vērošanas torni. Pa purviem un mitrām vietām ved koka laipas,

bet citviet sabērtā mulča. Visas takas ir apmeklējamas bez maksas un jebkurā laikā, izņemot ziemā un *Piektajā gadalaikā*.

1 Rīsas purva taka (Riisa rabada)

Izcila lokveida taka (4,5 km), kuras lielākā daļa (koka laipas) ved pa Rīsas purvu (Riisa raba). No takas un divstāvēgā koka **skatu torņa** ir vērojami purva ezeriņi, lāmas, un purvaini meži. Ja nacionālā parka apskati sāk no ziemeļu puses, tad šī taka ir labs ceļojuma iesākums!

2 Mejekoses pārgājienu taka (Meiekose matkarada)

~ 3 – 5 km gara taka, kas ved pa veco ceļu gar Tēramā upes (Tōramaa jõgi) kreiso krastu. Takas malās izvietoti interaktīvi elementi bērniem, kas palīdz labāk uztvert dabā notiekošo. Taku ieskauj mitrie meži un palieņu pļavas, ka palu laikā atrodas zem ūdens. Tēramā (Tōramaa) ciemā apkārtnē atrastas cilvēka darbības pēdas jau no akmens laikmeta.

3 Ignatsi pārgājienu taka (Ignatsi matkarada)

Taka iesākumā ved pa mežu ieskaustu bijušo šaursliežu dzelzceļa līniju, pa kuru pagājušā gadsimta vidī izveda kokmateriālus. Tās tālākā daļa izmet nelielu loku pa Suistna purvu (Suistna raba), kur uzcelts **skatu tornis** ar izcilu sūnu purva ainavu ar nelieliem ezeriņiem. Takas garums vienā virzienā ir 4,5 km.

4 Lemmjē pārgājienu taka (Lemmjõe matkarada)

Taka, kas izveidota Lemmjēgi (Lemmjõgi) un Raudnas (Raudna jõgi) satekas vietā, iepazīstina ar palieņu pļavām un veciem pārmitriem mežiem, kas ir vieni no lielākajiem Igaunijā. Takas sākumā dominē atklātas lauku ainavas. Viens no 4,9 km garās lokveida takas apskates objektiem ir **Lemjē dižozols**. Mitrā laikā noderēs ūdensizturīgi apavi.

Rīsas purva taka

Atpūtas vieta Mejekoses pārgājienu takas malā

Purva ainava no Ignatsi pārgājienu takas skatu torņa

5 Kūranīdu mācību taka (Kuuraniiidu õpperada)

1,7 km gara lokveida taka, kas iepazīstina ar dažādiem meža biotopiem, to iemītniekiem un meža apsaimniekošanas pamatprincipiem. Apmeklētāju ērtības nolūkā ir izveidotas koka laipas un neliels **skatu tornis**.

6 Oksas (Oksa) taka

Bijušā piecstāvēgā metāla skatu torņa apkaimē plešas Lemmjēgi upes palieņu pļavas. Netālu atrodas kādreizējā **Oksas kroga** (Oksa kõrts) vieta, kur saglabāties iespaidīgs **mantelškurstenis**. Apkaimes apskatei izveidota 0,8 km gara koka **laipu taka**.

Skats no bijušā Oksas torņa

7 Hjupasāres pārgājienu taka (Hjupassaare matkarada)

Iepazīstina ar Somā nacionālā parka lielākā purva – **Kureso** (Kuresoo) ziemeļaustrumu daļu, kur redzamas purva ezeriņu un lāmu ainavas. Takas sākumā atrodas igauņu komponista, ērģelnieka un folkloras vācēja **Marta Sāra** (Mart Saar) (1882. – 1963.) **dzimtās mājas**. To apkaimē pļavas apsaimnieko aitas. Lokveida takas garums ir 4,2 km.

Kūranīdu mācību takā

Skats no Hjupasāres pārgājienu takas uz Kureso purva lāmām un ezeriņiem

Bebru takas skatu platforma

Hallistes palieņu pļavas pēc pavasara
palienem un ...

8 Bebru taka (Koprarada)

Divus kilometrus garās lokveida takas sākums ir meklējams pie **Somā nacionālā parka apmeklētāju centra** (atklāts 2000. gadā) – Tēramā ciemā. Tā ved gar **Mardu strauci** (Mardu oja) krastu, kur krustām šķērsām ir sakrituši bebru nogāztie koki, radot diezgan juceklīgu skatu. Apmeklētāju centrā var iegūt nepieciešamo informāciju, noskatīties videofilmu un nacionālajam parkam veltītu **ekspozīciju**.

9 Tēramā taka (Tōramaa matkarada)

Divarpus kilometrus gara taka (vienā virzienā) aizved līdz **Hallistes palieņu pļavām**, kur Hallistes upes labajā krastā ir uzcelts divstāvēgs koka **skatu tornis**. No tā paveras visaptverošs skats uz atjaunotajām (izcirsti krūmi) Hallistes palieņu pļavām. Pavasara palu laikā no torņa redzamā apkārtnē un tornis atrodas ūdenī.

...tā pati vieta palu laikā

Skats no Leti torņa uz applūdušajām
palienēm

10 Leti tornis (Lāti torn)

Jēsū – Kepu ceļa malā pie Leti (Lāti) ciema ir izveidots autostāvlaukums ar **putnu vērošanas torni**, no kura paveras skats uz Hallistes upes palieņu pļavām un tuvējā ciema apkārtni. Stipru palu laikā arī no šī torņa redzamā apkārtnē (izņemot ceļus) var atrasties zem ūdens. Laba putnu vērošanas vieta. *Lāti* tulkojumā no igauņu valodas nozīmē *Latvija*.

11 Paunas taka (Pauna rada)

Kultūrvēsturiska taka (garums ~ 2 km) Tipu (Tipu) ciemā, kas iepazīstina ar vairākiem interesantiem objektiem: **vecu skolu** (1931. g.), Hallistes upi, **pirti** un **Paunas saimniecību**, kurā dzimis viens no Igaunijas nacionālās kustības līderiem **Villems Reimans** (1861. – 1917.).

12 Ērdi taka (Ērdi rada)

1,2 km gara taka, kas pa purvainu mežu aizved līdz **Ērdi purvam** (Ērdi raba) un tā austrumu daļā esošajam **Ērdi ezeram** (Ērdi jārvi), pie kura izveidota atpūtas un peldvieta.

Norāde uz Paunas taku

Atpūtas vieta pie Ērdi ezera

KO VĒL VAR DARĪT?

1.

2.

3.

1. Somā purvus var iepazīt, dodoties pārgājienā ar speciālām **purva kurpēm**. Foto: Aivar Ruukel
2. Mellenes, zilenes, brūklenes un lācenes ir bieži sastopamas, tādēļ te var nodoties **ogotāšanai** priekiem. Foto: Aivar Ruukel
3. Sēņu „medību” galarezultāts. Foto: Aivar Ruukel

4.

5.

6.

4. **Bebro vērošana** vēlā vakara stundā. Foto: Aivar Ruukel
 5. Tē var atrast dažādu **dzīvnieku**, t.sk. Eiropā **retu** un **apdraudētu** atstātās **pēdas**. Attēlā: vilka *Canis lupus* pēda sniegā. Foto: Aivar Ruukel
 6. Lāča pēda *Ursus arctos* sniegā. Foto: Aivar Ruukel

7.

7. Pa aizsalušām upēm var „slidināties” ar **skrejrāgām** (angl. - Kicksled). Attēlā: Skrejrāgavas un to vadītāji kustībā. Foto: Aivar Ruukel
 8., 9. Ziemā pa purvu var droši pārvietoties ar **sniega kurpēm**. Foto: Aivar Ruukel

8.

9.

10.

10. Izmantojot senās senču metodes un gudrības, te iespējams piedalīties **vienkoča gatavošanas procesā**. Foto: Aivar Ruukel

Papildus informācija

www.edel.ee

Igaunijas pasažieru vilcienu kustības saraksts

www.keskkonnaamet.ee/soom-eng

Somā nacionālais parks

www.soomaa.com

Tūrisma iespējas Somā nacionālajā parkā

Nacionālā parka apmeklētāju centrs Tēramā

Tōramaa, ☎ +372 4357164,

soomaa.teabepunkt@rmk.ee

NODERĪGI PADOMI

Piektajā gadalaikā ar laivu:

- *Piektais gadalaiks* – palu laiks visbiežāk sākas aprīļa pirmajā pusē un turpinās ~ 2 nedēļas. Palu norise ir ļoti atkarīga no konkrētā gadalaika meteoroloģiskajiem apstākļiem. Lai noskaidrotu precīzu palu maksimumu, ir jāseko līdzi www.soma.com vai Facebook vietnē;

- Palu laikā ir applūdušas ļoti lielas teritorijas (meži, pļavas, apdzīvotas vietas), tādēļ trūkst „tradicionālo” orientieru un ir ļoti grūti noteikt savu atrašanās vietu. Šī iemesla dēļ ceļojumā ir ieteicams doties vietējā gida pavadībā;

- Palu laikā ir jāreķinās, ka „krasts” – vieta, kur izkāpt no ūdens var atrasties vairāku kilometru attālumā;

- Ceļojot pa palu aptvertajām teritorijām līdz ir jābūt GPS un mobilajam tālrunim ar ierakstītu glābšanas dienestu tālruna numuru;

- Pirms brauciena ir vēlams informēt krastā palikušos par plānoto maršrutu, tā starta un galapunktu, kā arī laiku, kad plānots braucienu beigt;

- Palu laikā var pūst stiprs pretvējš, atsevišķas teritorijas var klāt ledus, kas kopumā rada „nestandarta” situācijas;

- Ja ūdeni klāj slapja sniega bieža kārtā, pa to pārvietoties ar laivu ir praktiski neiespējams;

- Ceļojumā ir līdz jāpaņem sausa drēbju kārta (hermētiskos maisos), ēdiens un silts dzēriens;

- Ja palu laikā dodieties braucienā bez vietējā gida, tad atbildību par brauciena norisi uzņemas katrs pats!

Pārējā laikā:

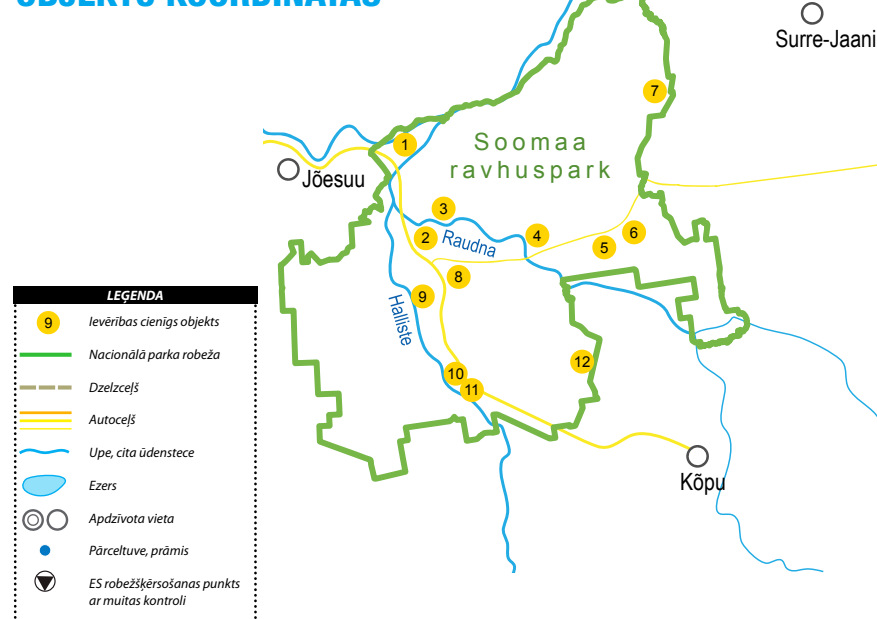
- Nacionālā parka teritorijā nav **veikalu** un **ēdināšanas uzņēmumu**. Tuvākie veikali meklējami Kepu, Jēsū un Tori ciemos;

- **Tūristu mītnēs**, kur ēdina, maltīte ir savlaicīgi jāpiesaka;

- **Tūrisma pakalpojumi** (t.sk. inventāra īre) ir jārezervē savlaicīgi;

- Teltis celt un ugunsgrākus kurināt var šim mērķim labiekārtotās vietās.

KARTE, OBJEKTU KOORDINĀTAS

Objekts	Platums	Garums
1 Rīsas purva taka	N 58°29,32'	E 24°58,90'
2 Mejekoses pārgājienu taka (takas ziemeļu gals)	N 58°27,28'	E 24°59,56'
3 Ignatsi pārgājienu taka	N 58°27,18'	E 25°02,20'
4 Lemmjē pārgājienu taka	N 58°26,50'	E 25°06,64'
5 Kūranīdu mācību taka (skatu platforma)	N 58°27,09'	E 25°09,85'
6 Oksas taka	N 58°27,85'	E 25°12,00'
7 Hjupasāres pārgājienu taka (Marta Sāra muzejs)	N 58°31,65'	E 25°16,27'
8 Bebru takas sākums, nacionālā parka apmeklētāju centrs	N 58°25,85'	E 25°01,83'
9 Tēramā pārgājienu taka (skatu tornis)	N 58°25,32'	E 24°59,83'
10 Leti tornis	N 58°21,96'	E 25°03,71'
11 Paunas taka (takas posms pie Hallistes upes)	N 58°21,49'	E 25°04,20'
12 Ērdi taka (pie Ērdi ezera)	N 58°22,71'	E 25°10,68'

KARULAS

nacionālais parks

KARULA

rahvuspark

Karula ir savdabīga sauszemes „saliņa” Dienvidigaunijā, kas izvietojusies mazapdzīvotā vietā, lielu meža masīvu vidū. Ja ceļojuma mērķis ir bēgšana no tūristu bieži apmeklētām un cilvēku masveida pulcēšanās vietām, tad piemērotāku dabas un kultūrvidi būs grūti atrast ...

SATURS

Karulas nacionālais parks

- 74. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?
- 75. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?
- 77. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti
- 82. lpp. Ko vēl var darīt?
- 82. lpp. Noderīgi padomi
- 83. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Karulas nacionālais parks atrodas Dienvidigauņijā – Karulas augstienē (Karula kõrgustik) starp Valgas (Valga) un Veru (Võru) pilsētām. Parkā ir g.k. nelielas apdzīvotas vietas un

viensētas. Tuvākā lielākā apdzīvotā vieta (blakus parka ziemeļrietumu robežai) ir Lullemē (Lüllemäe). Starp Lullemē un Valgu kursē autobuss, taču parku var apceļot tikai ar savu transporta līdzekli.

Ar kājām

Parkā ir izveidotas trīs labiekārtotas dabas izziņas takas un viens pārgājēju maršruts, kas šķērso visu parka teritoriju (36 km).

Ar velo

Karulas augstienes pauguri un līkumainie ceļi neļaus ieslīgt vienmuļā braucienā. Taču šeit ir jāņem vērā ar grantētajiem vai zemes ceļiem. Mazais iedzīvotāju blīvums, nelielā teritorija un citu spēkratu iztrūkums te rod relatīvi drošus braukšanas apstākļus.

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām un apdzīvotām vietām (km)

	Ehijerva ciems (Ähijärv)
Tallina (Tallinn)	264
Pärnava (Pärnu)	167
Rīga	195 km (Latvijā pa A 3 ceļu)

Ar laivām

Vienīgais piemērota lieluma ezers nelieliem izbraucieniem ar laivu ir Ehijervs (Ähijärv).

Ar auto

Visi tālāk pieminētie objekti ir pieejami ar vieglo automašīnu un tūristu autobusu. Taču šejienes dabiskums „normālam tūristam” var radīt neērtu un videi nedraudzīgu sajūtu, ja par galveno pārvietošanās līdzekli ir izvēlēts auto. To labāk atstāt pie apmeklētāju centra un parku iepazīt uz divriteņa.

Īsais parka vērtējums

Dabas daudzveidība	****
Pušu vērošanas iespējas	**
Dabas tūrisma produkti	**
Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra	****
Kultūras un vēstures objektu daudzveidība	****
Kultūras tūrisma produkti	**

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

1. Te ir padomāts gan par kājāmgājējiem, gan velobraucējiem
2. Norādes uz dažādām takām
3. Pārgājiens gar Ehijerva ezeru

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

Karulas augstienes raksturīgā iezīme ir ļoti izteiktās reljefa formas

1. Parkā vai tā tuvumā ir saglabājušās iepriekšējo vēsturisko periodu celtnes – **baznīcas**, bijušo **muižu ēkas** u.c. celtnes. Attēlā: jaunā un vecā (aizmugurē) Sv. Marijas baznīca
2. Karulas nacionālajā parkā ir 38 **ezeri** un nelieli **mitrāji**

1.

2.

84

3.

4.

3. **Meži** aizņem ~ 70 % no parka kopējās teritorijas. Parkā un tā apkārtnē atrodas viens no lielākajiem Dienvidigaunijas mežu masīviem

4. No pauguru virsotnēm un skatu torņiem paveras ilgstošā cilvēka un dabas mijiedarbības rezultātā radusies **ainava**. Attēlā: skats no Torņakalna (Tornimägi) skatu torņa
5. Mūsdienās atjaunotā **Sibulas** (Sibula) **klēts** ir viena no parka vecākajām ēkām, kas celta 19. gs. vidū
6. **Parka kultūrainavu** veido nelielas lauku viensētas vai ciemi ar koka apbūvi un maziem lauku ceļiem

5.

6.

85

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

1 Lullemē (Lüllemäe)

Lullemē atrodas blakus parka robežai, bet arī šo vietu ir vērts pieminēt kā vienu no apskates objektiem. Lullemē uzmanību piesaista viena otram blakus stāvošās baznīcas. Mūsdienās redzamās 15. gs. celtās **Sv. Marijas baznīcas drupas** ir liecinieks 2. pasaules kara notikumiem, kad 1944. g. baznīcu sagrāva. **Jaunā baznīca** ir celta 1997. gadā. Ciema rietumdaļā uzstādīts **pieminekļis**, kas veltīts brīvības cīņās (1919. – 1920.) kritušajiem.

2 Rebasemeiza (Rebasemõisa)

Neliela apdzīvota vieta nacionālā parka ziemeļrietumu daļā, kur kādreiz atradusies Rebases muiža. Mūsdienās no tās saglabājušās **klēts** atliekas, pie kurām apskatāms interesants vēstures liecinieks – sens akmens, ko izmantoja kuļšanas procesā (Peksukivi).

3 Torņa kalns (Tornimägi)

Karulas augstienes augstākais reljefa punkts (137 m.vjl.), kas virs tuvākās apkārtnes paceļas par ~ 60 m. Torņa kalnā ir uzbūvēts **skatu tornis** ar ļoti plašu apkārtskatu. Uz tā platformas ir novietoti panorāmas fotoattēli, kuros atzīmēti zīmīgākie plašākā apkaimē redzami objekti – apdzīvotas vietas, pils-kalni, baznīcu torņi u.c. Turpat izveidota **atpūtas vieta** un meklējams **Rebases ainavu takas** sākums.

86

4 Rebases ainavu taka (Rebāse maastikurada)

Ap 7 km garš lokveida pārgājienu maršruts (markēts), kas ved pa dažādiem biotopiem – mežiem, mitrājiem un pļavām, mežsams līkumus pa stāvo pauguru nogāzēm. Takas malās ir izvietoti informācijas stendi un norādes. Rebases ainavu taka ir domāta tiem, kurus nebaida garāka iešana un orientēšanās pa ļoti dabisku un mazapdzīvotu apvidu.

5 Mēkonnu skatu tornis (Mäekonnu vaatetorn)

Viens no diviem nacionālā parka skatu torņiem, kas atrodas ~ 1,5 km ziemeļos no **Ehijerva ezera** (Ähijärv). Tornis ir veiksmīgi „nomaskēts” nelielā priežu pudurī, tādēļ tas „nebojā” izcilo dabas un kultūrainavu, kas paveras no tā skatu platformas. Pie autostāvlaukuma ir izveidota labiekārtota atpūtas vieta.

6 Ehijervs (Ähijärv)

Karulas nacionālā parka lielākais ezers - 2,8 km garš, līdz 1 km plats. Ezera ziemeļaustrumu krastā atrodas parka **apmeklētāju centrs**. 5,5 m dziļais ezers ir gan zivīm, gan nostāstiem bagāta vieta. Ezera un tuvākās apkārtnes iepazīšanas nolūkā ir izveidota 3,5 km garā **Ehijerva taka** (Ähijärve teerada). Tās sākums atrodas pie iepriekš minētā apmeklētāju centra, kur izveidota atpūtas vieta un atraktivs bērnu spēļu laukums. Taka sākumā ved gar ezera krastu, nelieliem mitrājiem un meža ceļiem, kas izmantoti iepriekšējos gadsimtos.

87

7 Karulas nacionālā parka apmeklētāju centrs

Apmeklētāju centrā var iegūt noderīgu informāciju un iepazīt ekspozīciju par Karulas augstienes veidošanās vēsturi, ezeru iemītniekiem un šejienes novada kultūrvēsturiskajām tradīcijām. Apmeklētāju grupas semināru zālē var noskatīties izziņošu prezentāciju.

8 Perajerva meža taka (Pārajārve metsarada)

Četrus kilometrus gara marķēta lokveida taka, kas ved pa lielāku meža masīvu, iepazīstina ne tikai ar augiem un dzīvniekiem, bet arī mežsaimniecības tradīcijām. Takas sākums atrodas pie nelielā Perejerves ciema, uz kuru paveras labs skats no tuvējā paugura. Pie autostāvlaukuma izveidota atpūtas un piknika vieta.

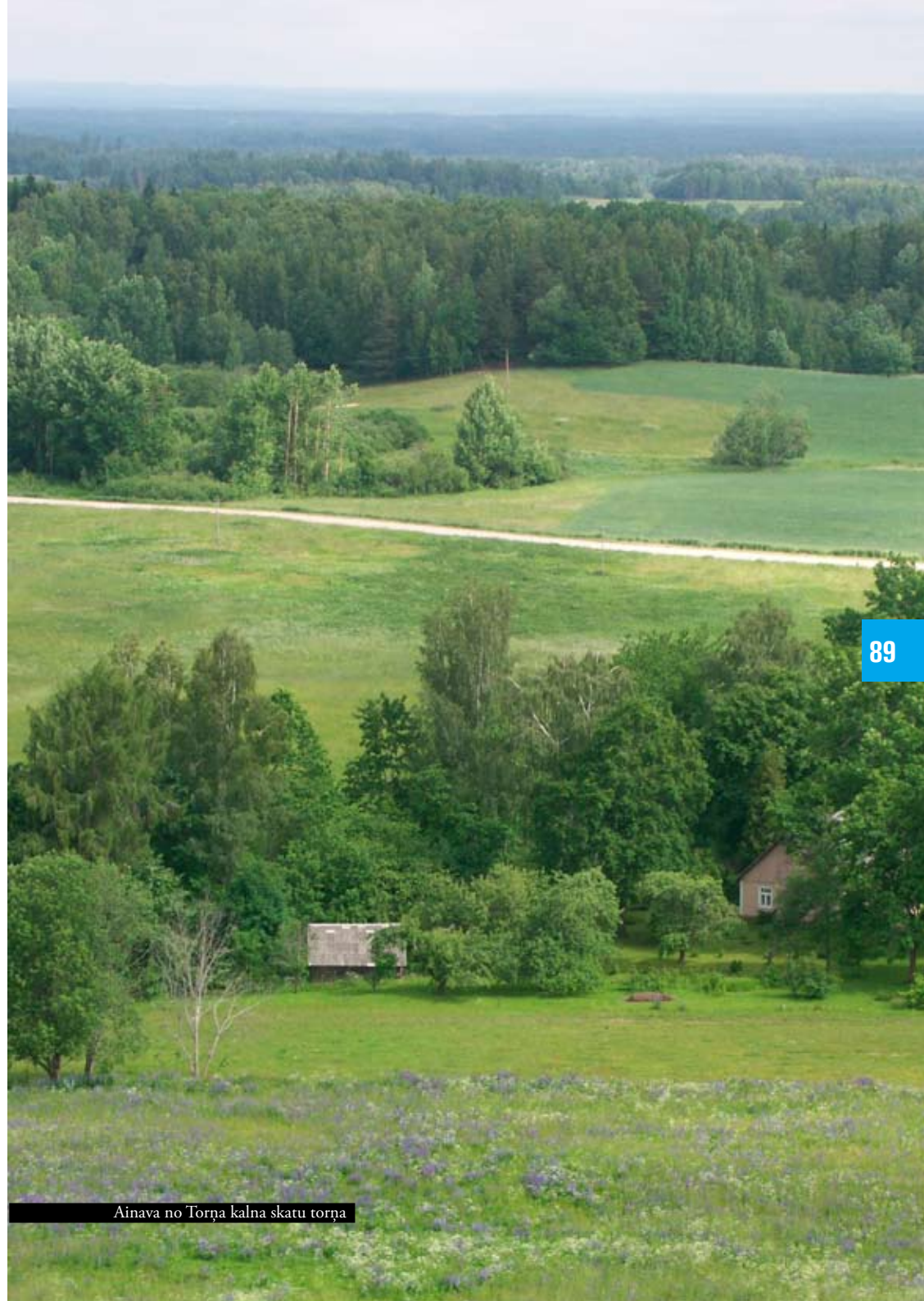

88

9 Kolski un Kobasāre (Koobasaare)

Divas mazas apdzīvotas vietas nacionālā parka dienvidrietumu daļā. No kādreiz piecām **Kolski** ciema saimniecībām līdz mūsdienām ir saglabājusies tikai viena. Kolski iedzīvotājus līdzīgi kā citviet Baltijas valstīs pēc 2. pasaules kara deportēja uz Sibīriju. Kolski apkārtnē redzami mājdzīvnieki „apsaimnieko” šejienes pļavas, neļaujot tām aizaugt ar mežu. Tādējādi tiek uzturēta apkaimes vēsturiskā ainava. 3 km dienvidrietumos meklējams **Kobasāres** ciems. Tā nosaukums (*koop*a no igauņu valodas nozīmē ala, *saar* – sala) atgādina par Ziemeļu kara notikumiem, kura laikā cilvēki slēpušies pašu raktās alās. Kobasārē un tam blakus esošajā **Apjas** (Apja) ciemā var izbaidīt patiesi 21. gadsimtam nepierastas lauku ainavas.

89

Ainava no Torņa kalna skatu torņa

KO VĒL VAR DARĪT?

Parka meži ir piemērota vieta
sēņošanai

Tē var vienkārši atpūsties dabā ...

... vai baudīt ainavas un fotografēt

NODERĪGI PADOMI

- Nacionālā parka **piemērotākais apmeklēšanas laiks** ir pavasaris, rudens (krāsaino lapu laiks), kā arī vasaras mēneši;
- Nacionālajā parkā nav **veikalu un ēdināšanas uzņēmumu**. Tuvākais veikals meklējami Lullemē;
- Parka teritorijā un tā apkārtnē ir tikai dažas **tūristu mītnes**, tādēļ vēlams savu apmeklējumu pieteikt savlaicīgi;
- Teltis** celt un **ugunsgrus** kurināt var šim mērķim labiekārtotās vietās.

Papildus informācija

www.karula.ee
Karulas pašvaldība ()

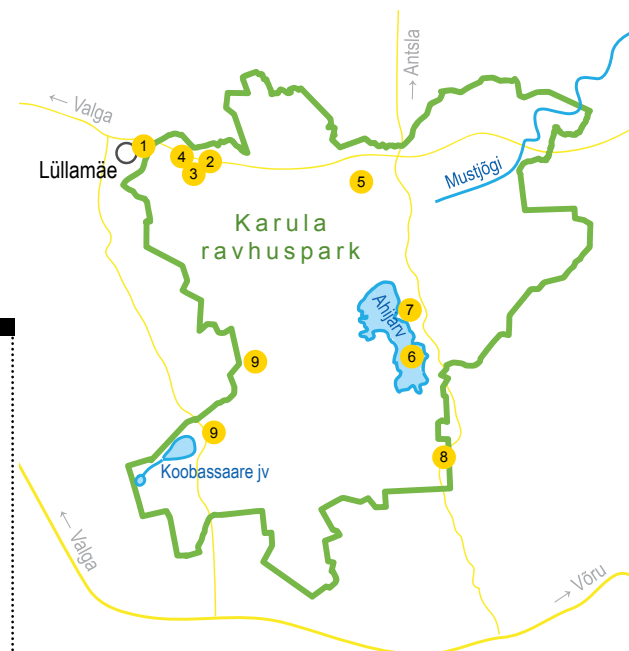
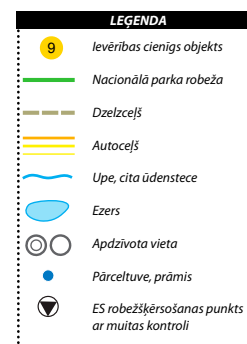
www.keskkonnaamet.ee/karula-eng
Karulas nacionālais parks ()

www.rmk.ee
Igaunijas valsts meži ()

www.visitestonia.com
Igaunijas tūrisma portāls (10 dažādas valodas)

Nacionālā parka apmeklētāju centrs Ehijervē
Ähijärv, ☎ +372 7828350, ☎ +372 5251552

KARTE, OBJEKTU KOORDINĀTAS

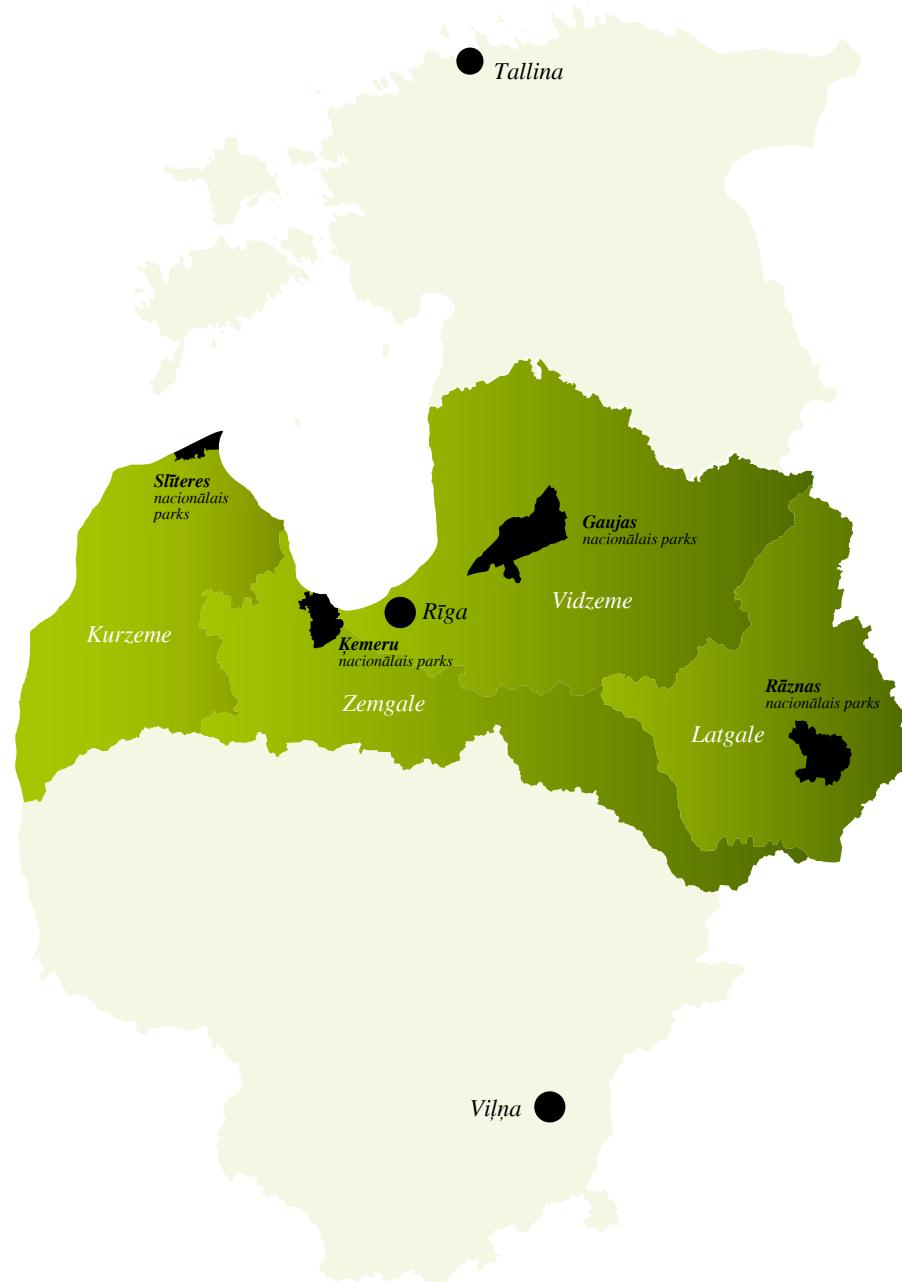
Objekts	Platums	Garums
1 Lullemē (Vecā baznīca)	N 57°45,05'	E 26°22,47'
2 Rebasemeiza	N 57°44,70'	E 26°25,07'
3 Torņa kalns (skatu tornis)	N 57°44,59'	E 26°24,54'
4 Rebases ainavu taka (takas sākums pie skatu torņa)	N 57°44,59'	E 26°24,54'
5 Mēkonnu skatu tornis	N 57°43,97'	E 26°29,33'
6 Ehijervs	N 57°42,47'	E 26°30,24'
7 Karulas nacionālā parka apmeklētāju centrs	N 57°42,74'	E 24°24,47'
8 Perajerva meža taka (takas sākums)	N 57°41,10'	E 26°31,39'
9 Kolski Kobasāre	N 57°42,38' N 57°41,22'	E 26°27,32' E 26°24,87'

TŪRISMA
CELVEDIS

BALTIJAS NACIONALIE PARKI

Latvija

Slūteres, Ķemeru, Gaujas, Rāznas
nacionālie parki

SLĪTERES

nacionālais parks

LV

Baltijas jūras Ģeoloģijas brīvdabas muzejs.

*Īves, efejas, daudzveidīgā augu un dzīvnieku valsts, teiksmainie
Šlīteres Zilie kalni un lībiešu kultūras mantojums ir galvenie iemesli,
kādēļ izveidoja Slīteres nacionālo parku, kas turpat pusgadsimta garumā
kopā ar Baltijas jūras piekrasti bija arī slēgta militārā režīma zona.*

SATURS

Slīteres nacionālais parks

96. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?

97. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?

100. lpp. Lībieši

102. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti

108. lpp. Ko vēl var darīt?

110. lpp. Noderīgi padomi

112. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Slīteres nacionālais parks atrodas **Ziemeļkurzemē**, ~ 50 km attālumā no Ventspils. Tā piekrasti apskalo **Baltijas jūras un Rīgas**

jūras līča ūdeņi. No Rīgas un Talsiem nacionālā parka teritoriju var sasniegt ar:

Ar kājām

Parkā ir vairākas labiekārtotas dabas takas (dažas no tām šobrīd tiek atjaunotas) un pārgājienu maršruti. Pārgājieniem īpaši piemērots ir jūras krasts. Tā visā garumā plešas skaisti smilšaini līdiegi.

Ar velo

Minimālais laiks parka iepazīšanai ar divriteni ir 2 – 3 dienas. Īpaši interesants būs brauciens pa veco ceļu cauri lībiešu ciemiem.

Ar laivām

Līdztekus jūras krastam var īstenot braucienu ar jūras laivu. Piemērotā laikā un gida pavadībā var veikt braucienu apkārt Kolka bākas salai (izkāpšana uz tās nav atļauta).

Ar auto

Kopš Kolka – Mazirbes ceļa noasfaltēšanas, parks ir kļuvis vēl pieejamāks. Ar automobili nevajadzētu braukt cauri lībiešu ciemiem, kas šajā autentiskajā dabas un kultūrvidē būtu vērtējama kā nedraudzīga rīcība.

Ar autobusu

Pasažieru autobuss kursē starp Kolku un Mazirbi, taču tas notiek reti, tādēļ vēlams iepriekš noskaidrot tā kursēšanas laikus.

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām un apdzīvotām vietām (km)

	Slīteres bāka
Rīga	165
Talsi	50
Ventspils	70
Dundaga	15

Īsais parka vērtējums

Dabas daudzveidība	*****
Putnu vērošanas iespējas	*****
Dabas tūrisma produkti	****
Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra (tiek atjaunota)	****
Kultūras un vēstures objektu daudzveidība	*****
Kultūras tūrisma produkti	****

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

Velotūristi uz Jūrmalas – Kolka autoceļa

Starppilsētu autobusa galapunkts pie Lībiešu tautas nama Mazirbē

2009. gadā tika uzsākti Ventspils – Kolka autoceļa asfaltēšanas darbi. 2011. g. nogalē no Kolka līdz Ventspilij jau varēja braukt pa asfalu!

Aiz zīmes – izslavētie **Slīteres „sili”**, par kuriem šeit sauc priežu mežus ar **viršiem pamežā**

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

Skats no Slīteres bākas, kas atrodas Zilo kalnu nogāzes malā

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

1.

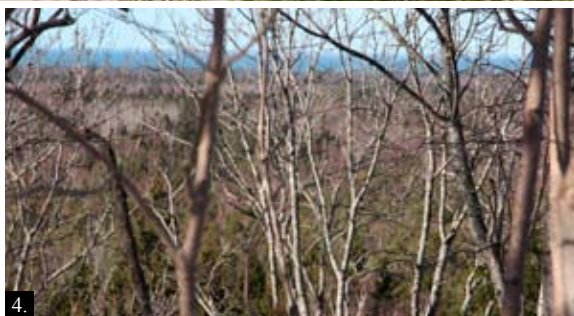

2.

3.

1. Kangaru (vaļņveida kāpu) un vīgu (purvainu starpkāpu ieplaku) ainava pēc platības ir Eiropā lielākais šāda veida dabas komplekss
2. Pateicoties Kurzemes pussalas **mikroklimatam** (siltāks, maigāks) šeit savvaļā aug tādi Atlantiskā laika relikti kā **parastā īve** *Taxus baccata* (attēlā) un **Baltijas efeja** *Hedera helix*
3. Iespaidīga ir šejienes lielā **biotopu daudzveidība**. Piekrastē ir atrodamī visi Latvijā sastopamie kāpu biotopi. Attēlā: kāpas pie Košraga
4. Šlīteres Zilo kalnu nogāzēs zeļ mazskarti **platlapju meži**
5. Šlīteres Zilo kalnu gravās ir redzami **smilšakmens atsegumi** – vecākie Latvijas devona perioda nogulumiežu atsegumi

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

8. Nacionālajā parkā ir bagātīgā **augu valsts**. Attēlā: ziedoši lakši jeb mežloki *Allium ursinum*
9. Piekrastē ir sastopamas dažādas bridējputnu sugas. Attēlā: jūraszāgatas *Haematopus ostralegus*. Foto: Andris Klepers
10. Garausainais sikspārnis *Plecotus auritus* nereti sastopams baznīcās un jumtu bēniņos. Foto: Viesturs Vintulis
11. Nacionālā parka teritorijā ir izveidojusies stabila lūšu *Lynx lynx* populācija. Foto: Vilnis Skuja

12.

13.

12. Lielākā parka kultūrvēsturiskā vērtība ir **lībiešu dzīves vide** – vecie zvejniekciemi.

Attēls: **Sikraga ainava**

13. Salīdzinoši nelielā teritorijā ir atrodamas dažādu konfesiju **baznīcas** un citi **kultūras pieminekļi**, kā arī **bākas**. Attēls: Kolkas bāka.

Foto: Peo Jonsson

Lībieši!

No vēstures zināms, ka 12. gs. lībieši apdzīvoja plašas teritorijas - **Daugavas, Metsepoles, Gaujas un Turaidas novadus**. Visilgāk kā patstāvīgs etnoss tie saglabājās **Kurzemes rietumu piekrastē no Kolkas līdz Ovišiem**. Kā kritisku pavērsienu lībiešu identitātes saglabāšanā jāmin pagājušā gadsimta vidus, kad **Baltijas jūrā aizlīdzēja piekrastes zveju**. Tā rezultātā tika iznīcināts lībiešu tradicionālais dzīvesveids un nodarbošanās – jūras zveja. Šī apstākļa ietekmē notika arī masveida piekrastes iedzīvotāju pārvietošanās darba meklējumos uz citām vietām.

1991. g. Kolkas - Ovišu piekrastes posmā izveidoja aizsargājamu kultūrvēsturisku teritoriju ar nosaukumu **Lībiešu krasts**. Mūsdienās - mainoties sociāli ekonomiskajiem apstākļiem, ilūzija par lībiešu atgriešanos vēsturiskajā dzīves telpā ir zudusi. Arī globalizācijas procesi ir devuši savu „artavu”. Un tomēr, šī ir vieta, kur lībiskums dzīvo joprojām visdažādākajās tās izpausmes formās – **valodas aizgūvumos un dialektā, vietvārdu nosaukumos, cilvēku raksturos**, kā arī materiālā veidā – **ēkās un apbūvē**, kas padara šo teritoriju atšķirīgu citu vidū.

Šķiet, ka nodarbošanās – **zvejnieks**, bija pazīme, kas atšķīra lībiešus no latviešiem. 1998. g. folkloras ekspedīcijas pieraksts vēstī: „Kad sarunas ar vietējiem iedzīvotājiem nonāk līdz lībiešiem, viņu dzīvi šai piekrastē, tad kļūst skaidrs, ka lībieši bija zvejnieki un zvejnieki bija lībieši. Teicēji saka, ka lībieši jau neko citu nav mācējuši un gribējuši, kā iet jūrā, zvejot.” To, cik ļoti lībieši identificējuši sevi ar šo nodarbi, raksturo viņu lietotais pašnosaukums - **kalāmīez** - zvejnieks. Turklāt latvietis lībiešu izpratnē bija **mōmīez** – zemnieks. Šodien nav zināms, kādā apmērā katram piemīt „lībiskums”, taču zvejot prasme piekrastes vīriem asiņš vēl joprojām ir saglabājis.

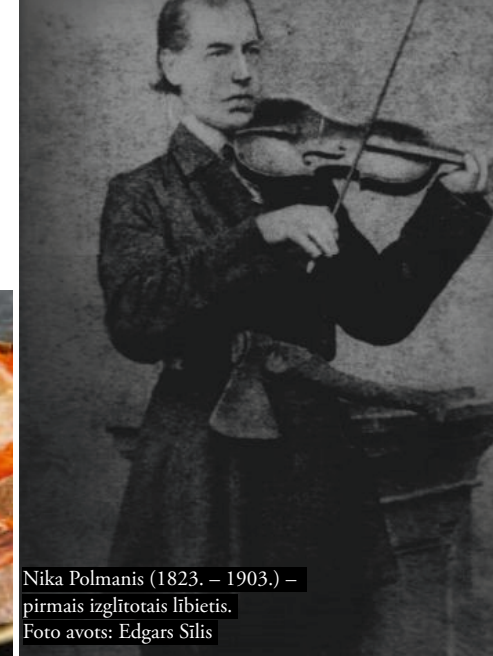
Lībiešu **valodas lietošana** vienmēr ir bijusi ierobežota. Tā nekad nav bijusi skolas mācību valoda. Valoda pamatā tika apgūta un lietota ģimenē un sadzīvē. Šodien valodas pielietojums kļuvis vēl šaurāks. To var izmantot, kopjot folkloras tradīcijas un veicot zinātniskus pētījumus. Lībiešu dzimtas valodas runātāju vairs praktiski nav, tomēr interesentu, kas vēlas mācīties - kļūst arvien vairāk.

¹ Teksts: Dženeta Marinska, sliteriete

Vēsturiskie procesi ir veicinājuši lībiešu tautas pilnīgu integrēšanos latviešu vidū, bet viņu kultūra, mijiedarbojoties ar **Lībiešu krasta** vidi, veidojusi šīs vietas unikālo raksturu. Šeit vai ikkatrs atbildēs: „Mani vec... vecāki bija lībieši”.

Sklandrausī

Nika Polmanis (1823. – 1903.) – pirmais izglītais lībietis.
Foto avots: Edgars Silis

Sklandraušu pagatavošanas recepte Kurzemnieku gaumē²

Kurzemē uz lielākiem un mazākiem svētkiem bieži cepti **sklandrausī**, dēvēti arī par **žograusiem** vai **dižrausiem**.

Tiem vajag daudz darba un materiāla. Miklu gatavo no rudzu miltiem un ūdens, var pielikt sviestu klāt. Miklu sataisa cietu. Sagriež gabalos, izrullē, izspiež (izgriež) apaļus gabalus. Kantes uzloka uz augšu. Cepot mikla izkalst. Pildījumam ņem kartupeļu biežputru, var piejaukt sviestu vai olas klāt. Virsējai kārtai ņem novārītus, sarīvētus burkānus, kas sajaukti ar krējumu un cukuru. Kad rausus izvelk no krāsns, uzlej ar karoti krējumu, uzber cukuru, arī kanēli. Tad tie ir sulīgi.

Sklandraušu gatavošanas demonstrējumi un degustācija tūristu grupām, ģimenēm un draugu pulkam saimniecībā „Ūši”, Kolkā. Apmeklējumu iepriekš pieteikt Dženetai Marinskai pa tālr.: 29475692. Informācija www.kolka.info

² Pēc Elzas Rozenfeldes, dzim. 1919.g., Talsu raj., Mēlnsila „Sīlnieks” stāstītā (Dumpe, 2009.)

Sklandraušu sagatavošanas demonstrācija Ūšos

101

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

Ciemiem norādīts arī lībiskais nosaukums

1 Kolka (Kūolka)

Kolkasraga (senais nosaukums - *Domesnes*) vārds pirmoreiz minēts Mervalas rūnakenī (atrodas Zviedrijā) – 1040. gadā, bet Kolkas kā apdzīvotas vietas vārds (ar to pašu nosaukumu) – 1387. gadā. Domājams, ka vēlākais nosaukums *Kolka* ir cēlies no somu „kolikka” vai igauņu „kolgas; kolk” valodu radniecīgiem vārdiem, kas nozīmē „stūris”, „nostūris”, „kaktis”. Kolka bija vienīgais lībiešu zvejniekciems, kurā pēc PSRS pierobežas režīma zonas izveides saglabājās intensīva saimnieciskā (t.sk. zivju pārstrāde) darbība. Arī cilvēku skaits Kolkā, atšķirībā no citiem lībiešu ciemiem – 20. gadsimta vidū pieauga. Padomju laikā Kolkasrags bija civilām personām slēgta teritorija un Kolkā bija tikai dažas „oficiālās” pludmales. Kolkā apskatāms **Līvu centrs „Kūolka”**, kur atrodas lībiešiem raksturīgo 19. – 20. gs. etnogrāfisko priekšmetu kolekcija. **Kolkas evaņģēliski luteriskās baznīcas** pamatus licis kādreizējais Dundagas muižas īpašnieks Karls Ludvīgs Ferdinands fon der Osten – Zakens, bet pirmos būvdarbus uzsāka būvmeistars Oto Zīverts 1885. gadā. Aplūkot vērtā ir modernā stilā veidotā altārglezna (māksliniece H. Heinrihsone), kurai nav līdzinieces nevienā citā Latvijas baznīcā. **Ūši**

ir viena no senākajām Kolkas māju vietām, kur izveidots lielākais nacionālā parka kempings. Ūšu saimniece Dženeta Marinska kā ģimenēm, tā arī tūristu grupām demonstrē Ziemeļkurzemes tradicionālā ēdiena – **sklandraušu** gatavošanas procesu.

2 Kolkasrags

Viens no populārākajiem Kurzemes tūrisma objektiem. Kolkasrags ir izteiktākais Latvijas piekrastes zemesrags, kur vērojama divu “jūru” – Baltijas jūras (Dīzjūra) un Rīgas jūras līča (Mazjūra) viļņu saskares vieta. Vētru laikā te viens pret otru sitas līdz pat 7 metrus augsti viļņi. Rags kā zemūdens sēklis turpinās līdz **Kolkas bāka**ī. Kolkasragā uzstādīts tēlnieka Ģ. Burvja **pieminekis “Jūras paņemtajiem”**, apskatāms **koka kuģa vraks** (domājams, - no 19. gs.), **akmens – Eiropas sirds**, (Kr. Valdemārs šo vietu uzskatīja par Eiropas centru), Kr. Valdemāram veltītie **informācijas stendi** un kādreizējā **PSRS armijas krasta apsardzes spēku bāze** (☒), ko Latvijas robežsardze izmanto mūsdienās. Migrāciju laikā Kolkasrags ir Ziemeļeiropas mērogā nozīmīga caurceļojošo gājputnu koncentrēšanās un atpūtas vieta, kas piesaista putnu vērotājus. Kolkasragā izveidots **apmeklētāju centrs** un vasaras sezonā - neliela kafējnīca. Neparastas ir vētru izskalotās **priedes**, kas sagāzušās liedagā! Kolkasraga apkārtnē zem ūdens atrodas Baltijas jūras lielākā kuģu kapsēta. Peldētājiem šī ir bīstama vieta nepastāvīgo straumju un kustīgo smilšu dēļ! Kolkasraga galā apskatāmas **Vecās bākas drupas** – 18. gs.

celtā dienvidu torņa (ziemeļu torni noskaloja 19. gs. otrajā pusē) atliekas. Jūrā redzamo **Kolkas bāku** cēla uz mākslīgas salas, ko uzbēra 1872. – 1875. g. Kad sala nosēdās, 1883. g. uz tās uzcēla tagadējo – 21 m augsto bākas **torni** (izgatavots Sanktpēterburgā), kas sāka darboties 1884. g. 1. jūlijā. Mūsdienās uz salas atrodas **bākas uzrauga ēka** un vairākas **saimniecības ēkas**, kā arī iespaidīgs **miglas zvans**, kuru kādreiz izmantoja ierobežotas redzamības apstākļos. 2011. g. uz salas izcēlās ugunsgrēks, taču pati bāka necieta.

Foto: Madars Mileiko

3 Kolkasraga priežu taka

Lokveida taka iepazīstina ar piekrastes kāpu biotopiem un smiltis ieputinātām simtgadīgajām priedēm. Cilvēku saimnieciskās darbības rezultātā piekrastes mežus bieži izcirsta un tajos nereti plosījās ugunsgrēki. Tādējādi veidojās ceļojošās smiltis, kas apraka kokus un apdraudēja piekrastes saimniecības. Takas garums 1,2 km, apskates laiks ~ 0,3 h. Jūras krasta posms no takas līdz Kolkasragam ir piemērota putnu vērošanas vieta. Taku atjauno un apmeklētājiem plāno atvērt 2013. gadā.

4 Vaide (Vaid)

Sens lībiešu zvejniekciems, kas vēstures avotos minēts 16. gs. 80. gadu vidū. Kā interesantākais apskates objekts ir jāmin **Purvziežu dzīvojamā mājā** (celta 20. – 30. gados kā zvejnieka un zemkopja jaunsaimniecība) esošā **Ragu kolekcija** (> 550 aļņu, briežu un stirnu ragi), ko savācis lībietis Edgars Hausmanis. Te var aplūkot arī lībiešu sētām raksturīgo **žogu**. Pa ceļam var pietāst pie **Vaides dīķa**, kur izveidota atpūtas vieta un uzstādīts informācijas stends. Vaides dīķa ziemeļu krastā atrodas 1928. g. izveidotie **Vaides kapi**, kuros redzami interesanti koka krusti.

5 Saunags (Sānag)

Lībiešu zvejniekiems pirmoreiz vēstures avotos minēts 1310. gadā. Līdz 2. pasaules karam saunadznieki nodarbojas g.k. ar zveju un kokapstrādi. Mūsdienās visa gada garumā ciemā apdzīvotas ir tikai sešas sētas. Braucot cauri Saunagam, uzmanību piesaista no ceļa redzami **Vecvalki** - zvejnieka un zemkopja saimniecība, kurā ietilpst 1926. g. celtā dzīvojamā māja un saimniecības ēkas (20. gs. pirmā puse).

6 Pitrags (Pitrōg)

Pitrags kā apdzīvota vieta dokumentos minēts 1582. gadā. 19. gs. divdesmitajos gados Pitragā bija 11 sētas, bet gadsimtu vēlāk – 12 vecsaimniecības un 38 zvejnieku saimniecības. 19. – 20. gs. Pitrags bija pazīstams kā nozīmīgs laivu un kuģu būvniecības centrs, kas būtiski veicināja visas piekrastes sociāli-ekonomisko attīstību. Arī iepretim Pitragam atrodas daudz nogrimušu kuģu un laivu, kuru atliekas dažreiz tiek izskalotas pēc stiprāka pūtiena. Mūsdienās Pitrags atdzīvojas g.k. vasaras laikā, kad šeit ierodas vasarnieki. Ciemā apskatāma **Pitraga baptistu baznīca**, kas celta 1902. g., bet atjaunota 1925. – 1926. g. un neatkarīgās Latvijas laikā. Ziemeļrietumos no tās (jūras virziens) redzami **Kurgatī** - zvejnieka un zemkopja saimniecība, kas celta pagājušā gadsimta trīsdesmitajos gados, ienesot *Lībiešu krastā* jaunu būvelementu – nošķeltu jumta galu.

7 Košrags (Kuoštrōg)

Košrags ir viens no jaunākajiem lībiešu zvejniekiem, kas sācis veidoties 17. gs. beigās. 19. – 20. gs. mijā Košrags bija iecienīta sāmsaliešu viesstrādnieku darba vieta. No Sāmsalas esot braukuši arī kontrabandisti, kas veduši spirtu un zušus. Košragam līdzīgi kā Sīkragam ir piešķirts pilsētībūvniecības pieminēkļa statuss, taču tā ēkas (atšķirībā no Sīkraga) ir ļoti labā stāvoklī. Šis ir viens no „atvērtākajiem” nacionālā parka ciemiem. Pie māju sētām ir plāksnītes ar nosaukumiem un dažiem vēstures faktiem. Ejot pa ceļu, redzamas vairākas dzīvojamās ēkas, kas 20. gs. sākumā celtas kā jaunsaimniecības (**Vāldamō**, **Virgo**) vai mazistabas (**Fīlmaņi**, **Silkalni**) un to saimniecības ēkas (**Norpiedagi**). Viena no lielākajām vecsaimniecībām un arī ciema vecākā sēta (vēsture zināma no 1680. gada) ir **Anduļi**. Tajā ietilpst dzīvojamā māja (~ 1909. g.), rija (1905. g.), klēts (19. gs. vidus) un dūmnams, kas uzslēts no pārzāģētas laivas. Zem Anduļu rijas daļas atrodas t.s. **Mēra kapi**. **Žokos** 19. gs. vidū atradās lībiešu bērnu pirmā lasītārcēšanas skola. **Tilmačos** ir saglabājušās vairākas 19. – 20. gs. mijas ēkas.

8 Mazirbe (Irē)

Vēsturiskajos avotos Mazirbe pirmoreiz ir minēta 1387. gadā. Pirmās neatkarīgās Latvijas laikā tā bija nozīmīgs industriālais, tirdzniecības un transporta krustpunkts. Padomju laikā Mazirbes bijušās **Jūrskolas ēkā** atradās Padomju armijas postenis – t.s. *zastava*, bet Ventspils – Kolkas ceļa malā – robežkontroles punkts. Pēc individuālās zvejas aizlieguma Baltijas jūrā daudzi mazirbnieki zaudēja darbu un pārcēlās uz Kolku. Viena no ciema vecākajām ēkām ir **Mazirbes luterāņu baznīca** (celta 1766. g.), kur 1923. g. 18. novembrī iesvētīja lībiešu karogu. Turpat meklējams **Veco kapu kalniņš** - viduslaiku un 20. gs. sākuma kapsēta, kur atrodas t.s. **Vilkača kaps**. Ziemeļaustrumos no baznīcas, starp Dievnamu un **Pakalnu mājām** laukā iegūlušī divi **mēra akmeņi**. Uz lielākā akmens virsmas bijis (šobrīd izdzisis) teksts, saskaņā ar kuru lībiešus pieveicis Zviedrijas karalis Kārlis IX un mēris. Pie lielākā akmens sāna atbalstīts otrs (vismazākais) **mēra akmens**, kas savulaik bijis pie Pakalnu mājām. Izdzisušais teksts vēstījis par armijām, kas staigājušas pa Kurzemi, badu un mēri. Trešais – **Lielais mēra akmens** atrodas aiz **Mazirbes mācītājmuižas**. Akmeņi iekaltais teksts (nedaudz saskatāms) ir vēstījums nākamajām paaudzēm par vietējo mācītāju (mira no mēra) un pastorāta izveidi Sīkragā. Vienlaikus tas ir arī pieminēklis šiem plašākas apkārtnes draudzes mācītājiem. Visi trīs mēra akmeņi vēstī par 1710. gada Lielo mēri un teksti akmeņos iegravēti laikā no 1711. – 1734. gadam. Visi iepriekš aprakstītie objekti meklējami dienvidos no Kolkas – Ventspils ceļa. Ziemeļos no tā atrodas Mazirbes „centrālā daļa”. Te apskatāms 1939. gada

6. augustā atklātais **Lībiešu tautas nams** - populāra ikgadējo Lībiešu svētku u.c. pasākumu norises vieta. Ēkā apskatāma 20. gs. sākumā ekspedīcijās iegūto fotogrāfiju izstāde „Lībiešu kultūra”. Mazirbes kāpās ir jāuzmeklē **Laivu kapsēta**, kas veidojusies pagājušā gadsimta 50. – 60. gados, kad pierobežas režīma zonas dēļ aizliedza individuālo zveju.

9 Bijušais Ventspils – Stendes šaursliežu dzelzceļa tīkls

No 1916. - 1917. g. vācu armija uzbūvēja Ventspils šaursliežu dzelzceļu tīklu (sliežu platums 600 mm), kura Ventspils – Mazirbes – Stendes līnija (garums – 138 km) posmā no Ķikana līdz Mazirbei un tālāk – Jaunmuižai šķērsoja tagadējā nacionālā parka teritoriju. Sākotnēji dzelzceļš kalpoja militārām vajadzībām un kokmateriālu izvešanai uz Vāciju. Pēc 2. pasaules kara līdz sešdesmito gadu sākumam (tad slēdz) ar mazbānīti pārvadāja pasažierus un preces. Mūsdienās tā Mazirbes – Sīkraga posmā ir izveidots velomaršruts, kas ved pa kangaru un vīgu ieskautu mežu.

10 Sīkrags (Sīkrōg)

Viens no vecākajiem piekrastes lībiešu ciemiem, kas kā lībiešu apmetne pirmoreiz minēts 1387. gadā. 17. gs. Sīkragā atradās viena no svarīgākajām Ziemeļkurzemes sīkstām. Ciema apkaimē pletās lieli labības lauki, bija vairākas rījas, kur kaltēja un kūla labību. 20. gs. pirmajā pusē Sīkragā notika aktīva zvejniecība. Arī padomju laikos šī bija viena no retajām vietām, kur jūrā drīkstēja zvejot. Mūsdienās ciema pastāvīgo iedzīvotāju skaits nepārsniedz 10. Kā vēsturiski nozīmīgākās ir jāpiemin vairākas saimniecības vai to ēkas: **Ziedlejas** (19. gs. beigas), kur 1932. g. bija skola; **Sproģi** - 20. gs. sākumā celts zemnieka un zvejnieka ēku komplekss; **Anbanki**, kas lībiešu zvejniekciemās ir vienīgā vislabāk saglabājusies tālbraucēja kapteiņa sēta (dzīvojamā ēka – 19. gs. beigas); **Pentes un Dzīlnas** ar dzīvojamo ēku (1923. g.), 20. gs. sākumā celto dūmnamu un kušanas šķūni; **Ķelķu sēta** (20. gs. 30. gadi), kur dzimis lībiešu pedagogs un kultūras darbinieks Pēteris Dambergs (1909. – 1987.); **Kilāsīdāmi** - vecākā ciema māja (1892. g.), kas atrodas uz iznīcības robežas un **Vīnameģi** - 20. gs. 20. – 30. gadu jaunsaimniecība ar dzīvojamo māju u.c. ēkām. Iepretim Sīkragam (tāpat kā iepriekš minētajiem ciemiem) atrodas **Irbes šaurums**, kas ir ne tikai putnu migrācijas ceļa neliels posms, bet arī ieeja Rīgas jūras līcī, - nozīmīgs transporta un tirdzniecības ceļš.

11 Pēterezera dabas taka

Viena no skaistākajām Ziemeļkurzemes dabas takām, kur var iepazīt unikālo kangaru un vīgu ainavu. Kangarus sedz sausie priežu meži, bet vīgās dominē zāļu un pārejas purvi. Vienā no platākajām vīgām atrodas **Lielais un Mazais Pēterezers**. Neliels takas posms iet pa bijušā Ventspils - Stendes šaursliežu dzelzceļa uzbūrumu. Takas garums 3,5 km, apskatei nepieciešamais laiks ~ 1,5 - 2 h. Takas labiekārtojums šobrīd tiek atjaunots un to plāno atklāt 2013. gadā!

12 Skatu tornis

Atrodas Dundagas – Mazirbes ceļa malā - Šlīteres Zilo kalnu kraujas augšdaļā. No tā paveras plašs un tāls skats līdz pat Baltijas jūrai (gaisa līnijā – 5,5 km). Torņa pakājē ir izveidots labiekārtots stāvlaukums un informācijas stendi.

13 Šlītere

Neliela apdzīvota vieta nacionālā parka dienvidrietumu daļā. Viens no Šlīteres populārākajiem apskates objektiem ir **Šlīteres bāka** - otra Latvijas vecākā (1849. – 1850. g.), visaugstāk (82 m v.j.l., t.sk. 32 m torņa augstums) esošā un iekšzemē vistālāk (5 km no jūras) celtā bāka. Tās būvniecību izslēdza 1999. g. un mūsdienās bāka kalpo kā liels skatu tornis un izstāžu zāle (šobrīd – Latvijas bākām veltīta ekspozīcija). Skaidrā laikā no bākas labi redzams **Irbes šaurums** un **Serves rags** (Sāmsalā) ar **Serves bāku**, **Šlīteres Zilo kalnu krauju** un tās piekājē esošie **Undzavas meži**, bet dienvidos – **Dundagas pacēlums**. Pie bākas atrodas **Šlīteres dabas taka**. Lokveida taku turpmāk varēs iziet tikai nacionālā parka gida pavadībā, jo tā izveidota dabas rezervāta zonā, kur 1921. g. dibināja Šlīteres dabas pieminekli. Stāvēs kāpnes noved lejā pa **Šlīteres Zilajiem kalniem** - Baltijas ledus ezera senkrasta stāvo krauju (vairāk nekā 20 km gara reljefa forma), kur var iepazīt nogāžu un platlapju mežus, avoksnāju, kaļķainu zāļu purvu (aizsargājami biotopi), kā arī senas meliorācijas grāvju atliekas un satrupējušos egļu stumbrus (svarīgi sugu daudzveidībai!), ko sagāza 1969. gada orkāns. Takas garums 1,2 km, iziešanai nepieciešamais laiks ~ 1 - 1,5 h. Taku šobrīd atjauno un tās atklāšanu plāno 2013. gadā! 0,5 km dienvidaustrumos no bākas atrodas **Šlīteres pusmuižas komplekss**, kur mūsdienās izvietojusies **Dabas aizsardzības pārvaldes Kurzemes reģionālā administrācija**. Te apskatāmas leģendārās īves un efejas.

Skats no Šlīteres bākas

14 Ēvažu stāvkrasts un dabas taka

Labiekārtotā dabas taka iepazīstina ar vienu no retajiem Rīgas jūras līča stāvkraстиem - Ēvažu stāvkraсту (līdz 15 m augsts, no skatu platformas paveras viens no skaistākajiem līča skatiem) un piekrastes mežiem. Pa kāpnēm, kas atjaunotas pēc 2005. g. postošā orkāna, var nokāpt līdz neparastajai pludmalei ar šauru smilšu lieldagu, kas vētru laikā pazūd jūras viļņos. Takas garums ir 0,3 km (turp un atpakaļ – 0,6 km), iziešanai nepieciešamais laiks ~ 0,3 h.

108

KO VĒL VAR DARĪT?

1.

2.

1. Baltijas jūras krastā par populāru nodarbi ir kļuvusi plekstu *Platichthys flesus* (sauktas par butēm) **makšķerēšana**
2. Kolkasraga apkaimē piesaista **zemūdens niršanas** cienītājus kā vienu no lielākajām Baltijas jūras kuģu kapsētām. Šeit atrastie eksponāti ir apskatāmi Jūrmalas pilsētas muzejā.

3.

4.

5.

6.

7.

3. Kolkasrags ir piemērota vieta **kaitborda** un **vindsērfiga** piekritējiem
4. Nacionālajā parkā ir izvietoti > 20 slēpņi, tādēļ uz šejieni var doties **ģeomedībās**
5. Kolkasragā ikgadus tiek svinēti **vasaras un ziemas saulgrieži**, Jūras svētki u.c. pasākumi. Foto: Inese Dāvidsone
6. **Slīteres ceļotāju dienā** tiek organizētas izziņošas ekskursijas un lauku labumu tirdziņš
7. **Lībiešu dziesmu ansamblis „Laula”** atspoguļo lībiešu etnogrāfisko un folkloras mantojumu, kā arī sniedz priekšnesumus tūristu grupām. Foto: Inese Dāvidsone

8. 9.

10.

8. Ikgadējos **vīdes izziņas pasākumos** ikviens var apgūt un atpazīt dzīvnieku atstātās „pēdas” dabā, ...

9. ... bet bērni var piedalīties radošajās darbnīcās

10. Kolkastrags ir viena no Latvijas izcilākajām putnu vērošanas vietām. Foto: Asnāte Ziemeļe

Papildus informācija

www.celotajs.lv

Tūrisma maršruti un naktsmītnes Slīteres nacionālajā parkā

www.livones.lv

Libiešu kultūras un valodas portāls

www.nba.fi/liivilaiset/Latvia/ALatvia.html

Libiešu tautas kultūra

www.slitere.lv

Slīteres nacionālais parks

DAP Kurzemes reģionālā administrācija

Dundagas pagasta “Slīteres mežniecība”,
Dundagas novads, ☎ +371 63286000,
kurzeme@daba.gov.lv, www.daba.gov.lv

Dundagas novada TIC

Dundaga, Pils iela „Dundagas pils”,

☎ +371 63232293, 29444395,

tic@dundaga.lv, www.ziemeļkurzeme.lv

Talsu novada TIC

Talsi, Lielā iela 19/21, ☎ +371 63224165, 26469057

talsutic@apollo.lv, www.talsitourism.lv

Kolkastraga apmeklētāju centrs

Kolka, Kolkastraga pagasts, Dundagas novads,

☎ +371 29149105

kolkastraga@inbox.lv, www.kolkastraga.lv

NODERĪGI PADOMI

• Slīteres nacionālā parka pilnvērtīgai apskatei būs nepieciešamas vismaz **trīs dienas**;

• Slīteres nacionālajā parkā, izņemot dabas rezervāta režīma zonu, var brīvi staigāt, vērot augus, dzīvniekus un ainavas, ogot, sēņot, peldēties (izņemot purvu ezeriņus un Kolkastragu, kur to nedrīkst drošības apsvērumu dēļ!), sauļoties, braukt ar divriteni un laivu (pa jūru), bet pa autoceļiem var pārvietoties ar mehāniskajiem transporta līdzekļiem;

• Dabas rezervāta zonas (Slīteres rezervāts, Zviedru meža masīva rezervāts, Bažu purva rezervāts) ir atstātas tikai dabas procesiem un tur nav tūristu taku u.c. objektu;

• Tūrisma sezonā **malotīti** var ieturēt tikai vasaras kafējnīcā Kolkastragā. Tuvākie ēdināšanas uzņēmumi ir Dundagā;

• Ir jāreķinās, ka nacionālā parka teritorijā nav daudz **naktsmītņu**, tādēļ tās jāpiesaka laicīgi;

• Ceļojot pa šo parku, ir jāpaļaujas g.k. uz savām pārvietošanās iespējām;

• Ar **mehānizētiem transporta līdzekļiem** var braukt tikai pa vispārējās lietošanas ceļiem,

no tiem nenobraucot. Kāpas, liedags un mežs nav vispārējās lietošanas ceļš! Spēkrati ir jānovieto šim mērķim paredzētās un piemērotās vietās;

• Teltis celt un **ugunskurus** kurināt var tikai šim mērķim paredzētās un labiekārtotās vietās. Teltis nevar celt liedagā un kāpās. Turpat nedrīkst arī kurināt ugunskurus;

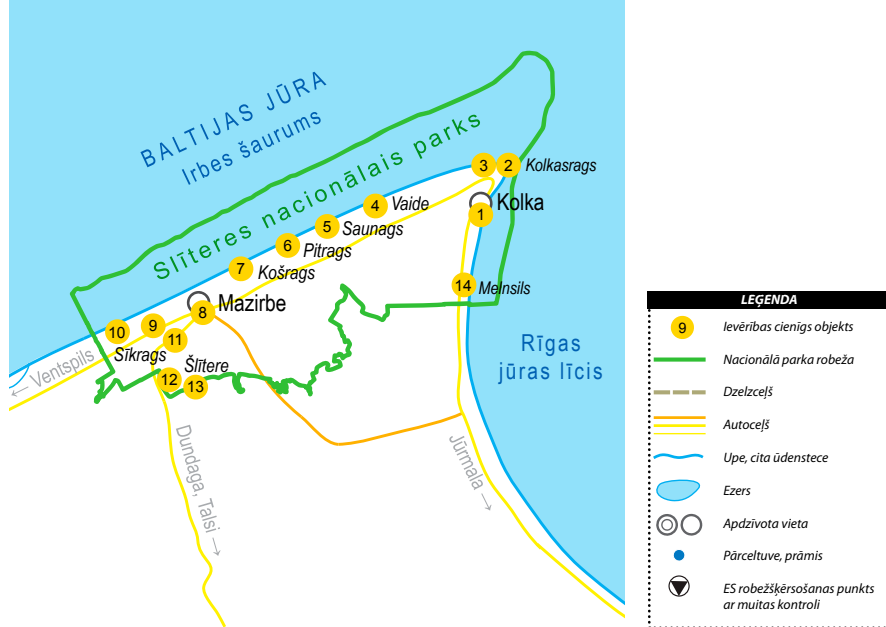
• Ja ceļojumā līdzī nēmam **četrkājainos draugus**, jāzina, ka Latvijas nacionālajos parkos tie ir „jāierobežo” ar pavadu un uzpurni;

• Ķikana un Pitraga upēs, Pēterezērā un Vaides dīķī var **makšķerēt** ar izsniegtu Dabas aizsardzības pārvaldes atļauju;

• Butes un citas zivis jūrā var **makšķerēt** saskaņā ar valstī noteikto makšķerēšanas kārtību. Makšķerniekam ir jābūt līdzī derīgai makšķerēšanas kartei un vienā reizē katrs makšķernieks lomā var paturēt piecas akmenplekstes jeb ātes (ne mazākas par 30 cm) un 5 kg Baltijas plekstes (butes).

Sikraga ainava

KARTE, OBJEKTU KOORDINĀTAS

Objekts	Platums	Garums
1 Kolka (Ūši, sklandraušu degustācija)	N 57°44,91'	E 22°35,71'
2 Kolkasrags	N 57°45,53'	E 22°36,28'
3 Kolkasraga priežu taka (autostāvlaukums)	N 57°45,38'	E 22°35,47'
4 Vaide (Ragu kolekcija Purvziedos)	N 57°43,62'	E 22°27,63'
5 Saunags (ciema centrālā daļa)	N 57°43,08'	E 22°25,89'
6 Pitrags (baptistu baznīca)	N 57°42,22'	E 22°23,26'
7 Košrags (centrālā daļa)	N 57°41,77'	E 22°21,62'
8 Mazirbe (Lielais mēra akmens)	N 57°40,26'	E 22°20,18'
9 Bijušais Ventspils – Stendes šaursliežu dzelzceļš (velomaršruts pie Mazirbes bijušās stacijas)	N 57°40,65'	E 22°18,81'
10 Sikrags (Sikraga centrs, autostāvlaukums)	N 57°39,64'	E 22°13,58'
11 Pēterezera dabas taka (autostāvlaukums)	N 57°39,25'	E 22°16,24'
12 Skatu tornis	N 57°37,45'	E 22°16,63'
13 Šlītere (Šlīteres bāka, dabas takas sākums)	N 57°37,70'	E 22°17,35'
14 Ēvažu stāvkrasts un dabas taka (autostāvlaukums)	N 57°40,66'	E 22°34,08'

Šlīteres bāka

KEMERU

'nacionālais parks

LV

Ķemeru nacionālā parka lielākā dabas vērtība ir daudzveidīgie mitrāji - purvi, sekļie piejūras ezeri, dumbbrāji un to apdzīvotāji. Te atrodas viens no lielākajiem Ziemeļeiropas sērūdens izplūdes reģioniem. Nacionālajā parkā relatīvi īsā laika sprīdī vienlaikus var novērot daudzas Eiropas mērogā apdraudētas putnu sugas. Ķemeru kūrorta tradīcijas ir nozīmīga Latvijas kultūrvēsturiskā vērtība.

SATURS

Ķemeru nacionālais parks

116. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?

117. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?

120. lpp. Ķemeru kūrorta attīstības līkloči

121. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti

128. lpp. Ko vēl var darīt?

130. lpp. Noderīgi padomi

131. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Ķemeru nacionālais parks atrodas ~ 40 km attālumā no valsts galvaspilsētas. Tā ziemeļdaļu apskalo **Rīgas jūras līča** ūdeņi, bet dienviddaļā

izvietojies Lielais Ķemeru tīrelis. No Rīgas līdz Ķemeriem var nokļūt ar:

Ar kājām

Parkā šobrīd tiek atjaunotas vairākās dabas takas (atklāšana plānota 2012. gadā). Gan garākiem pārgājieniem, gan īsām pastaigām piemērots ir jūras krasts (smilšaini līdiegi).

Ar velo

Minimālais laiks parka iepazīšanai ar divriteni ir vismaz divas dienas. Velobraucieniem piemērotāka ir nacionālā parka piekrastes daļa, kur ir asfaltēti gājēju – veloceliņi. Dabas un vientulības baudītājiem var ieteikt daudzos meža ceļus. Velobraukšanai nepiemērots (ļoti šaurs, sliktas kvalitātes, intensīva autoplūsma) ir Rīgas – Ventspils autoceļš (A 10).

Ar laivām

Gar jūras krastu var veikt īsākus vai garākus braucienus ar jūras laivām. Ir jāuzmanās no zvejnieku tīkliem un jāņem vērā laika apstākļi.

Ar auto

Visi parka nozīmīgākie tūrisma objekti ir pieejami ar automašīnu un tūristu autobusu.

Ar autobusu

Regulāri pasažieru autobusu reisi kursē cauri piekrastes ciemiem (autoceļš: P 128) un pa Rīgas – Ventspils autoceļu (A 10).

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām un apdzīvotām vietām (km)

	Ķemeri
Rīga	42
Tukums	25
Jelgava	57

Īsa parka vērtējums

Dabas daudzveidība	*****
Putnu vērošanas iespējas	*****
Dabas tūrisma produkti	***
Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra (tiek atjaunota)	
Kultūras un vēstures objektu daudzveidība	****
Kultūras tūrisma produkti	***

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

Ķemeru dzelzceļa stacija 19. gs. nogalē².

Arī mūsdienās līdz Ķemeriem var ērti nokļūt ar elektrovilcienu

² Ķemeru nacionālā parka sadaļā ir izmantotas vēsturiskās fotogrāfijas un pasta atklātnes no Anda Līepas privātkolekcijas

Distanču slēpotāji Ķemeru apkaimē

Dabas tūristi Kaņiera apkārtnes plāvās

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

1.

2.

1. Seklie un aizaugušie **piejūras ezeri** (kādreizējās Litorīnas jūras lagūnas) ir svarīga **putnu** un daudzu **augu** sugu dzīves un vairošanās vieta. Attēlā: Kaņiera ezers
2. Lielais Ķemeru tīrelis ir viens no lielākajiem Latvijas **sūnu purviem** un nozīmīgs Baltijas mēroga mitrājs

3.

3. Vēšupītes **dumbrājos** pavasarī zēļ gaiši zaļš lakšu *Allium ursinum* paklājs. Lakši ir aizsargājama augu suga un to lasīšana nav atļauta
4. Ķemeru apkaimē brīvā dabā izplūstošie **sērūdeņradi** saturošie dziednieciskie **avotu ūdeņi** ir Eiropas mērogā unikāli! Attēlā: **sēravotu** izplūdes vieta Raganu purvā
5. Izlikumotās Slampes upītes **mitrajās palieņu pļavās** atgriežas daudzas augu un putnu sugas, kā arī ganās dzīvei savvaļā pielāgotie mājlopi – zirgi *Konik Polski*
6. **Bebraines** pretēji vispārpieņemtajam viedoklim nav „mirušas vietas”. Sugu daudzveidība te ir ļoti liela, turklāt daudzas no tām ir Eiropas mērogā reti sastopamas

4.

118

7. Vēl tikai Lapmežciemā ir saglabājušie **sedumi** – vēsturiskās laivu novietnes vietas
8. **Rīgas jūras līča** **seklie piekrastes ūdeņi** un **kāpas** ir aizsargājami biotopi ar tiem raksturīgo augu un dzīvnieku sugu klāstu
9. **Ķemeru peldiestate**, ko savulaik „baroja” Ķemeru apkārtnes purvu dūņas un sēravoti – tagad stāv tukša. Ķemeru **kūrortoloģiskajām** vērtībām ir liels potenciāls, taču tas šobrīd netiek pilnvērtīgi izmantots
10. Nacionālajā parkā ir sastopamas 9 no Latvijā konstatētajām **16 sikspārņu** sugām. Attēlā: pigmejsikspārmis *Pipistrellus pygmaeus*. Foto: Viesturs Vintulis
11. **Dobumainie** un **mirušie** koki ir iemesls, kādēļ parka teritorijā īsā laikā var novērot visas Latvijā ligzdojošās **dzeņveidīgo** putnu sugas. Attēlā: baltmugurdzenis *Dendrocopos leucotos*. Foto: Andris Klepers
12. **Odu gimnadēnija** *Gymnadenia conopsea* sastopama Kaņiera apkaimes pļavās. Tāpat kā pārējās Latvijas **orhideju** sugas – tā ir aizsargājama

5.

6.

7.

8.

9.

119

10.

11.

12.

Ķemeru kūrorta attīstības līkloči

Ķemeri (*Kemmer*) pirmo reizi rakstiskajos avotos ir pieminēti 1561. g. 18. gs. otrajā pusē un 19. gs. sākumā ir labi zināmas **Ķemeru sēravotu ūdeņu** un **purvu dūņu dziednieciskās īpašības**, tādēļ uz šejieni ārstēties dodas Kurzemes augstāko aprindu pārstāvji. Viesus uzņem vietējie mežsargi. Šajā laikā notiek **pirmās dūņu peldes**. Jūrmalas un Ķemeru peldvietu attīstību uz kādu brīdi pārtrauc 1812. g. Tēvijas karš. Divas desmitgades vēlāk - no 1833. līdz 1835. g. Ķemeru labumus izmēģina Baltijas ģenerālgubernators grāfs K. M. Pālens, kurš vēršas pie Krievijas cara Nikolaja I pēc atbalsta kūrorta tālākai attīstībai. Lūgums tiek atbalstīts un 1836. g. **cars atvēl 700 ha valsts zemes un piešķir 100 000 rubļu** dziedināšanas celtniecībai un **ceļa bruģēšanai** no Ķemeriem līdz Slokas - Tukuma lielceļam. Divus gadus vēlāk (1938. g.) atklāj **pirmo valsts peldu iestādi**. Šo arī uzskata par kūrorta **dibināšanas gadu**. Kūrorta slava izplatās visā Krievijas impērijā un tas kļūst aizvien populārāks. Vairākos posmos tiek uzsākta **Ķemeru ainavu parka izveide**, kas ir nozīmīga kūrorta sastāvdaļa. 19. gs. vidū un otrajā pusē kūrorta tālāku attīstību sekmē gan **tvaikoņu**, gan arī 1877. g. atklātā **dzelzceļa satiksme** no Rīgas līdz Tukumam. 1912. g. atklāj **tiešo dzelzceļa līniju Ķemeri - Maskava**. Īsi pirms 1. pasaules kara pacientu skaits sasniedz 8300 cilvēkus gadā. 1. pasaules kara frontes līnija Ķemeru purvā turas vairākus gadus un kūrorts tiek pamatīgi izpostīts. Neskatoties uz to, pēc kara notiek strauja tā izaugsme un Ķemeri kļūst par iecienītu Rīgas iedzīvotāju atpūtas vietu un vienu no **modernākajām Eiropas dziedniecām**. 1924. g. Ķemerus uzceļ jaunu peldiēstādi ar dūņu vannām, kas tajā laikā ir viena no **modernākajām Eiropā**, bet 1936. g. Valsts Prezidents Kārlis Ulmanis atklāj vienu no izcilākajām pirmās neatkarīgās Latvijas laika celtnēm - **viesnīcu „Ķemeri”**. Arī pēc 2. pasaules kara - **Padomju laikos** kūrorts ievērojami paplašinās un tā apkārtnē izveido gandrīz 10 sanatorijas, kur strādā ~ 100 ārstu. 1971. g. Ķemeriem piešķir **Vissavienības nozīmes kūrorta statusu**. Laikā no 1975. - 1985. g. Ķemerus top lielākā no sanatorijām - Līva (sākotnēji - Latvija), kurai ir divi vienpadsmit stāvu korpusi. Līvā vienlaikus varēja

ārstēties līdz 1200 pacientu, bet gada laikā - pat līdz **140 000 pacientiem**. Sanatoriju slēdz 20. gs. deviņdesmito gadu sākumā kā nerentablu. Līdz pat 1994. g. Ķemerus darbojas piecas sanatorijas: „Čaika”, „Daugava”, „Dzimtene”, „Ķemeri” un „Līva” (Latvija) un kūrorta poliklīnika „Ķemeri”. Vēlāko laiku var uzskatīt par sava veida Ķemeru kā plaša mēroga ārstniecības kūrorta norietu.

Ķemeru peldiēstāde. 20. gs. 30. gadi

Viesnīcai „Ķemeri” veltīta pastkarte. 1937. g.

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

1 Bijusī Ķemeru peldiēstāde

19. gs. šeit bija koka vannu ēka, bet 1924. g. tās vietā uzcēla dūņu dziedniecības ēkas kompleksu klasicisma stilā. Pēc 2. pasaules kara uz tā bāzes izveidoja kūrorta poliklīniku “Ķemeri”. Mūsdienās unikālā ēku grupa nefunkcionē un ir apskatāma tikai no ārpuses. Tās rietumu pusē novietots izcilajam krievu ārstam - fiziologam **Ivanam Pavlovam** veltītais **pieminekļis**. Ziemeļos no peldiēstādes slejas **Ķemeru ūdenstornis**, kas būvēts 1929. gadā. Tajā savulaik uzglabāja dzeramā un minerālūdens krājumus. Līdz 2. pasaules karam kūrorta viesi no torņa galā ierīkotā skatu laukuma (42 m) varēja apļūkot Ķemeru apkārtni.

3 Ķemeru viesnīca

Piecstāvu ēka, kuras centrā ir tornis, celta 1933. - 1936. g. jaunklasicisma stilā (arhitekts E. Laube) un tautas valodā pazīstama kā “Baltā pils” jeb “Baltais kuģis”. To uzskata par vienu no izcilākajām pirmās Latvijas brīvvalsts laika būvēm, kas kļuva par vienu no Latvijas valsts simboliem. Līdz mūsdienām saglabājušies vestibāls (daļēji), mūzikas salons, bibliotēkas un ēdamzāles interjeri un dažādi mākslas darbi. Jau vairāk nekā desmitgadi ieilguši Ķemeru viesnīcas atjaunošanas darbi un ēka joprojām ir apskatāma tikai no ārpuses. Tās rietumu pusē plešas **dārzs**.

Dūņu pelde, 1935. gads

2 Ķemeru parks

Nelielās **Vēršupītes** krastos plešas **Ķemeru parks**, kas veidots kā ainavu parks 19. gs. vidū. Te apskatāmi vairāki interesanti objekti: Ķemeru kūrorta dibinātājiem un direktoriem (1861. g.) veltītais **pieminekļis**, **Mīlestības saliņas paviljons - rotunda**, kas celta 1928. g. klasicisma stilā, **Sv. Apustuļu Pētera un Pāvila pareizticīgo baznīca** - vecākā no Ķemeru baznīcām, kas celta (1893. g.) Ziemeļkrievijai raksturīgo koka baznīcu stilā, kā arī blakus esošās 1. un 2. pasaules karā kritušo piemiņas vietas un brāļu kapi. Baznīcu var apmeklēt dievkalpojumu laikā.

Ķemeru viesnīcas jumta kafejnīca (20. gs. trīsdesmitie gadi)

Sēravota paviljons un sēravots, 1910.g.

4 Sēravota paviljons

Atrodas Ķemeru parka dienvidaustrumu daļā. Tas celts 19. - 20. gs. mijā. Blakus tam - Vēršupītes labajā krastā apskatāms viens no populārākajiem Latvijas **sēravotiem** – t.s. “**Ķirzacīņa**”. Avots iztek no akmeņi veidotas ķirzakas veidola, kas tapis 1949. g. Avota ūdens ir veselīgs lietošanai gan iekššķīgi, gan ārīgi.

5 Meža māja

Ēka (1933. g.) ir viena no Latvijas spilgtākajām nacionālā romantisma celtnēm. Tā sākotnēji bija pazīstama kā restorāns “Jautrais ods” ar lielu āra terasi un greznu ar kokgriezumiem rotātu kamīnzāli. Uz „Jautro odu” devās atpūties Ķemeru kūrorta viesi un daudzas slavenības. Pēc 2. pasaules kara tajā izveidoja sanatoriju - “Meža māja”, kur veselību atguva bērni no Padomju Savienības republikām. 1997. g. Meža māja kļuva par nacionālā parka administratīvi – informatīvo centru. Blakus Meža mājai ir izveidota 0,5 km garā **Dumbrāju taka**.

7 Vēršupītes dumbrāji

Vēršupītes dumbrāji (pārmitrie platlapju meži) ir viens no sugu skaita ziņā daudzveidīgākajiem Latvijas biotopiem. Par to sezonālu applūšanu liecina daudzo melnalkšņu resnie un sadalītie sakņu kakli. Pie Meža mājas to apskates nolūkos ir izveidota uz pāliem celtā **Dumbrāju taka** (0,5 km). Visiespaidīgākie skati Vēršupītes dumbrājos ir vērojami pavasara palos vai citos gadalaikos pēc lielām lietavām, kad mazā upīte iziet no krastiem, appludinot plašāku teritoriju. Otra vieta, kur var iepazīt Vēršupītes dumbrājus, ir ~ 3 km garā **Slokas ezera pastaigu taka**.

122

123

6 Zaļā kāpa

Viens no izteiktākajiem nacionālā parka kāpu veidojumiem. Tās piekāpē izlokas sens zemes ceļš, pa kuru iet **kājāmgājēju maršruts** (ziemā – distanču slēpošanas trase). Austrumos no Zaļās kāpas vietumis redzams **Raganu purvs** - nozīmīga sērūdeņū veidošanās un izplūdes vieta. Purvu divās daļās sadala 3,5 km garais Ķemeru – Antiņciema ceļš, no kura paveras interesanta ainava. Rietumos no kāpas redzamas **Zaļais purvs** - vidēja lieluma purva masīvs, kur savulaik iegūta kūdra.

8 Slokas (Slocenes) ezers

Vidēja lieluma (3 km garš, 1,3 km plats) un sekls (līdz 1,1 m) piejūras ezers. Labākais skats uz Slokas ezeru paveras no **putnu vērošanas torņa** tā dienvidrietumu krastā, kas ir vienīgais uz peldošiem pontoniem celtais šāda veida objekts Latvijā. Pie tā sākas ~ 3 km garā **Slokas ezera pastaigu taka**, kuras izcilākā vērtība ir aplūstošie **Vēršupītes lejteces dumbrāji**. Slokas ezera krastā pie auto stāvlaukuma uzstādīts **informatīvs stends**, bet aiz tā – apskatāms **sēravots**.

9 Jaunkēmeri

Jaunkēmeru attīstība ir nesaraucami saistīta ar Kēmeru kūrortu. 1912. gadā starp Kēmeriem un Jaunkēmeriem uzcel elektriskā tramvaja līniju, kas atvieglo pacientu nokļūšanu līdz jūrai. Padomju laikā šeit uzbūvēja divas lielas sanatorijas – tagadējo Kūrorta rehabilitācijas centru „Jaunkēmeri” (1967. g.) un sanatoriju *Jantarnij bereg* (1972. g.), kas abas darbojas arī mūsdienās. 2009. g. pēdējā no tām atklāja **Jūrmalas kūrorta Vēstures muzeju**.

10 Bigauņciems

Sens zvejniekciems, kura ēkas tāpat kā pārējo tālāk pieminēto piekrastes ciemu apbūve tika nopostīta 1. pasaules kara laikā. Vēl ilgu laiku pēc kara daļa zvejnieku ģimeņu mitinājās dzīvei pielāgotās kūtiņās un staļļos. No vēlākajos gados celtajām ēkām maz kas ir saglabājis, jo mūsdienās Bigauņciems tāpat kā pārējie piekrastes ciemi ir kļuvuši par „Pierīgas” vasarnīcu vietu. Ejot gar jūras krastu, Bigauņciemam var atrast pēc **Siliņupes ietekas**, kur redzami **vecie laivu steķi**. Gar Siliņupes labo krastu līdz autoceļam (P 128) izveidota **Kupskalnu dabas taka**.

11 Lapmežciems

Kaut arī no 104 ciema mājām 1. pasaules karā nopostīja 97, 20. gs. trīsdesmito gadu beigās Lapmežciems ātri „atkopās”, un tajā darbojies viens no Latvijas piekrastes spēcīgākajiem zvejnieku kooperatīviem. Padomju laikā te izveidoja vienu no lielākajiem zvejniecības kolhoziem – „Selga”, kura **korpusi** ir redzami pie **Siliņupes ietekas**. Šodien Lapmežciems ir iecienīts vasarnīcu rajons, atpūtas un peldvieta. Kā interesants zvejniecības vēstures piemineklis ir apskatāms **Lapmežciema sedums** – kādreizējā zvejas laivu piestātne, kur zvejnieki cēla tīklu būdas un glabāja inventāru. Starp Pīlādžu ielu un Siliņupes kreiso krastu 3.–2. g.t. pr. Kr. atradās zvejnieku un mednieku apmetne, kuras vietā uzstādīts **piemiņas akmens**. Šī ir senākā zināmā cilvēka apdzīvotā vieta Kēmeru nacionālā parka teritorijā. Daļa no atradumiem ir apskatāma **Lapmežciema muzejā**, kur izveidota novadpētnieciska ekspozīcija un savākti materiāli par somu jēgeru cīņām Klapkalnciema apkārtnē.

12 Ragaciems

Arī Ragaciemu nežēloja 1. pasaules kara laikā notikumi, taču ar zvejniecību saistītās tradīcijas tie tomēr nespēja iznīcināt. Pēc 2. pasaules kara Ragaciema un tuvējo ciema zvejniekus apvienoja zvejnieku kolhozā „Selga”. Mūsdienās viena no populārākajām ciema vietām ir **Zivju tirgus**. Ja ceļojam gar jūras krastu, Ragaciemu var atrast pēc **Ragaciema raga**, kas beidzas ar seklu akmeņainu zemūdens sēkli vairāku simtu metru attālumā no tagadējā krasta. Ragaciema raga galā slejas **Ragaciema bāka**. Ragaciemā ir atjaunotas 5 **tīklu būdas**. Ap 6 km garajā piekrastes posmā starp Ragaciemu un Klapkalnciemu (t.s. **Gausā jūdžē**) pēc nostāstiem ceļiniekiem senos laikos mēdza uzbrukt laupītāji. Apmēram 1,5 km pirms Klapkalnciema (do-

doties no Ragaciema puses) kāpā pie jūras uzstādīts **Somu jēgeru kaujām veltīts piemiņas akmens**, ko atklāja 1997. g. 9. decembrī. Akmens „atceļojis” no Somijas dienvidaustrumu daļas, kur 1940. g. tas kalpojis kā prettanku nocietinājumu sastāvdaļa.

13 Kaņieris

Stipri aizaudzis un sekls piejūras ezers (kādreizējā Litorīnas jūras lagūna), kura ūdens līmeni vairākas reizes regulēja 20. gs. Ezerā ir 14 salas, no kurām deviņas ir dabiskas, bet pārējās – veidotas mākslīgi līgздоjošo ūdensputnu piesaistīšanai. Kaņieris ir viens no Latvijas bagātākajiem putnu ezeriem. Jau 1964. g. te izveidoja ornitoloģisko putnu vietu, bet 1995. g. – Ramsāres konvencijas vietu sarakstā. Ezera dienvidaustrumu krastā – **Andersalā** atrodas Laivu bāze un noma. 2009. g. **Riekstu pussalā** uzcēla **putnu vērošanas torni**. Labi skatu punkti uz Kaņieri paveras no Lapmežciema – Antīnciema ceļa. 2012. gadā plānots atjaunot **Kaņiera pilskalna taku**, kuras interesantākie apskates objekti ir **dumbrāju meži**, **Kaņiera pilskalns** un **senā Vidzemes – Zemgales robežstīga**. **Starpinupītes** (Kaņiera savienojums ar Rīgas jūras līci) **grīva** ir laba putnu vērošanas vieta.

14 Smārde

Sena apdzīvota vieta, kas minēta jau 13. gs. dokumentos. Mūsdienās tas ir neliels ciemats ar dzelzceļa staciju un veikalu. Smārdes centrā apmeklējama **piemiņas vieta ar pieminekli** (atklāts 1936. g., tēlnieks: K. Zāle) 1. pasaules kara laikā kritušajiem 38 karavīriem. **Valguma ezera** ziemeļaustrumu krastā atrodas atpūtas centrs „Valguma pasaule”, ko 1968. g. uzbūvēja kā tā laika PSRS Ministru padomes priekšsēdētāja Aleksandra Kosigina atpūtas bāzi. Šajā laikā tā bija slēgta teritorija, kurā varēja iekļūt tikai augsti „stāvoši” PSRS valdības pārstāvji un viņu radnieki. Mūsdienās te izveidota publiski pieejama vieta ar aktīvās atpūtas, ēdināšanas un naktsmītņu pakalpojumiem. Netālu no tās uzmeklējams **Meditācijas labirints**.

15 Lielais Ķemeru tīrelis

Viens no Latvijas lielākajiem (6192 ha) sūnu purviem ar ļoti izteiktām ezeriņu, lāmu un ciņu ainavām. Lielajam Ķemeru tīrelim ir ne tikai nozīmīga loma kā plašākas apkārtnes hidroloģiskā režīma un mikroklimata uzturētājam, bet tā ir arī starptautiskas nozīmes putnu vieta un viens no lielākajiem sērūdēns veidošanās reģioniem Baltijas valstīs. Purva austrumu malā - Kalnciema – Kūdras ceļa malā uzstādīts **informācijas stends**, kas vēsta par purva apsaimniekošanas pasākumiem. Iepriekš populāro **laipu taku** ir plānots atjaunot un atklāt 2012. gadā!

16 Dunduru pļavas

Ievērojamas ar izlīkumoto **Slampes upītes** gultni, kādēļ te atgriežas dabiskām mitrām pļavām un upēm raksturīgās augu un dzīvnieku sugas. Dunduru pļavās ganās dzīvei savvaļā pielāgotie mājlopi, kurus var redzēt no **putnu vērošanas torņa**. Līdz Dunduru pļavām nokļūstam pa šauru, mežiem ieskaustu koridoru - t.s. **Melnragu rikli**, cauri kurai izbūvēts grantēts ceļš. Tās galā atrodas paaugstinājums – **Kurgāns** ar plašu apkārtnes ainavu.

Skats uz Zaļo purvu no Zaļās kāpas

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

4. **Sikspārņu naktis** Ķemeru parkā ir kļuvušas par labu ikadēju tradīciju, kas pulcē plašu interesentu loku
5. **Putnu dienas** piesaista gan profesionāļus, gan mazos dabas vērotājus, kas var piedalīties putnu būrīšu gatavošanas procesā
6. **Bioloģiskās daudzveidības dienā** un citos pasākumos tiek organizēti braucieni ar divriteni
7. Organizētajos pasākumos vienmēr ir padomāts arī par **mazākajiem parka apmeklētājiem**
8. **Ķemeru ceļotāju dienā** nozares profesionāļi stāsta par mitrājiem un to apdzīvotājiem
9. Lielie mežu masīvi rudens pusē ir bagāti ar dažādu sugu **sēnēm** un **ogām**, tādēļ šeit var nodoties gan lasīšanas, gan to vērošanas priekam
10. **Plāvu dienā** profesionāļu pavadībā var iepazīt dažādas augu sugas
11. Ķemeru apkārtnē un purvi aukstās un sniegotās ziemās ir laba **distanču slēpošanas** vieta

11.

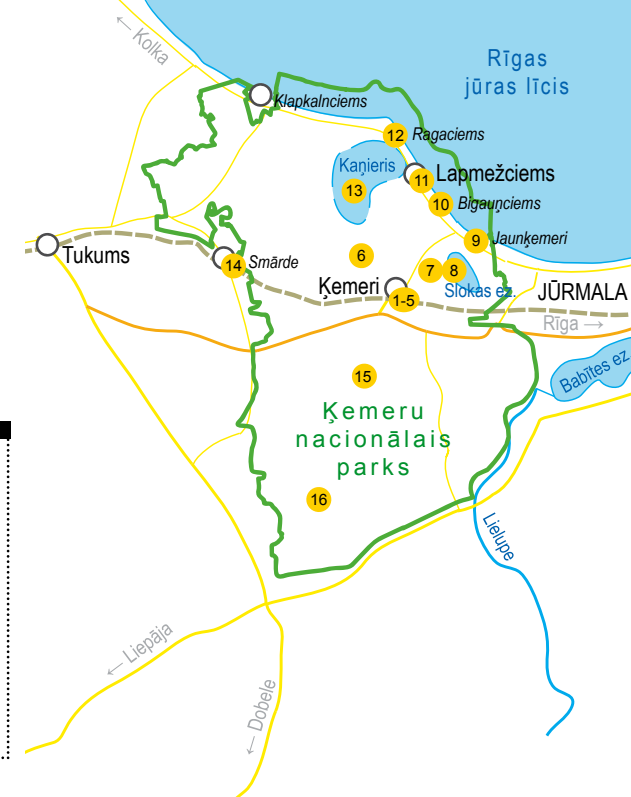
1. **Kaitbordinistu** jeb **pūķotāju** un **vindsērfingistu** iecienīta vieta ir Ragaciema rags
2. **Smilšainā pludmale** ir ļoti populāra un piemērotās dienās – masveida **atpūtnieku saulpošanās** un **peldvieta**
3. Parkā var ne tikai **makšķerēt**, bet arī iegādāties tepat jūrā nozvejotas un krastā **kūpinātas zivis**

Skaistās ziemas dienās
var iet dažāda garuma pārgājienos vai slēpot
ar distanču slēpēm gar jūras krastu

KARTE, OBJEKTU KOORDINĀTAS

LĒGENDA	
9	Ievēšanas cietums objekts
	Nacionālā parka robeža
	Dzelzceļš
	Autoceļš
	Upe, cita ūdenstece
	Ezers
	Apdzīvota vieta
	Pārceltnes, prāmis
	ES robežšķērsošanas punkts ar muitas kontroli

NODERĪGI PADOMI

• Kemeru nacionālā parka apceļošanai ir nepieciešamas vismaz **divas dienas**;

• **Naktsmītnes** un **ēdināšanas uzņēmumi** ir pieejami g.k. piekrastes ciemos;

• Ir jāreķinās, ka Kemeru pilsētā šobrīd nav naktsmītnes un ēdināšanas uzņēmumu;

• Kemeru nacionālajā parkā, izņemot dabas rezervāta zonu (Lielā Kemeru tīreļa centrālā un dienviddaļa un Kaņiera ezera ziemeļrietumu daļa Sloceņu grīvas rajonā), var brīvi **staigāt, slēpot, vērot augus, dzīvniekus un ainavas, ogot, sēņot, peldēties** (neizmantojot šim nolūkam augsto purvu ezeriņus un ievērojot personīgo drošību), **sauloties, braukt ar divriteni un laivu**;

• Kaņiera ezerā drīkst pārvietoties tikai ar **laivu bāzē ierīgtām laivām**, bet makšķerniekiem ir jāpērk **licence**;

• Ar **mehanizētiem transporta līdzekļiem** drīkst braukt pa vispārējās lietošanas ceļiem. Tas nozīmē, ka **kāpu zona, kāpas un liedags** (ja vien tur nav speciāli izveidoti autostāvlaukumi vai cita veida infrastruktūra) nav vispārējās lietošanas ceļš;

• **Teltis** drīkst celt un **ugunsiskus kurināt** tikai šim nolūkam paredzētās vietās, kempingos. Šīs darbības nav atļautas kāpās un liedagā;

• **Makšķerniekiem** no 1. aprīļa līdz 31. maijam makšķerēšana ir aizliegta Sloceņē (Pulkainē) starp Valguma ezeru un Kaņiera ezeru, Vecsloceņē un Sloceņē starp Slokas ezeru un Lielupi.

Papildus informācija

www.celotajs.lv

Tūrisma maršruti un naktsmītnes Kemeru nacionālajā parkā

www.kemeru.lv

Kemeru jaunumu portāls

www.lapmezciems.lv

Lapmežciema novads

Kemeru nacionālā parka apmeklētāju centrs

Kemeru, Meža māja, ☎ +371 67146824, 67730078, pieriga@daba.gov.lv, www.daba.gov.lv

Jūrmalas tūrisma informācijas centrs

Majori, Lienes iela 5, ☎ +371 67147900, info@jurmala.lv, www.jurmala.lv

Jūrmalas kūrorta un tūrisma informācijas centrs

Majori, Jomas iela 50, ☎ +371 67764276, jurmala@bkc.lv, www.jurmala-info.lv

Tukuma tūrisma informācijas centrs

Tukums, Talsu iela 5, ☎ +371 63124451, tic@tukums.lv, www.visittukums.lv

Objekts	Platums	Garums
1 Bijusī Kemeru peldistāde	N 56°56,76'	E 23°29,99'
2 Kemeru parks (parks centrālā daļa)	N 56°56,86'	E 23°30,15'
3 Kemeru viesnīca	N 56°56,94'	E 23°29,97'
4 Sēravota paviljons, sēravots „Kizaciņa”	N 56°56,88'	E 23°30,14'
5 Meža māja	N 56°57,12'	E 23°30,76'
6 Zaļā kāpa (pārgājienu maršruta sākums Partizānu ielas galā)	N 56°56,68'	E 23°28,44'
7 Vēršupītes dumbrāji (Dumbrāju takas sākums pie Meža mājas)	N 56°57,16'	E 23°30,69'
8 Slokas ezers (Slokas ezera takas sākums pie putnu vērošanas torņa)	N 56°57,44'	E 23°32,80'
9 Jaunkemeri (viesnīca „Jantarnij bereg”)	N 56°58,24'	E 23°34,47'
10 Bigauņciems (Siliņupes ieteka Rīgas jūras līcī)	N 56°59,50'	E 23°31,76'
11 Lapmežciems (Lapmežciema muzejs)	N 57°00,04'	E 23°30,74'
12 Ragaciems (Ragaciema Zivju tirdziņš)	N 57°01,44'	E 23°29,52'
13 Kaņieris (takas sākums uz Riekstu pussalu un putnu vērošanas torni)	N 56°59,85'	E 23°28,56'
14 Smārde (atpūtas centrs „Valguma pasaule”)	N 56°59,41'	E 23°18,91'
15 Lielais Kemeru tīrelis (laipu takas sākums -atvērta no 2012. gada!)	N 56°54,78'	E 23°27,63'
16 Dunduru pļavas (Kurgāns)	N 56°50,57'	E 23°23,93'

GAUJAS

nacionālais parks

Gaujas senleja ar Gaujas pieteku gravām ir viens no izcilākajiem Baltijas valstu reljefa veidojumiem. To krastos paceļas Baltijā iespaidīgākās devona perioda smilšakmens klinšu sienas. Cilvēki jau izsenis ir apdzīvojuši šo teritoriju, par ko liecina daudzie pilskalni, viduslaiku pils un muižas. Šis ir lielākais un vecākais Latvijas nacionālais parks.

SATURS

Gaujas nacionālais parks

- 134. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?
- 135. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?
- 139. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti
- 146. lpp. Ko vēl var darīt?
- 148. lpp. Noderīgi padomi
- 149. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Gaujas nacionālais parks atrodas Vidzemes vēsturiskajā novadā, ~ stundas brauciena attālumā no Rīgas. Nacionālā parka lielākās apdzīvotās

Ar kājām

Nacionālajā parkā ir labiekārtotas vairākas dabas takas. Gar Gauju posmā no Siguldas līdz Līgatnei ir izveidots pārgājēju maršruts (~ 20 km).

Ar velo

Parka meža ceļi un takas ir tā vieta, kur var nodoties velobraukšanai. Gaujas krastos no Valmieras līdz Cēsīm ir izveidots viens no interesantākajiem Latvijas velomaršruti. Arī Siguldas – Līgatnes posmā gar Gaujas kreiso krastu var gūt labu velobraukšanas pieredzi. Kājāmgājēji un velobraucēji tiek gaidīti Līgatnes dabas takās. Velobraukšanai nepiemēroti ir A 2 (Rīga – Veclaicene) un A3 (Inčukalns – Valka) autoceļi, uz kuriem ir intensīva autoplūsma un velobraukšanai nepiemēroti apstākļi.

Ar laivām

Gauja ir populārākā Latvijas ūdenstūristu upe. To var laivot visdažādāko vecumu braucēji ar gumijas laivām, plošiem un kanoe (ērtākais veids). Gauja ir braucama jebkurā gadalaikā, kad tā ir brīva no ledus segas. Populārākā ekstrēmā ūdenstūrisma upe pavasaros ir Amata. Laivošanai piemērota ir arī Brasla lejpūs Straupes.

Ar auto

Nacionālo parku caurauž blīvs autoceļu tīkls. Populārākie tūrisma objekti ir pieejami ar automašīnu un tūristu autobusu.

Ar autobusu

Regulāra autobusu satiksme ir pa jau minētajiem A2 un A3 autoceļiem.

Īsais parka vērtējums

Dabas daudzveidība	*****
Putnu vērošanas iespējas	*****
Dabas tūrisma produkti	***
Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra	****
Kultūras un vēstures objektu daudzveidība	*****
Kultūras tūrisma produkti	*****

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

Gaujas laivotāji

Dīzeļvilciens – ērts transporta veids, ar kuru var sasniegt nacionālā parka interesantākos galamērķus

Distanču slēpošana ir ne tikai veselībai draudzīgs atpūtas, bet arī labs nacionālā parka izziņas veids ziemas laikā

Velotūristi pie Launagieža

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

1.

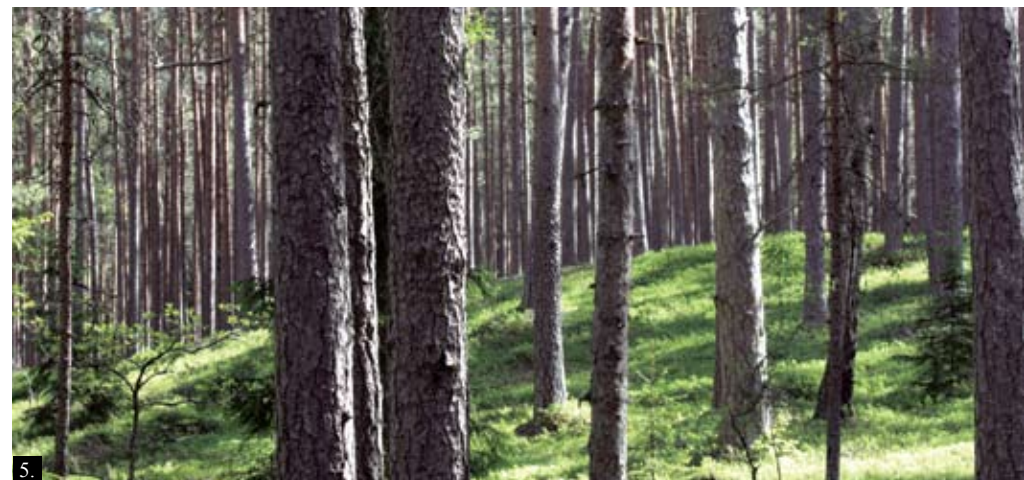
2.

3.

1. **Gaujas senleja** ir viena no Baltijas valstu dziļākajām un iespaidīgākajām upju ielejām ar ļoti sazarotu sānu gravu un to pieteku ieleju tīklu
2. **Smilšakmens atsegumu** daudzveidības, formu un izmēru ziņā Gaujas un to pieteku krastiem Baltijā un pat daudz plašākā teritorijā nav līdzinieku. Attēls: Rakšupes grava
3. Gaujas upes baseins ir Baltijas valstīs lielākā dabisko smilšakmens alu koncentrācijas vieta. Alas ir aizsargājami biotopi un daudzu sugu dzīves un ziemošanas vieta

4. Floristiski bagāti ir upju **ieleju nogāzu meži**, kuros zeļ ozoli un citi lapu koki
 5. **Meži** aizņem ~ pusi no nacionālā parka teritorijas
 6. Aizsargājamais parastais **plaušķērpis** *Lobaria pulmonaria* vēsta, ka mežs šajā vietā ir pastāvējis ilgākā laika posmā

7. Aizsargājamais augs - **daudzgadīgā mēnesene** *Lunaria redivia* ir samērā bieži sastopama upju ieleju nogāzēs
 8. Parkā ir daudz ezeru. **Ungura ezers** ir Latvijā reti sastopamu un aizsargājamu augu sugu atradne
 9. Ir vietas, kur nacionālā parka teritorijā ir sastopams **vilkis** *Canis lupus*. Foto: Velga Vītola
 10. Nozīmīga loma dabas daudzveidības saglabāšanā ir **Gaujas vecupēm**, kas ir daudzu bezmugurkaulnieku ierastā dzīves vide

11. Ziemujošu **ziemeļu sikspārņu** *Eptesicus nilsonii* grupa vienā no **Līgatnes pagrabalām**. Pagrabu skaits Līgatnes apkārtnē pārsniedz trīs simtus, ar ko šī vieta ir Baltijas mērogā unikāla. Foto: Viesturs Vintulis
 12. **Zivju dzenītis** *Alcedo atthis* straujāku upju krastos ir samērā bieži sastopams, ko nevar teikt par citām Eiropas valstīm. Tas ir arī viens no krāšņākajiem Latvijas putniem. Foto: Jānis Ķuze

13. Gaujas nacionālajā parkā ir konstatēti 19 **pilskalni**.
Attēlā: Satezeles pilskalns
14. Parkā slejas sešas **viduslaiku pils** vai to drupas.
Attēlā: Siguldas pilsdrupas
15. Nacionālajā parkā atrodas desmit **dievnami**, no kuriem **Turaidas baznīca** ir viena no vecākajām Latvijas koka baznīcām

13.

14.

16.

16. Parka vērtība ir arī **kultūrainava**, ko veido **viensētas**, **vecsaimniecības** un **jaunsaimniecības** un to ēkas – **kūti, rījas**, kā arī **alejas** u.c. elementi. Attēlā: Āraišu vējdzirnavas
17. Nozīmīga sava laika vēstures liecība ir vairāki izcili **muižu kompleksi**. Attēlā: Ungurmuižas pils
18. Te atrodas dažādi **industriālā mantojuma pieminekļi**. Attēlā: Līgatnes papīrfabrika

15.

17.

18.

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

1 Sigulda

Siguldas iepazīšanu var sākt ar **Siguldas pilsdrupu** apmeklējumu. Pils celtniecību uzsāka Zobenbrāļu ordenis 1207. g., bet 1236. g. to pārbūvēja Livonijas ordeņa vajadzībām. Siguldas pils stipri cieta 16. gs. otrās puses un 17. gs. sākuma karos. Ziemeļu kara laikā to nodedzina un vairāk neatjauno. Šodien ir apskatāms pils konventa ēkas dienvidrietumu korpus un galveno vārtu tornis, aiz kura atrodas iekšējā priekšpils ar **brīvdabas estrādī**, no kuras paveras iespaidīgs skats uz Gaujas senleju. Šobrīd notiek pilsdrupu rekonstrukcijas darbi. Dienvidos esošās **Siguldas Jaunās pils** celtniecība (tīpašnieks - kņazs Kropotkins) norisinājās laikā no 1878. - 1881. g. No 1923. - 1940. g. ēkā bija Rakstnieku pils, bet Padomju gados - kardioloģijas sanatorija. Kopš 2003. g. te atrodas Siguldas novada dome. Muižas kompleksā ir saglabājusies **koka dzīvojamā ēka** (19. gs. vidus), kurā atradās Kropotkina ģimenes mājas, **klēts** (18. - 19. gs. mija), **dārznieka māja** (19. gs.) un **mūra žogs** (19. gs.). Ja no Jaunās pils dosimies ziemeļaustrumu virzienā, pēc nepilniem 2 km nonāksim pie **Vējupītes gravas**. Tajā apskatāma sekla (3,6 m), bet augsta (6,1 m) **Pētera ala** un dziļā **Pūču grava** ar **Kraukļupīti**. Abu upīšu gravu saskares vietā paceļas **Satezeles pilskalns** (plakums 90 x 75 m), kur 13. gs. sākumā atradās līvu zemes vadoņa (vecākā) - Dabreļa ozolkoka pils. Netālu meklējama **Kraukļu aiza** - Vējupītes kreisā krasta sānu grava ar 11 m augstām smilšakmens sienām un 5,2 m dziļā **Kraukļu ala**. Vējupītes gravas un Gaujas senlejas saskares vietā slejas **Parādīzes (Gleznotāju) kalns** -

ļoti ainaviska vieta, kas gleznota un fotografēta kopš seniem laikiem! Līdz Parādīzes kalnam var nokļūt arī ar elektromobili. Siguldas rietumdaļā var apmeklēt **Panorāmas ratu** (darbojas vasaras laikā) un **Gaisa trošu ceļu (tramvajs)** - Baltijas valstīs vienīgo (celts 1969. g.) šāda tipa transporta līdzekli. Tā nesošā trose stiepjas 1060 m garumā un bez atbalstiem savieno Gaujas senlejas krastus starp Siguldu un Krimuldu ~ 40 m augstumā virs Gaujas. Te paveras izcili **skati**! Siguldas dienvidrietumu daļā var aizstaigāt līdz varenajai **Beites kraujai**, kuru pāršķēļ dziļa strauta grava. Gravas rietumu pusē meklējams **Keizarskats**, kas atrodas ~ 67 m virs Gaujas līmeņa ar labu skatu uz Krimuldu un Turaidas pili. Skatu vietu šeit iekārtoja jau 1862. g. kad Siguldā viesojies Krievijas cars Aleksandrs II. Gravas rietumu pusē novietots no koka veidots **Keizarkrēsls**.

139

2 Krimulda un tās apkārtnē

Krimuldas luterāņu baznīcu uzskata par vienu no vecākajiem Latvijas dievnamiem. Tā sākotnēji celta 13. gs. sākumā drīz pēc Kubeseles iekarošanas un vēlāk daudzkārt pārbūvēta. Blakus baznīcai izveidots **meditācijas labirints "Lilijas zieds"**. Kad 1217. g. pie Vīlandes kaujā krita lībiešu vīrs Kaupo, tā pelnījis pēc nostāstiem esot apbedījusi baznīcā. Par **Kaupo kapa vietu** tautā dēvē nelielu pauguru pie blakus esošās **Runtiņupītes (Runtiņš)**, kuras labajā krastā atrodas ~ 7 m gara mākslīgi raktā **Kubeseles jeb Runtiņāla**. Runtiņupītes kreisajā krastā slejas **Kubeseles pilskalns**. Pie baznīcas sākas **Kubeseles dabas taka**. Pa to var aiziet līdz Gaujai, kuras krastā iegūlis **Lielais (Runtiņa) akmens**. Turpat apskatāmi Gaujas plostnieku uzstādītie **enkurkluči**. **Krimuldas viduslaiku pili** (4 km austrumos no Krimuldas baznīcas) cēla 13. gs. otrajā pusē vietā, kur Gaujas senlejas labo pamatkrastu pāršķēļ dziļā **Vikmestes grava**. Pils (saimniekoja Rīgas domkapituls – Rīgas arhibīskapu padome) bija iespaidīga celtnē, kuras plašo iekšpagalmu ietvēra 1,5 m biezs aizsargmūris. 1601. g. atkāpjoties, Krimuldas pili uzspriecināja zviedru karavadonis Heinrihs Līvens. Tagad ar mežu apaugušajā pilskalnā apskatāmas nelielas **pilsdrupas**. Pie tām atrodas **Gaisa trosu ceļš** un sākas **Krimuldas Serpentina ceļš**. Netālu esošā **Krimuldas muiža** pirmoreiz rakstos ir minēta jau 15. gs. Tagad redzamo **muižas pili** būvēja 19. gs. neoklasicisma stilā (īpašnieks – firsts Līvens). 20. gs. 20 gados pēc pils atsavināšanas tā nonāca Latvijas Sarkanā Krusta īpašumā, kas izveidoja bērnu sanatoriju. Mūsdienās pili atrodas rehabilitācijas slimnīca "Krimulda", bet no saimniecības ēkām ir saglabājušies **muižas stalli, kūts, kalpu, pārvaldnieka** un t.s. **Šveices māja**, kā arī **parks**. Te piedāvā tematiskas ekskursijas. Ja pa Gauju brauksim ar laivu, tad tuvumā varēs aplūkot ap 15 m augstās **Velnaļas**

klintīs. Tās var labi redzēt arī no pretējā - kreisajā Gaujas krasta (izveidota atpūtas vieta). Klintīšu vidusdaļā atrodas ap 19 m dziļā un 4,7 m augstā **Krimuldas Velnala**. Ja no Velnaļas klintīm pa Gaujas labā pamatkrasta lejasdaļu dosimies Turaidas virzienā, skatam pavērsies ar smilšakmens atsegumiem bagātā **Pīķenes krauja**. Tās piekāpē ir izveidota ~ 1 km garā **Pīķenes bebra taka**. Takas malā atrodas **Mazā Velna ala** (5 m gara) ar iztekošo **Gudrības avotiņu**, gan arī tikpat garā **Aunapieres ala**. Redzamas arī nelielas **vecupes**.

3 Turaida

Ceļā uz Turaidu noteikti ir jāpiestāj pie **Gūtmaņa alas**. Tā ir platākā (12 m), augstākā (līdz 10 m) un apjoma ziņā – viena no varenākajām Latvijas alām (alveidīga niša), kas ir arī nozīmīga kultūrvēsturiska un nostāstiem (populārākais par Turaidas Rozi) apvīta vieta ar **seniem sienu un griestu uzrakstiem** (vecākie no 17. gs. beigām). No alas iztek **avots**, kam piemīt dziednieciskas īpašības. Vietā, kur Gaujas senlejas labo pamatkrastu pāršķēļ vairākas mazu strautu dziļās gravas, izvietojies **Turaidas muzejrezervāts** ar Baltijas mērogā izciliem pieminekļiem, kuru vēsture iespiejas 1000 gadu tālā pagātnē. To iepazīšanu var sākt ar **Turaidas muižas** (pirmoreiz minēta 16 gs.) apskati, kas ir izcils Vidzemes muižas parauga piemērs. Līdz mūsdienām ir saglabājusies 21 ēka, kas celta no 18. gs. līdz 20. gs. sākumam. Apmeklētāji var apskatīt **muižas stalli, ratnīcu, pirti, smēdi, zivju pagrabu, klēti, vagara māju, muižkunga veco dzīvojamo ēku, muižas kalpotāju dzīvojamo ēku, kalti** u.c. Ejot Turaidas pils virzienā, nonāksim pie **Turaidas Rozes kapa**, ar ko saistīta leģenda par Turaidas Maiju, kas ziedoja savu dzīvību mīlestības vārdā. Blakus kapam aug **diža liepa** (sliktā stāvoklī), kas it kā dēstīta uz Maijas kapa. Tālāk esošā **Turaidas luterāņu baznīca** ir pēc kārtas trešais dievnams un viena no vecākajām (1750. g.) Latvijas koka baznīcām - vienjoma koka guļbūve ar barokālu tornīti. Tajā apskatāms **altāris** un **kancele** (18. gs. vidus), **altārglezna "Golgāta"** (17. gs. beigas – 18. gs. sākums) un vēstures ekspozīcija. **Dainu kalnā** plešas **Tautasdziesmu parks**, kura izveidi uzsāka 1985. g., atzīmējot latviešu dainu tēva - Krišjāņa Barona 150 gadu jubileju. Šobrīd tajā ir izvietotas vairāk nekā 26 tēlnieka I. Rankas darinātās akmens skulptūras. Te notiek arī ikgadēji folkloras pasākumi. Pirms **Turaidas mūra**

pils celtniecības (uzsāka 1214. g.) tās vietā atradās lībiešu no koka celtā pils. Turaidas pils piederēja Rīgas bīskapam. Tā pastāvēja ilgu laiku - līdz pat 1776. g., kad nodega. 1953. g. te uzsāka plašākus restaurācijas darbus, atjaunojot **Galvenā torņa** augšējo stāvu, **klēts ēku** (ekspozīcija par Siguldas novadu), **pusapaļo torni** un pils kompleksa **dienvīdu korpusu**. Tagad pils telpās ir izveidota **muzeja ekspozīcija**, kas vēsta par apkārtnes vēsturiskajiem notikumiem.

140

4 Līgatne

Līgatnes vēsture ir nesaraucami saistīta ar **Līgatnes papīrfabriku**. 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā te uzcēla strādnieku dzīvojamās ēkas, skolu, dzemdību namu, slimnīcu, klubu, viesu namu un citas ēkas, kas ir saglabājušās līdz šodienai. Padomju laikā Līgatnes papīrfabrikā ražoja g.k. skolu burtiņas, kuras sūtīja uz visām PSRS republikām. Mūsdienās galvenā izejviela ir makulatūra, no kuras ražo ietinamo papīru. Līgatnes papīrfabrika ir vienīgais šāda veida funkcionējošais uzņēmums Latvijā, un to var iepazīt vietējā gida pavadībā. **Līgatnes papīrfabrikas vēsturiskajam centram** ir piešķirts kultūras pieminekļa statuss. Līgatnes ziemeļdaļā – Gaujasmalā ir jāuzmeklē vienīgā mūsdienās funkcionējošā Gaujas pārceltuve un vienīgā upju **pārceltuve** Baltijā, kas darbojas ar straumes spēku. Pārceltuve ir vietēja mēroga transporta līdzeklis. Rietumos no Līgatnes atrodas **Līgatnes dabas takas**, kur dabiskai videi pietuvinātos apstākļos (Baltijā labākais šāda veida objekts) dzīvo staltbrīži, stīmas, mežacīkas, lāči, lapsas un lūši. Līgatnes dabas taku teritorijā ir izveidots blīvs pastaigu taku tīkls un asfaltēts auto – velomaršruts, kas ziemā top par distanču slēpošanas trasi. Te pieejams moderns **apmeklētāju centrs**. Austrumos no Līgatnes – **Līgatnes rehabilitācijas centrā** meklējama Eiropas mērogā unikāla vieta – bijušais slepenais padomju laika bunkurs, kas bija

veidots kā galvenā Latvijas augstāko militāro un civilo personu dzīves un darba vieta kodol kara vai ķīmisko ieroču pielietošanas gadījumā. Bunkuru atvēra 2003. g., tādēļ tas neskartā veidā ir saglabājies līdz mūsdienām. Pa ceļam no Augšlīgatnes uz Līgatni ir jāiegiežas **Vienkoču parkā**, kur var iepazīt tā veidotāja Riharda Vidzicka darinātos vienkočus, apskatīt dažādu ēku maketus, Smilšu māju, kā arī piedalīties tematiskos pasākumos.

142

5 Amatas ieleja

Amata ir viena no straujākajām Latvijas pavalsts upēm. Lejpus Rīgas - Veclaicenes autoceļa (A2) tā plūst pa dziļu ieleju, kur upes vidējais kritums pārsniedz 3 m/km, lejtece sasniedzot pat 8 - 10 m/km. Ūdenstūristi parasti izmanto upes posmu no **Melturiem** līdz **Zvārties iezim** vai Līgatnes – Kārļu ceļa tiltam (**Veclauču tilts**). Jāatceras, ka Amata nav domāta iesācējiem! Amatas ieleja ir pievilcīga

ar saviem iespaidīgajiem smilšakmens un dolomīta atsegumiem, sauktiem par iežiem, no kuriem zināmākie ir **Vizuļu iezis** (te var veidoties skaists leduskritums), **Ainavu krauja**, **Ķaubju iezis**, **Dzilnas iezis**, **Zvārties iezis** un **Lustūzis**. No Melturiem līdz Veclaužu tiltam gar upes labo krastu izveidota marķētā (oranži punkti uz koku stumbriem) **Amatas ģeoloģiskā taka**.

6 Āraiši

Āraišu populārākais apskates objekts ir **Āraišu ezerpils** - Eiropas mērogā nozīmīga 9. - 10. gs. seno latgaļu ezera mītnes rekonstrukcija. Šī ir vienīgā vieta Baltijas valstīs, kur apmeklētāji var iepazīties ar cilvēku dzīves apstākļiem pirms vairāk nekā 1000 gadiem! Te organizē arī dažādus tematiskos pasākumus. Āraišu ezerpils ietilps **Āraišu muzejrezervāta** teritorijā, kurā apskatāmas **pilsdrupas**, **luterāņu baznīca**, **Zviedru priede**, **vējdzirnavas** un **Drabešu**

muiža. Blakus **Āraišu mācītājmuižai** atrodas **Geidānmuiža**, kur viduslaiku vēstures entuziasti „uz savas ādas” izzina Livonijas laika dzīvi, kā arī uzskatāmi to demonstrē ikvienam interesentam. Ziemā te piedāvā darbošanos ar garkātu ieročiem, vizināšanos izraksītās kamanās, slidošanu ar kaula slidām, tradicionālās ziemas spēles, bet vasarā – dažādu ieroču izmēģināšanu. Te var degustēt Livonijas laika ēdienu.

143

7 Cēsis

Cēsu pirmsākumi ir meklējami 18 m augstajā **Riekstu kalnā** un tā apkārtnē, kad 11. – 13. gs. te atradās vardu koka pils. Riekstu kalns atrodas **Pils parka** vidusdaļā. No tā pa **kāpņu kaskādi** nonāksim līdz **Cēsu pils drupām**. 13. gs. sākumā celtā (pārbūvēta 15. gs. beigās un 16. gs. sākumā) Cēsu pils bija Livonijas ordeņa mestru rezidence un viens no stiprākajiem ordeņa cietokšņiem tagadējās Baltijas teritorijā. Pēdējo reizi to nopostīja Ziemeļu kara laikā. Pilī piedāvā izzināšanas ekskursijas, kuru laikā lukturīšu gaismā uzkāpj **Rietumu tornī** un iekļūst senā **cietumā**. Var doties teatralizētas ekskursijas un pārbaudīt savas spējas kādā viduslaiku spēlē. Pils teritorijā apskatāma Daumanta Kalniņa veidotā **Seno rotu kalve**. Blakus Cēsu pilij slejas **Cēsu Jaunā pils** (Pils laukums 9), kas celta 1777. g. kā muižnieka Karla

Eberharda fon Zīversas dzīvojamā māja. Ēka ar neogotisko Lademahera torni, kas dekorēts ar smaila loka arkādēm un ailām, ir uzskatāma par vienu no pirmajiem Latvijas muižu arhitektūras eklektikas piemēriem. Tajā ir iekārtots **Cēsu Vēstures un mākslas muzejs** (ar 2012. g. martu - mūsdienīga ekspozīcija „Cēsis – Latvijas vēstures simbols”), bet piebūvē mājvietu atradis **Pils kompleksa apmeklētāju centrs** un **Cēsu tūrisma informācijas centrs**. Ir jāuzkāpj arī pils tornī! Iepretim Cēsu Jaunai pilij atrodas vairākas ēkas – **Cēsu pilsmuižas stallis** un **ratnīca** (abas ēkas - 19. gs. pirmā puse), kur meklējams **Cēsu Izstāžu nams**. Pils kompleksa teritorijā no ārpuses ir apskatāma **klēts**, **kučieru namiņš** un **Vecā alus darītava**. Lenču ielas pretējā pusē atrodas romantiskais **Maija parks**, kas iekārtots 19.

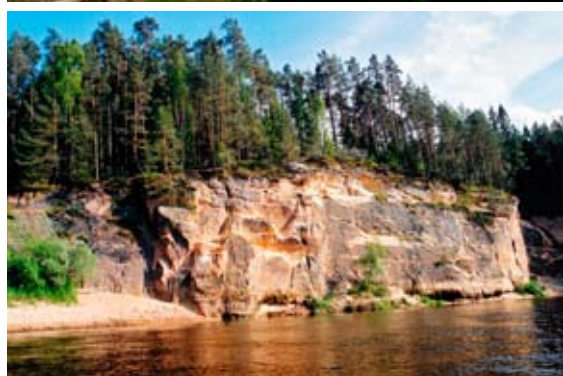
gs. 30. gados. Izstaigāsim **Lielās Katrīnas, Mazās Katrīnas, Mazo Kalēju, Kalēju, Lielo Līvu ielu un Līvu laukumu**, apskatot 18. – 19. gs. mijā tapušo **koka apbūvi**. **Tornā ielā** pie baznīcas redzama M. Jansona skulptūra „**Gadsimtiem ejot**” – t.s. **Laika vecis**. Ja paberzējot tā lukturi, var redzēt nākotni. Viena no iespaidīgākajām Cēsu celtnēm ir **Sv. Jāņa luterāņu baznīca**, kas būvēta 13. gs. beigās kā Livonijas ordeņa Doms. Tā ir romānikas stila trīsjomu bazilika ar gotikas elementiem un 1853. g. celto 65 m augsto torni. Ēka vairākkārt ir pārbūvēta arī 20. gs. Dievnāmā apskatāmas Livonijas ordeņa mestru un bīskapu **kapu plāksnes**. **Kancele** taisīta 1748. g., ozolkoka **altāris** - 1858. g., bet **altārglezna** “Krustā sistais” - 1862. g. Baznīcas altārdalas logus rotā mākslinieciski vērtīgas **vitražas**. **Ērģeles** 1907. g. darinājusi E. F. Valkera firma, un tās ir vienas no labākajām Latvijas koncertērģelēm. Dievnama dienvidrietumu stūra atbalstā iemūrēts **saules pulkstenis** ar gada skaitli “1744”. Ir vērts uzkāpt baznīcas skatu tornī! Baznīcas pakājē atrodas **Rožu laukums** - bijušais Tīrgus laukums (13. gs. vidus – 1927. g. atjaunots 2008. g.). Viduslaikos šeit atradās soda stabs un pilsētas aka. **Rīgas iela** no pilsētas pirmsākumiem veidojusies par galveno vecpilsētas ielu. Šeit aplūkojams vairākums Cēsu arhitektoniski izcilāko **18. - 19. gs. celtnu** – bijušais **Cēsu rātsnams, Fābera nams, Princešu nams**. Vienā ielas galā atrodas **Līvu laukums**, kur 13. gs. atradās baznīca, kapsēta un Rīgas vārti pilsētas mūrī. Šodien laukumu rotā izgaismota **strūklaka**, kuras vietā 13. gs. atradusies aka - Lejas Šķimbēgs. Otrā ielas galā atrodas 14. - 15. gs. pilsētas mūra **Raunas vārtu** pamatu un virszemes fragmentu rekonstruētā daļa un mazliet tālāk – **Vienības laukums** ar Uzvaras pieminekli.

8 Ērģeļu (Ērgļu) klintis

Meklējamas ~ 7 km ziemeļos no Cēsu centra. Ērģeļu klintis ir monolītiskā Baltijas smilšakmens siena: garums ~ 700 m (ap 330 m garu to daļu apskalo Gauja), maksimālais augstums līdz 22 m. No to skatu laukuma atklājas skaista ainava uz Gaujas senleju. Klinšu nosaukums esot radies no atbalss, kas līdzinājusies ērģeļu skaņai. 2012. g. klinšu apkaimē plānoti infrastruktūras atjaunošanas darbi.

9 Ungurmuiža

Ungurmuiža ir viens no izcilākajiem Latvijas 18. gs. koka barokālās celtniecības paraugiem. Tās kungu māja (1732. g.) ir vienīgā Latvijā saglabājusies 18. gs. sākuma koka pils! Ēkas otrajā stāvā ir unikāli un restaurēti 1750.- 1756. g. G. D. Hinša veidoti sienu gleznojumi. Dažādu tautību amatnieku - vācu, krievu un zviedru būvētajā muižas kompleksā ietilpst **klēts, kūts, alus brūzis**,

skolas ēka un 1753. g. celtais un atjaunotais **tējas namiņš**. Muižas ēkas cieta 1. pasaules kara un Padomju laikos. Pie muižas plešas **Kūduma parks** ar varenām liepām un ozoliem, kur atrodas 1760. g. celtā **baronu Kampenhauzenu dzimtas kapliča**. Katru gadu augustā Ungurmuižā notiek koncerts „Šubertiāde”, kura laikā atskaņo F. Šūberta, R. Šūmaņa un Fr. Šopēna muzikālos skaņdarbus.

10 Lielstraupes pils

Lielstraupes pils ir vienīgā Latvijā, kur vienā ēkā ir apvienota viduslaiku pils un baznīca. Pils celtniecību uzsāka 1263. g. Tās apbūve ļoti cieta 17. un 18. gs. laikā, kā arī 1905. g. nemieru laikā. Ēku kompleksu atjaunoja 1909. g. pēc arhitekta V. Bokslafa projekta. Lielstraupes baznīcā (apskatāma dievkalpojumu laikā) atrodas vairāki mākslas pieminekļi - 17. gs. **ērģeļu luktus** un 18. gs. **kanceles gleznojumi**. 1944. g. dievnāmā uzstādīja mākslinieka S. Vidberga **vitražas** “Golgāta” un “Kristu dzimšana”. Pils tornī redzams vietējā pulkstenmeistara Aides darināts **pulkstenis**, bet uz baznīcas sienas - **saules pulkstenis**. **Pils parkā** var aplūkot 1744. g. no koka būvēto **zvanu torni**. No 1963. g. pilī darbojas narkoloģiskā slimnīca.

11 Sietiņezis

Sietiņezis atrodas Gaujas labajā krastā starp Valmieru un Jānmuižu. Tā apskatei ir izveidota labiekārtota lokveida **dabas taka**. Sietiņeža kraujas lielākais augstums ir 15 m, bet klinšu garums – ap puskilometru. Klintis ir interesantas ar formu daudzveidību. To nosaukums ir it kā cēlies no daudzajām vientoļu bišu veidotajām aliņām, kas „izcaurumojušas” smilšakmens virsmu kā sietu. ~ 4 km dienvidos no Sietiņeža meklējams **Bregžu krēslinieku muzejs**, kur atrodas Latvijai unikāla Vaidavas apkārtnē pīto krēslu, krēslinieku instrumentu, fotogrāfiju u.c. ar krēslniecības tradīcijām (no 18. gs. beigām līdz pat 20. gs. vidum) saistītu priekšmetu kolekcija. Te var iepazīt **keramiķes Īrisas Vainovskas darbnīcu**.

KO VĒL VAR DARĪT?

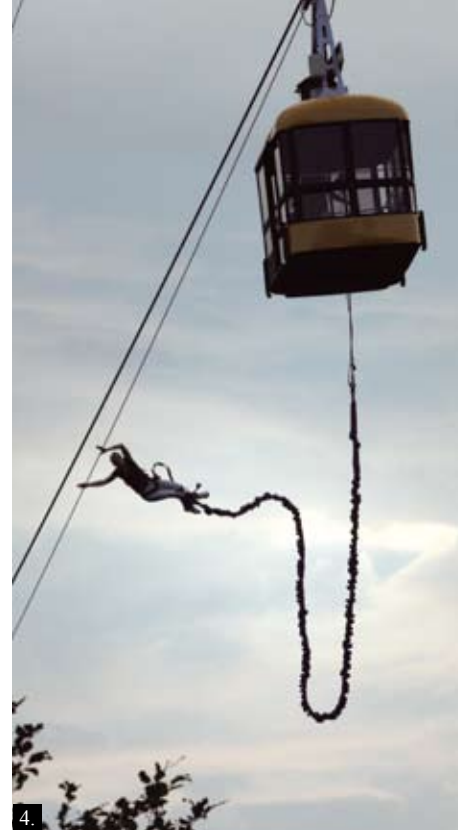
1. Siguldu, Turaidu un Līgatni var iepazīt videi draudzīgā veidā – ar **elektromobili**
2. Siguldā un Rāmkalnos piedāvā aizraujošus braucienus ar **rodeļiem**, bet **Siguldas Bobsleja un kamanīņu trasē** – ar **vasaras vai ziemas bobu**
3. Lidojums ar **gaisa balonu** pavērs pilnīgi citus rakursus uz Gaujas senlejas ainavām
4. **Gumijlēšana** ir piemērota tikai drosmīgākajiem
5. **Makšķerēšanas** priekus var baudīt Gaujā un ezeros – Ungurā, Raiskuma un Vaidavas ezerā (licencēta makšķerēšana). Mazās un straujās upes – Amata, Brasla un Rauna ir piemērotas mušīnmakšķerēšanai

1.
3.

2.

4.

5.

6.

7.

8.

6. **Nūjot** var turpat, kur iet ar kājām! Nacionālajā parkā netrūkst mazi meža ceļi un takas, kas gaida nūjotājus
7. **Vides gidu** pavadībā var doties izzinošās ekskursijās
8. Siguldā var izmēģināt dažādas grūtības **šķēršļu trases** ar kokos nostiprinātām virvēm un platformām u.c. elementiem

9.

10.

11.

9. Kalnu slēpotājus un dēļotājus gaida Gaujas senlejas un citu upju gravu stāvās nogāzes
10. Izjādēs ar zirgiem vai braucienā ar drošku var doties Turaidas un Līgatnes dabas taku apkārtnē. Ziemā tie būs braucieni kamanās!
11. Līgatnes dabas takās ik gadu notiek dažādi tematiski pasākumi. Attēlā: Sēņu diena.
Foto: Anda Andrušaite

Cēsu tūrisma informācijas centrs

Cēsis, Pils laukums 9, ☎ +371 64121815,
info@cesis.lv, www.turisms.cesis.lv

Līgatnes dabas taku apmeklētāju centrs

Līgatnes dabas takas, Līgatnes pagasts, ☎ +371 64153313,
+371 28328800, ac@gnp.lv, www.gnp.lv

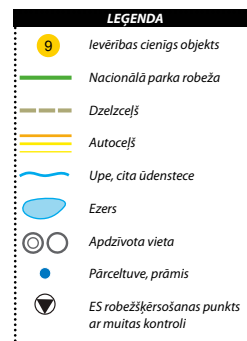
Apmeklētāju centrs pie Gūtmaņa alas

Sigulda, Turaidas iela 2 a, ☎ +371 26657661,
ac@gnp.lv, www.gnp.lv

Zvārtes ieža apmeklētāju centrs

Amatas novads, Drabešu pagasts, darbojas no maija sākuma līdz 31. oktobrim, ☎ +371 29335446,
ac@gnp.lv, www.gnp.lv

KARTE, OBJEKTU KOORDINĀTAS

148

NODERĪGI PADOMI

- Gaujas nacionālā parka iepazīšanai ir nepieciešamas vismaz **4 – 5 dienas**;
- Tūristiem svarīgākie pakalpojumi ir pieejami lielākajās parka apdzīvotajās vietās – Siguldā, Līgatnē, Cēsīs un Valmierā (atrodas pie parka ziemeļu robežas);
- Parka teritorijā, izņemot dabas rezervāta zonas (Sudas purva rezervāts, Nurmižu gravu rezervāts, Roču meža rezervāts un Inciema senkrasta rezervāts), var brīvi staigāt, vērot augus, dzīvniekus un ainavas, ogot, sēņot, peldēties (Gaujā, izņemot speciāli izveidotas peldvietas, peldēties ir bīstami stiprās straumes un nepastāvīgās gultnes dēļ), sauloties, braukt ar divriteni un airu laivām un piepūšamiem platiem;
- Pa Gauju, Braslu un Amatu var braukt ar laivām, kas nav aprīkotas ar iekšdedzes dzinējiem;
- Teltis var celt un ugunsgrākus kurināt tikai šim nolūkam paredzētās vietās, kempingos, māju pagalmos. Gaujas, Amatas un Braslas krastos ir izveidotas speciālas ūdenstūristu apmetnes un atpūtas vietas;
- Ir jāizvairās no alu apmeklējumiem, īpaši sīkspārņu ziemošanas laikā, tādējādi pasargājot ļoti trauslus biotopus un sugas. Sautzēsīm smilšakmens atsegumus!

Papildus informācija

www.celotajs.lv/cont/tour/tours_lv.html

Tūrisma maršruti un naktsmitnes Gaujas nacionālajā parkā

www.gnp.lv

Tūrisma informācija par Gaujas nacionālo parku

Dabas aizsardzības pārvaldes Vidzemes reģionālā administrācija

Sigulda, Baznīcas iela 3, ☎ +371 67974006,
vidzeme@daba.gov.lv, www.daba.gov.lv

Siguldas novada tūrisma informācijas centrs

Sigulda, Raiņa iela 3, ☎ +371 67971335,
info@sigulda.lv, www.sigulda.lv

Līgatnes tūrisma informācijas centrs

Līgatne, Sprīņu iela 2, ☎ +371 64153169,
info@visitligatne.lv, www.visitligatne.lv

149

	Objekts	Platums	Garums
1	Sigulda (Siguldas pilsdrupas)	N 57°09,98'	E 24°51,00'
2	Krimulda (Krimuldas luterāņu baznīca)	N 57°09,80'	E 24°46,04'
3	Turaida (Turaidas muzejrezervāts)	N 57°11,19'	E 24°50,85'
4	Līgatne (Līgatnes dabas takas)	N 57°14,88'	E 25°00,88'
5	Amatas ieleja (autostāvlaukums pie Zvārtes ieža)	N 57°14,75'	E 25°08,85'
6	Āraiši (Āraišu ezerpils)	N 57°14,98'	E 25°16,82'
7	Cēsis (Cēsu pils)	N 57°18,80'	E 25°16,23'
8	Ērģļu klintis	N 57°21,62'	E 25°15,58'
9	Ungurmuiza	N 57°21,77'	E 25°05,10'
10	Lielstraupes pils	N 57°20,83'	E 24°56,87'
11	Sietņiezis	N 57°25,63'	E 25°23,19'

RĀZNAS

nacionālais parks

Latgale ir īpašs Latvijas kultūrvēsturiskais novads - ar latgaliešu valodu, tradīcijām, saviem ēdieniem un dzērieniem un ticību, kas kopumā to atšķir no pārējiem Latvijas novadiem. Latgali dēvē par Ezeru zemi, bet Rāznas ezeru – par Latgales jūru. Šo un citu dabas un kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanas nolūkā pavisam nesen ir izveidots ceturtais Latvijas nacionālais parks.

SATURS

Rāznas nacionālais parks

152. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?

153. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?

156. lpp. Neparastais Latvijas novads - Latgale

158. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti

162. lpp. Ko vēl var darīt?

163. lpp. Noderīgi padomi

164. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Rāznas nacionālais parks atrodas **Latgales vēsturiskajā novadā** – sauktā par Ezeru zemi.

Ar kājām

Parkā ir dažas labiekārtotas dabas takas.

Ar velo

Parka iepazīšanai ar divriteni būs nepieciešamas vismaz 2 – 3 dienas. Taču ir jāreķinās ar daudziem grantētiem ceļiem. Vislabākā izvēle būs paši mazākie – mežu un lauku ceļi, kas ved cauri autentiskajiem Latgales ciemiem un nelielajām viensētām. Tikai tādā veidā var patiesi izjust šejienes kolorītu. Parkā ir izveidoti vairāki ar koka norādēm marķēti velomaršruti.

Ar laivām

Pa Rāznas ezeru var veikt atšķirīga garuma braucienus ar dažāda tipa laivām. Ņemot vērā ezera izmērus,

No reģiona lielākajām pilsētām – Rēzeknes un Krāslavas tas ir sasniedzams ar:

ir jāievēro drošības pasākumi un jānoskaidro laika prognoze. Nelieliem atpūtas izbraucieniem vai makšķerēšanai ir piemēroti arī daudzi citi ezeri.

Ar auto

Visi nozīmīgākie tūrisma objekti un piesaistes ir pieejami ar automobili un tūristu autobusu. Lai arī kā negribētos, pa šo parku ērtāk (daudzo grantēto ceļu dēļ) tomēr ir ceļot ar savu spēkratu un tad veikt radiālus gājienus ar kājām vai izbraukt ar divriteni.

Ar autobusu

Regulāra pasažieru autobusu satiksme ir g.k. pa Rēzeknes – Dagdas – Krāslavas (P 55) un Rēzeknes – Maltas – Daugavpils (A 13) autoceļiem. Pēdējais gan nešķērso parka teritoriju, bet atrodas tuvu tā robežām.

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām un apdzīvotām vietām (km)

	<i>Lipuski</i>
Rīga	260 (caur Preiļiem)
Jēkabpils	120 (caur Preiļiem)
Rēzekne	36
Daugavpils	89 (Caur Maltu)
Krāslava	73

Īsais parka vērtējums

<i>Dabas daudzveidība</i>	****
<i>Pamu vērošanas iespējas</i>	**
<i>Dabas tūrisma produkti</i>	***
<i>Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra</i>	***
<i>Kultūras un vēstures objektu daudzveidība</i>	*****
<i>Kultūras tūrisma produkti</i>	****

Skats uz Mākoņkalnu

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

Vietējie iedzīvotāji pārvietojas arī šādi! Kur vēl Ziemeļeiropā ikdienā ir redzami šādi skati?

Latgales augstiene pieņēmu ziedēšanas laikā

Velotūristi pie Lamašiem

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

Nacionālā parka ezeri ar salām, ciemiem, viensētām un lauku ceļiem veido Latgales vēsturiskajam novadam raksturīgo ainavu

1. Parka teritorijā ir sastopami nelieli **mitrāji**.
Andrupenes sūnu purvā tā apskates nolūkos ir
izveidota izziņas taka
2. Ežezera krastā atrodas Latvijas mērogā reti
sastopami **biotopi** – **ozolu audzes**
3. Parkā ir vērojama liela **augu daudzveidība**.
Attēlā: Baltijas dzegužpirkstīte *Dactylorhiza baltica*
4. **Mazais ērglis** *Aquila pomarina* ir bieži sastopama
un redzama putnu suga. Foto: Andris Klepers

1.

2.

3.

4.

5.

6.

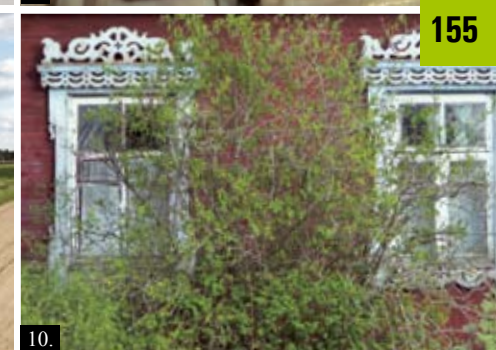
7.

9.

8.

10.

11.

5. Parka vide ir piemērota kā daudzu
sīkspārņu dzīves vieta. Attēlā: rūsganais
vakarsīkspārnis *Nyctalus noctula* Pīloru
ozolu audzē. Foto: Viesturs Vintulis
6. Parkā veiksmīgi norit **sarkanvēdera**
ugunskrupja *Bombina bombina* reintroduk-
cijas darbi
7. Šeit izkopj **Latgales rikšotāju** šķirni un
zirgus izmanto kā ikdienas transporta līdzekli
vai palīgu zemes darbos

8. Andrupenes lauku sēta ir viena no retajām vietām, kur
tūristi var nobaudīt Latgales novada **nacionālos ēdienus**.
Attēlā: kļockas
9. Dažāda veida **krucefiksi** ceļa malās Latvijā ir
redzami tikai Latgalē. Interesanti ir būvapjomā nelielie
katoļu dievnami un **vecicibnieku lūgšanu nami**
10. Latgalei raksturīgie ēku izgreznošanas elementi -
logu aplodas ir bieži sastopama parādība
11. Rāznas ezera krastos un citviet jau vairāku gadsim-
tu garumā dzīvo **vecicibnieki**, kas izveidojuši savu
atšķirīgo kultūrvidi

1.

2.

3.

Neparastais Latvijas novads - Latgale

Kāda ir Latgale – *Latvijas Ezeru zeme*? Šī ir viena no retajām teritorijām Baltijā, kur bez valsts oficiālās valodas runā vēl kādā citā valodā. **Latgaliešu valoda** ir „dzīva” – to ikdienā lieto kā ģimenē, tā arī sadzīvē un ar to lepojas. Latgalē godā senās tradīcijas. Kā izcils piemērs ir jāmin Latgales **podniecība**, īpaši „**Pūdniku skūļa**”, kur ikdienā pielieto senās podniecības (melnā keramika) metodes, ar kurām tiek iepazīstināts ikviens šurp atbraukušais interesents. **Kļockas, gulbiņņiki, asuškas, krupņiki, golupci, pancks ar cimusu** – tie ir tikai daži no zināmākajiem **latgaliešu ēdieniem**. Arī **šmakovka** – vietējā ražojuma alkoholiskais dzēriens (darināts no maizes, graudiem, kartupeļiem u.c.) tiek likts galdā vai katrā sādžā. Priecē, ka aizvien vairāk Latgalē parādās vietas, kur **kulinārais mantojums** tiek piedāvāts viesiem. Latgales identitāte izpaužas arī tās **kultūrvidē**. Latvijā tikai Latgalei ir raksturīgas **gulbūves** ar bagātīgu **fasādes dekoratīvo apdari**, ēkām raksturīgu **logu aizvirtņu** krāsojumu, **melnās dūmu pirtis**, **tipiskas Latgales sētas** un **apdzīvoto vietu plānojums** u.c. Latgale ir ne tikai daudz kultūru, bet arī **relīģiju** saskares vieta, ko noteikuši šīs teritorijas daudzslāņainie vēstures notikumi un novada atrašanās dažādos valstiskos veidojumus. Te līdzās pastāv **katoļi, vecticībnieki, pareizticīgie** un **luterāņi**, kā **latgaļi, latvieši, krievi, baltkrievi, poļi** u.c. **tautas**. Latgales ainavas raksturīgā sastāvdaļa ir daudzie **krucifiksi** ceļa malās un krustojumos. Te ir saglabāties ne tikai bagātīgs materiālais, bet arī nemateriālais mantojums. Tā ir **mutvārdu dailrade, večerinkas, zaļumballes, latgaliešu kāzas**, kur skan dažādi **mūzikas instrumenti** - eglīte, ērkulis, tridekšnis, kāzu āmurs jeb čagana. „Trokšņu” taisīšanai tiek izmantoti arī sadzīves priekšmeti - beņķis, ko čīkstina ar slotas kātu, koka karotes, veļas beržamais dēlis, govju zvans, kā arī robainā veļas rullējamā vāle. Šejienes **muzikālās vērtības** izkopj daudzās novada **folkloras kopas** un **muzikanti**. Tāda ir Latgale – viens no savdabīgākajiem Baltijas etnogrāfiskajiem novadiem!

1. Maizes cepšana. Foto: Līga Kondrāte
2. Seno latgaļu rotu darināšanas process. Foto: Līga Kondrāte
3. Latgales folkloras kopa. Foto: Līga Kondrāte

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

1 Lūznavas muiža

Muižas apbūve sākusi veidoties 20. gs. sākumā. Muižas pili cēla no ķieģeļiem un šķeltiem laukakmeņiem 1905. - 1911. g. historisma un jūgendstilā. Lūznavas muižas īpašnieks bija inženieris un universitātes profesors Staņislavs Kerbedzs no Sanktpēterburgas - pirmais Krievijas inženieris, kurš izstrādāja tiltu arhitektoniskā risinājuma principus. S. Kerbedza dzīvesbiedre Jevgenija bija mākslas mīļotāja, kura no Itālijas vedusi dažādas mākslas priekšmetus. Tādejādi Lūznavas muiža vasarās kļuva par iecienītu mākslinieku atpūtas vietu. Mūsdienās Lūznavas muižu ieskauj ainavu **parks** ar dīķiem. Te meklējama **Madonnas statuja**, ko veidojis kāds itāļu mākslinieks. 2. pasaules kara laikā statuju sakroploja un iemeta dīķī, bet 1991. g. to atjaunoja. Muiža, kurā uzsāka sociālā centra izveide, apskatāma vietējā gida pavadībā.

2 Zosna

Zosnā apskatāmi divi objekti. Zosnas **Sv. Ercenģeļa Miķeļa Romas katoļu baznīca** uzcelta 1800. g. un pārbūvēta 1825. g. Tā ir viena no mazākajām Latgales koka baznīcām un vecākais nacionālā parka dievnams. Ēkā atrodas slavena altārglezna “Madonna ar bērnu”. Ievērības cienīgi ir arī vārti, žogs un **zvanu tornis**. Netālu esošā **Zosnas muižas kungu māja** ir celta pildrežģa tehnikā, kas ir Latgalē rets gadījums. Muižas apbūve veidojusies 19. gs. beigās un pieminētā kungu māja celta 1870. g. historisma stilā pēc kņazu Goļīcinu pasūtījuma. Ēkā ir daļēji saglabāties interjers - durvis, griestu rozetes un gaitēņu flīžu segums. 1820. g. celtā **kučiera māja** ir vecākā ēka. Šobrīd muižas komplekss ir apskatāms no ārpuses. Zosnas muižu ieskauj neliels parks.

157

3 Rāznas ezers

Pēc platības - otrs lielākais, pēc ūdens tilpuma (405 mlj. m³ jeb aptuveni 1/5 daļa kopējā Latvijas ezeru ūdens tilpuma) – lielākais Latvijas ezers. Ne velti to sauc par Latgales jūru. Ezera vidējais dziļums ir 7 m, lielākais - 17 m. Tā ūdens klaju izraibina 10 salas, kas visas atrodas rietumu un ziemeļu daļas divos lielajos līčos - Zosnasgalā un Dukstigalā. Ezera austrumu un dienvidaustrumu krastā izveidotas atpūtas un peldvietas. Smilšainas un lēzenas pludmales ir atrodamas arī ezera ziemeļu un ziemeļaustrumu krastā. Rāznas ezers atpūtniekus piesaista ar ūdens dzidrumu. Piemērots ezera iepazīšanas veids būs brauciens tam apkārt ar divriteni. Ļoti ainavisks ir Rēzeknes – Dagdas - Krāslavas ceļa posms ~ 2 km garumā **Folvarkovas – Vilkakroga** posmā.

4 Lipušku vecticībnieku lūgšanas nams

Lipušku apkārtnē jau izsenis bija apmetušies vecticībnieki (lielākā draudze Baltijā), par ko liecina arī senas vecticībnieku kapsētas Rāznas ezera krastos. Vecticībnieku lūgšanu namu Lipuškos cēla 1893. gadā. Tas daudzkārt cieta no laupītājiem, tādēļ ēkas iekšpusē izvietoja ikonu fotokopijas. Jāpiemin fakts, ka līdz 1905. gadam dievnamus varēja celt tikai tādus, kas no ārienes neatšķīrās no parastas dzīvojamās mājas. Tiem nebija zvanu, krustu un kupolu. Tādēļ arī Lipušku lūgšanu namu cēla kā dzīvojamo ēku. Kad par to uzzināja vietējā vara, namu gribēja slēgt, taču vecticībnieki blakus ikonām novietoja carienes attēlu, kas nodrošināja tā turpmāku pastāvēšanu. Apskatāms no ārpuses.

5 Mākoņkalns (Padebešu, Volkenbergas kalns)

Viens no populārākajiem Latgales vēsturiskā novada tūrisma objektiem. Tā piekāvē izveidots autostāvlaukums, bet virsotnē uzved koka kāpnes. No lielapaugura plakanās virsotnes (247 m vjl., ~ 60 m virs tuvākā apkārtnes) paveras viena no skaistākajām Latgales ainavām uz 2 km attālo Rāznas ezeru. 13. gs Mākoņkalnā atradās neieņemamā Livonijas ordeņa Volkenbergas pils - viens no pirmajiem Latgales nocietinājumiem, no kuras līdz mūsdienām saglabājušies **pils mūra fragmenti**. Arhitekts Pēteris Blūms uzskata, ka šajā vietā pastāvējis īpašs mūra tips – t.s. vairogmūris. Teikas vēsti, ka pēc Volkenbergas pilskunga un viņa sievas nāves plašos pilsnovada īpašumus sadalīja trim meitām - Rozei, Lūcijai un Marijai. Katra no māsām uz mantotās zemes uzcelusi jaunu pili: Roze - Rēzekni, Lūcija - Ludzu, bet Marija - Viļaku. Mākoņkalna pakājē atklāta **piemiņas plāksne**, kas vēsta par Latvijas pirmās brīvvalsts prezidenta Kārļa Ulmaņa Latgales apmeklējumu 1938. gadā.

6 Rudo kumeļu pauguri

Saimniecībā audzē 20 braucamos zirgus un dažādus mājdzīvniekus. Tajā ir savākti un atjaunoti 8 zirgu rati. Interesenti var doties maršrutā „Pa Rudo kumeļu pauguriem” (2 km izjāde) vai braucienā ar vērša pajūgu. Iespējami arī dažāda garuma un ilguma ceļojumi pajūgā (droškā) līdz pat 5 dienām. Ziemas piedāvājumā ir izbrauciens ar „*Russkaja troika*”.

7 Evalda Vasilevskā podnieka darbnīca

Nacionālā parka teritorijā vienīgā podnieku darbnīca, kuras meistars Evalds Vasilevskis ir Latvijas Kultūras fonda kopas “Pūdnīku skūļa” dibinātājs un vadītājs, kas savā darbā izmanto senās keramikas apdedzināšanas metodes un

paņēmienu, apdedzinot traukus bedres tipa ceplī svēpējuma tehnikā. Iepriekš piesakoties var apskatīt cepli, darboties ar mālu un iegādāties podnieka darbus. Ceplis meklējams „Akminišos” – Rēzeknes – Krāslavas autoceļa malā.

8 Lielais Liepukalns

Latgales augstienes Rāznas pauguraines augstākā un Latvijā trešā augstākā virsotne (289,3 m v.j.l.). Virs tuvākās apkaimes tas paceļas par 86 m. 2011. gadā Lielajā Liepukalnā ir uzcelts skatu tornis. Īpaši skaisti šeit ir saulrieta laikā.

9 Blīžņevas vecticībnieku lūgšanas nams

Viens no savdabīgākajiem nacionālā parka dievnamiem, kas ar zvanu torni (celts no sarkanajiem ķieģeļiem) un tuvējām dzīvojamām ēkām veido interesantu kultūrainavas kompleksu. Apskatāms no ārpuses.

10 Ežezers

Salām bagātākais Latvijas ezers. 20. gs. avotos un enciklopēdijās minētais fakts par 69 ezera salām ir pārspīlēts, jo par salām visdrīzāk ir uzskaitīti ar niedrēm un meldriem apauguši sēkļi. Patiesais salu skaits ir aptuveni uz pusi mazāks. Visvairāk salu ir ezera ziemeļaustrumu daļā, bet lielākā - **Lielā Lāča sala** (45 ha) atrodas ezera rietumu daļā. Uz tās savulaik esot atradusies viensēta. Ezera salas un tā krastos esošās ozolu **audzes** – **Pīļoru** un **Pahatņiku** ietilpst dabas lieguma zonā. Pīļoru ozolu audzē izveidota neliela taka ar atpūtas vietu.

160

11 Andrupenes lauku sētas muzejs

Muzejā apskatāms 19. gs. beigu autentisks Latgales lauku sētas komplekss ar **dzīvojamo māju, klēti, kūti, pirti, riju un smēdi**, no kurām daļa atvestas no Andrupenes pagasta Libiņu sādžas, bet dažas uzceltas no jauna. Te piedāvā teatralizētas kāzas latgaļu tradīcijās, Līgo svētkus un Miķeļdienas gadatirgu, kā arī iespēju apgūt dažādas amatu prasmes. Iepriekš piesakoties, var nobaudīt Latgales nacionālos ēdienus – kļockas, pancaku ar cimusu, Andrupenes maizi un sieru, kā arī dzērienus – zāļu tēju un vietējā ražojuma alkoholisko dzērienu - šmakovku. Ziemeļos no lauku sētas meklējams **Andrupenes purvs**, kura apskates nolūkā ir izveidota nepilnu kilometru garā **dabas taka**.

KO VĒL VAR DARĪT?

- 1.
2. Parka ezerus ir iecienījuši **makšķernieki**. Ziemā - arī zemledus makšķernieki. Ežezera krastā izveidotas **atpūtas vietas**, kur ceļotāji var ieturēt maltīti
3. Andrupenes lauku sētas muzejā noteikti ir jāizbauda Latgales **ēdieni un dzērieni**
4. **Cepla atvēršana** Evalda Vasilevska darbnīcā ir kultūrvēsturisks notikums, ko vērts piedzīvot
5. Ikgadējos kultūras pasākumos var iepazīt Latgales folkloras tradīciju turpinātāju sniegumā. Attēlā: **Mākoņkalna folkloras kopa**. Foto: Irēna Broliša

161

NODERĪGI PADOMI

• Rāznas nacionālā parka pilnvērtīgai apskatei būs nepieciešamas vismaz **divas dienas**;

• Jārēķinās, ka vasaras sezonas laikā parkā ir tikai viena vieta, kur var ieturēt **malīti**;

• Rēzeknē ir pieejams visdaudzveidīgākais **pakalpojumu** klāsts;

• Rāznas nacionālajā parkā var **staigāt, vērot augus, dzīvniekus un ainavas, ogot, sēņot, peldēties, sauloties, braukt ar divriteni un pa ezeriem - ar airu laivu**;

• Rāznas, Zosnas, Salāja, Oļevecas, Bižas un Ežezērā nav atļauts pārvietoties ar peldlīdzekļiem, kas ir aprīkoti ar **iekšdedzes dzinēju un ūdensmotocikliem**;

• **Teltis** drīkst celt un **uguns** kurināt tikai šim nolūkam paredzētās vietās.

Papildus informācija

www.celotajs.lv

Tūrisma maršruti un naktsmītnes Rāznas nacionālajā parkā

www.dagda.lv

Tūrisma iespējas Dagdas novadā

Dabas aizsardzības pārvaldes Latgales reģionālā administrācija

Rēzekne, Zemnieku iela 16 a, ☎ +371 64605860, 28323081 vai +371 29139677, latgale@daba.gov.lv, www.daba.gov.lv

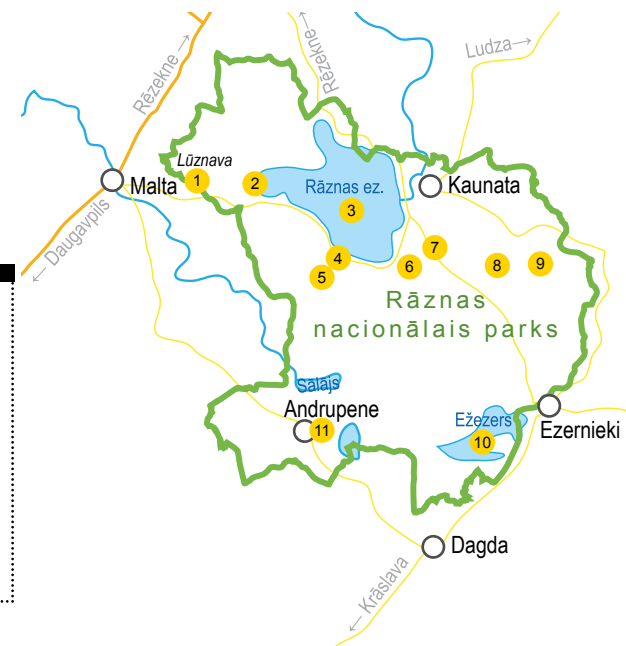
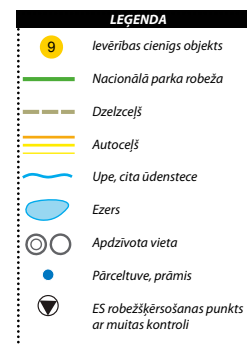

Rēzeknes pilsētas, Rēzeknes un Viļānu novada Tūrisma informācijas centrs

Rēzekne, Atbrīvošanas aleja 98, viesnīca „Latgale”, 110. kabinets, ☎ +371 64605005, 26337449, 26332249, tic@rezekne.lv, www.rezekne.lv un www.rezeknesnovads.lv

KARTE, OBJEKTU KOORDINĀTAS

Objekts	Platums	Garums
1 Lūznava muiža	N 56°21,46'	E 27°15,63'
2 Zosna (Zosnas Sv. Ercenģeļa Miķeļa Romas katoļu baznīca)	N 56°19,84'	E 27°20,37'
3 Rāznas ezers (pludmale ezera A krastā pie P 56 ceļa)	N 56°18,58'	E 27°30,83'
4 Lipušu vecticībnieku lūgšanas nams	N 56°17,46'	E 27°26,10'
5 Mākoņkalns (Padebešu, Volkenbergas kalns)	N 56°16,75'	E 27°24,91'
6 Rudo kumelju pauguri	N 56°16,85'	E 27°30,99'
7 Evalda Vasilevska podnieka darbnīca	N 56°17,52'	E 27°32,76'
8 Lielais Liepukalns	N 56°16,25'	E 27°39,26'
9 Bļižņevas vecticībnieku lūgšanas nams	N 56°16,72'	E 27°42,64'
10 Ežezers (pludmale Ezerniekos ezera austrumu krastā)	N 56°10,89'	E 27°39,41'
11 Andrupenes lauku sētas muzejs	N 56°11,42'	E 27°23,84'

Jaundomes katoļu kapela

TŪRISMA
CELVEDIS

BALTIJAS NACIONALIE PARKI

Lietuva

*Kuršu kāpu, Žemaitijas, Augštaitijas,
Traķu vēsturiskais, Dzūkijas*
nacionālie parki

KURŠŲ KĀPU

nacionālais parks

KURŠIŲ NERIJOS

nacionalinis parkas

Kuršu kāpas ir Baltijas mērogā unikāls dabas veidojums. Tās bez pārspūļējuma var saukt arī par Baltijas lielākajiem smilšu tuksnešiem! Vairāku gadsimtu garumā šeit ir notikusi izmisīga un nesamērojama cilvēku cīņa ar smilšm, kas ir aprakušas ne vienu vien mājvietu un ciemu. Šis dabas un cilvēka mijiedarbības rezultātā radušās teritorijas aizsardzības nolūkā ir izveidots Kuršu kāpu nacionālais parks. Kuršu kāpas ir iekļautas arī UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā.

SATURS

Kuršu kāpu nacionālais parks

- 168. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?
- 169. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?
 - 172. lpp. Kursenieki – Kuršu kāpu iedzīvotāji
- 174. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti
- 180. lpp. Ko vēl var darīt?
- 184. lpp. Noderīgi padomi
- 185. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Kuršu kāpu nacionālais parks atrodas Rietumlietuvā – uz Kuršu strēles jeb Kuršu nērijas (Kuršių nerija), kuras rietumu pusi apskalo Baltijas jūras, bet austrumu – Kuršu jomas (Kuršių marios) ūdeņi. Līdz nacionālajam parkam

visērtāk var nokļūt no **Klaipēdas** (Klaipėda), kas ir Lietuvas trešā lielākā pilsēta un lielākā valsts osta. Klaipēda ir sasniedzama ar dažādiem transporta līdzekļiem:

Ar kājām

Nacionālajā parkā ir izveidotas vairākas labiekārtotas dabas takas (pa smiltājiem – koka laipas), kas ir viens no labākajiem veidiem, kā iepazīt vēja un smilšu veidojumus. Kuršu kāpu Baltijas jūras krasts ir smilšains un brīvi staigājams visā garumā (~ 50 km).

Ar velo

Kuršu kāpas ir ainaviski izcila teritorija, kuras visā garumā no Nidas (Nida) līdz Kopgalim (Kopgalis) ir uzbuvēts asfaltēts veloceliņš (~ 54 km). Arī apdzīvotās vietās gar Kuršu jomas krasta promenādēm ir izveidoti kvalitatīvi veloceliņi.

Ar laivām

Pa Kuršu jomu var ceļot ar laivām vai kajakiem. Taču šeit ir jāreķinās ar vēja stiprumu un virzienu.

Kuršu jomas krasti (īpaši – austrumu) ir g.k. niedraini un purvaini.

Ar auto

Cauri Kuršu kāpām 45 km garumā stiepjas asfaltēts autoceļš (nr. 167). Kuršu kāpu nacionālais parks ir vienīgais no Baltijas nacionālajiem parkiem, kurā par iebraukšanu ar autotransportu ir jāmaksā ceļa nodoklis. Caurlaide un maksas punkts atrodas starp Smiltīni (Smiltynė) un Jodkranti (Juodkrantė). Kājāmgājēji un velobraucēji parku var apmeklēt bez maksas.

Ar autobusu

No Klaipēdas līdz Nidai regulāri kursē pasažieru autobuss.

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām un apdzīvotām vietām (km)

	Kopgalis	Nida
Viļņa (Vilnius)	315	360
Kauna (Kaunas)	224	269
Rīga	292 caur Šauljiem (Šiauliai) un Kretingu (Kretinga)	337 caur Šauljiem un Kretingu

Īssais parka vērtējums

Dabas daudzveidība	****
Putnu vērošanas iespējas	*****
Dabas tūrisma produkti	***
Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra	*****
Kultūras un vēstures objektu daudzveidība	****
Kultūras tūrisma produkti	****

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

Lai nokļūtu parkā no Klaipēdas puses, ar prāmi ir jāceļas pāri Kuršu jomai

Parka „vārti”, kur autobraucēji maksā ceļa nodokli

Autoceļš nr. 167: Klaipēda - Nida

Cauri Kuršu kāpām iet Eiropas nozīmes velomaršruts Nr. 10 – „Baltijas jūras aplis”

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

Te ir dažādu kāpu biotopu ...

Nidas piekraste

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

1.

2.

3.

4.

1. ... un liela vēja radīto **smilšu veidojumu** (eolās formas) daudzveidība

2. Ciņa ar smiltīm atspoguļojas šejienes kultūrā un tradīcijās. Kāpu nostiprināšanas nolūkā lielās platībās savulaik iestādīja **kalnu priedes** *Pinus montana*

3. Kuršu kāpu rietumu pusē stiepjas ~ 50 km garš smilšains **jūras krasts**, kuram ir liela rekreatīvā nozīme kā garākajai valsts **pludmalei**

4. Kuršu joma un tās apkārtnē ir **putniem nozīmīga** atpūtas, barošanās un ligzdošanas vieta. Attēlā: jūras kraukļi *Phalacrocorax carbo*

5.

6.

7.

8.

9.

10.

8. Līdz pagājušā gadsimta piecdesmito gadu sākumam Kuršu jomā zvejnieki zvejoja kursenieku laivās - **kurēnos**. Šādu laivu vēl joprojām var apskatīt Nidas ostā

9. „Mūsdienās” radītie objekti – **Lietuvas Jūras muzejs** un **Delfinārijs** ir vieni no populārākajiem Lietuvas un arī Baltijas tūrisma objektiem

10. **Kursenieku kapi** Preilā – vēl pavisam nesena vēstures liecība

5. Pāri Kuršu kāpām iet viens no lielākajiem **pasaules putnu migrācijas ceļiem**

6. Kuršu kāpu ciemu ēkas ir bagātīgi rotātas ar dažāda veida koka elementiem. Attēlā: koka ēka Nidā

7. Jodkrantes **koka apbūve**. Daudzas no šīm ēkām ir kultūras pieminekļi

Kursenieki – Kuršu kāpu iedzīvotāji

Kad **kursenieki**¹ – kuršu² pēcteči ir ienākuši Kuršu kāpās un kļuvuši par to pastāvīgajiem iedzīvotājiem, dažādu autoru domas dalās, minot **laika posmu no 13. – 15. gs.** Teritoriālā un politiskā nošķirtība bija iemesls, kādēļ kursenieki sevi neuzskatīja par latviešiem, ne arī savu valodu (citi autori to uzskata par dialektu) par latviešu valodu. Tajā pat laikā gan baltvācu, gan arī Latvijas valodu pētnieki pēdējo trīs gadsimtu laikā allaž ir bijuši pārstēti par faktu, ka ar kurseniekiem varējuši brīvi sazināties latviešu valodā. Atrodams ziņas, ka Kuršu kāpās vēl **20. gs. sākumā kursenieku valodā ir runājuši ap 3000 cilvēki.** Kursenieku valodas un kultūras noriets sākās pēc 2. pasaules kara, kad Austrumpūsija, kuras sastāvā ietilpa Kuršu kāpas, tika sadalīta starp PSRS un Poliju. Daļa kursenieku devās bēgļu gaitās, daļa tika deportēti uz Vāciju, vai cieta sekojošās represijās. Vairs nav atlicis daudz laika tiem, kas vēlas ieklausīties fragmentārā, bet dzīvā kursenieku valodā, kurā šobrīd pasaulē vēl runā tikai daži cilvēki ...

Ko kursenieki darīja Kuršu kāpās - šajā „Dieva pamestajā” nostūrī, kur valdīja jūra, vējš un ceļojošās kāpas? Galvenā kursenieku nodarbošanās bija **zvejniecība**. Zvejoja g.k. Kuršu līcī, kur bija „mierīgāki” ūdeņi. Arī senie kursenieku ciemi – Kopgalis, Smiltīne, Pervalka, Preila un Nida bija celti Kuršu jomas, nevis Baltijas jūras pusē. Kurseniekiem bijis ticējums, ka zvejojot drīkst runāt tikai ar vienīgi kursenieku valodā. Ja kāds runājis vāciski, tad zivis ir slikti ķērušās.

Tā kā ar zivīm ne vienmēr pietika iztikai, kursenieku īpatnība bija t.s. **vārnu raušana**. Kāda sventājnieka stāstu savulaik ir pierakstījis latviešu folkloras pētnieks Ilmārs Mežs:

„Nabadzīgie zvejnieki bieži zvejoja vārnas - kāpu virsotnēs klajākās vietās izlika tīklus paceltus virs zemes, tad apakšā pabēra zivis un piesēja savu pieradināto vārnu, paši noslēpjoties. Vārnas, kas laižas uz dienvidiem pāri kāpām redz, ka te ir zivis un viena vārņa jau ēd, laižas zemē un arī ēd, un ka tā vairāk salaižas, tad viņš paraun to striķi un tīklus uzkrīt vārnām virsū. Tad zvejnieks tās vārnas salasa un lai viņas nobeigtu, iekož galvā un liek maisā. Labās reizēs sazvejoja vairākas kapas vārnu (vienā kapā bija 60 vārnu). Tās vārnas viņi vārīja svaigas un lielāko daļu sālīja ziemei, kas bij galvenais gaļas ēdiens. Vēl tagad atro-

das starp kurseniekiem kādi, kas labprāt uzvāris smeķt-gu vārnu, ja tik kāds palīdzēs nokert”.

Ilmārs Mežs ir pierakstījis arī vienu no retajām kursenieku dziesmām, tādējādi to saglabājot līdz mūsdienām:

*Rītā brauksem jūrenā
Četras plekstes laivinā
Ai juhsasa, ai ridlasā, ai rīd rūd rālalā*

*Māte, šuv man burilens
Tēve, tais man laivina.
Ai juhsasa, ai ridlasā, ai rīd rūd rālalā*

*Piecas mastes isvilkām
Piecas plekstes laivina.
Ai juhsasa, ai ridlasā, ai rīd rūd rālalā*

Kursenieku neatņemama dzīves sastāvdaļa bija cīņa ar **ceļojošo kāpu smiltīm**. Ja Kuršu kāpu iedzīvotāji mežus uzskatīja par svētiem un neaizskaramiem, tad citiem koksne bija laba tirgus prece. Kokmateriālus izmantoja g.k. kuģu būvei. Tā 16. – 17. gs. sākās masveida Kuršu kāpu mežu izciršana. Mežu platību samazināšanos veicināja arī ugunsgrēki un pārganīšana. Tad kādu dienu vēja dzītas sakustējās kāpas, kas apraka ciemus, viensētas, iekoptos laukus un pēdējos meža pleķīšus. Zem milzīgām smilšu masām palika 14 ciemi, kas tur „atdusas” vēl šobaltdien. Netālu no tagadējās Pervalkas atradās **Karvaiču** (Karvaičiu) ciems, kura baznīcā 1797. g. varējis iekļūt tikai pa vānu torni. Taču arī tas drīz pazuda zem smilšu masām. Lai novērstu cilvēka radīto kataklizmu, 19. gs. pirmajā pusē Prūsijas valdība piešķīra līdzekļus Kuršu kāpu apmežošanai. Kā piemērotāko „kandidātu” atzina kalnu priedi *Pinus montana*, kas veidoja stipru sakņu sistēmu, zemu un biezu lapotni, kas veiksmīgi saturēja smiltis. Šo un citu darbu rezultātā mūsdienās lielāko Kuršu kāpu daļu atkal klāj mežs.

Vārnu ķērājs Kuršu kāpās. Foto no grāmatas *Die Kurische Nehrung. Eine Monographie in Bildern*. 1930.

Kurēns – Kuršu jomas buru laiva,

ko 2010. g. uzbūvējuši Lietuvas Jūras muzeja darbinieki.

Foto: Dainius Elertas, Lietuvas Jūras muzeja arhīvs

¹ Izmantota Pētera Vanaga raksts „Kursenieki un to valoda Latvijas un latviešu pētījumos un publikācijās” un informācija no Interneta vietnes: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:TKXqECI9Kn8J:vesture.eu/index.php/Kursenieki+kur%C5%A1i+v%C4%81rnu+kod%C4%93ji&cd=4&chl=lv&ct=clnk&gl=lv&source=www.google.lv> (Kursenieki no “Vēsture”);

² Jau 13. gs. kurši – viena no senajām baltu tautām ir apdzīvojuši Kurzemes un Zemaitijas vēsturiskos novadus, kā arī tagadējās Lietuvas piekrasti

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

1 Kuršu joma (Kuršių marios) jeb Kuršu līcis

Nepilnus 100 km garš un līdz 36 km plats saldūdens līcis, kas ziemeļos (starp **Klaipēdas ostu** un **Kopgali**) ir savienots ar **Baltijas jūru**. No Baltijas jūras to atdala iespaidīgā **Kuršu kāpu strēle**. Kuršu jomā ietek lielākā Lietuvas upe – **Nemuna**. Kuršu jomas krasti ir g.k. apauguši ar niedrēm, daudzviet purvaini un pat grūti pieejami. Jau kopš seniem laikiem Kuršu joma ir bijusi ļoti nozīmīga vietējo cilvēku ikdienas nodarbes – zivju zvejas vieta. Kuršu joma un tās skaistās ainavas ir daudzviet vērojamas gan no Kuršu kāpu ciemiem, gan arī augstāko kāpu virsotnēm. Kuršu jomu ar prāmi šķērso ikviens, kas no Lietuvas (Krievijas pusē Kuršu strēle ir savienota ar Kaļiņingradas (kādreiz – Sembijas) pussalu) dodas uz Kuršu kāpām.

2 Kopgalis (Kopgalis) un Smiltīne (Smiltynė)

Kopgalis atrodas Kuršu kāpu ziemeļdaļā iepretim **Klaipēdas ostai**. Te meklējami vairāki nozīmīgi un populāri Lietuvas un pat Baltijas mēroga tūrisma objekti. Kopgalis kopš seniem laikiem ir bijusi militāri un stratēģiski svarīga vieta, tādēļ 1866. g. prūšu militāristi šeit uzsāka vērīgu **cietokšņa** būvi, kura uzdevums bija Klaipēdas ostas aizsardzība. 2. pasaules kara laikā cietoksni uzspridzināja, bet 1979. g. uzsāka tā restaurāciju, izveidojot Baltijas valstīs vienīgo **Jūras muzeju**. Muzeja iespaidīgajā **akvārijā** ir apskatāmas Baltijas u.c. pasaules jūru un okeānu zivis, bet gar tā malām ir izvietota ekspozīcija. Apmeklētājus īpaši priecē graciozie dažādu sugu pingvīni un roņi to barošanas laikā. Vecajos Kopgaļa cietokšņa pulvera **pagrabos** ir izvietota Lietuvas **kuģniecības** tēmai veltīta **ekspozīcija**, bet uz bastioniem – seno **ieroču kolekcija**. Turpat atrodas Baltijas valstīs vienīgais **Delfinārijs** (no 1994. g.),

kas ir pazīstams ar delfīnu priekšnesumiem un reitapijas kursiem. No Delfinārijā gar Kuršu jomas krastu (lieliski Klaipēdas ostas skati!) var doties līdz Kuršu kāpu ziemeļu galam, kur atrodas **mols** – iecienīta makšķerēšanas vieta. Pretējā krastā ir redzama 1945. g. celtā 44 m augstā (pēc rekonstrukcijas 1953. g.) **Klaipēdas bāka**. Dienvidos no Jūras muzeja atrodas **Kuršu kāpu nacionālā parka administrācija** (Smiltynės gatve 11) un **nacionālā parka apmeklētāju centrs**, kurā apskatāms neliels **Dabas muzejs**. 100 m dienvidos no tā bijušā zvejniekciema vietā slejas **etnogrāfiska zvejnieku sēta** ar dzīvojamu un saimniecības ēkām, kā arī četrām oriģinālām **zvejnieku laivām** – no mazas zvejas laivas līdz pat lielajam kurēnam (burulaiva). Mazliet tālāk uz milzu podestiem ir novietoti trīs oriģinālie **kuģi**, ar kādiem jūrā zvejoja Padomju laikā. No Jūras muzeja ~ kilometru gara **krasta promenāde** aizved līdz **Smiltīnei**, kur kājāmgājēji un riteņbraucēji ar prāmi var pārcelties uz Klaipēdu. Autobraucējiem ir jādodas uz otro **prāmi**, kas atrodas 2 km dienvidos no Smiltīnes.

Cietokšņa vārti pirms 2. pasaules kara.
Avots: Lietuvas Jūras muzeja arhīvs

3 Degumi

Braucot no Kopgaļa uz Jodkranti (Juodkrantė), autoceļš „uzskrien” **Lāča galvas kāpā** (Meškos galvos kopa), kur kreisajā (austrumu) pusē paveras dīvains skats ar sausiem kalnu priežu *Pinus montana* stumbriem, kas atgādina spocīgu pasaku mežu. Šeit 2006. g. pavasarī notika t.s. gadsimta ugunsgrēks, kā rezultātā izdega simtgadīgs priežu mežs 235 ha platībā. Vietas apskatei ir izveidota koka laipa.

175

4 Dzintara līcis (Gintaro įlanka)

Pirms Jodkrantes (braucot no Klaipēdas puses) ceļa kreisajā (austrumu) pusē paveras neliels Kuršu jomas paplašinājums – t.s. **Dzintara līcis**. 1855. g., padziļinot kuģu ceļu, te nejauši atklāja dzintara ieguves uzņēmums, kas kā lēto darbaspēku izmantoja tuvējās Jodkrantes iedzīvotājus. Palielinot dzintara ieguves apjomus, Jodkrantē uzcēla strādnieku barakas, atvēra laivu remonta darbnīcu un niršanas apģērbu veikalu. Dzintara ieguve notika tikai vasarās, tādēļ darbs ritēja trīs maiņās. Tādējādi no 1860. – 1890. g. Te ieguva 2250 t dzintara! Dzintara līča dibenā (1860. – 1881.) atrada unikālus neolīta un bronzas laikmeta dzintara izstrādājumus. Lielākā daļa no tiem nokļuva tā laika Karalauču (Karliaučiaus) universitātes kolekcijā, no kurienes 1944. g. daļu aizveda uz Gotingenas universitātes Ģeoloģijas un paleontoloģijas muzeju, bet atlikusi - pazuda. Iespējams, ka tā gāja bojā 2. pasaules kara beigu posmā. Dzintara izstrādājumu kopijas var apskatīt Nīdā, **Mizgirju** (Mizgirių) **dzintara galerijā** - muzejā.

5 Jodkrante (Juodkrantė)

Sens kursenieku zvejniekiem, kas vēstures avotos ir minēts 1429. g. Pirms 2. pasaules kara Jodkrante bija Eiropas mērogā iecienīts kūrorts, kas savas tradīcijas nav zaudējis arī mūsdienās. Par to liecina sakoptā vide un izcilā ainava (Kuršu kāpu ciemi Baltijas mērogā unikāli ar savu arhitektonisko vidi!) ar savdabīgiem mazstāvu koka namiem, kuros izveidoti nelieli viesu un atpūtas nami. Jodkrantē var apmeklēt vairākus interesantus objektus – lielisku **promenādi** Kuršu jomas krastā, kas stiepjas visa ciema garumā ar **akmens skulptūru brīvdabas ekspozīciju „Zeme un ūdens”** (tapusi 1995. g.), **Lietuvas mākslas muzeja izstāžu zāli**, **luterāņu baznīcu** (1885. g.), **vēja rādītāju galeriju** un **Raganu kalnu**.

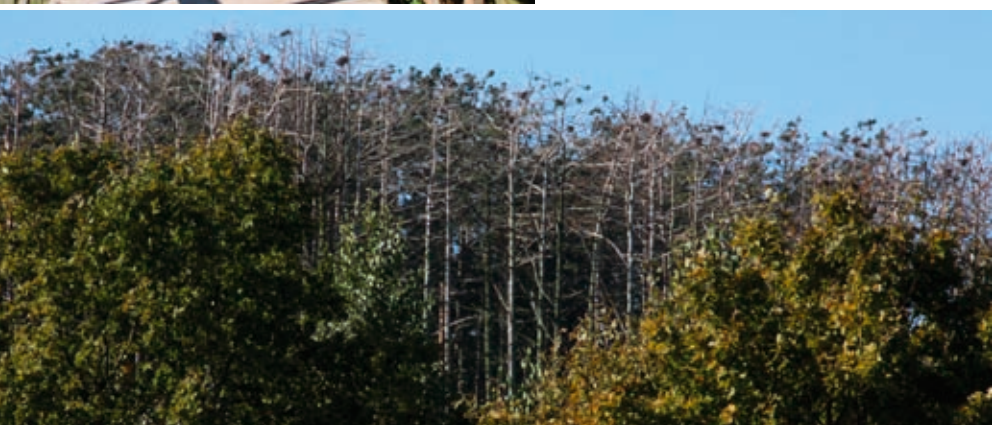
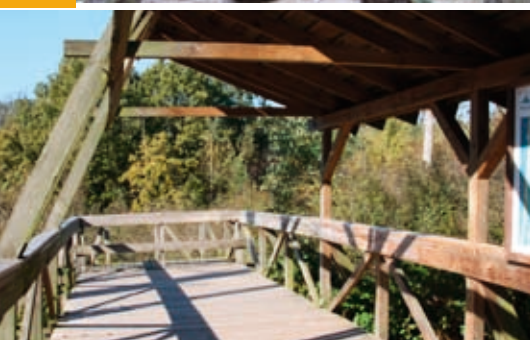

6 Raganu kalns (Raganų kalnas)

Jodkrantes Raganu kalns ir liela paraboliska ar skujkoku mežu apaugusi kāpa. Tā **koka skulptūru brīvdabas ekspozīcija** (veidošanu uzsāka 1979. g.) ir viens no populārākajiem nacionālā parka apskates objektiem. Pa kāpas nogāzēm un augšpusi ir izveidota taka, kuras malās izvietotas ~ 80 (2007. g.) Lietuvas daiļamata meistarū darinātās koka skulptūras, kas ataino Lietuvas tautas daudzveidīgo mitoloģiskās pasaules tematiku. Tākas apskatei nepieciešama ~ 1 h.

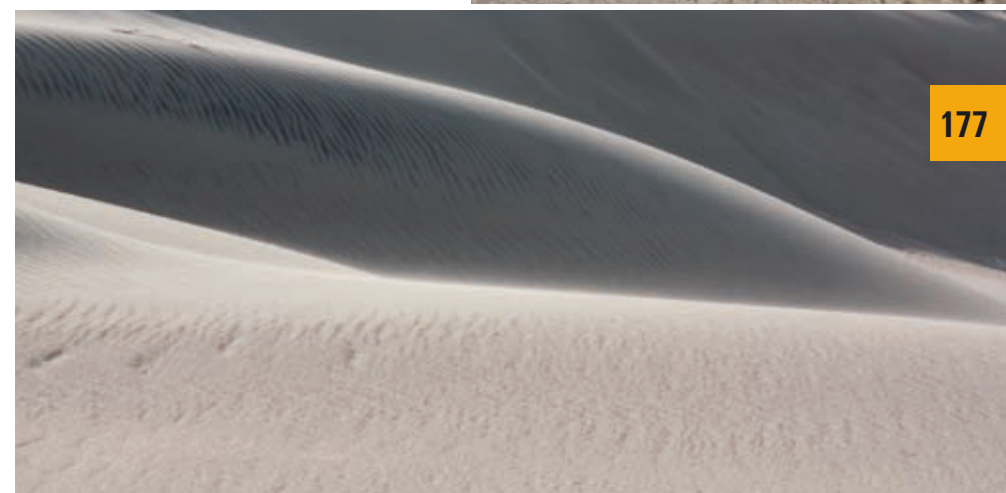
7 Gārņu kalns (Garnių kalnas)

Aiz Jodkrantes (Nidas virziens) ceļa labajā pusē ir izveidots autostāvlaukums un labiekārtota vieta, no kuras apskatāma Lietuvas (atrodas ziņas, ka arī Eiropas) lielākā zivju gārņu *Ardea cinerea* un jūras kraukļu *Phalacrocorax carbo* kolonija, kur kopā varētu būt ~ 3000 putnu. Neaizmirstiet līdzī paņemt tālskati!

8 Nagļu dabas rezervāts (Naglių gamtos rezervatas)

Aiz Gārņu kalna Kuršu jomas pusē sākas ~ 9 km garš klaju un smilšainu kāpu posms, kas ir viena no neparastākajām Baltijas teritorijām. Tās aizsardzības nolūkos ir izveidots dabas rezervāts. Šī ir arī viena no vietām, kur klejojošās smilšu kāpas apraka Kuršu jomas ciemus. Kā to iepazīt? Spēkratu un divriteņu vadītājiem ir jābrauc līdz ceturtajam (pēc kārtas) autostāvlaukumam un jādodas atklāt Baltijas lielākais smilšu tuksnesis. Lai saglabātu šejienes ainavu un trauslo augāju, kā arī neveicinātu smilšu tālāku kustību, cauri Nagļu dabas rezervātam ir izveidota īpaša **koka laipu taka**. Kāpas augšdaļās smiltājos laipa beidzas, taču tālāk redzams ar koka mietiņiem marķēts „koridors”. Šī ir ļoti populāra pastaigu, izziņas, fotografēšanas un gleznošanas vieta. No kāpu vaļņa virsotnes paveras fantastisks skats un Kuršu strēli, Kuršu jomas un Baltijas jūras zilajiem ūdeņiem. Uzmani! Šī ir vienīgā vieta no Kopgala līdz Nidai, kur klajo un smilšaino kāpu apskatei ir izveidota īpaša taka. Citviet pa kāpu smiltājiem staigāt vai citādi pārvietoties nav atļauts!

9 Pervalkas bāka (Pervalkos švyturys)

Ja no **Pervalkas** (Pervalka) pa **Kuršu jomas** krastu ar kājām (neliela taka) dosimies Klaipēdas (ziemeļu) virzienā, pēc 10 – 15 min gājiena nonāksim līdz **Arkļu ragam** (Arklių ragas, citās kartēs – Žirgų ragas), kam iepretim ~ 0,2 km attālumā no krasta uz mākslīgi veidotas akmeņainas salas slejas 14 m augstā bāka. Tā celta ~ 1900. g. vietā, kur savienojas trīs kuģu ceļi no Klaipēdas, Nidas un Ventes raga (Ventės ragas). No šejienes paveras fantastisks skats un **Nagļu dabas rezervāta** iespaidīgajām kāpām.

10 Pervalka (Pervalka)

Bijušais kursenieku zvejniekciems Kuršu jomas krastā. Jau no 19. gs. sākuma tas ceļojošo kāpu dēļ ir vairākkārt mainījis savu atrašanos un tagadējā vietā pastāv aptuveni gadsimtu. Cīematā uz dzīvi apmetās smilšu kāpu apbērti **Nagļi** (Nagliņi) un **Karvaiči** (Karvaičiņi) ciema iedzīvotāji. Kuršu kāpu mazākā ciema kultūrainavu veido gan gadsimtu vecas koka dzīvojamās ēkas, gan arī mūsdienās celtās. Kā vienas, tā otras kalpo g.k. kā vasarnīcas un viesu izmītnāšanas vietas.

11 Preila (Preila)

Bijušais kursenieku zvejniekciems Kuršu jomas krastā, kas atrodas ~ 5 km no Pervalkas. Preilas pirmsākumi meklējami 1843. g., kad arī šeit uz dzīvi pārcēlās Nagļi (Nagliņi) un Karvaiči (Karvaičiņi) ciemu iedzīvotāji. Vēl tagad zem **Karvaiču kalna** – 59 m augstas kāpas atrodas ar smiltīm apbērtā ciema vieta. Preilā ir viena centrālā iela, kuras malās ir redzami gan 19. – 20. gs. mījas koka nami, gan arī vēlāk celtas ēkas, kuras izmantoto kā vasarnīcas vai viesu namus. Te ir vērts pasēdēt kādā no vietējiem krodziņiem un nobaudīt zivis! No Nidas līdz Preilai un Pervalkai var nokļūt arī pa velosliņņu.

12 Nida

Lielākā Kuršu kāpu apdzīvotā vieta (~ 1,1 tūkstoši iedzīvotāju pēc 2001. g. datiem) – sens kursenieku ciems. Nidas pirmsākumi dokumentos minēti jau 1385. g. Līdz 19. gs. beigām Nidas iedzīvotāju galvenā nodarbošanās bija zvejniecība. 19. – 20. gs. mijā Nida kļuva par iecienītu kūrortu. Līdzīgi kā citi ciemi, arī Nida ir tikusi vairākkārt „pārcelta”, klejojošo kāpu dēļ. Nidas apskatei ir jāplāno nepilna diena. Te ir daudz **muzeji** – **Neringas vēstures muzejs**, **Dzintara muzeja galerija**, **Nidas mākslas galerija**, **Etnogrāfiskā zvejnieka sēta** un dažādi **pieminekļi**. Tūrisma sezonas laikā te atpūšas ~ 200 000 – 300 000 vasarnieku. Varbūt tas ir pamatots iemesls, lai uz Nidu labāk atbrauktu pavasarī vai rudenī? Daži interesantākie apskates objekti ir aprakstīti tālāk.

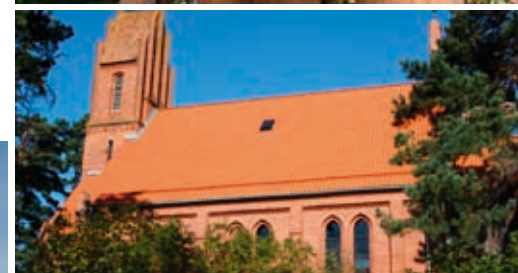
13 Tomasa Manna namiņš (Tomo Mano namelis)

No Nidas centra gar Kuršu jomas **promenādi** ir jādodas Preilas (ziemeļu) virzienā. Pēc ~ 15 min gājiena kreisajā pusē paceļas augsta kāpa – **Ošves kalns** (Uošvės kalnas), kuras galā slejas simpātisks divstāvēgs koka namiņš ar lielisku skatu uz Kuršu jomu. Te vasaras pavadījis Nobela prēmijas laureāts – izcilais vācu rakstnieks **Tomass Manns** (1875. – 1955.). T. Manns Nidā nodzīvoja trīs vasaras (1930. – 1932.), kur strādāja pie dažādiem darbiem, t.sk. romāna – „Jāzeps un viņa brāļi”.

14 Nidas luterāņu baznīca un kapi

No sarkanajiem ķieģeļiem gotiskajā stilā celtais dievnams iesvētīts 1888. gadā. Padomju laikā ēkā atradās Kuršu kāpu vēstures muzejs, bet tagad baznīca kalpo savam pamatmērķim. Tās iekšpusē ir apskatāmas izcilas **ērģeles**, **altārglezna**, trīs griestu **lustras** un **vitrāžas**. Blakus baznīcai atrodas unikāla 19. – 20. gs. **etnogrāfiskā kapsēta** ar ļoti neparastiem no koka veidotiem kapu **krustiņiem**, kuru formās atdarinātas augu, putnu, sirds uz zirga galvas. Koka krusti mūsdienās ir atjaunoti. Kapi ar šādiem koka krustiņiem ir apskatāmi arī Preilā.

15 Nidas bāka (Nidos švyturys)

Esot Nidā, noteikti ir jāuzkāpj **Urbo kalnā** (Urbo kalnas) – 52 m augstā un ar mežu apaugušā kāpā rietumos no Nidas centra, kur slejas 1944. g. vācu armijas uzspriecinātā un pēc gada atjaunotā (pēc tam rekonstruēta 1953. g.) 29,3 m augstā bāka – romantiskākā Lietuvas piekrastes bāka. Tās gaissma ir redzama 22 jūras jūdžu attālumā. Kad Nidā satumst, aizstaigājiet līdz **Kuršu jomas promenādei**, kur labi redzama teiksmainā un mirgojošā bākas uguns!

16 Pārnidas kāpa (Parnidžio kopa)

Otra vieta Kuršu kāpu Lietuvai piederošajā teritorijā, kur var iepazīt „tuksneša ainavu”. 52 m augstās Pārnidas kāpas apskati var sākt ar Saules laikrādi (celts 1995. g., godinot Lietuvas neatkarības atgūšanas dienas piecgadi), no kura paveras Baltijas valstīm neparasta ainava līdz pat Lietuvas – Krievijas robežai. Te joprojām ir redzamas ceļojošās kāpas, kas radās 18. gs., cilvēkiem izcērtot mežus! Interesanti (īpaši vakaros!) ir arī skati uz Nidas pilsētiņu un Nidas ostu. Kuršu jomas pusē ir izveidota marķēta dabas izziņas taka, kas ved (sekojiet līdz marķējumam!) arī pa kāpas smiltājiem. Šīs vietas apskatei ir jāreķinās ar ~ 1h. Uzmanību! Novirzīties no takas un pārvietoties pa kāpu smiltājiem nav atļauts!

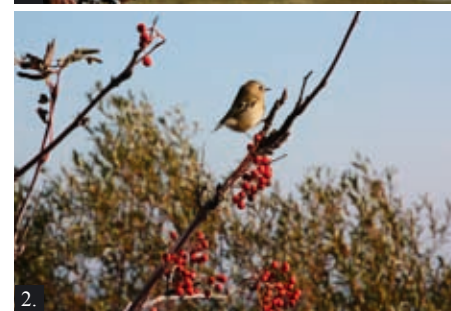

KO VĒL VAR DARĪT?

Ar kājām noteikti ir jāizstaigā pa smiltājiem veidotās laipu takas

1. Cauri Kuršu kāpām stiepjas asfaltēts **veloceliņš**. Tās ir jānobrauc visā garumā!
2. Migrācijas laikā te ir vērojama **liela putnu daudzveidība**, tādēļ uz šejieni ir jābrauc ar tālskati un putnu noteicēju! Attēlā: migrējošs zeltgalvītis *Regulus regulus*
3. Te ir jādodas interesantu vēja sapūsto smilšu formu meklējumos ...

4. ... **jāglezno** ...
5. ... un **jāfotografē** tie
6. Līdz Lietuvas Jūras muzejam un Delfinārijam piedāvā aizvzināties **zirga pajūgā**

Pārnidas kāpa

7.

7. No vietējiem zvejniekiem var nopirkt svaigas un tikko nozvejotas **zivis**
 8. Kuršu jomas un Baltijas jūras krasti ir iecienīta **mākslveidošanas** vieta

8.

9.

10.

9. Zivis var baudīt arī sagatavotā veidā – **žāvētas...** vai uz šķīvja kādā no nelielajiem piekrastes ciemu **restorāniem**
 10. Tūristu iecienītājās vietās kā Baltijas jūras piekrastei raksturīgus suvenīrus var iegādāties **dzintara rotaslietas**
 11. Katru rudeni uz Kuršu kāpām dodas neskaitāmi **sēņotāju** bari

11.

NODERĪGI PADOMI

• Nacionālā parka pilnvērtīgai apskatei ir nepieciešamas vismaz **divas – trīs dienas**;

• **Prāmis** no Klaipēdas līdz Kopgalim vai Smiltīnei pārceļas ~ 10 min laikā. Ir divi prāmi: „Vecais”, kas atrodas pie Danes (Danē) ietekas Kuršu jomā (kājāmgājējiem, velobraucējiem) un „Jaunais” vai „Otrais” (Naujoji, Antroji), kas atrodas Varneņu (Varneņu) ielas galā pie Kuršu jomas (autobraucējiem, tūristu autobusiem);

• Pirms brauciena ar **prāmi** ir vērts precizēt tā **kursēšanas laikus**. Tūrisma sezonā var būt jāstāv (īpaši rīta pusē un pēcpusdienās) garākā automašīnu rindā;

• **Brauciens ar automašīnu vai tūristu autobusu** no Kopgala līdz Nidai ilgst nepilnu stundu;

• **Autotransporta vadītājiem par iebraukšanu nacionālajā parkā ir jāmaksā ceļu nodoklis** (sk: <http://www.visitneringa.com/en/main/info/levy>);

• Ja galvenais nacionālā parka apmeklējuma mērķis ir dabas vērošana, kultūras un vēstures izziņa, **piemērotākais laiks** būs maijs – jūnija sākums un augusta beigas – septembris, kad parkā ir mazāk

tūristu;

• Ja parka apmeklējuma mērķis ir **mierīgas atpūtas pie jūras** meklējumi un **sauļošanās**, piemērotākie būs trīs vasaras mēneši, īpaši – jūlijs un augusts;

• Nidā un Klaipēdā ir pieejami visi tūristiem nepieciešamie **pakalpojumi**;

• **Ēdināšanas uzņēmumi, tūristu mītnes un veikali** ir atrodami nacionālā parka lielākajās apdzīvotajās vietās;

• **Naktsmītnes** ir jārezervē ļoti laicīgi;

• Tūrisma sezonā, īpaši dienas vidū var būt problēmas ar **automašīnas novietošanu** Nidas centrā;

• Nidas centrā ir **aizliegts** iebraukt ar **tūristu autobusiem**. Tie ir jāatstāj pilsētas nomalē;

• **Zivis** var nobaudīt gandrīz visos ēdināšanas uzņēmumos;

• **Pa kāpu smiltājiem staigāt** vai citādi pārvietoties ir **stingri aizliegts**! Nagļu dabas rezervātā un Pārnidas kāpā ir izveidotas speciālas takas, no kurām novirzīties nav atļauts.

KARTE, OBJEKTU KOORDINĀTAS

LEGENDA	
9	levērijas cietis objekts
	Nacionālā parka robeža
	Dzelzceļš
	Autoceļš
	Upe, cita ūdenstece
	Ezers
	Apdzīvota vieta
	Pārceļuve, prāmis
	ES robežšķērsošanas punkts ar muitas kontroli

184

Papildus informācija

www.jovila.lt/en/news

Ūdens tūrisms un ekskursijas kuģīši Kuršu jomā un tās apkaimē

www.keltas.lt

Prāmja kursēšanas laiki

www.klaipeda.lt

Tūrisma informācija par Klaipēdu un tās apkārtni

www.nerija.lt

Kuršu kāpu nacionālais parks

www.neringa.lt

Tūrisma pakalpojumi Nēringā

Nēringā ietilpst Kuršu kāpu apdzīvotās vietas

www.visitneringa.lt

Nēringas tūrisma mājas lapa

Kuršu kāpu nacionālā parka apmeklētāju centrs Smiltīnē

Smiltynė, Smiltynės gatve 11,

☎ +370 46402256, info@nerija.lt

Kuršu kāpu nacionālā parka apmeklētāju centrs Nidā

Nida, Naglių gatve 8,

☎ +370 46951256, infonida@nerija.lt

Klaipēdas TIC

Klaipēda, Turgaus gatve 7,

☎ +370 46412186, tcc@klaipedainfo.lt

185

	Objekts	Platums	Garums
1	Kuršu joma (Otrais prāmis -autobraucējiem)	N 55°41,32'	E 21°08,35'
2	Kopgalis (Lietuvas Jūras muzejs)	N 55°43,01'	E 21°06,07'
3	Degumi	N 55°38,53'	E 21°07,43'
4	Dzintara līcis	N 55°33,10'	E 21°07,59'
5	Jodkrante (centrālā daļa)	N 55°32,52'	E 21°07,29'
6	Raganu kalns	N 55°32,16'	E 21°07,05'
7	Gārņu kalns	N 55°31,33'	E 21°06,77'
8	Nagļu dabas rezervāts (autostāvlaukums)	N 55°26,50'	E 21°06,77'
9	Pervalkas bāka	N 55°25,17'	E 21°06,89'
10	Pervalka (centrālā daļa)	N 55°24,89'	E 21°05,84'
11	Preila (centrālā daļa)	N 55°22,37'	E 21°03,86'
12	Nida (centrālā daļa)	N 55°18,21'	E 21°00,32'
13	Tomasa Manna namiņš	N 55°18,80'	E 21°00,79'
14	Nidas luterāņu baznīca un kapi	N 55°18,55'	E 21°00,41'
15	Nidas bāka	N 55°18,30'	E 20°59,72'
16	Pārnidas kāpa (Sauls laikrādis)	N 55°17,70'	E 20°59,43'

ŽEMAITIJAS

nacionālais parks

LT

ŽEMAITIJOS

nacionalinis parkas

Interesanta kultūrvēsturiskā Žemaitijas novada daļa, kur var apskatīt senās kuršu un žemaišu cilšu zemes un iepazīt to mantojumu no pagānu laikiem līdz pat mūsdienām. Atpūtnieku iecienītais Plateļu ezers, Žemaišu Kalvarija kā nozīmīgs svētceļnieku galamērķis un bijusī Padomju armijas slepenā kodolraķešu bāze ir vismaz trīs vietas, kuru dēļ vien ir vērts braukt uz šo nacionālo parku!

SATURS

Žemaitijas nacionālais parks

- 188. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?
- 189. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?
 - 192. lpp. Žemaitijas vēsturiskais novads
- 194. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti
- 198. lpp. Ko vēl var darīt?
- 200. lpp. Noderīgi padomi
- 201. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Žemaitijas nacionālais parks atrodas Rietumlietuvā – Žemaitijas vēsturiskajā novadā. Lielākās apdzīvotās vietas, kas atrodas tuvu parka

robežām ir **Plūņe** (Plungė) un **Telši** (Telšiai). Šīs divas pilsētas ir sasniedzamas ar vairākiem sabiedriskā transporta līdzekļiem:

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

Ar kājām

Parkā ir izveidotas vairākas labiekārtotas dabas un vēstures izziņas takas. Pārliecinātāki gājēji var doties apkārt Plateļu ezeram (Platelių ežeras).

Ar velo

Žemaitijas augstienes reljefs velobraukšanu padara daudz interesantāku. Apkārt Plateļu ezeram ir izveidots velomaršruts, kas ezera rietumu krastā iet pa asfaltētiem, bet austrumu – g.k. pa meža un grantētiem ceļiem. Arī no satiksmes intensitātes viedokļa vairums mazo ceļu ir piemēroti braukšanai ar divriteni.

Ar laivām

Pa Plateļu ezeru var doties ceļojumā ar laivu. Tuvākais maršruts būs līdz Pils salai (Pilies sala), garāks – apkārt ezeram vai pa kādu no tā daļām.

Ar auto

Parkā ir blīvs asfaltēto un grantēto ceļu tīkls, tādēļ nozīmīgākie tūrisma objekti ir pieejami ar automašīnu un tūristu autobusu.

Ar autobusu

Uz Plateļiem un Žemaišu Kalvariju (Žemaičių Kalvarija) no reģiona lielākajām pilsētām var nokļūt ar pasažieru autobusu. Tuvākās dzelzceļa stacijas atrodas ārpus parka teritorijas – Telšos un Plūņē.

1. Aiz ceļazīmes sākas Žemaitijas nacionālais parks
2. Žemaitijas augstienes pauguri autoceļu apkārtnes ainavu padara daudz pievilcīgāku
3. Ceļu uz interesantākajiem tūrisma objektiem atrast palīdzēs norādes

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām un apdzīvotām vietām (km)

	Plateļi (Plateliai)
Viļņa (Vilnius)	306
Kauņa (Kaunas)	212
Klaipēda (Klaipėda)	76
Rīga	215 caur Saldu

Īsa parka vērtējums

Dabas daudzveidība	****
Patru vērošanas iespējas	***
Dabas tūrisma produkti	**
Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra	****
Kultūras un vēstures objektu daudzveidība	****
Kultūras tūrisma produkti	****

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

1. Parka „centrā” atrodas **Plateļu ezers** – lielākais un dziļākais (~ 47 m) Žemaitijas ezers.

Foto: Vidmanto Bezaro

2. Izteiktākie pauguri jau kopš dzelzs laikmeta ir kalpojuši kā cilvēku dzīves vai patveršanās vieta briesmu gadījumā. Attēlā: **Užpelķu pilskalns** (Užpelkių piliakalnis)

3.

4.

6.

5.

7.

3. Žemaitijas augstienes reljefs, ezeri, meži un lauksaimniecībā izmantojamās zemes veido pievilcīgu mozaikveida ainavu
4. Dabas radītajā ainavā harmoniski iekļaujas viensētas, krusti un žemaišiem raksturīgās nelielās kapelas ceļa malās
5. Žemaišu Kalvarija (Žemaičių Kalvarija) ir Lietuvas un plašākā mērogā nozīmīgs sakrālais centrs
6. Plateļos ir apskatāms unikāls masku muzejs. Maskas izmantoja pavasara gaidīšanas svētkos, ko lietuviski sauc par *užgavēnės*

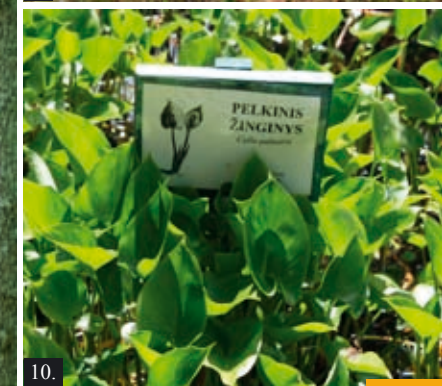

9.

7. Arī Padomju laiki ir neatņemama vēstures sastāvdaļa, kas tagad ir materializējušies kā *Dzelzs priekšvara* izziņas objekti
8. Parka teritorijā atrodas nelieli mitrāji – sūnu purvi
9. Uz Plateļu ezera salām aug mazskarti ozolu meži
10. Ainavas un biotopu daudzveidība ir arī iemesls lielajai augu un dzīvnieku sugu daudzveidībai. Attēlā: purva cūkauši *Calla palustris* Šeires dabas takā
11. Plateļu krodziņos tiek uzturētas lietuviešu nacionālo ēdienu tradīcijas – te var nobaudīt cepelīnus
12. Parkā sastopamā zilā eļļas vabole *Meloe violaceus* ir aizsargājama kukaiņu suga

8.

10.

11.

12.

Žemaitijas vēsturiskais novads

Žemaitija ir viens no pieciem Lietuvas etnogrāfiskajiem novadiem un mūsdienā žemaiši ir cēlušies, „saplūstot” vēsturisko žemaišu, kuršu un zemgaļu ciltīm. Tas ir iemesls, kādēļ žemaišu kultūrā

ir novērojami minēto etnogrāfisko grupu **tradīciju elementi**, kas kombinējas ar vēlākajos gadsimtos iegūtajiem. Īpaši spilgtas ir ar katolicismu saistītās **sakrālās tradīcijas**.

1.

1. Pavasara gaidīšanas svētku svinēšana – *užgavēnēs* (Metepi, Masleņica), kur svinētāji ir uzvilkuši šiem svētkiem sagatavotas maskas.
Foto: Aldona Kuprelytė

2.

3.

2. Žemaitijas tradicionālā spēle – “ripka”.
Foto: Rimantas Diržius
3. Katru gadu katoļu svētceļnieki Žemaiši Kalvarijā iet pa Kristus ciešanu ceļu.
Foto: Sigitas Kazlauskas
4. Žemaišu meitenes. Foto: Aldona Kuprelytė

4.

5. Žemaitijā tāpat kā citviet Lietuvā un Baltijas valstīs svin vasaras saulgriežus.
Foto: Žemaitijas nacionālā parka arhīvs
6. Tradicionālais katoļu krusts ir bieži redzams pakalnos un ceļu krustojumos.
Foto: Gintautas Margis

5.

6.

7.

8.

7. Žemaitijā ir spēcīgas amatniecības tradīcijas. Kokapstrādes meistars Antanas Vaškys.
Foto: Aušra Brazdeikytė
8. Žemaišu nacionālie ēdieni.
Foto: Žemaitijas nacionālā parka arhīvs

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

1 Mikitai izziņas taka (Mikytų pažintinis takas)

Vienu kilometru garā lokveida taka, kas ved pa lielāku nacionālā parka meža masīvu, uzskatāmi attēlo Žemaitijas augstienes un tuvākās apkārtnes reljefa veidošanās vēsturi. No takas augstākā punkta – **Mikitai kalna**, kas ir sens pagānu upurkalns, paveras (ainaviska stiga) tālākas apkārtnes **skats**. Kā takas interesantākie apskates objekti ir jāmin teikām apvītais **akmens** ar **Velna pēdu** un ar akmeņiem izliktais akas paliekas.

2 Šarneles (Zviedru) pilskalns (Šarnelės (Švedų) piliakalnis)

Viens no iespaidīgākajiem nacionālā parka pilskalniem, kura piekāvē atradusies senpilsēta. Arheoloģisko izrakumu gaitā te atrastas kuršu senlietas. Tiesa, mežs un biežais augājs traucē uztvert šī nozīmīgā arheoloģijas pieminekļa patiesos apjomus un formu. Uz pilskalnu vasarās ved izplauša taka. Ja esat Žemaišu Kalvarijas pusē un atliek brīvs brīdis, tad savā maršrutā var iekļaut arī šo apskates objektu.

3 Žemaišu Kalvarija (Žemaičių Kalvarija)

Pirmo reizi vēstures avotos 1253. g. šī vieta ir minēta kā kuršu apdzīvota apmetne. Laikā no 1637. – 1639. g. te uzcēla pirmās 19 kapelas – t.s. „Krusta ceļa stacijas”, kas atgādināja Jeruzalemes Krusta ceļu. Kopš tā laika Žemaišu Kalvarija ir pazīstama kā nozīmīgs **svētceļnieku galamērķis**. Dažas no Krusta ceļa kapelām ir veidotas 17. – 18. gs., bet citas – 19. gs. Jāatceras, ka vēl pavisam nesen – Padomju laikos svētceļniekus nežēlīgi vajāja un represēja. Mūsdienās pilsētā ir izveidots **21 svētceļnieku „pieturas punkts”**. Te ik gadu (parasti no 2. – 12. jūlijam) notiek **Žemaišu Kalvarijas katoļu draudzes svētki**, kas pulcina daudz ļaužu no dažādām Eiropas valstīm. Iespaidīgā **katoļu bazilika** ir slavena ar Vissvētākās Jaunavas Marijas Katoļu Ģimeņu Karalienes gleznu, kas 17. gs. atvesta no Romas. Tai piedēvē brīnumdarītājas spējas. Interesants ir pilsētas **ielu tīklojums**, kas atgādina 9. – 13. gs. apdzīvotas vietas ielu plānojumu. Noteikti apskatāms iespaidīgais **Žemaišu Kalvarijas pilskalns**, kas slejas mazās **Varduvās (Varduva) upītes** krastā.

4 Plateļu ezers (Platelių ežeras)

Nacionālā parka galvenā ainavas dominante. Ezers ir ~ 8,4 km garš un līdz 3,3 km plats. Tā austrumu krasti pārsvarā ir ar mežiem apauguši, ziemeļrietumu krasts – purvains, bet rietumu krastā parādās apdzīvotas sētas un simpātiskā Plateļu (Plateliai) pilsētiņa, kur meklējamas skaistākās skatu vietas. Ezera krastos ir labi attīstīta infrastruktūra – tūristu mītnes, ēdināšanas uzņēmumi (Plateļos), ūdenssporta un atpūtas inventāra noma. Ūdens dzidruma dēļ, Plateļu ezeru ir iecienījuši zemūdens niršanas entuziasti. Ezerā ir vairākas **salas**, no kurām interesanta ir **Pils salas** (Pilies sala), uz kuras no 15. – 16. gs. atradās muiža. Pastāv uzskats, ka senie Plateļu apkārtnes iedzīvotāji sākotnēji ir dzīvojuši uz salas, kuru ar krastu savienojis uz pāļiem celts tilts. Jāpiemin, ka 15. gs. pirmoreiz pieminētā Plateļu pilsētiņa atradusies uz Šventorkalņa (Šventorkalnis) kalna. Apkārt Plateļu ezeram ir izveidots ~ 24 km garš **velomaršruts**. Tā ir ļoti laba iespēja iepazīt parku videi un ceļotāja veselībai draudzīgā veidā.

5 Šeires dabas taka (Šeirės gamtos takas)

Četrus kilometrus garā lokveida un marķētā dabas taka meklējama Plateļu pilsētiņas ziemeļaustrumu daļā. Tā ved pa dažādiem biotopiem – mežu, purvu, ezera malu, atklājot dažādas ainavas un tajās mītošās augu, putnu un dzīvnieku sugas. Šī ir interesantākā un ainaviskākā no Žemaitijas nacionālā parka takām.

6 Nacionālā parka apmeklētāju centrs

Atrrodas Plateļu centrā. Plateļi ir otra lielākā apdzīvotā vieta nacionālā parka teritorijā. Apmeklētāju centrā var noskaidrot aktuālo informāciju, pieteikties organizētās ekskursijās, iegādāties informatīvus materiālus, kā arī apskatīt nelielu **dabas ekspozīciju** par nozīmīgākajām parka dabas vērtībām.

7 Plateļu baznīca (Plateļu bažnyčia)

Iespaidīga koka celtnie un izcils koka arhitektūras piemērs, kuru pamanīs katrs Plateļu apmeklētājs! Plateļu baznīca ir viens no Lietuvas vecākajiem koka dievnamiem. Pašreiz redzamais ir būvēts 1744. g., bet zvānu tornis – 1899. g. Dienvidos no baznīcas plešas **Plateļu muižas parks**.

8 Plateļu muiža (Platelių dvaras)

Plateļu dienviddaļā plešas sakoptais **Plateļu muižas** (muižas vēsture ir zināma, no 16. gs.) **parks**, kura centrā aug **Raganu osis** – dižkoks 7,2 m apkārtmērā. Parkā un tā tuvākajā apkārtnē ir redzamas muižas **saimniecības ēkas**. Vienā no tām – atjaunotajā **zirgu stallī** ir izveidots muzejs, kurā var apskatīt unikālas 250 vietējo meistaru darinātās **maskas**. Pašreiz šī ir lielākā šāda veida **masku kolekcija** Baltijas valstīs. Plateļu ezerā ir atrastas trīs no ozolkoka taisītas **vienkoča laivas**. Viena no tām (darināta 16. gs.) atrodas Lietuvas Jūras muzejā. Otra (15. gs.) ir apskatāma atjaunotajā Plateļu muižas **graudu glabātavas pagrabā** (Didžioji gatve 22), jo šobrīd tiek restaurēta. Trešā laiva arī izlikta apskatei kā muzeja eksponāts.

9 Babrungeņu ūdens dzirnavas (Babrungėnų vandens malūnas)

Ūdensdzirnavas meklējamas Babrungas (Babrungas) ciema ceļa malā. Dzirnavu ēka ir celta 1816. g. un mūsdienās tajā iekārtota **Leonarda Čerņauska** (Leonardas Černiauskas) **darbnīca un mākslas galerija**. Tajā apskatāmas meistara gleznas, koka izstrādājumi un tuvākajā apkārtnē savāktā **senlaicīgo priekšmetu kolekcija**.

10 Bijusī Padomju armijas kodolraķešu bāze

Viens no parka neparastākajiem vēstures objektiem, kas apvīts ar daudzām leģendām un noslēpumiem, par kuriem vēl joprojām nelabprāt izsakās ar to saistītie cilvēki. Zināms, ka bāzi laikā no 1960. – 1962. g. ļoti stingrā slepenībā cēla ~ 10 000 karieviņi no citām padomju republikām. Pazemes ejas bija būvētas tā, lai pa tām varētu pārvietoties tikai maza auguma cilvēki. Zem zemes atradās 4 šahtas, no kurām varēja palaist vidējā rādiusa ballistikās raķetes R – 12 U ar kodolgalviņām. Blakus atradās apkalpojošā personāla telpas, elektrības ģenerators, sakaru centrs u.c. Līdz 2010. g. bāzi varēja apskatīt vietējā gida pavadībā. Tagad to rekonstruē un 2012. g. plāno atklāt **Aukstā kara muzeju**. Bāze atrodas austrumos no Plateļu ezera, liela meža masīva vidū.

11 Plokštines izziņas taka (Plokštīnēs pažintinis takas)

Ja apskatīta kodolraķešu bāze, tad var iziet 3,2 km garo Ploštines izziņas taku, kas sākas turpat netālu. Taka ved cauri dažādiem mežu tipiem, iepazīstina ar sīkspārņu būrīšiem (cilvēka radītas sīkspārņu dzīves vietas), apkaimes augiem un putniem, kā arī aizsargājamo dabas pieminekli – **Pileļu avotu** (Pilelio šaltinis).

KO VĒL VAR DARĪT?

198

Plateļu ezers ir piemērots īsaikem vai garākiem izbraucieniem ar dažāda tipa **laivām**

1.

2.

3.

4.

5.

1. Pie Plateļu ezera ir izveidotas labiekārtotas **peldvietas**, **atpūtas**, **piknika** un **telšu vietas**. Foto: Saulius Sidabras
2. Plateļos var ieturēt **malītīti restorānā**
3. Plateļu ezers ir iecienīta **zemūdens niršanas** vieta. Te var gūt pirmās iemaņas šajā sporta veidā, kā arī ižirēt inventāru
4. Meži, ūdeņu krasti un nelieli mitrāji ir piemērotas vietas **putnu vērošanai**. Attēlā: **putnu vērošanas tornis** Virkšu (Virkšai) ciemā
5. Parku var iepazīt zinoša nacionālā parka **gida** pavadībā. Foto: Aušra Brazdeikytė.

NODERĪGI PADOMI

- Žemaitijas nacionālā parka pilnvērtīgai apskatei ir nepieciešamas vismaz **divas pilnas dienas**;
- Ja galvenais nacionālā parka apmeklējuma mērķis ir dabas vērošana, kultūras un vēstures izziņa, **piemērotākais laiks** ir maijs – septembris;
- Ja uz parku dodieties, lai baudītu **mierīgu atpūtu pie ūdeņiem, mežā vai sauloties**, piemērotākie mēneši būs jūnijs – augusts;
- Plateļos ir pieejami svarīgākie tūrisma **pakalpojumi**. Tuvākais bankomāts atrodas Plūngē;
- **Tūristu mītnes** atrodamas g.k. Plateļu ezera un citu lielāko ezeru krastos;
- **Tūristu mītnu rezervācija** (īpaši – tūrisma sezonas laikā) ir jāveic savlaicīgi;
- **Pa dabas rezervātu zonu** pārvietoties ir **aizliegts**! Par to esamību dabā informē atbilstošas zīmes;
- **Lietuviešu nacionālos ēdienus** (piemēram, - cepelīnus) var nobaudīt Plateļos.

Papildus informācija

<http://zemaiciukalvarija.lt/>

Žemaišu Kalvarijas svētvieta

www.zemaitijosnp.lt

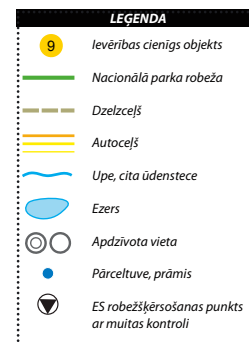
Žemaitijas nacionālais parks

Žemaitijas nacionālā parka apmeklētāju centrs Plateļos

Plateļi, Didžioji gatve 8, ☎ +370 44849337, info@zemaitijosnp.lt

KARTE, OBJEKTU KOORDINĀTAS

Plateļu ezers

Objekts	Platums	Garums
1 Mikitai izzīņas taka (takas sākums)	N 56°07,65'	E 21°49,52'
2 Šarneles (Zviedru) pilskalns	N 56°07,86'	E 21°57,27'
3 Žemaišu Kalvarija (katoļu bazilika)	N 56°06,60'	E 22°00,63'
4 Plateļu ezers (Pils sala)	N 56°02,61'	E 21°50,79'
5 Šeires dabas taka (Piktežeris – ezers)	N 56°03,58'	E 21°50,10'
6 Nacionālā parka apmeklētāju centrs	N 56°02,54'	E 21°48,91'
7 Plateļu baznīca	N 56°02,43'	E 21°48,95'
8 Plateļu muižas parks	N 56°02,32'	E 21°49,00'
9 Babrunģu ūdens dzirnavas	N 55°59,95'	E 21°51,79'
10 Bijusī Padomju armijas kodolraķešu bāze	N 56°01,89'	E 21°54,37'
11 Plokštnes izzīņas taka (Pileļu avots)	N 56°02,24'	E 21°54,26'

AUGŠTAITIJAS

nacionālais parks

AUKŠTAITIJOS

nacionalinis parkas

Pirmais Lietuvos nacionalinis parkas, kurį veidojo „Ezerų žemės“ – Augštaitis, tās dabas un kultūrainavas aizsardzībai. Neskaitāmie ezeri, laivotāji, Palūšes baznīca, Strieķu Bīskopības muzejs, Ģinuču pilskalns, Ladaķalnis (parks simbols) un ūdensdzirnavas ir parks pazīstamākie objekti.

SATURS

Augštaitis nacionālais parks

- 204. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?
- 205. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?
- 208. lpp. Kas ir augštaisi?
- 208. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti
- 210. lpp. Kā apceļot nacionālā parks ezerus?
- 215. lpp. Ko vēl var darīt?
- 217. lpp. Noderīgi padomi
- 219. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Augštaitijas nacionālais parks atrodas Austrumlietuvā – Augštaitijas vēsturiskajā novadā. Lielākā apdzīvotā vieta, kas atrodas pie

pašas parka robežas ir **Ignalina**. To var ērti sasniegt ar šādiem sabiedriskā transporta līdzekļiem:

Ar kājām

Kājāmgājējiem ir izveidotas dažas takas un viens pārgājēju maršruts, kas šķērso visu parka teritoriju.

Ar velo

Skaista ainava, gan asfaltēti, gan vientuļi meža – zemes ceļi, ūdeņi, labiekārtotas atpūtas vietas un etnogrāfiski ciemi ir tieši tas, kas nepieciešams velotūristam. Pa parku var doties gan radiālos, gan aplveida braucienos.

Ar laivām

Laivotāju paradīze! Parkā ir 126 ezeri! Liela daļa no tiem ir savienoti ar laivojamām caurtekām,

tādēļ te var plānot lieliskus vienas vai pat vairāku dienu ilgus ūdenstūrisma maršrutus.

Ar auto

Ikvienu no parka interesantākajām apskates vietām ir sasniedzama ar vieglo automašīnu vai tūristu autobusu. Arī vairums no zemes – grantētajiem ceļiem, kas iet cauri lieliem meža masīviem, vasarā ar vieglo automašīnu ir izbraucami bez īpašām problēmām.

Ar autobusu

Starp Ignalinu, Kirdeikiem (Kirdeikiai) un Tauragniem (Tauragnai) kursē autobuss. Starp mazākām parka apdzīvotām vietām autobusi kursē ļoti reti.

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām (km)

	Palūše (Palūšė)
Viļņa (Vilnius)	113
Kauņa (Kaunas)	156
Rīga	250 caur Biržiem (Biržai) un Utenu (Utena)

Īssais parka vērtējums

Dabas daudzveidība	****
Putnu vērošanas iespējas	**
Dabas tūrisma produkti	**
Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra	***
Kultūras un vēstures objektu daudzveidība	*****
Kultūras tūrisma produkti	****

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

(auto kā divriteņa un laivas pārvadāšanas līdzeklis)

Laiva un divriteņi – aktīvā tūrista darba inventārs

Aiz Augštaitijas nacionālā parka zīmes – etnogrāfiska izskata ēka

Etnogrāfiskos ciemus vislabāk var iepazīt ar kājām, vai divriteņi. Attēlā: Salos ciems

Tipiska Augštaitijas ezeraines ainava. Attēlā: Ūkoja (Ūkojas) ezers parka rietumu daļā

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

Augštaitijas vēsturiskais novads ir Lietuvas ezeriem bagātākais apvidus

1. Parka ūdeņi ir nozīmīga daudzduņu **ūdensputnu** dzīves vieta. Attēlā: cekuldūķura *Podiceps cristatus* ligzda

1.

2.

3.

4.

2. **Meži un ezeri** aizņem nacionālā parka lielāko daļu. To **ainavu** lieliski izceļ **Augštaitijas augstienes reljefa formas**, no kurām paveras labi skati
3. Tautas dāļamatā meistarū **kokgriezumi** ceļa malās un pie viensētām ir ne tikai Augštaitijas, bet arī visas valsts neatņemama ainavas sastāvdaļa
4. No koka celtā (foto ir tapis restaurācijas laikā) **Palūšes baznīca** (Palūšes baznīciņa) ir izcilis koka sakrālās celtniecības piemineklis

5.

6.

7.

8.

5. ...visur esošie **krusti** ...
6. **Biškopības tradīcijas** mūsdienās transformējušās tūrisma produktā. Attēlā: Striķu Biškopības vēstures muzejs
7. **Kulinārais mantojums** tiek popularizēts, kaut arī mūsdienu noformējumā
8. Maz kur vēl ir saglabājušās tik vecas un autentiskas saimniecības ēkas. Attēlā: **Kretoņu vieniēlas ciems**
9. Parkā ir vairāki **etnogrāfiskie ciemi** ar interesantu apbūvi un plānojumu. Attēlā: **Kretoņu vieniēlas ciems** (Kretuonių gatvinis kaimas)

9.

10. Parkā ir sešas ūdensdzirnavas. Attēlā: **Ginuču ūdens dzirnavas (Ginučių vandens malūnas)**
 11. **Ginuču ūdensdzirnavas, 1961. g. Avots:**
 Augštaitijas nacionālā parka administrācijas arhīvs

Kas ir augštaiši? ³

Augštaiši (un Augštaitijas) vārds pirmo reizi pieminēts Lietuvas dižkunigaiša Ģedimīna (Ģediminas) 1322. g. līgumā ar krustnešiem. Tajā laikā Augštaitijas iedzīvotāji nodarbojās ar papuves un līduma zemkopību un lopkopību. Augštaitijas apgabala kodols atradās Vilņas (Vilnius) – Ašmenas (Ašmena) augstienē uz Austrumiem no Sventājas (Šventoji) upes. Ar mežiem apaugušajā, paugurainajā un ezeriem bagātajā apvidū zeme bija neauglīga, tādēļ šajā reģionā no seniem laikiem dzīvojuši salīdzinoši maz cilvēku un vienmēr bijis jūtams ekonomiskais atpalikums. Varbūt tas ir arī iemesls, kādēļ Augštaitijā līdz mūsdienām ir vislabāk saglabājušās **senās kultūras formas**: meža arodi, senie lopkopības produktu pārstrādes veidi (cūkas kaušana uz sola, īslaicīga gaļas sālīšana un sālītas gaļas kaltēšana saulē, ēdienu gatavošana maizes cepšanas krāsnī (ceplī)), arhaiski rituāli - maizes un un sāls iearšana pirmajā pavasara aruma vagā, šūpošanās šupolēs no Meteniem līdz Vasarsvētkiem lai labāk lini augtu, lopu pēršana ar pūpolu vai pagļu pušķiem pirmajā dzišanā ganībās, simboliskās atslēgas nešana apkārt ganāmpulkam, cenšoties viņu aizsargāt.

1557. g. Lietuvas muižās tika veikta zemes reforma un valdniekam piederošo zemi pārdalīja. Tajā laikā vietējie zemnieki sāka dzīvot **vienielas ciemos**. Vienielas ciemi Lietuvā vislabāk ir saglabājušies tieši Augštaitijas reģionā. Līdz pat 20. gs. sākumam tajos bija vērojamas kopienas dzīves tradīcijas: kopēja liellopu ganīšana, kopējās pirtis. Viensētas un sētas ciematos bieži bija mazas, jo pēc tradīcijas vecāku saimniecību mantoja sadalīja visi dēli.

³ No dažādiem informācijas avotiem apkopojis Edmunds Vilks (Edmundas Vilkas)

Augštaišu **tautastērpi** ir Lietuvā vecākie. Sieviešu tērpiem ir raksturīgas gaišas krāsas (balti priekšauti, balti krekli), svītraini vai rūtaini brunči (sarkani, zaļi, dzelteni, violeti) un rūtainas vai svītraines vilnas vestes. Precētas sievietes valkāja baltas mices (vai aube, nomats) vai lakatus. Vīriešiem bija balti krekli, tumšas bikses, pelēkus taisna griezuma vadmalas mēteļi un stulmu zābaki. Austrumaugštaitijā brokastis parasti ēda pankūkas ar mērci, putrainu zupu, pusdienās – biešu vai kāpostu zupu, gaļu ar maizi un skābētiem kāpostiem, bet vakariņās – piena un putrainu zupu.

Austrumu Augštaitijas iedzīvotāji parasti ir mazāka auguma par rietumos dzīvojošiem tautiešiem, - viņu mati ir tumšāki, (tumši brūni vai kastānkrāsas), bet acis - gaišas.

Katru gadu Meironų (Meironys) ciemā cep lielo olu kulteni. Foto: Edouard Bal

Augštaitis

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

1 Tauragns (Tauragnas)

Ap 9,5 km garais un līdz kilometru platais ezers atrodas subglaciālā – t.i. ledāja veidotā vagā, tādēļ tas ir ne tikai Lietuvas, bet arī otrs Baltijas dziļākais ezers (pēc dažādiem avotiem 60,5 m vai 62,5 m). Tauragna dienvidu krastā paceļas **Taurapils pilskalns** (Taurapilio piliakalnis). Saglabājušies nostāsti gan par pagānu priesteri, kas te dzīvojis, gan nogrimušu baznīcu, gan laikiem, kad pilskalnu no visām pusēm apņēmis ūdens. No pilskalna plakuma paveras visaptverošs skats uz Tauragnu.

210

2 Stripeikiai (Stripeikiai)

Neliela apdzīvota vieta parka ziemeļrietumu daļā, kur var nokļūt tikai pa maziem lauku un meža ceļiem (arī ar tūristu autobusu). Te atrodas Lietuvā pazīstamākais **Biškopības vēstures muzejs** (Senovinės bitinystės muziejus), kur var aplūkot dažāda veida stropus, biteniņu darbarīkus, koka skulptūras, kā arī iegādāties vietējo biškopju saražoto produkciju. Stripeiķos katru gadu 15. augustā notiek notiek biškopības sezonas noslēguma svētki.

3 Ginuču ūdens dzirnavas (Ginučių vandens malūnas)

No sešām parkā esošajām ūdensdzirnavām, Ginuču ūdens dzirnavas ir pilnībā atjaunotas un publiski pieejamas ar stāstu par to vēsturi un darbības mehānismu (saglabājušās oriģinālās iekārtas). 19. gs. celtās dzirnavas darbojās līdz 1968. g. Tajās mala ne tikai miltus, bet arī ražoja elektrību tuvējām saimniecībām. Dzirnavām garām nepabrauks ne auto un velotūristi, ne arī tie, kas parku apceļos ar laivām, jo šajā vietā izveidots dzirnavu aizsprosts. Tuvākajā apkārtnē tūrisma sezonas laikā var ieturēt maltīti.

4 Ginuču pilskalns (Ginučių piliakalnis)

Viens no lielākajiem Augštaitijas pilskalniem, kas 2011. g. pēc vērienīgiem rekonstrukcijas darbiem ir izzināms jaunā kvalitātē - gan no infrastruktūras, gan arī ainaviskā viedokļa, jo iepriekš biežais pamežs (tagad retināts) traucēja uztvert iespaidīgo objektu. Arī no pilskalna plakuma paveras labs skats uz diviem blakus esošajiem ezeriem. Tā virsotnē apskatāms **piemiņas akmens**, kas vēsta par pirmā Lietuvas valsts prezidenta Antana Smetona (Antanas Smetona) apmeklējumu 1934. g. viņa 60 gadu jubilejā. Pilskalns it ticis apdzīvots jau I tūkstošgadē pirms Kristus. Uzskata, ka 14. – 15. gs. te atradusies hronikās aprakstītā **Linkmenu pils**. Jaunizveidotā **taka** pilskalnu savieno ar vēl vienu populāru apskates objektu – **Ladakalni**.

211

5 Ladakalnis (Ladakalnis)

Jau minētā izziņas taka (no ziemeļu puses) savieno Ginuču pilskalnu ar Ladakalni. Tas ir pieejams arī no rietumu puses, kur izveidots autostāvlaukums un kāpnes (ir padomāts arī par cilvēkiem ar īpašām vajadzībām). No Ladakalna plakuma paveras (īpaši, pēc pēdējās attīrīšanas) viena no skaistākajām nacionālā parka ainavām uz vairākiem

ezeriem un Augštaitijas augstienes pauguraini. Stāsta, ka no Ladakalna var redzēt sešus ezerus? Redzamo ezeru skaits var atšķirties bezlapu un veģetācijas periodā. Paņemiet karti un pārskaitiet! Pastāv uzskats, ka šis ir sens pagānu kulta kalns, kur upurēja dievietei - pasaules radītājai Ladaī.

6 Salos II (Salos II)

Maza apdzīvota vieta ar dažām viensētām uz pussalas (*salos* tulkojumā no lietuviešu valodas nozīmē „sala”) starp vairākiem ezeriem. Salos II ir viens no sešiem Augštaitijas nacionālā parka etnogrāfiskajiem ciemiem. Ciems patiks tiem, kas meklē ļoti nomaļas vietas ar vecām gulbalku dzīvojamām un saimniecības ēkām. No Salos II pa sauszemes maršrutu var doties pārgājienā līdz Ladakalnim un Ginuču pilskalnam (sk. iepriekš).

7 Vaišnoriške (Vaišnoriškė)

Liela meža masīva vidū gleznainās **Būkas** (Būka) **upes** krastos starp kokiem ieslēpies teiksmainais Vaišnoriškes ciems. Šis ir viens no skaistākajiem nacionālā parka etnogrāfiskajiem ciemiem. Vaišnoriške kā apdzīvota vieta sākusi veidoties 1756. g., kad šeit sena vēsturiska ceļa malā darbojies krogs. Pirmā viensēta ciematā ir zināma no 1830. g. Šodien redzamā apbūve ir tapusi g.k. 20. gs. sākumā. Ciems ir palicis cilvēku atmiņās ar liepu mežu, jo meža velšu vākšana un biškopība bija viena no galvenajām šejieniešu nodarbībām. Tagad ciemā ir piecas sētas. No Vaišnoriškes var uzsākt laivu braucienu pa seklo un dzidro Būku.

8 Strazdi (Strazdai)

Ja mērķis ir savākt pilnvērtīgu etnogrāfisko ciemu fotokolekciju, ir jāapskata Strazdi (no lietuviešu valodas *strazdai* tulkojumā nozīmē *strazds*), kas ir pavisam neliela apdzīvota vieta **Balošas** (Baluošas) **ežera** ziemeļu krastā. Strazdi pirmoreiz rakstos minēti 1783. g. un ciema nosaukums cēlies no kādas mežziņu dzimtas uzvārda.

9 Šumini (Šumainai)

Ļoti skaists un ainavisks etnogrāfiskais ciems **Balošas** (Baluošas) **ežera** ziemeļu krastā, netālu no diviem iepriekš minētajiem ciemiem. Te apskatāmas interesantas un skaistas koka ēkas, kas celtas no gulbalkiem, ar niedru vai lubiņu jumtiem un izrotātas ar dažāda veida dekoratīvajiem elementiem. Pirmo reizi rakstos Šumini minēti 1784. g. Savu vārdu ciems ieguva no kādreiz dzīvojošas ģimenes uzvārda. Kā interesantākā ir jāpiemin sena **klēts**.

10 Palūše (Palūšė)

Palūšē atrodas **nacionālā parka administrācija** (izveidota neliela **ekspozīcija**) un **tūrisma informācijas centrs, kempings**, nesen atjaunotā **laivu bāze** un viens no biežāk apmeklētajiem parka objektiem – **Palūšes baznīca** (Palūšes bažnyčia), kas celta 1757. gadā. 2008. g. No dievnama apkārtnes paveras jauks skats uz **Lūšu** (Lūšiai) **ezeru**, īpaši saulrietos, kad baznīca iegūst teiksmainu nokrāsu. Blakus baznīcas žogam aug vecais **Palūšes ozols**. Uzskata, ka tā vecums varētu būt ~ 350 – 400 gadi.

11 Botānikas taka

Kaut arī Augštaitijas nacionālā parku uzskata par floristiskā ziņā ļoti bagātu teritoriju, šī ir vienīgā vieta, kur varam iepazīt augu valsts bagātību. To īstenot palīdz takas malās izvietotie informācijas stendi. 3,5 km garās lokveida takas sākums ir meklējams **Palūšē, Lūšu** (Lūšiai) **ežera** galējā austrumu punktā. Taka ved gar ezera krastu, mežainām kāpām, nelielu strautu ielejām un pa purvāju. Nenomaldīties palīdz krāsu marķējums uz koku stumbriem.

12 Putnu vērošanas tornis

Reškutenu (Reškutēnai) ciema apkārtnē ir atjaunots neliels mitrājs, kura malā uzcelts **putnu vērošanas tornis**. Ja paveicas, pavasaros te var dzirdēt vai redzēt tādas retas un aizsargājamas putnu sugas kā ķikutu *Gallinago media*, ormanīti *Porzana porzana*, melnkakla dūkuri *Podiceps nigricollis*, griezi *Crex crex* u.c. Ciema ainava īpaši pievilcīga ir pieneņu un ābeļu ziedēšanas laikā. No putnu vērošanas torņa var redzēt vietas, kur akmens laikmetā dzīvojuši cilvēki. Blakus esošajā purvainajā plāvā bijis ezera līcis, kur tika būvēti ciemati līdzīgi kā Āraišu ezerpils gadījumā.

13 Kretoņu vienielas ciems (Kretoniņģu gatvīnis kaimas)

Kretoņu (Kretonas) ezera dienvidu kras-tā (ezeru gan neredz aizauguma dēļ) meklējams Kretoņu ciems. Šķiet, ka šī vieta ir „aizķērusies” pagātnē. Cauri ciemam iet viena iela, kurai abās pusēs izvietojušās 19. – 20. gs. mījā (dažas pat mazliet agrāk – 19. gs. vidū) celtās saimniecības. Te redzamas gan dzīvojamās, gan saimniecības ēkas, kuras rada etnogrāfiska brīvdabas muzeja sajūtu. Dažas no tām gan ir „padevušās” laika zobam. Lai vai kā, šis ir viens no neparastākajiem nacionālā parka etnogrāfiskajiem ciemiem, kuru pa „galveno ielu” vērts izstaigāt visā garumā. Šim, tāpat kā pārējiem etnogrāfiskajiem ciemiem ir piešķirts kultūras pieminekļa statuss.

Kā apceļot nacionālā parka ezerus?

Pa Augštaitijas nacionālā parka ezeriem var īstenot vienas vai vairāku dienu ilgs laivu maršrutus, iekļaujot tajos vairāk nekā 10 parka ezerus. Aplveida maršruts varbūt gluži nesanāks, taču ja tas ir labi pārdomāts, laivošanas galapunktu no starta punkta var šķirt tikai 4 – 5 km.

Ieteicamā gaita: Baluošas (ezers) – Īsa caurteka – Baluošykštis (ezers) – Skregžda (maza un strauja upīte) – Sravinaitis (Ginuču dzirnavdīķis) – Īsa caurteka – Almajas (ezers) – Srovē (maza, bet jauka upīte) – Asēkas (ezers) – Asēka (caurteka) – Linkmenas (ezers) – Asalnykštis (ezers) – Asalnai (ezers) – Dringē (maza upīte, bet šajā variantā ir jābrauc pret straumi!) – Dringykštis (purvains ezers) – Dringis (ezers). Maršruta **garums** ~ 23 km.

No Linkmenas ezera var braukt arī pa šādu maršrutu: Linkmenas – Īsa caurteka – Alksnaitis (ezers) – Novena (īsa caurteka) – Ūkojas (ezers) – Pakasas (ezers).

Maršrutu var izbraukt dažādos gadalaikos, arī vasarā. Visas caurtekas un ezerus savienojšie strauti ir braucami ar laivu un koku aizgāzumu tajos praktiski nav. Vienīgais šķērslis ir Ginuču dzirnavu aizsprosts, kuram laivas var apnest pa labo pusi. Caurteku dzidrais ūdens ļauj nodoties zemūdens pasaules vērošanai.

KO VĒL VAR DARĪT?

Ezeri, ezeri, ezeri! Parka iepazīšana nav iedomājama bez kārtīga laivu brauciena!

1. Striņķu Biškopības muzejā ik gadus augusta vidū notiek Biškopības svētki, kur var iegādāties vietējo **medu** un citus **biškopības izstrādājumus**. Foto: Algirdas Panavas

2. Folkloras pasākumu cienītāji var piedalīties **vasaras svētku svinībās**, kas katru gadu notiek Meironā (Meironys) ciemā. Foto: Algirdas Panavas

1.

4.

2.

5.

6.

7.

3.

3. Daudzu ezeru krastos ir izveidotas labiekārtotas **peldvietas, atpūtas, piknika un tēlu vietas**. Te var nodoties **makšķerēšanas** priekiem

4. Pa nacionālā parka interesantākajām vietām var doties zinoša **gida pavadībā**. Par Ģinuču dzirnavām stāsta nacionālā parka darbinieks Edmunds Vilks (Edmundas Vilkas)

5. **Salaku Osmerus eperlanus ķeršana** Lūšu ezerā. Šis neparastais pasākums notiek katru gadu februārī. Foto: Algirdas Panavas

6. Ziemā var nodoties **zemledus makšķerēšanas** priekam, jo ezeru šeit netrūkst! Foto: Algirdas Panavas

7. Blakus parkam ir restorāns, kurā nopērkams lietuviešu tradicionālais saldums – **šakotis**, ko latvieši sauc par lietuviešu eglī

217

NODERĪGI PADOMI

- Augštaitijas nacionālā parka pilnvērtīgai apskatei ir nepieciešamas vismaz **dīvas pilnas dienas**. Laivošanai būtu nepieciešama vēl vismaz viena diena;
- Ja nacionālā parka galvenais apmeklējuma mērķis ir dabas vērošana, kultūras un vēstures izziņa un aktīvais tūrisms, **piemērotākais laiks** tā apciemotumam būs maijs – septembris;
- Ķudenstūristiem piemērotākie ir vasaras mēneši, taču maršrutus caur parka ezeriem var veikt arī pavasarī un rudenī;
- Tūristiem nepieciešamo **pakalpojumu** visplašākais klāsts ir pieejams Ingalinā, kas atrodas blakus parka robežai, bet ārpus tā teritorijas. Vairums no pakalpojumiem ir atrodami arī Palūšē;
- **Tūristu mītnes** ir atrodamas visā parka teritorijā;
- Ja plānots braukt ar **nomātu laivu**, to ieteicams rezervēt savlaicīgi;
- **Lietuviešu nacionālie ēdieni** ir jāmeklē Ingalinā un tās tuvākajā apkārtnē;
- Apmeklējot **etnogrāfiskos ciemus**, ir jāņem vērā, ka tie nav klasiski tūrisma objekti vai „brīvdabas muzejs”, bet gan vieta, kur ikdienā dzīvo cilvēki.

Papildus informācija

www.anp.lt
Augštaitiņas nacionālais parks
[Latvia] [UK] [France]

www.ezerukrastas.lt
Tūrisma iespējas Latvijas un Lietuvas ezerainē
[Latvia] [UK] [Denmark] [Germany] [Poland]

www.ignalina.lt
Ignalinas rajona pašvaldība
[Latvia] [UK]

www.ignalinosautobusai.lt
Autobusu satiksme Ignalinas apkārtnē
[Latvia]

www.paluse.lt
Tūrisma u.c. iespējas Palūšē un apkārtnē
[Latvia] [UK] [Germany] [Poland]

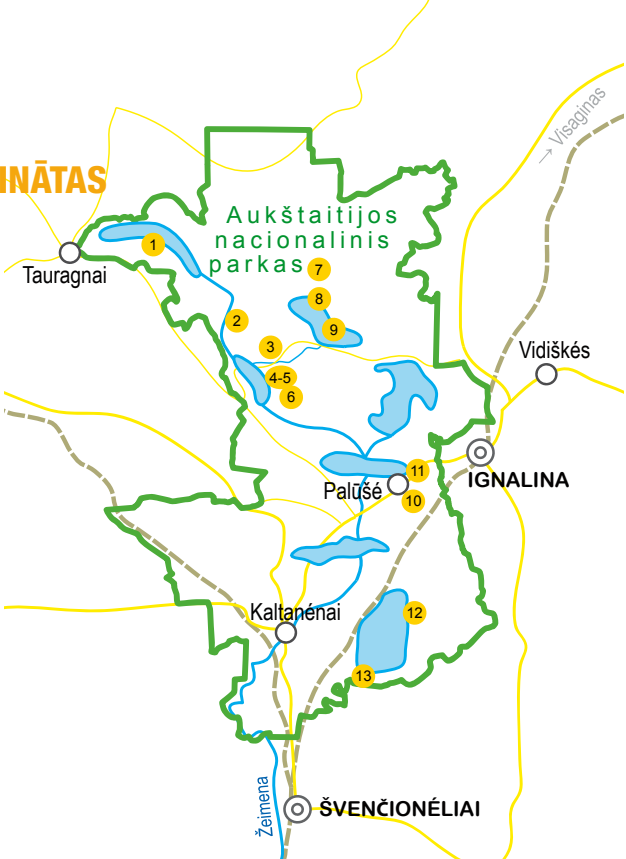
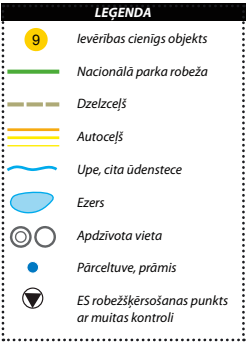
www.parkai.lt
Lietuvas valsts parku un rezervātu asociācija
[Latvia] [UK]

www.x-diver.lt
Ekstrēmāis zemūdens sports
[Latvia] [UK]

Nacionālā parka apmeklētāju centrs Palūšē
Palūšē, ☎ +370 38653135, info@anp.lt, www.anp.lt

Ignalinas TIC
Ignalina, Ateities gatve 23, ☎ +370 38652597,
tic@ignalina.lt, www.ignalina.lt

KARTE,
OBJEKTU KOORDINĀTAS

Objekts	Platums	Garums
1 Tauragns (Taurapils pilskalns)	N 55°26,88'	E 25°52,12'
2 Stripeikī (Biškopības muzejs)	N 55°24,50'	E 25°56,73'
3 Ginuču ūdens dzirnavas	N 55°23,11'	E 25°59,69'
4 Ginuču pilskalns	N 55°22,40'	E 25°59,12'
5 Ladakalnis	N 55°21,97'	E 25°59,44'
6 Salos II	N 55°21,42'	E 25°59,59'
7 Vaišnorīške	N 55°25,55'	E 26°01,60'
8 Strazdi	N 55°24,67'	E 26°01,77'
9 Šumini	N 55°23,95'	E 26°02,44'
10 Palūše (Palūšes baznīca)	N 55°19,68'	E 26°06,20'
11 Botānikas taka	N 55°19,90'	E 26°06,32'
12 Putnu vērošanas tornis	N 55°15,74'	E 26°06,54'
13 Kretoņu vienietas ciems	N 55°13,60'	E 26°03,19'

Ceļš nolaižas Tauragna iepakā

TRAKŲ

vėsturiskais nacionālais parks

TRAKŲ

istorinis nacionalinis parkas

Traķu vēsturiskais nacionālais parks ir Baltijā vienīgais, kura izveides galvenais uzsvars ir likts tieši uz teritorijas kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un aizsardzību, jo šeit gadsimtu garumā ir savijušās dažādu tautu kultūras un tradīcijas. Viens no populārākajiem parka tūrisma objektiem ir Traķu pils, kuru pazīst tālu ārpus Lietuvas robežām.

SATURS

Traķu vēsturiskais nacionālais parks

- 222. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?
- 223. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?
- 226. lpp. Kā iepazīt karaīmus?
- 228. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti
- 232. lpp. Ko vēl var darīt?
- 234. lpp. Noderīgi padomi
- 235. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Traķu nacionālais parks atrodas **Dienvid-
lietuvā – Dzūkijas vēsturiskajā novadā**. Līdz
nacionālā parka divām lielākajām apdzīvotajām

vietām – **Traķiem** un **Senajiem Traķiem**
(Senieji Traķai) var ērti nokļūt no Viļņas ar

Ar kājām

Traķu pilsētu visērtāk var iepazīt, ejot ar kājām.
Nacionālajā parkā ir viena dabas izziņas taka
Varniku (Varniku) dabas lieguma teritorijā.

Ar velo

Traķu tuvāko apkārtni, kā arī pašu parku tā nelielo
izmēru dēļ ērtāk būs iepazīt ar divriteni. Turklāt,
tūrisma sezonas laikā nav jādomā par sava brau-
camā novietošanu.

Ar laivām

Traķu apkārtnē atrodas pieci lielāki un savā starpā
savienoti ezeri, no kuriem uz Traķiem un Traķu
pili pavērsies pavisam citi skatu rakursi.

Ar auto

Šajā parkā automašīnu labāk atstāt stāvvietā vai arī
to izmantot kā laivas un velosipēda pārvadāšanas
līdzekli. Kamdēļ taisīt vēl lielāku „burzmu”?

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām (km)

	Traķi (Traķai)
Viļņa (Vilnius)	28
Panevėža (Panevėžys)	144
Kauņa (Kaunas)	82
Rīga	300

Īsa parka vērtējums

Dabas daudzveidība	*
Puņņu vērošanas iespējas	**
Dabas tūrisma produkti	**
Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra	***
Kultūras un vēstures objektu daudzveidība	*****
Kultūras tūrisma produkti	*****

Ārvalstu velotūristi te nav retums

Parka vienīgo dabas taku mitrākās vietās un
purvā klāj dēļu laipas

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

Tilts, pa kuru uz **Traķu ezerpili** ik dienas dodas
apmeklētāju simti un pat tūkstoši

Rīgas Vagonbūves rūpnīcā ražotais elektrovilciens ir
ieciens arī Lietuvā. Ar to no Viļņas var nokļūt līdz
Traķu nacionālajam parkam

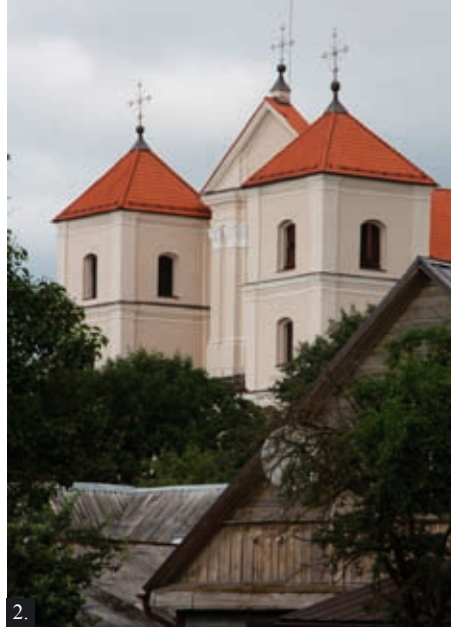

Traķu ezerpils, kas atrodas uz **Galves** (Galvė)
ezera salas ir svarīgākā tūristu piesaiste

1. Nozīmīga lauku un pilsētvides sastāvdaļa ir dažādi **sakrālās** kultūras pieminekļi. Attēlā: karaīmu **dievnams...**

1.

2.

3.

4.

2. ... un Svētās Jaunavas Marijas parādīšanās katoļu baznīca
3. Iepriekšējo vēsturisko periodu spilgts liecinieks ir **Užutraču muiža** (Užutrakio rūmai)
4. **Karaīmu** tautas mantojums izpaužas gan pilsētas apbūvē, gan arī dažāda veida tradīcijās

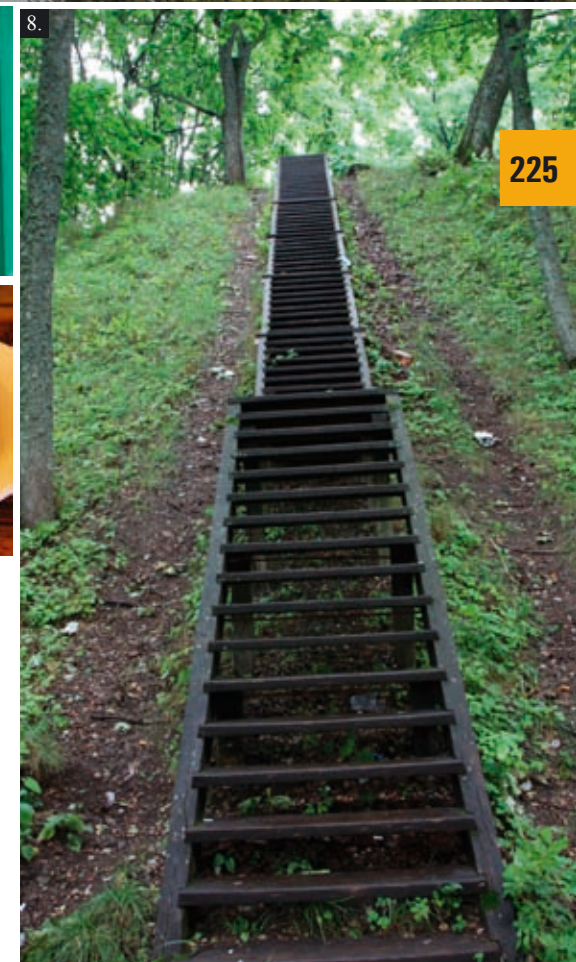
5.

6.

7.

8.

225

5. Nozīmīgu parka teritoriju aizņem ličiem un salām bagātie **ezeri**
6. Parka „sirds” ir **Traķu pilsētas vēsturiskais centrs** ar savdabīgo un spilgi krāsoto koka apbūvi
7. Viena no izbaudāmām karaīmu **tradīcijām** ir **kibini** (kibinai) – pirādžiņi ar dažādiem pildījumiem
8. **Pilskalni** vēsta par pirmo iedzīvotāju dzīves veidu. Attēlā: „Upurkalns”

9. No **bioloģiskajām** vērtībām ir jāpiemin nelieli **sūnu purvi** ...
 10. ... un **ozolu meži** Varniku dabas liegumā
 11. Parka **ainavu** izceļ **Dzūkijas augstienes reljefs**

Kā iepazīt karaīmus?

No kurienes Traķos ir radušies karaīmi? Lietuvas dižkunigaitis **Vytauts Dižais** (1350. – 1430.) savas un tatāru armijas kauju laikā (1397. – 1398. g.) bija pārsteigts par karaīmu cīņas prasmi, tādēļ atceļā no Krimas uz dzimteni „paņēma” līdz 400 **tatāru** un **karaīmu ģimenes**, lai no vīriešiem veidotu savu personīgo apsardzi un ne tikai. Karaīmus izmitināja jaunajā mājvietā – Traķos. Tie uzticīgi kalpoja Lietuvas valdniekiem, aizsargāja to pils, kā arī strādāja par ārstiem un tulkiem turpmāko karagājieni laikā. Lojalitāte bija vērojama arī no valdības puses,

tādēļ 1441. g. karaīmu kopienai piešķīra pašpārvaldes tiesības. Jau no viduslaikiem Traķu pilsēta bija nosacīti sadalīta divās daļās. Ziemeļdaļu, kuru dēvēja par Mazo jeb karaīmu pilsētu apdzīvoja karaīmi, bet dienviddaļā jeb Lielajā pilsētā dzīvoja g.k. katoļticīgie un pareizticīgie. Katrai pilsētai bija arī sava administrācija. Līdz mūsdienām kā vienā, tā arī otrā pilsētas daļā ir saglabājusies **19. – 20. gs.** (dažas celtnes ir arī no 13. gs. beigām vai 16. gs.) **koka arhitektūra** – g.k. vienkārša apbūve ar ļoti krāšņiem koka namiem.

Kā var iepazīt karaīmu kultūru un vēsturi? Ir jāsāk ar Traķu ziemeļdaļas galveno „artēriju” – **Karaīmu ielu**, kuras abās pusēs izvietojušies dažādās krāsās nokrāsotie karaīmu nami. Karaīmu namus var atšķirt pēc **trīs logiem** (viens veltīts Dievam, otrs – Dzimtenei, trešais – lietuvisu dižkunigaitim Vītautam), kas allaž ir vērsti uz ielas pusi. Karaīmu ielas malā ir meklējama karaīmu kultūrai **veltītā ekspozīcija** (arī Traķu ezerpili) un **kenēze** – lūgšanu nams. Pēdējo gan ne vienmēr var apskatīt no iekšpuses. Daudzu vietējo restorānu īpašnieki ir karaīmi, tādēļ neatņemama ēdienkartes sastāvdaļa ir **kibini** (lietuviski „kibinai”) – pīrādžiņi. Tajos var būt gaļa (jērs, cūka), biežpiens vai kāposti. Un, protams, – garšvielas! Kibini ir jāēd svaigi un karsti un tikai karīmu restorānos! Staigājot pa Traķiem ne vienmēr var pateikt, – kurš ir karaīms, kurš – citautietis. Arī tipiskā karaīmu namā diez vai izdosies ielūkoties. Kaut arī karaīmiem ir sava valoda, Traķu karaīmi (runā Traķu dialektā) to savā starpā izmanto reti. Sarunājas g.k. lietuviski, krieviski vai poliski. Uzturoties vienu dienu Traķos, nevilšus rodas sajūta, ka karaīmi ir ne daudz noslēgti un īpaši neizrādās. Traķos ir izveidota karaīmu skola. Atrodams ziņas, ka šobrīd Traķos dzīvo ap 60 karaīmu, bet Lietuvā to ir ~ četras reizes vairāk.

1. Dejojoša karaīmu sieviete. 1939. g. Autors: Bari Egiz. Avots: Traķu vēsturiskā nacionālā parka administrācijas arhīvs
2. Karaīmu kopiena ~ 1920. gadā. Avots: Traķu vēsturiskā nacionālā parka administrācijas arhīvs
3. Karaīmu iekoptie dārziņi Galves ezera krastā. Fonā Traķu ezerpils drupas ~ 1910. gadā. Avots: Traķu vēsturiskā nacionālā parka administrācijas arhīvs
4. Karaīmu iela 1932. gadā. Avots: Traķu vēsturiskā nacionālā parka administrācijas arhīvs

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

1 Traķu ezerpils (Traķu salas pilis)

Traķu ezerpils ir vienīgā Austrumeiropas pils, kas celta uz nelielas ezera salas. Domājams, ka pils būvniecību uzsāka 14. gs. beigās Lietuvas dižkunigaiša Ģedimina dēls Kēstutis, bet 15. gs. sākumā pabeidza Kēstuta dēls – Vītauts Dižais. Citi avoti vēsta, ka pils būvniecība un remontdarbi turpinājušies vēl arī 15. gs. 30. gados. Pēc Grīnvaldes kaujas 1410. g., kad Polijas un Lietuvas apvienotais karaspēks karaļa Jagaiļa vadībā sagrāva Vācu ordeņa karaspēku, pils zaudēja savu stratēģiski - militāro nozīmi un kļuva par Lietuvas valdnieku dzīves vietu. Mūsdienās Traķu ezerpils ir viens no visvairāk apmeklētajiem Lietuvas tūrisma objektiem. Tajā izvietots **vēstures muzejs**, kura ekspozīcija iepazīstina par Traķu vēsturi. Līdz pilij nokļūsim pa diviem tiltiem.

2 Užuotraķu muiža (Užuotrakio rūmai)

Kaut arī muiža sāka veidoties 16. gs., tagad redzamais komplekss tapis g.k. laikā no 1897. – 1902. g. un bijis grāfa Jozefa Tiškeviča un viņas sievas īpašums, kas tāpat kā daudzi citi, pēc 1940. g. tika nacionalizēti. Arī muižas liktenis līdzinās daudzu Baltijas valstu muižu piedzīvotajam. Sākumā te bija sanatorija, pēc tam – pionieru nometne, bet vēlāk - valstij piederošs tūrisma uzņēmums. 1995. g. muižas kompleksu savā pārraudzībā pārņēma nacionālā parka administrācija. Neorenesanses stilā celtā pils ir labi redzama pāri **Galves** (Galvé) **ezeram** no Traķu ezerpils puses. Užuotraķu muiža ir iecienīta dažādu kultūras un mākslas pasākumu norises vieta. 2011. g. šeit notika vērienīgi muižas un skaistā **parka ar dīķiem un skatu laukumiem** (veidojis franču biologs E. F. Andrē) rekonstrukcijas darbi. No Traķu centra līdz Užuotraķu muižai var ērti nokļūt ar divriteni.

228

3 Karaīmu iela (Karaimų gatvė)

Centrālā un arī skaistākā Traķu iela, kas ved cauri Traķu pussalas ziemeļu daļai, ko kādreiz sauca arī par „Mazo pilsētu”. Ielas abās pusēs ir redzami visdažādāko krāsu koka namiņi. Te jāatceras, ka tipiskai karaīmu mājai uz ielas pusi ir vērsti trīs logi! Karaīmu ielas rietumu pusē (Karaīmu 30) atrodas viens no retajiem pasaules karaīmu lūgšanas dievnamiem – **kenēze** (kenesa) – vienstāva koka ēka ar zilganu jumtu. Savukārt, ēkā Karaīmu ielā 22 ir izveidota **etnogrāfiska izstāde** (Karaimų etnografinė paroda).

4 Pussalas pils drupas (Pusiasalio pilies liekanos) un Dominikāņu klostēris (Dominikonų vienuolynas)

Pussalas pils pirmsākumi ir meklējami 14. gs. Tajā laikā minētā pils bija viena no lielākajām šāda tipa aizsardzības pilīm. Pēc Traķu un Viļņas ieņemšanas 1382. g. pils kļuva par Kēstutu (*Kęstutis*) - Lietuvas dižkunigaišu dzimtas dzīves un valdīšanas vietu. 1655. g. Polijas – Lietuvas lielvalsts un Krievijas kara laikā pili nopostīja. Līdz mūsdienām no iespaidīgās celtnes (aizņēma 4 ha platību) saglabājušās tikai no laukakmeņiem celtā **aizsargmūra** un **torņu** paliekas. Tās iekšpagalmā ir apskatāma efektīvā viduslaiku ieroča – **katapultas**

atdarinājums. Pils austrumu mūrī pieguļ ar mežu apaudzis iespaidīgs **pīlskalns** (uzved koka kāpnes) – t.s. Upurkalns, kurā pirms mūra pils celtniecības stāvējusi koka pils. 1779. g. dominikāņu mūki sagrūtās Pussalas pils vietā uzsāka baznīcas celtniecību. Jau vēlāk – 1822. – 1823. g. vienā tās daļā uzcēla dominikāņu **klostēri**, bet otrā – **kapelu**. 1990. g. šeit izvietoja **Traķu vēstures muzeja administrāciju**, bet 2005. g. kapelā izveidoja **Sakrālās mākslas izstādi**. 2011. g. ēku kompleksā notika vērienīgi rekonstrukcijas darbi.

229

5 Vecā pasta ēka

Skaisto un mūsdienās atjaunoto zilā krāsojumā ēku **Karaīnu ielas 5** malā sākotnēji (1810. g.) cēla Dominikāņu mūki. Kopš 1864. g. tajā 23 gadus

6 Sv. Jāņa kolonna

No Vecās pasta ēkas ir redzama Sv. Jāņa kolonna. Domājams, ka tā celta 17. gs. un sākotnēji kalpoja kā blakus esošā tirgus laukuma „ziņojumu vieta”. Vēlāk kolonnu pārdēvēja Sv. Jāņa - zvejnieku aizbildņa vārdā, jo daudziem Traķu apkārtnes iedzīvotājiem zveja bija ikdienas dzīves sastāvdaļa.

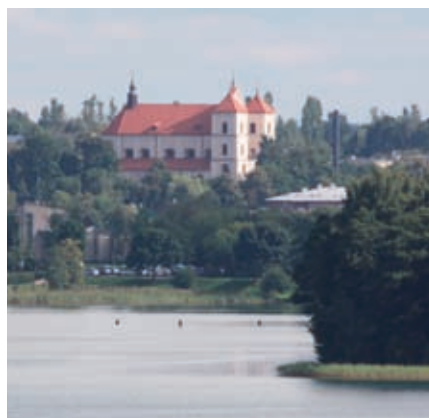
7 Svētās Jaunavas Marijas parādīšanās katoļu baznīca

Baznīca atrodas Sodu ielā (Sodų gatve) 8. Tās pirmsākumi meklējami 1409. g. (viena no vecākajām Lietuvas baznīcām), kad Lietuvas dižkunigaitis Vītauts Dižais izveidoja Traķu apgabala baznīcu. Dievnams joprojām ir pazīstams ar 1123. g. Konstantinopolē gleznotās Traķu Dievmātes gleznu, kuru it kā Vītutam 1390. g. uzdāvinājis Bizantijas ķeizars Emanuels Paleologs II. Šis fakts gan ir jāuzskata par leģendu, ko aprakstījis vēsturnieks Albertas Vijūkas – Kojalavičius, jo 1645. g. gleznas

restaurācijas laikā noskaidrojās, ka tā ir tapusi 15 gs. beigās vai 16. gs. sākumā. Traķu Dievmātes glezna ir pirmā Lietuvas pāvesta vainagotā glezna (vainagošanas ceremonija notika 1718 g.), pēc kuras brīnumus piedzīvojuši daudzi ticīgie - gan katoļi, gan pareizticīgie, gan pagāni, gan tatāri. Latvijā - Aglonas bazilikā atrodas šīs gleznas kopija, ko uzskata par svētu! Vislabākais skats uz baznīcu, Traķu ezerpili un Traķiem paveras no klāja paugura Galves (Galvė) ezera ziemeļu krastā.

8 Svētās dievmātes dzimšanas pareizticīgo katedrāle

Pareizticība Traķu apkārtnē „ienāca” jau Lietuvas dižkunigaiša Ģedimīna (*Gediminas*) valdīšanas laikā (1316. – 1341.). Līdz 18. gs. beigām no astoņām pareizticīgo baznīcām Traķos nebija saglabājusies neviena, tādēļ pareizticīgo draudze 1863. g. uzcēla jaunu baznīcu, kas saglabājusies līdz mūsdienām un apskatāma Vitauta ielā (Vytauto gatve) 32.

9 Varniku izziņas taka (Varnikų pažintis takas)

Varniku mežā (Varnikų miškas) ir izveidota patiesi interesanta dabas izziņas taka, kas iet cauri dažādiem biotopiem – skujkoku un ozolu mežiem, purvainu mežu un sūnu purvu ar akačiem un nelieliem purva ezeriņiem, kur uzceltas divas skatu platformas. Mitrajās vietās un purvā ir izveidotas koka laipas. Šī ir populāra pastaigu vieta. Taka ir lokveida un marķēta. Tās apskatei būs nepieciešama ~ pusotra stunda.

10 Senie Traķi (Senieji Trakai)

Traķu pirmsākumi ir meklējami Senajos Traķos, kas atrodas 4 km dienvidaustrumos no Traķu centra. Uzskata, ka Senos Traķus ir dibinājis Lietuvas dižkunigaitis Ģedimīns (~ 1275. – 1341.) 14. gs. pirmajā pusē. 14. gs. otrajā pusē šeit uzcēla mūra pili, no kuras līdz mūsdienām ir saglabājušies tikai nostāvināti zemes vaļņi. Laikā no 1345. – 1382. g. tajā valdīja Ģedimīna dēls – Ķēstutis (1297. – 1382.). Senajos Traķos dzimis arī viens no izcilākajiem viduslaiku Lietuvas valdniekiem – Ķēstuta dēls - Vītauts Dižais. Kā pilij, tā arī tās valdniekiem bija nozīmīga loma sekojošajos krusta karos un cīņās. 1391. g. pils tika sagrauta cīņas laikā ar Vācu ordeni, kādēļ arī zaudēja savu stratēģisko nozīmi. 1405. g. benediktīniešu mūki šajā vietā uzcēla baznīcu, bet 18. gs. beigās - jaunu un lielāku apjoma **klosteri**, kura vienu no korpusiem 1889. g. pārbūvēja par **baznīcu**.

KO VĒL VAR DARĪT?

1.

2.

4.

1. Galves u.c. lielāko ezeru krastos tiek piedāvāta laivu un ...
2. ... ūdensvelosipēdu noma
3. Pa Galves ezeru var doties izbraucienā ar jahtu...
4. ... un ekskursiju kuģīti

3.

5. Traķu restorānos ir jānobauda karaīmu tradicionālais ēdiens – kibini (*kibinai*)
6. Užtraķu pili ik gadus notiek dažādi mākslas un kultūras pasākumi
7. Traķu ezerpili uz savas ādas ir jāizmēģina viduslaiku moku rīki!
8. Vērts doties arī izzinošā ekskursijā pa Traķu ezerpili gida pavadībā

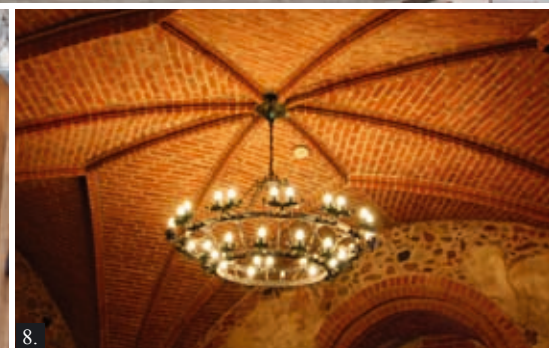
5.

6.

7.

8.

NODERĪGI PADOMI

• Traķu vēsturiskā nacionālā parka pilnvērtīgai apskatei ir nepieciešamas **vismaz pusotra diena** (viena diena pilsētai, pusdienu – apkārtnē);

• Traķos ir pieejami visi tūristiem nepieciešamie **pakalpojumi**;

• **Piemērotākais laiks** Traķu apskatei ir darba dienas, kad ir mazāk tūristu. Šī iemesla dēļ braucienu uz Traķiem var ielānot arī pavasarī vai rudenī;

• Tūrisma sezonas laikā un dienas vidū Traķos var būt problēmas ar **automašīnas novietošanu**. Par autostāvlaukumu izmantošanu parasti ir jāmaksā;

• **Tūristu mītnes** Traķos ir jārezervē ļoti laicīgi, īpaši tūrisma sezonas laikā;

• **Karaīmu tradicionālos ēdienus** var nobaudīt daudzās Traķu ēdināšanas uzņēmumos;

• Plānojot **muzeju vai citu publiski atvērtu vietu apmeklējumu**, iepriekš jānoskaidro to darba laiki.

Papildus informācija

www.karaim.eu

Lietuvas karaīmi

www.musupaveldas.lt

Lietuvas kultūras mantojums

www.seniejitrakai.lt

Traķai vēsturiskais nacionālais parks

www.trakaimuzejus.lt

Traķu ezerpils, muzejs

www.trakai-visit.lt

Tūrisma iespējas Traķu reģionā

KARTE, OBJEKTU KOORDINĀTAS

Objekts	Platums	Garums
1 Traķu ezerpils	N 54°39,13'	E 24°56,00'
2 Užutrāķu muiža	N 54°39,54'	E 24°56,58'
3 Karaīmu iela	N 54°38,90'	E 24°55,94'
4 Pussalas pils drupas, dominikāņu klosteris	N 54°38,74'	E 24°56,16'
5 Vecā pasta ēka	N 54°38,71'	E 24°56,14'
6 Sv. Jāņa kolonna	N 54°38,69'	N 54°38,69'
7 Svētās Jaunavas Marijas parādīšanās katoļu baznīca	N 54°38,56'	E 24°56,06'
8 Svētās dievmātes dzimšanas pareizticīgo katedrāle	N 54°38,45'	E 24°55,98'
9 Varniku izzīņas taka	N 54°38,85'	E 24°57,88'
10 Senie Traķi (klosteris un baznīca)	N 54°36,33'	E 24°59,02'

Traķu ezerpils

DZŪKIJAS

nacionālais parks

LT

DZŪKIJOS

nacionalinis parkas

Ja ir vēlme izbaudīt kaut ko patiesi dabisku gan dabas, gan cilvēka dzīvesveida ziņā, ir jādodas uz Dūkijas vēsturisko novadu! Mazskarti meži, tīras upes, skaidri avoti, lieli purvi, etnogrāfiski ciemi, bitenieki, sēnes un ogas ir šī nacionālā parka „atslēgas” vārdi.

SATURS

Dzūkijas nacionālais parks

- 238. lpp. Kā nokļūt un kā apceļot?
- 239. lpp. Kādēļ veidots nacionālais parks?
 - 242. lpp. Dzūki – kādreiz un šodien
- 244. lpp. Interesantākie tūrisma objekti un maršruti
- 248. lpp. Ko vēl var darīt?
- 249. lpp. Noderīgi padomi
- 250. lpp. Karte, objektu koordinātas

KĀ NOKĻŪT UN KĀ APCEĻOT?

Dzūkijas nacionālais parks atrodas Dienvidlietuvā – Dzūkijas vēsturiskā novada dienviddaļā, kas ir Lietuvas ar mežiem bagātākais reģions. Parka austrumu daļa – Marcinkone

Ar kājām

Kaut arī parkā ir izveidots viens pārgājēju maršruts, plašie mežu masīvi un etnogrāfiskie ciemi ir visnotaļ piemērota vieta īsākiem vai garākiem pārgājieniem ar kājām.

Ar velo

Nacionālajā parkā ir izveidoti vairāki aplveida velomaršruti. Ceļojums ar divriteni ir noteikti ieteicams kā viens no piemērotākajiem, jo parka autoceļi ir maz noslogoti un svaigais meža un „sēņu gaiss” spēkrata salonā var palikt tā arī nesajusts. Taču ir jābūt arī ar daudziem grantētiem un zemes ceļiem. Daži ceļi, kas iet cauri skujkoku mežiem, var būt smilšaini.

Ar laivām

Ja Augštaitijas nacionālā parka simbols ir ezeri, tad šejienes sava veida simboli ir trīs upes – Ūla (Ūla), Merķe (Merkys) un Nemuna (Nemunas).

Attālumi pa autoceļiem starp dažādām pilsētām (km)

	Merķine (Merkinė)
Viļņa (Vilnius)	104
Panevėža (Panevėžys)	238
Kauņa (Kaunas)	98
Rīga	392

(Marcinkonys) un Zervinos (Zervynos) ciemi ir sasniedzami ar [autobusa], bet lielākā apdzīvotā vieta – Merķine (Merkinė) – ar [autobusa]

Visas minētās upes ir braucamas bezledus periodā. Ja nepatīk lieli cilvēku bari, Ūlu labāk laivot darba dienās, jūnija sākumā vai augusta beigās. Upju krastos ūdenstūristiem ir izveidota piemērota infrastruktūra – atpūtas, maltītes ieturēšanas un telšu vietas.

Ar auto

Visi ceļvedī minētie objekti ir pieejami ar automašīnu vai tūristu autobusu. Pie populārākajiem ir izveidoti autostāvlaukumi, uzstādīti informācijas stendi. Tiesa, šis ir parks, kur auto labāk atstāt stāvlaukumā un tālāk doties savā gaitā.

Ar autobusu

Starp lielākajām reģiona apdzīvotām vietām – Druskininkiem (Druskininkai), Merķini, Alītu (Alytus), Varēnu (Varėna) un Viļņu kursē sabiedriskais autobuss, kas dažādās vietās šķērso arī nacionālā parka teritoriju. Autobusu satiksme (divi autobusi dienā) ir arī starp Varēnu un Marcinkoni.

Īsais parka vērtējums

Dabas daudzveidība	****
Putnu vērošanas iespējas	**
Dabas tūrisma produkti	***
Dabas un aktīvā tūrisma infrastruktūra	****
Kultūras un vēstures objektu daudzveidība	*****
Kultūras tūrisma produkti	****

Ieteicamā parka apceļošanas veidu kombinācija:

Tē sākas Dzūkijas izslavētie sēņu meži!

Velotūristi pie Marcinkones

Dzūkijas nacionālā parka upes vasarās ir piemērotas jebkura vecuma braucējiem

KĀDĒĻ VEIDOTS NACIONĀLAIS PARKS?

Teritorijas lielāko daļu aizņem raženi skujkoku meži, ...

1.

2.

3.

1. ... kas jau kopš seniem laikiem ir bijuši galvenais dzīvē iztikas un peļņas avots. Attēlā: **grozs**, kas bija paredzēts **gailēņu lasīšanai**
 2. Parku šķērso vairākas **upes** ar skaistiem krastiem un izteiktām ielejām. Attēlā: Ūlas (Ūla) ieleja
 3. Varenā **Nemunas ieleja** ar dažādu vēsturisko periodu kultūras un vēstures pieminekļiem veido vienotu un izcilu **dabas** un **kultūrainavu**
 4. Upju krastos izplūst **avoti**, kas baro tās ar dzidru un aukstu ūdeni. Attēlā: Skrobļas avoti (Skrobļaus versmēs)

4.

5.

6.

7.

5. Parks robežojas ar Lietuvas lielāko **sūnu purvu** – **Čepkeļu purvu** (Čepkeļu raistas)
 6. Upju ieleju krastos slejas vareni **pīlskalni** un **svētkalni**. Attēlā: Liškavas svētkalni
 7. Parkā ir vairāki **etnogrāfiskie ciemi**. Attēlā: Musteikas (Musteika) ciems

8.

9.

8. Sakrālo tradīciju liecinieki ir **dievnami**. Attēlā: Liškavas baznīca
 9. **Mazskarta vide** un **atsaucīgi cilvēki**, kas ikdienā pielieto senos **zemes apstrādes paņēmienus** ir patiesa un reti sastopama vērtība

10.

11.

12.

242

10. Sena dzūku nodarbošanās bija **biškopība**, kuras tradīcijas vislabāk var iepazīt **Musteikas etnogrāfiskajā ciemā**

11. **Krusti** uzstādīti ciemu centros un ceļu krustojumos

12. Šādu „sertifikātu” pievieno nacionālā parkā tapušajiem dzūku vēsturiskajiem ēdieniem

Dzūki – kādreiz un šodien

Dzūkija ir viens no pieciem Lietuvas vēsturiskajiem novadiem. Jau kopš seniem laikiem Dzūkijas dienviddaļa ir bijusi **mežiem bagātākā Lietuvas teritorijā**, kas vistiešākajā veidā ir ietekmējusi šejienes iedzīvotāju - dzūku nodarbošanos, dzīvesveidu un kultūru.

Nabadzīgās augsnes un citu lauksaimniecībai nepiemēroto apstākļu dēļ dzūki gan tieši, gan pārnēstā nozīmē ir ne tikai strādājuši, bet arī dzīvojuši mežā. Likumsakarīgi, dzūku galvenās

nodarbes jau kopš seniem laikiem bija **sēņu un ogu lasīšana, mežistrāde un biškopība**. Sēņu un ogu pārdošana bija vienīgā iespēja, kā tikt pie skaidras naudas, bet nodokļi viduslaikos esot maksāti „graudā” – ar sēnēm, ogām, malku, medu un vasku. Smilšainajā augsnē labi auga vienīgi **griķi**, paretam arī kartupeļi, tādēļ viens no dzūku tradicionālajiem ēdieniem bija **Dzūkijas pīrāgs**, ko cepa no rupja maluma griķu miltiem. Saldumu tam piešķīra dabiskajā vidē iegūtais medus. Kaut arī sēņošana vasarās un rudenī bija ikdienas

nodarbe, pārtikā lietoja g.k. **baravikas**. Gailenes un „prastākas” sēnes visbiežāk pārdeva.

Dzūki runāja savā **dialektā**, kuru gan mūsdienās paretam izmanto tikai vecākie ļaudis. Vecāka gadu gājuma žemaitis ar tādu pašu dzūku nevarēja saprasties. Vēl tikai daži tūrisma gidi Dzūkijas nacionālā parkā piedāvā ekskursijas, kuru laikā runā dzūku dialektā.

Padomju laikā, kad visā PSRS teritorijā izveidoja kolhozus, Marcinkones apkārtnē kolhozs „noturējās” tikai dažus gadus, jo nodarboties ar lauksaimniecību tradicionālajā izpratnē te nebija iespējams. Kolhozu likvidēja un no kokiem brīvās platības apmežoja. Šajā laikā izcirta arī vērtīgus vecos skujkoku mežus.

Arī mūsdienās daudziem šejieniešiem sēnes joprojām ir nozīmīgs iztikas avots. Tikai izstai-gājot mežus, apmeklējot etnogrāfiskos ciemus, vietējos biteniekus un Dzūku etnogrāfisko muzeju Marcinkonē, var gūt priekšstatu par to, kas ir dzūki un kādas ir šī vēsturiskā novada tradīcijas. Ideāli, ja šādu pieredzi var papildināt vietējā ansambļa uzstāšanās un izslavētais Dzūkijas pīrāgs.

1.

2.

3.

1. Dzūkieta. Foto: Lina Černiauskienė
2. Griķu **malšana** ar senu metodi - dzirnakmeni.

Foto: Lina Černiauskienė

3. Dzūku **folkloras ansamblis**. Foto: Lina Černiauskienė

243

INTERESANTĀKIE TŪRISMA OBJEKTI UN MARŠRUTI

1 Merķine (Merkinė)

Merķine ir viena no senākajām Lietuvas apdzīvotajām vietām. Jau 14. gs. tā atradās nozīmīgu transporta un tirdzniecības ceļu krustcelēs. Gan agrāko laiku, gan mūsdienu pilsētas dominante ir iespaidīgais stāvo gravu un aizsarggrāvju apjotais līdz 20 m augstais **Merķines pilskalns** (Merkinės piliakalnis), kas slejas **Merķes** un **Nemunas** satiekas vietā. Tajā esošā pils (nav saglabājusies) 14. un 15. gs. vairākkārt cieta no krustnešu uzbrukumiem. Sakopojam spēkus un dodamies atklāt **vienu no skaistākajām Lietuvas ainavām**, kas paveras no Merķines pilskalna! Mūsdienās Merķine ir lielākā Dzūkijas nacionālā parka pilsētiņa (~ 1500 iedzīvotāju).

244

2 Liškava (Liškiava)

Arī sena apdzīvota vieta **Nemunas** kreisajā krastā. Līdz Liškavai var nokļūt no **Druskininku** vai **Merķines** puses, kur pāri Nemunai uzcelti tilti. Liškavā atrodas nozīmīgs vēstures piemineklis kopums. Pazīstamākie ir **Liškavas baznīca** un **klosteris** (Liškiavos bažnyčia, vienuolynas). 1697. g. Liškava tika uzdāvināta Seiņu (Seinu) dominikāņu klosterim. Divus gadus vēlāk te ieradās un uz dzīvi apmetās dominikāņu mūki, kas laikā no 1704. – 1720. g. uzcēla tagad redzamo mūra baznīcu iepriekšējās koka baznīcas vietā. Laikā no 1699. – 1741. tai blakus uzcēla **dominikāņu klosteri**. Padomju laikā tajā izvietoja gan

skolu, gan atpūtas bāzi, gan šūšanas darbnīcas. Mūsdienās ēku komplekss tiek atjaunots, darbojas baznīca (apskatāma no iekšpuses un pazīstama ar **septiņiem rokoko stila altāriem**) un **klosteris**. Te piedāvā arī „laicīgus” pakalpojumus - viesu namu, konferenču un semināru zāli, ekskursijas u.c. No klostera pagalma paveras plašs **skats** uz **Nemunas ieleju**. Dienvidrietumos no baznīcas atrodas divi ar dziļu Nemunas ielejas sānu gravu nošķirti pauguri – **Liškavas svētkalns** (Liškavas alkakalnis) un **Liškavas pilskalns** (Liškiavos piliakalnis), kurus savieno **taka**. To piekāpj atrodas kuģīša pietāzne, kas vasaras laikā kursē

no Druskininkiem līdz Liškavai. Liškavas pilskalnā ir saglabājušās 14. gs. beigās Vitauta Dižā vadībā celtās un tā arī nepabeigtās **pils drupas** (torņa fragmenti). Pils savu stratēģisko nozīmi zaudēja pēc Grīnvaldes kaujas. No pilskalna un svētkalna paveras labs skats uz Nemunas ieleju un Liškavas baznīcu. Senvēstures pētniekiem noteikti ir jāuzmeklē arī **kultakmens** ar govs pēdu.

3 Ūla (Ūla) un Merķe (Merkys)

Ūla ir viena no skaistākajām un likumsakarīgi – arī populārākajām Lietuvas ūdenstūristu upēm. Tās galvenā pievilcība ir skaistā ainava ar augstajiem upes krastiem, kuros slejas iespaidīgas smilšu kraujas līdzīgi kā Irbes krastos Latvijā. Laivošanu var sākt no Mančagires (Mančiagirė) vai Zervinos ciemiem un turpināt līdz Ūlas ietekai Merķē un tālāk pa Merķi līdz pat Merķinei un Nemunai. Ūla nav plata, taču posmā no Zervinos ciema tajā nav neviena koku aizgāzuma vai cita šķēršļa, kuram laiva būtu jānes apkārt. Ašā straume, asie līkumi, dziļraisi ūdens un tajā redzamā zemūdens pasaule rada patiesi patīkamu sajūtu! Upes krastos atrodas gan

Ūlas acs

Merķe

4 Zervinos (Zervynos)

Kultūras tūrisma cienītājiem šī ir viena no pirmajām vietām, kas jāapmeklē nacionālajā parkā. Nelielais ciems izvietojies Ūlas ielejas labajā krastā, kur cilvēki ir dzīvojuši jau akmens laikmetā, par ko liecina atsevišķi savrupatradumi. Zervinos atrodas liela meža masīva vidū. Ja uz to dodamies ar automašīnu, vienīgais „drošais” ceļš ved no Mančagires puses. Zervinos sākas ar grantētu lauku ceļu krustojumu, kura vidū slejas koka **krucifikss**. Te ir jādodas pa labi, kur redzamas simtgadīgas **koka ēkas** un **sētas**, kas saglabājušas veco plānojumu. Zervinos patiesi var iejusties 18. – 19. gs. laika dimensijā. Ne velti, šis ir viens no visvairāk pētītajiem Dienvidlietuvas **etnogrāfiskajiem ciemiem**. Dodoties tālāk, ir redzama Ūlas upe un tilts – laba un pat speciāli izveidota vieta, kur var uzsākt braucienu ar laivu.

245

6 Dzūku etnogāfiskais muzejs

Vieta, bez kuras apmeklējuma nav iedomājama Dzūkijas vēstures un kultūras izziņa! Muzejs meklējams **Marcinkones** centrā, netālu no dzelzceļa stacijas. To noteikti ir jāiepazīst vietējā gida pavadībā, kas pastāstīs daudz interesantus faktus par dzūku tradīcijām un attiecībām ar mežu. Muzejā ir apskatāma **dzīvojamā ēka** ar ikdienas sadzīves priekšmetiem un **rija**, kas pārsteidz ne tikai ar savu plašumu, bet arī vairākiem interesantiem eksponātiem, no kuriem ir jāpieņem milzīgs sēņu grozs (tajā iegāja 110 kg gaileņu!), 750 gadus veca vienkoča paliekas, bitenieku un vietējo amatnieku instrumenti u.c. Rijā notiek ikgadēji ar dzūku kultūru un vēsturi saistīti pasākumi. Visbeidzot, te var iegādāties vietējos suvenīrus un medu. Ja ir vēlme iepazīt Marcinkones tuvāko apkaimi, ar kājām var doties pa 13 km garo Zackagira **dabas taku** (Zackagirio gantinis takas).

5 Linežeris (Lynežeris)

Grūti iedomāties, ka vēl joprojām Eiropā ir apdzīvotas vietas, kuru sasniegšanai ir labu laika sprīdi jābrauc pa neapdzīvotu mežu ieskaustu smilšainu ceļu, kur tikai paretam var redzēt kādu sēņotāju vai ogotāju! Tāpat kā Zervinos ciemam, arī šim ir piešķirts kultūras mantojuma pieminekļa statuss, jo Linežeris ir viens no dažiem nacionālā parka **etnogrāfiskajiem ciemiem**. Linežerī ir aplūkojamas 19. – 20. gs. mijā celtās ēkas un apskatāms tā laika ciema plānojums. Šejeniešu tāpat kā citu dzūku galvenā nodarbošanās bija mežsīrāde un meža velšu vākšana. Nelielā mērā – arī lauksaimniecība. Apceļojot nacionālā parka etnogrāfiskos ciemus, rodas pamatots jautājums: „Ar ko mūsdienās te nodarbojas cilvēki. Kā viņi spēj dzīvot tik nomalā vietā”? Jāatzīst, ka lielākā daļa te ierodas tikai vasaras laikā. Neskatoties uz to, etnogrāfiskie ciemi ir ļoti sakopti un joprojām „dzīvi”!

7 Marcinkones dzelzceļa stacija

Viena no 19. gs. sešdesmito gadu sākumā būvētās St. Pēterburgas – Varšavas dzelzceļa līnijas stacijām. Kaut arī sliežu ceļš joprojām turpinās Baltkrievijas virzienā (tālāk – pamests), Marcinkones dzelzceļa stacija ir pēdējā, līdz kurai pasažieri var nokļūt ar vilcienu no Viļņas (3 reizes dienā). Arī kravas vilcieni tālāk nekursē. **Stacijas ēka** ir izcils koka arhitektūras un stacijas kompleksa apsaimniekošanas piemērs. No Marcinkones dzelzceļa stacijas virzienā uz **Čepkeļu purvu** savulaik ir bijis izveidots **šaursliežu dzelzceļš**, kuru izmantoja kokmateriālu izvešanai. Tā vietā šobrīd ir saglabāties vecs meža ceļš, kur plānots izveidot šaursliežu dzelzceļu tematikai veltītu informācijas centru.

8 Čepkeļu purvs (Čepkelių raistas)

Lietuvas lielākais sūnu purvs, kura aizsardzības nolūkā ir izveidots **Čepkeļu dabas rezervāts** (Čepkelių gmatinis rezervatas). Tas izvietojies starp Dzūkijas nacionālā parka dienvidaustrumu daļu un Baltkrieviju. No Marcinkones pa smilšainu meža ceļu (~ 9 km turp - atpakaļ) ar kājām vai divriteni (arī nelielu tūrisma autobusu līdz 20 vietām) var nokļūt līdz purva malai, kur mežainās kāpās un purvā izveidota 1,5 km gara **dabas taka** un **skatu tornis**, no kura labi pāredzama purva rietumdaļa. Pirms došanās uz Čepkeļu purvu, ir jāreģistrējas **Dzūkijas nacionālā parka apmeklētāju** centrā (Šilagēliju gatve 11), kas meklējams aiz dzelzceļa pārbrauktuves. Te apskatāma neliela nacionālajam parkam un rezervātam veltīta **ekspozīcija**.

9 Margionis (Margionys)

Neliela apdzīvota un ainaviska vieta plašajā **Skrobļa** (Skroblus) **straute** ielejā. Ciema austrumu pusē atrodas Lietuvas mērogā unikāls objekts – **klēts - rija**, kur no 1929. g. vietējie cilvēki uzveda un skatījās lauku teātra izrādes. Netālu no tās (uz abiem objektiem ir norādes) atrodas **Skrobļa avoti** (Skrobļaus versmēs), kas iztek no dziļas starppauguru ieplakas. Avotu gan ir apludinājis bebru uzceltais dambis. Dienvidos no ciema atrodas vecs **grants karjers**, kas ir viena no retajām vietām Baltijā, kur dabā ir atrodami **krama ieža** gabali, kas atnesti ar ledāju.

10 Musteika (Musteika)

Musteikas pirmsākumi ir meklējami jau 18. gs. Līdz Musteikai no Marcinkones puses var nokļūt pa grantētu ceļu, kas ved gar bijušajiem **kolhoza zivju dīkiem**. Automašīnu var atstāt ciema sākumā un izstaigāt to ar kājām, izjūtot veco ēku smaržu un šarmu. Musteikā atrodas Dzūkijas biškopības vēsturei veltīts „dzīvs” **muzejs**, kur stropos dzīvo bites, bet tā saimnieks ir biškopis pēc aicinājuma un būtības. Ja palūgsiet, viņš demonstrēs – kā ar krama, metāla un posas piepes palīdzību senos laikos ieguva uguni.

KO VĒL VAR DARĪT?

1.

2.

3.

1. No Druskininkiem līdz Liškavai pa Nemunu kursē ekskursiju **kuģītis**. Šādu pieredzi citos parkos nav iespējams iegūt!
2. Noteikti ir jāpagaršo vietējo saimnieču no griķiem ceptais **Dzūkijas pirāgs** ...
3. ... un jāiegādājas vietējo bīskopju ražotais **medus**
4. Vasarās un rudenos Dzūkijas meži dāvā savas veltes – **ogas** un **sēnes**. Šajā laikā var lasīt sēnes, vai arī nodoties to vairošanas procesam
5. Vēstures pētnieki var doties ceļojumā **pa pamestajām** platsliežu un šaursliežu **dzelzceļu līnijām**
6. Dzūkijā ir jāpiedalās kādā no vietējiem **kultūras pasākumiem**. Attēlā: Dzūku ansamblis. Foto: Linas Čerņauskienės arhivs

4.

5.

6.

NODERĪGI PADOMI

- Dzūkijas nacionālā parka pilnvērtīgai apskatei (nerēķinot braucienu ar laivu) ir nepieciešamas vismaz **divas pilnas dienas**;
- Ar **laivu** pa **Ūlas upi** vajadzētu plānot vienas līdz pusotras dienas ilgu braucienu, bet pa **Merķi** – vienas dienas braucienu;
- **Ūla** ir vienīga Baltijas upe, pa kuru var laivot tikai tad, ja ir iepriekš iegādāta **licence** (atļauja). Lincenci var iegādāties Merķines un Marcinkones apmeklētāju centros;
- Ja galvenais nacionālā parka apmeklējuma mērķis ir dabas vērošana, kultūras un vēstures izziņa, **piemērotākais laiks** tā apmeklēšanai ir maijs – septembris;
- **Sēņot** uz Dzūkijas mežiem dosimies augusta beigās – septembrī;
- Merķinē ir pieejami visi tūristiem nepieciešamie **pakalpojumi**;
- **Tūristu mītnes** koncentrējas g.k. lielāko upju – Ūlas, Merķes un Nemunas krastos;
- Ar **ēdināšanas uzņēmumiem** parka teritorijā gan nevajadzētu rēķināties. Ēdināšanu piedāvā lauku tūrisma saimniecības, taču ar tām ir iepriekš jāvienojas par šāda veida pakalpojumiem;
- Parka vērtības (**putnus, augus, dzīvniekus**) ir ieteicams iepazīt nacionālā parka **gida pavadībā**, kuri piedāvā tematiskas ekskursijas;
- **Nacionālos ēdienus** var nobaudīt Marcinkoņa etnogrāfiskajā muzejā (iepriekšēja pieteikšanās).

Papildus informācija

info.druskininkai.lt

Druskininkai, to apkārtnē, informācija par kuģīti pa Nemunu

www.dukijosbaidares.lt

„Dzūkijos baidarės” – kajaku noma

www.dzukijosparkas.lt

Dzūkijos nacionalis parkas

www.liskiava.lt

Liškavas baznīca un klosteris

www.litrail.lt

Lietuvos pasažieru vilcienu kursēšanas saraksts

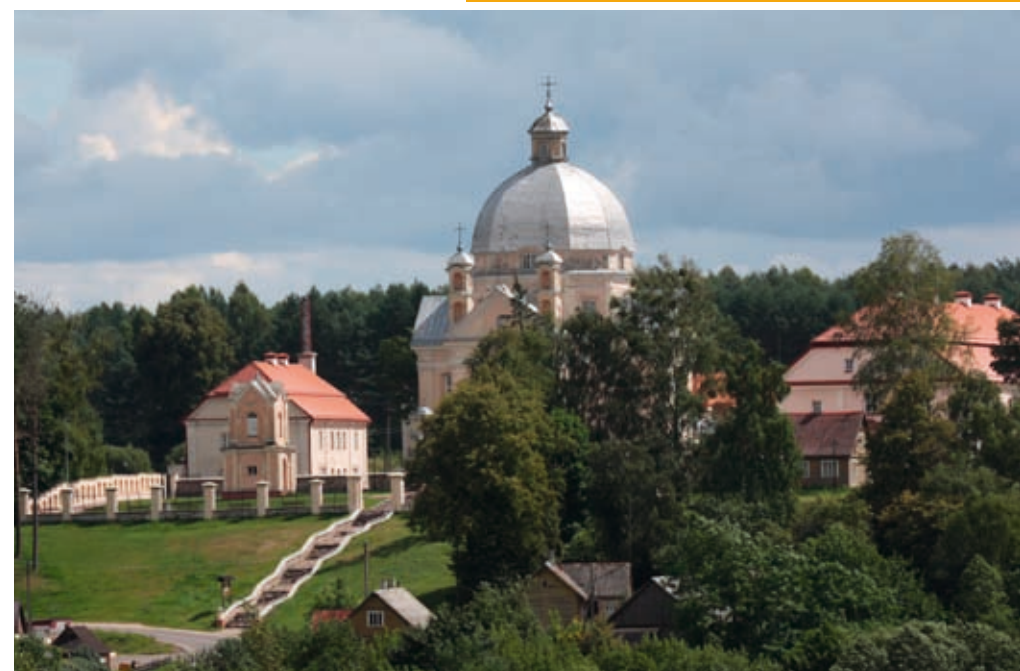
Merķines TIC

Merķinē, Vilniaus gatve 2, + 370 31057245,
merkine@dzukijosparkas.lt

Nacionālā parka apmeklētāju centrs

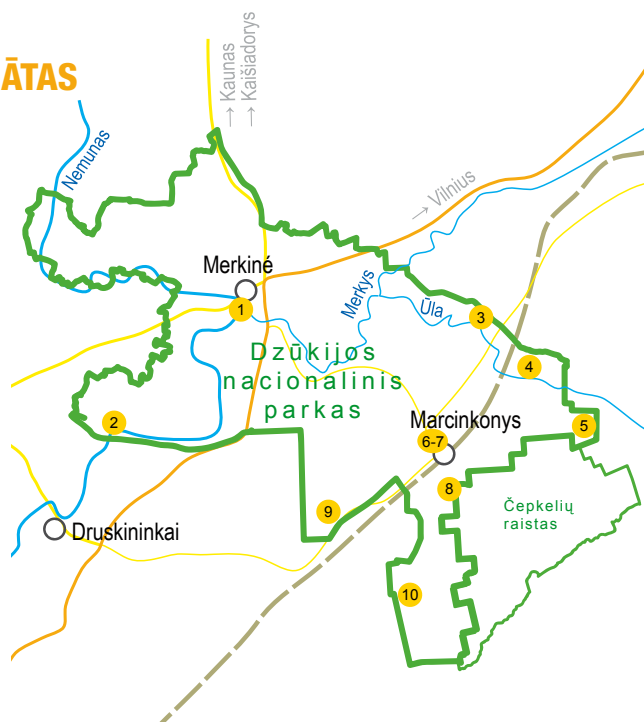
Marcinkonē

Marcinkonys, Šilagėlių gatve 11, + 370 31044466,
info@dzukijosparkas.lt

KARTE, OBJEKTU KOORDINĀTAS

LĒGENDA	
9	Ievēšanas cieniņš objekts
	Nacionālā parka robeža
	Dzelzceļš
	Autoceļš
	Upe, cita ūdenstece
	Ezers
	Apdzīvota vieta
	Pārceltuve, prāmis
	ES robežšķērsošanas punkts ar muitas kontroli

Objekts	Platums	Garums
1 Merkinė (pilskalns)	N 54°09,50'	E 24°11,01'
2 Liškava	N 54°04,83'	E 24°03,41'
3 Ūla (Ūlas atsegums)	N 54°08,61'	E 24°26,46'
4 Zervinos	N 54°06,74'	E 24°29,91'
5 Līnēžeris	N 54°03,72'	E 24°34,28'
6 Dzūkų etnogrāfiskais muzejs	N 54°03,26'	E 24°24,47'
7 Marcinkonės dzelzceļa stacija	N 54°03,15'	E 24°24,47'
8 Čepkelių purvs (skatu tornis, taka)	N 54°01,27'	E 24°25,73'
9 Margionis	N 53°59,89'	E 24°25,73'
10 Musteika	N 53°57,31'	E 24°21,93'

Ūlas atsegums